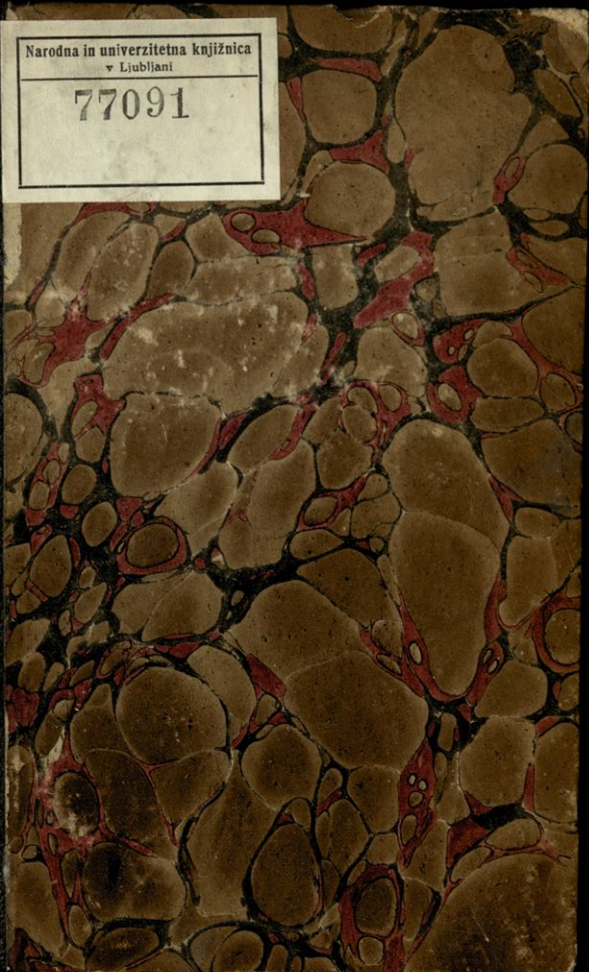
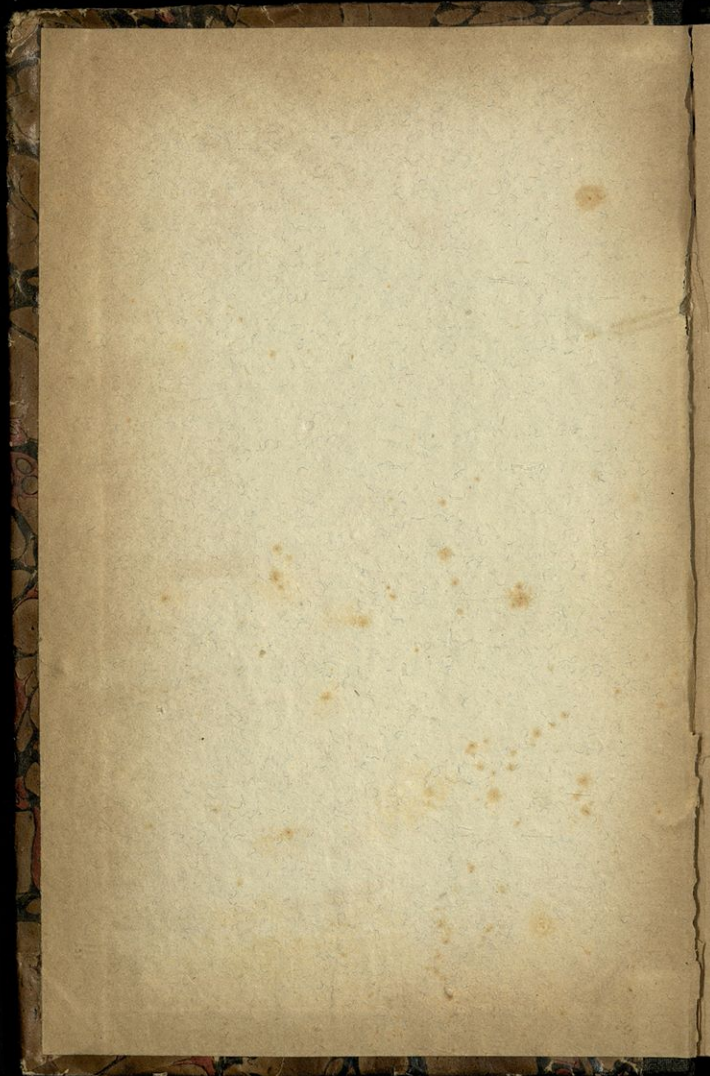
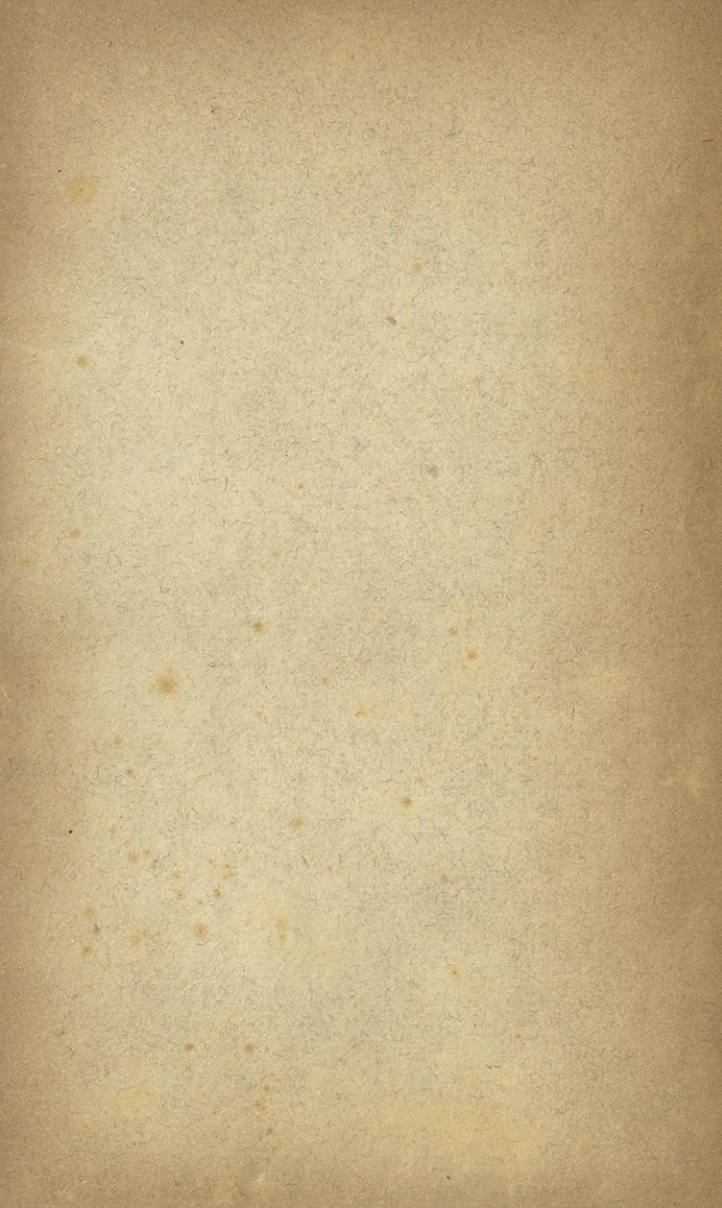

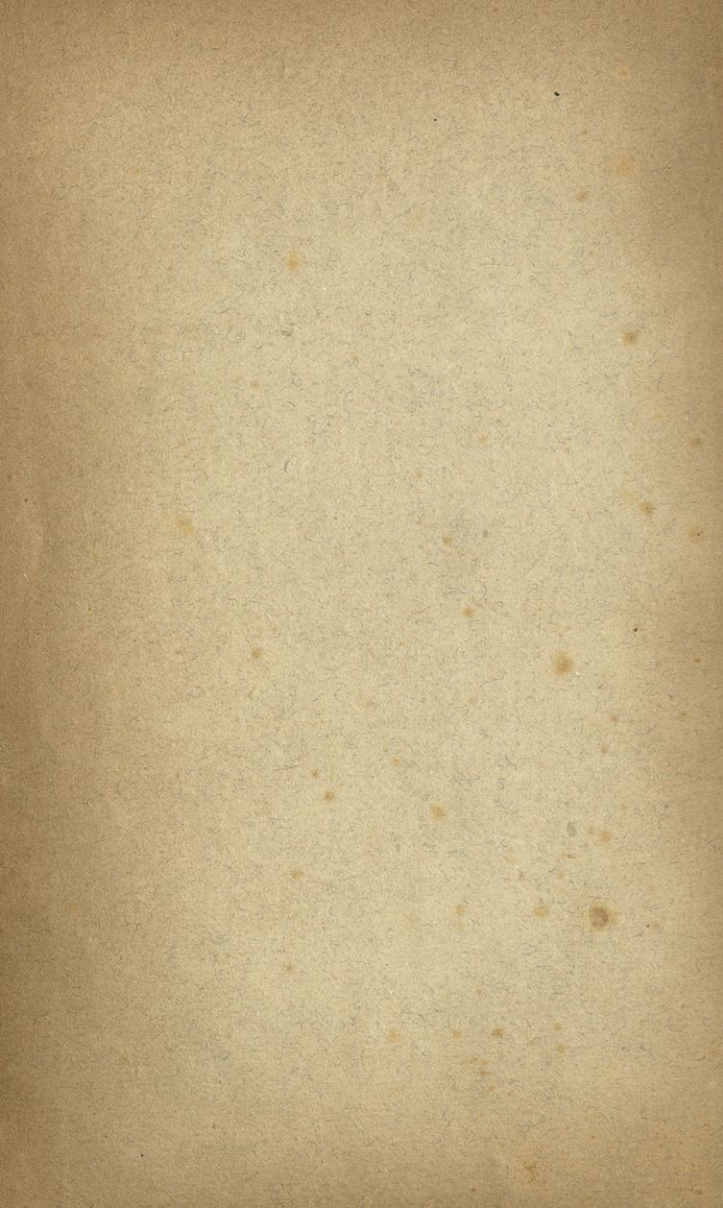
Narodna in univerzitetna knjižnica
▼ Ljubljani

77091

NÁVOD

NA

FLÍSZANYA

VU

GOVORËNYI I RAZMËNYI

ZA

VESZNÍCKI SÔL PRVI I DRŪGI ZLÔCS.

SZPRÁVLEN PO

NAGY LÁSZLÓNI

SÔLSZKO-KRÔ'ZNOM RAVNITELI.

VÖDÁNI PO

VPL. VOGR. KRÁL. MINISTERIUMI VADLŪVÁNYA I NÁVUKA.

Cèna zvez. 30 kr.

GREGOR KREK

V-BÜDINI

LASZNOSZT VOGR. KRÁL. VLADÁRSZTVA.

1870.

77091

Q 29. I. 1944/1934
S. Z. S.

N Á V O D.

Dú'znoszt národní vucsevnic na obsinszko tiváristvo gledôcs je, da na blá'zensztvo lüdsztva cílajôcsim vidmam upraven 'zítek dájo i nyega medszebni kincs je vesiníjo.

Vu nasem vrêmení sze je na puno vrêdnoszt pozdignola ona vidma, kę je brezi ôsznova obsinszke rázumnoszti vu 'zítki tiváristv naprêidênnye, pri poszebni pa zadovolnoszt tak z-dühovne, kak z-telovne sztráni celô nemogôcsa.

Národne vucsevnic nase sze pôleg ete vidme vrêmena morejo preobráziti, csi med timi drúgimi náosztavami blá'zensztva obsinszkoğa tiváristva upravno meszto szvoje obdr'zati scséjo.

Pôleg toga vucsevnic nase neszmejo vecs vlêcsne solé, nego takse náosztave morejo bidti, stere zvôn naprêdávani návukov zednim i ono osznovnoszt rázumnoszti ogvüsíjo, stero vu preszvetsenom vrêmeni etom sztan národa na obsinszko blá'zensztvo gledôcs uprav 'zelê. Na tom temeli morejo národne vucsevnic nase zacsnoti cimper szvoj.

Vu vrêmeni nasem sze vu steromkoli sztáni pozványa potrebúje vuvidnoszt, míslenye, razmênnye i prilicsnoszt vu naprêdányi.

Edna té'zna ôpravica vucsevnice nasi na nyí oszovnikie gledôcs je tak, temelno osznávlanye nyí rázuma i z-têm vu nerazlocsnom vezali sztojécse prílicsnosztí govorênya.

Dú'znosztí etoj zadoszta vcsiniti je li tak mogôcse, csi tô kak najranê, preci, gda dête vu vucsevnicó sztôpi, zacsneho i pri zadoblênyi cíla sze do konca sztálno i naszledno obrácsamo.

Tak zváno „flíszanye vu govorênyi i razmênyi“ je on dr'zéték návuka, steri je vu prvi solszki létaj, pôleg návuka vu píszyani, cstenyê i brojenyi, najprílicsnêsi na osznávlanye dûhovni szpodobnoszt, naimre rázumnosztí i govorênya gingavoga oszovnika, po sterom sze najgvüsnê pripraviti dájo vsze one temelne potrebocse, z-sterimi sze szledi 'zelen názhaj vu upravnom rázumi vzétoga návuka vu vszê táli zevcsenosztí zadobiti zná; szmêm praviti: jedína pôt ona, po steroj sze je mogôcse k-dûhi deteta blí'zati, i 'z-nyega szkrovnosztí vsze one kincse vözgrüntati, steri sze po cílnom návuki na dûhovni haszek oszovnika preci vu zacsétki na právo vrêdnoszt pozdignoti májo.

Dûhovni 'ziték vu preglédanyi, brodjenyi, míslenyi i govorênyi stojí.

Dête je escse i pri najní'zesega sorsa roditelov hi'zi nê brezi vszega dûhovnoga 'zítka i vrsenya. Doszta je vidilo, gúcsalo, gdate i brodilo ino miszlilo ono 'ze prvle, kak bi prêk sôlszkoga praga sztôpilo; ali nyega preglédje, miszli szo escse nateliko temne, nepopolne, faling pune, nyega pazka tak raztorjena, szpodobnoszt mislênya tak szlaba, govorênye tak neredovno, da sze je med sôlszkim návukom na szama tá zanesztí níkak nê mogôcse. Pozványe pr-

voga sôlszkoga návuka je tak , predevszêm temel pripraviti címpri vucsenya. Tô sze pa najcílavnê tak zgoditi zná :

1. Csi prígodno spzrávlene, ali escse nepopolne pregléde i vidimoszti decé poprávimo , dopunimo, poravnamo , na szvetloszt i laszno vêszt pozdig-nemo, gotova povnô'zamo, i nyô k-zadoblenyi escse falécsega, ali k-nigdasnyemi návuki potrêbnoga preglédanya, razmênya i szpoznanya pripelamo ;

2. Csi dête na kebzüvanye , pazko , i ômurno brodjenye obüdímo ;

3. Csí je na preszámnnanye büdímo i po büdjenyi kakti primárjamo ;

4. Csi nyega szpoznanye i vu recsê ponávlamo ;

5. Csi je na razmeto i na jezik gledôcs vorcanno i nekrívo govorênye privcsímo ;

6. Csi pri dáni prílikaj nyega obsütênnye na vsze isztinszko, sznâ'zno i dobro büdímo vu szrdci nyegovom.

Kâ k-tomi cíli odked mámo vzéti potrêbno kojno, tô sze obszebi razmiti dá. Dête szi je szvojo dühovno málo gotovko z-okôli nyega bodôcsi dugovány vretine szpravilo i szprávla nepresztanoma. Ocsiveszno je tak , kâ sze podsztava „flíszanya vu govorênnyi i razmênnyi“ z-preglédne okroglíne nyegove — z-vretine nyega vidimoszti zajímati má : vu nyega vucsenyi sze ona morejo gorivzéti, stera ono najvecskrát viditi príliko má , i od steri najgoszté gúcsati csúje. Vu preglédnoj okroglíni deteta jáko doszta obsütni, dühovni, návadni dugovány naidemo, stera szo pri vszoy vszákdenésnyoj prosztôcsi szvojoj té'zne vrêdnoszti pred nyim, i stera sze cílno naprêdávati znájo. Podsztavo „flíszanya

vu govorênyi i razmênyí nam tak rodníca, mestria (vu obcsinszkom rázumi), znamênya, pripetjá, návadni násztaji, steri sze vu vucsevnicí, roditelov hi'zaj, vesznica' veszníc kotári i odzgora na nébi viditi ino szpoznávati dájo, i steri naprêdávanye tak vu 'zítki, kak vu sôlszkom návuki právo vrêdnoszt szvojo má.

Na rêd i vküpposztávlanye gledôcs je vu návadni knigaj eti dvôji cíl pred ocsmí dr'záni: z-edne sztráni, da bi vu nyi, nakeliko bívoszt dugovány dopüsztí, nepresztano pozdigávanye vu návuki bilô; z-drúge sztráni, da bi dête z-cêloga eden máli vküpposztávleni obrázek i mogôcse laszno = vêsztno szpoznanye one hi'ze dôbilo, gde sze je narôdilo gde szo sze vu nyem prva obcsütênya obúдила, gde sze gorihrá ni i 'zívé; da bi vsze, ka nyemi vu nyegovom málom szvétí pred ocsí sztôpi, vísesi 'zítek i vékso vrêdnoszt zbúdílo vu nyega dúhi, da bi tak ono pri dômi szvojem celô domá bilô.

Na obhod vucsitela gledôcs sze eti malo praviti dá, ár je cêlo delo vu najvéksem táli szvojem vucsécs = redovno naprêdáno i szamo li znamenüvâno, ali zaniháno, gde sze je redovno naprêdánye celô nepotrêbno vidilo. Medtêm de na povszegni obhod gledôcs na eta opôtenya potrêbno kezüvati:

1. Podsztava i zacsétek je vszigdar pregléd, i toti naszeben pregléd dugovány vu nyí bívoszti, obrázki, rovatki, odszeben pa po szpômenki, nazávanyi, szpoznani dugoványaj i szkúsenyi szkoncsávan. Csi vucsit pregléd zamüdí, zaprávleno je cêlo dugoványe, i trúdi nyegovi szo, szmêm praviti, vesznoli. Premiszliti má vucsitel, ka csi szo taki najvísese vucsevnicze zevszemi skérami i szprávamí pregléda gorioprávlene

nyí zlócsni vucsitelje dönok osznovnike szvoje gdate v-logé, na polá, vu nápravnice itv. pelajo vö, da sze návuk z-preglédom vküpszklene: i li nebô'ze málo sôlszko dête, stero je na odlocsno míslenye escse celô neprípravno, bi na prôszto rêcsno vcsenyé oszodjeno bilô?! — li tomi bi sze vtájo on tél i ona skér, z-sterov návuki 'zítek i sztálnoszt darüvati moremo?! Na pregléd grüntano flíszanye vu govorenýi i razmênýi je, brezi pregléda, pûszto zdênýe.

2. Návodne knige ete li pôtkázajôcs voj i podpora, nê zanka bidti scséjo; záto vucsiteli gvüsno szlobodscsino dati 'zelêjo. On tak vszigdar pôleg lasznoga vidênýa i námesztni násztajov má obhod szvoj poravnávati i dugoványa k-têm primêrno naprêdávati, vcsenyá obilnê ali nakrátci razkládati, i nê sze k-píszki, nego k-dúhi dugovány prikapesiti. Návodne knige ete li on vucsitel má názhajno nûcati, kí nê li cêlo dugoványe z-vdêhnyenim dúhom zapopádnoťi zná, nego szi i poszebna flíszanya tak oszvoji, da de upravni mujszter vu ponücanýi te gorivzête kojne. Li tak sze nyemi je mogôcse vu szkrovnoszt gingavoga rázuma deteta dolipûsztiti, tak da odnet po primêrni pítanyaj niti redovni ôpravic rázuma lepô dolizmota, li tak de nyemi dáno, po prêkidênýi z-ednoga pítanya na drûgo vszigdar tá poravnávati pazko i míszli deteta, gde i vu csem sze kê íszkati má i naidti dá.

3. Nigdar nezábmo, kê szo „flíszanya vu govorenýi i razmênýi“ nê vcsenyé i goriprávlenye lekcie, nego medszebno zgovárjanye. Ponávlanya szo i eti potrêbna; ali odgovorov napametvcsenyé, vövzévsi versuse, bi szê ednáko protivílo z-bívosztjov i cílom dugoványa. Pri pítanyaj na dugoványe szpe-

lávajôcsi je nê potrebnô, kâ bi dête vszigdar vu cêli govori dávalo odgovor; ali pri vöpotégnyenoga názhaja naprédányi odgovárjanye vu cêli govori sze meszto vorcana prestímati more. Po odgovárjanyi vu cêli govori sze dête primárja, da pazkê kebzúje na pítanya vucsitela, i poprêk, da z-míszlami odgovore pajdásov szvoji naszledúje. Tô naimre jáko naprêpomága tekôcso dôb i flíszavnoszt na govorényi. Da sze k-ednomi hípi nê szamo ednoga deteta, nego cêloga zlôcska prílicsnoszt vu govorényi flísza, csesztô sze more z-cêlim zlocskom navküp praviti dati odgovor, na tô pazivsi, da kotrige rêcsi navküpno vöprávjio i z-têm velike hrabuke nedelajo.

4. Pri vucsenyi „flíszany vu govorényi i razmênýi“ je znamenite té'znosztí dôb djánya vucsitela z-decôv, k véksim oszovnikom szka'zúvana ômurna i trdna dôb sôlszkoga glásza sze ednáko protiví z-bívosztjov ti máli, i mílim glászom rodítelov. Najprílicsnêsi je eti nágib lübézni i krotkosztí, szka'zúvan vu poglédi, glászi i guesi, lübeznívo namiljenye k-deteta obscütényi i mislênýi, brez'toga, kâ bi sze krotka nágibnoszt na zmêno, szmêha vrêdno sálo dolivrgla. Navolecsne zaszpánosztí sze varvati trbê.

5. Z-sészt tekájov sztojécse ete návodne knige szo na be'záj dvê lét razdêljene. Trí prve tekáje szkoncsa vucsitel z-prvim, trí szlédnye pa z-drúgim zlôcskom. Pazke vrêdno je, kâ sze 18. i 19. §. §. naimre pojbícsov, 31. 32. 33. 34. 35. 37. §. §. pa deklícsk dosztájajo. Píszajôcs = cstenyé naj li te zacsne, gdare je te prvi tekáj celô dokoncsao; ár sze vu etom zdr'závajo po dsztave nisteri k-píszajôcs = cstenyé potrební flíszany, stera jáko zlêhкотíjo delo

vucsitela i vucsevníkov. Goridjávsi, kâ vucsitel z-rázumom, szlobodscsinov i nepodvr'znosztjov dela, príдавsi i racsúnavsi eseresz tjédna 4. vöre; z-obema dvema zlôcskoma de nyemi cêlo delo dokoncsati mogôcse.

Vu vecs zlôcskov vucsenici vucsitel gdate dvá szpôdnyiva zlôcska má vküpvzétí. Te drügi zlôcsok za volo ponávlanya gdate poszlúsa, ka sze te prvi vcsí, i vucsitel ta ponovlena na flíszanye toga drügoga zlôcska vu píszyani ponüca. Etaksa bidti morejo; dugovány imenüvanye, szpísz nyí tálov, na lícojno, kojno itv. gledôcs. Rávno tak csiniti má vucsitel z-tim trétjim zlôcskom, vküp ga vzévsi uprav za volo flíszanya vu píszyani z-tim drüгим zlôcskom.

Gde vszi zlôcski (od 6. do 12. leta vrszti) pod rokôv ednoga vucsitela sztojíjo, za volo krátkoszti vrêmena z-zdr'zétka eti flíszany nistera tá morejo osztáti. Ka vsze sze vö má niháti, tô razszôditi nede 'zmetno. Ali on rázlocsek, steri sze vu zvönêsnye sztráni krepsoj sôli nahája, sze od vucsitela tak má vöpoglíhati, da na steri vucsenye sze nyemi vrêmen podelí, ona szkrbno i kak najpopolnê naprêdá. Szkrovnoszt názhajne pascslívoszti ednoga jedínoga vucsitela vu onoj isztojsôli vu znotrêsnyojmôcsi sztojí.

6. Vucsitel nema od III. tekája mao vu návodni knjigaj gorivzétoga réda naszledüvati; prôtomi je escse i potrêbno, da za volo pregléda zgovárjanye naimre od rodnícsni dugovány pôleg tálov leta i dáni prílik poravnáva. Lêtesne dní vcsí, dpl., od náraszov zemlé, — pri vidênny ro'zca od ro'zca, — i kak dugoványa naprêprijájajo, dpl., csi nyemi sztreljeni závec príde k-rokam itd.

Naszlêdnye dugoványa zgovárjanya pri vszá-
koj mogôcsoj príliki z-esze szlísajôcsimi szklenmi
kníg estenyá vküp má prikapesiti. Poprêk k-vszá-
komi dugoványi, od steroga sze vu knigaj estenyá
ká priglíhnoga vu versusi, alí tekôcsoj rêcsi zdr'záva,
gori má poískzati i na razkládanye precsteti dati.

7. Na zlêhkôto obhoda vucsitela szo návodne
knige ete z-trôje dôbí píszkmi natísnyene.

Z-najménsimí píszkmi natísnyeni táli, opô-
tenya i prigovorje, sze obhoda szamoga vu-
csitela dosztájajo.

V-szrêdnyi píszki sze dôb naprêdávanoga
návuka polo'zi pred vucsítela.

Najvéksi píszki deci vu zôbe dávajo govo-
rênya, i na eti zdr'zánye sze ona doli more
zavézati.

PRVI TEKÁJ.

Privcsenyá. Naprêpriprávlanya.

1. §.

Prijétje goridáne decé.

Opôtenye. Prva obsütênýa vu vucsenico goridáne decé szo tak osztra, da vu jáko vnôgom pripetjê nágibno môcs szka'zújejo nad nyé cêlim vucsevnim 'zítkom. Nemore tak na vucsitela gledôcs vsze edno bidti, kakda má prijéti nôvoga gosztá szvojega i kavsze sze godí vu vucsevnici. Pôleg premôcsi, odvrnôti má vu hípi goridánya vsze, ka bi vu nôvom vucseníki na vucsevnico gledôcs bojazen i odtúhenye zbúdilo. Prôtтоми setúvati má te prve dní deteti prívabne i polúbne vesiniti. Prijéti je more predevszêm z-prijaznívim, krotkim nágibom. Brezi etaksega nágiba nede melo prijétje právoga nászleda, práve môcsi.

Med obhodom nyemi vecs menye etakse zgovárjanye má na vorcan szlŭ'ziti:

Tebé, dête moje, szo tvoji roditelje záto pripelali k-meni, da bi te v-sôlo dáli. Jeli szi rad prisao esze? Jasz bom tvoj vucsitel. Jasz rad mam vu sôlo hodécso deco. Jeli 'ze znás kâ? Jeli bi mi znao povedati, kak sze zovés? Vis, eti v-ete velke knige ti notri zapísem tvoje imé. Na, notri szem te zapíszao. Zdâ szi 'ze máli vucseník. Daj mi rokô. Pój z-menom vu vucsevnico. Z-nama do sli i tvoj ocsa (tvoja mati). Oni tüdi viditi májo, kama te poszadim. Vídis kak doszta ji je eti? Eti vszi do tvoji pajdáske, Jeli szi csüo,

kak lepô szo sze nama poklonili? Oni szo náj lübeznívo prijali. — Steri vasz pozna etoga máloga nôvoga vucseníka, N... N...a? Ka pa tí poznas eti koga? Na, deca moja, prínte vasega máloga pajdása, i pravte: Bog te je prineszao med nász! — Szedi szi eta notri, tô de tvoje meszto.

2. §.

Bűd vűpazni.

Opótenye. Dête do 6—7. leta szvoje vrszti na zmêno má najvéksi nágib, i kí sze 'z-nyim na zmêno pűszti, ali ktomi li povid szka'zűje, toga lűbi i z-vűpaznov sze nagne k-nyemi; niti nega bole gvűsne pűti na zbűdje te prve vűpazni pri deteti k-sűli tűhom, kak esi vucsitel nyé z-têm zacsne k-szebi vabiti, vu kom sze je ono pri dűmi zműnyajűcs najráj vrtelo, i esi sze nyemi na takso ôpravico ponűdí prilika, k-steroj obszebi najbole volo szka'zűje. I tô je zműna, ali zdű 'ze k-cűlom vucsevnice celű priműrna zműna, pri steroj sze osznűvlanye deteta nesztanoma pred ocsmű dr'zi.

Vorcan obhoda. Znam deca moja, kű sze ví vszi radi zműnyate. Rad sze tí? ka pa tí? i tí? — Znam, kű szte sze domű doszta zműnyali. Eti sze tűdi lehko zműnyate, na dvoriscsi, gda vam jasz dopűsztim. Povű mi tí, A! ka sze najráj zműnyas domű? ka pa tí, B? — Steri vasz rad gűzdi na scsűpi? — Tű je dobra zműna. Povű nam, B! kakda ide tű zműna? — Med nogű szi vzemem eden scsűp i vrűke sibo (ali bics) i tak drcsem. — — Vido szem, kű je eden pojbűr za gűzdno scsapico edno lűpo vűko vlomo z-drűva. Jeli je prav csinűo? — Nű je. Zaka nű? Ár je z-têm kvario drűvo? — Prav műte. Vűk drűvja je na zműno doliszekati ali dolilűmati nű szlobodno. Jeli, ví tű nedte csinűli?

Steri sze vasz je gda z-klopcev zműnyao? — Klopcaňye je tűdi dobra zműna. Povű mi tí C!... kakda sze zműnya z-klopcev? (Vucsitel nyemi je vu pripovűdanyi na poműcs). Vido szem ednoga pojbűra, kí sze je med klopcaňyem na szvojega pajdása razcsűmerű i vcseműri je klopco, stera je drűgoga bűla, tak lűcso v-szvojega szűszeda, da szo je nű vecs naisli. Jeli je prav csinűo? Nű je.

Med zmênov sze nedosztája, na edendrűgoga razcsemeriti; drűgoga szprávo tá lűcsiti i pokvariti je nê szlobodno.

Steri sze vasz je 'ze zmên Yao v-bê'zanyi? Sto mi vasz zná povedati, vu csem sztojí eta zmêna? — Meo szem jasz ednoga vucseníka, ki je pred toga be'zécsega nogô podr'zao i ete je nebô'ze szpadno ino szi nôsz prebio. Kakda je csinio té, kí je tomi ovomi nogô podvrgao? — Neprav i neszlobodno.

Med zmênov je drűgoga zbantűvati nê szlobodno.

Vídite, szpravo szem gêzdni scsáp, klopco! zdâ te vöslí z-menom na dvoriscse, zmên yat sze. (Vucsitel je na tále v-réd posztávi, i pri povêdanoj trôjoj zmêni pazi na nyé.)

Opôtenye. Vucsitel szi pá drűgôcs pôle g povêdane dôbi naprê dá zracúnati escse vecs szlobodni zmên, kakti: szvinkanya, kockanya, csiganya itd. i po hípi, med szlobodscsinov, je vöpsztí na zmêno, kebzűvavsi na nyé, nakeliko násztají dopűsztíjo. Potrêbno je deci i vu zebrányi dôbi zmêne lasztivno zvoló niháti; ár je nyê doszta prijelnêsa obszebi zebrána zmêna, kak ona, na stero sze z-szúlov 'zené.

Rávno po taksem szpitávanyi má naprêdati nistere nepri-sztójne i skodlíve zmêne, razmeto i ômurno kázavsi, ka je vu nyí vszákoj necílno i pogűbelno, i opominavsi deco, naj sze vu takse zmêne nigdar nemêsa; kakti: na ceszti z-práhom (z-sterim sze vtepé, ocsí kvarí, od márhe zlêka 'zaklácsi), z-pszi i mácskami (od steri sze zoskrábatí, zgrízti, i vu pripetjê besznôcse v-'zítka pogűbel szűnotí zná (dête sze naj z-detetom zmên ya); z-kaményem lűcsajôcs (z-kêm sze zlêhka orani i oszmrti); z-gombami tr'zêcs (vu kom je prílika na cankanye, krádnenye, norenye); po plotê, dre-vji, i hrambaj plezêcs); gde sze v-pogűbeli odêvke, 'zívota i 'zítka vrtí); naimre pa z-ro'zjom, vú'zkami (szpicami) itv. norűvajôcs.

Pogűbel etivi dvê poszlêdnyivi de potrêbno z-etim dvôjim zgovárjanyem vu szpômenek deteta sztálno notri-vcepiti:

Árpád i Béla szta szi prijátela bilá, Árpád je ednök k-szebi prízvao Bélo na vojnszko zmêno. Árpád je szvojo pükso Béli dao prêk, szebi je pa szkrívoma ocsino prineszao z-hi'ze. Do casza je lepou tekla zmêna, Kcsaszi velí Árpád: no, Béla, podr'zi na mé'tvojo pükso, jasz pa mojo na té'podr'zim. Sztrêlva! — Brrr! — sztrêlila szta. Grozno! — Béla je mrtev szpadno vküpe. Árpád je nêznao, ka je ocsina püksa nabita bila i kê bi on mogao posztáti vmorec najlûblenêsega prijátela szvojeqa.

Dvê málivi szesztri, Ilka i Irma, szta tô hûdo segô meli, kê szta sze z-vu'zkami radivi zmênjali. Mati nyima je csesztô právila, kê sze je z-vu'zkami zmênjati pogübelno, i tô zmêno nyima je trdno prepovêdala. Ednök szta dönok szkrívoma sle z-vu'zkami vö i v-stalo, i Ilka je edno vu'zgála, i szesztri právila: vis, Irma, z-kak lêpim plamnom gorí moja vu'zka! Pazi, velí Irma, moja ti escse lepsi plamén dáva! i tak je i ona vu'zgála szvojo. Ali kak ji je na nojéte zácsala goreti, tá jo je vrgla i plamén sze je v-násztelo szüno, Irma je gasziti stêla; ali gvant sze je na nyê vu'zgao i 'zivot sze ji na mehére obê'zgao, od násztele sze je vú'zgala stala, od ete hi'za i skegyen, i tak nyim je vsze z-pepêlom pôsztao. Etak szta obô'zali tivi nebôganivi szesztrici szebé i roditele szvoje.

Prigovor. Liki je vise povêdano, dvê etivi krátkivi pripovêzti szta li 'za volo názhaja dánivi. Necfno bi tak bilô, kê taksega podrügacsenye escse i szamo vardêvati dati. Ali bívosztni táli vise dánoga zgovárjanya sze vküpvzêti i vu eti pítanyaj naprêdati májo.

Stere szo dobre zmêne? stere pa nê? Jeli sze je prisztojno med zmênov razszrditi? Jeli je szlobodno drügoga zmênno skér zapraviti? Jeli je szlobodno med zmênov drügoga obsáliti?

Navesiti sze má dati ete versusek;

Jasz li dobro zmêno rad mam,
Toj pogübelnoj pa mír dam;
Med zmênov sze nenadûjem
I nikoga nezbantûjem.

3. §.

Privad k-redovnoszti.

Opôtenye. Grünt i zacsétek 'zelnoga názhajnoga návuka je redovnoszt, ete pa pokornoszt. Vu zacsétki sze pri obôjoj varvati more szilnoga primárjanya. Dúsna potrêba je, da sze i vu tom násztaji prêkidênje z-hi'znoga 'zitka vu vucsevnoga kak najmenye obcsüti. K-tomi najprîlicsnêsa pôti i dôb je povszegno popravnávanye. Z-têm sze najle'zê odvrné poszebná protivnoszt: dête csiniti má, ká mo od nyega 'zeleli, zátó, ár tó csiní i drûgo, csiní cêli sereg. To edno vlecsé példa toga drûgoga. Vu dávanyi példa le'zí na csinênje nevidno vlecsécsa môcs.

Obhod. Gda jasz po sztôli (ali po sztôlci) z-síbov zbíjem, tó telko znamenúje, kâ teda ednáko trbê szedeti, múcsati, k-edendrûgomi nêgovoriti, na mé glédati, na méne kebzüvati. Viste, zdâ zbíjem po stôlci; csinte, ka szem 'zelo od vász. A!.. tí szi nêglédao na méne, B! tí neszedís ravno, itv. Escse ednôk zbíjem po sztôlezi; vszáki vasz na méne glédaj, niscse z-méne nevzemi ôcsi (vucsitel vecskrát podrügacsi ete privéad).

(Vucsitel zbíje po sztolicí.) Pazte! Gda-jasz po sztôli vdárim, pravte z-menom vréd: eden. Pravte z-menom vréd eto: eden, dvá, vszáko te, gda po sztôli vdárim. Pravte, gda vdárim, zmenom vréd eto: eden, dvá, trí. Vtêgnite vö obê rokê! — Pocste vküp z-dlanami, gda bom eto pravo: eden. Pocste vküp obê dvêkrát, gda bom pravo: eden, dvá. Pocste telkokrát, gda bom pravo: eden, dvá, trí. — Pravmo vszi vküp: eden, dvá, trí, i vsze tríkrát pocsmo vküp z-dlanami.

(Vucsitel poká'zi, stero je práva, stero lêva rôka.) Jasz bom zdâ csteo: eden, dvá, trí, i gda mo eto pravo; trí, te prizdignite vase práve roké. — Na eto rêcs: trí, püsztite doli vase práve roké. Na eto rêcs: trí, prizdignite lêve roké; pá na eto rêcs: trí, püsztite doli lêve roké. Pri etoj rêcsi; trí, glédajte na dêszno! — na lêvo! — kumesz! — doli! — — — Pocste vküp z-dlanami ednokrát! — pétkrát! — (Pri vszákom poki vucsitel z-decôv navküpe praviti má: eden, dvá, trí itd. — Etaksa privéadna fliszanya sze zaprva csesztô ponôviti morejo.

4. §.

Bűd na szrdcsno govorénye.

Opôtenye. Do etimao je deca vecs csinila, kak gúcsala. Zdâ 'ze jo je potrêbno i na govorénye oszrdcsiti. K-tomi je pa zravnana 'ze pôt po právadi. Medtêm bi sze szrdcsnoszt nôvi vucseníkov jáko oszlabila, csi bi sze na pred nyé polo'zena pítanya odgovor dati za neszpodobne stímali. Dajmo nyim tak taksa pítanya gori, na stera do gvüsno szamí odgovárjati znali. Najprílicsnêse de, csi do sze predevszêm za szvoja ino ti k-nyim najbli'ze sztojêcsi iména szpítávali. Na dôpunna govorénya ji escse zdâ nê trbê primárjati.

Obhod. Lübléna deca! jasz szam vasz za vasa iména 'ze ednôk vöopítao te, gda szem vasz vu tiszte velke knige notri zapíszao. Ali zdâ je pá scsém od vász zvediditi. (Na ednoga 'z-nyí kázajôcs). Sztani lepô gori! Povê mi tvoje imé. — Stevan. — Ka za Stevana? — Kovács Stevan. Kelko iménov más tak tí? Jeli kâ dvê? to edno je: Kovács, to drűgo: Stevan, Stero je tak to edno? — stero to drűgo? — Gda obê tvojivi iméni povês, stero povês prvle? stero szledi? Stero imé je prvle praviti sega, tô sze prí d a v e k, stero pa szledi, tô sze krsztno imé zové. „Kovács“ je prí d a v e k, „Stevan“ krsztno imé tvoje. — (Vucsitel píta) stero imé je prí d a v e k? stero je krsztno?

Zdâ te mi vszi navküp odgovárjali na moja pítanya, Viste, etoga pajdása vasega imé je: Pali János. Kelko imén má i on? Stero je to edno? Stero to drűgo? Stero szem pravo prvle? Stero szledi? — Stero je prí d a v e k? *) Stero krsztno? — (Vucsitel eti za volo flíszanya szam escse edno i drűgo példo naprêdá, i pôleg vísise dôbi szpítáva, na stero nyemi vszi zednim odgovor dávatí májo.

A!.. povê mi iména dvê pôleg tébe szedécsi pajdásov tvoji. Kakda sze zové, kí tí kre dêszne szedí? Ka pa, kí kve lêve? — B!.. pôvê mi iména tvoji pajdásov, stere popoznas. Povê mi i tí, C!..

*) Pali (krsztno imé) je eti prí d a v e k, ka vucsitel po vecs etakse dôbi példaj preszvêtiti má.

Steri vasz má szesztro? Povê mi A!.. ka ji je imé? — Eszter. Jeli jeszte med vami Eszter? — Nega je. Zaka nê? Ár szmo mí vszi pojbarje. Prav más! Eszter sze li deklícska zové. Eszter je deklícsk imé. Ka pa, jeli sze deklícska zové: Stevan? Jeli, ka tak szamo pojbare zovéjo? Stevan je mo'zko imé. Tak: jeszo mo'zka, jeszo 'zenszka iména. — Ka szem pravo?

Pravte vküp! — Jeszte mo'zko imé, jeszte 'zenszko imé. Odgôvorte mi vküp na moja pítanya! Ka je eto za imé: Jula? (vszi vküp) Jula je 'zenszko imé. Gyula ka je za imé? Gyula je mo'zko imé.

(Eti vucsitel poredno etaksi pítany deni pred vsze na odgovor, stera sze tak morejo goridjáti, da sze vszi táli rêcsi v-ednom hípi csűjejo, i da goriprávlenye nede hrabucsno.)

Zdâ bom vasz po ednom pítáo. N!.. pravi 'zenszka iména. — 'Zenszka iména szo: Sára, Mária, Roza itv. B!.. pravi mo'zka iména! Mo'zka iména szo: Kolman, Béla itv. (Povedati sze morejo deci práva, ménsana i kríva iména, kakti: Jôzef, Jo'zko, Jô'zep, O'zébet, Er'za, Ber'za itv.)

Lübléna deca! vütro bom zvedávao od vász iména vasi ocsév, máter, bratov, szesztér, i keliko brátov i szesztér eden po ednom má. Vido bom, jeli te mi znali tô vsze povedati.

Tekáj. Vcsera szem pravo, kâ zvedávati mam od vász iména vasi ocsév, itv. i kelko brátov ali szesztér vasz steri má. A!.. povê mi imé tvojega ocsé! — Varga Peter. Povê mi materno! — Nagy Jula. Povê mi iména brátov! — Jô'zef, Stevan, Imre; pa szesztér! — Sára. Kelko brátov más tak, cstiva: Jô'zsef, eden, Stevan dvá, Imre trí; szesztro pa edno, Sáro, navküp stiri. Kelko je zmed têmi pojbov? — kelko deklícsk? — Stero szo pojbjje? — stero pa deklícska? — I z-tebom vréd kelko vasz je otrokov?

Ka za pridavek má tvoj brat, Jô'zef? — Varga: ka pa Stevan? Varga; ka pa Imre? — ka pa ocsa? — Po tvojem ocsi sze vszi otroci Varga zovéjo. Varga je imé vase rodbine.

Ka za imé má vasa rodbina, B.. ka pa vasa, C!..
itv. (dale sze szpitáva pôleg eti povêdani.)

5. §.

Solszki réd i vêszt nisteri dú'znoszt.

Opôtenye. Nôvi vucseník sze pocsaszoma privesí k-vucsev-nomi rédi i szpunyávanyi du'znoszt szvoji, po nepresztanom opomínanyi i flíszanyi; ali záto je nê li nê nepotrêbno, nego i za voło zlehkôtenya redovnoszti ômurno pozvânye, da sze obesûtênye prednyêsi dú'znoszt nyegovi kak najranê zbüdí vu nyem.

Obhod. Gda solszko dête zaütra gorisztáne i gori sze oblecsé, kama sze napôti? — V-sôlo. Viste, i ví szte prisli v-sôlo; záto szte vrla deca. Zaütra gda sze zacsne sôla? Kak dugo szmo v-sôli pred pôdnévom. — Gda sze odetec odpüsztíte, kama idete? — Domô. Gda opôdné domá odobêdivate, po pôdnévi kama pá idete? — V-sôlo. Po pôdnévi gda sze zacsne sôla? i gda pá domô odhájate? Vszákdén tak kelkokrát szte v-sôli? — Dvakrat, kakti pred pôdnévom i po pôdnévi? Escse ednôk pítam, odgôvorte mi vszi navküp: vszákdén kelkokrát szte v-sôli?

Vszákdén szmo dvakrat v-sôli, kakti: pred pôdnévom i po pôdnévi; odgôvorte na moja pítanya navküp. Zaütra gda sze zacsne sôla? — Zaütra sze zacsne sôla ob 8 (?) vöri. Pred pôdnévom gda sze szkoncsa sôla? — Pred pôdnévom sze szkoncsa sôla ob 11 (?) vöri. Po pôdnévi gda sze zacsne sôla? — Po pôdnévi sze zacsne sôla ob (2) vöroma. Po pôdnévi gda sze szkoncsa sôla? — Po pôdnévi sze szkoncsa sôla ob 5 (?) vöri.

N:... je dnesz zaütra po vözravnanom vrêmeni, i tak keszno prisao v-sôlo. Jeli je prav csinio? — Nê je prav. Redovno dête vszigdar dobroga hípa príde v-sôlo? — Redovno dête vszigdar itd. — — — Sza je pa cêli zve-

csarek nêbilô v-sôlo, pa szo nyemi domá niksega dela nêdáli, niti je nêbio bete'zen. Jeli je prav csinio? Nê je. Jeli dobro sôlszko dête vszigdár príde v-sôlo.

Dobro sôlszko dête vszigdar v-sôlo príde.

Cs. . . je dnesz zaütra, gda je v-sôlo sô i mené várao, doli vzéo szvoj krscsák i etak sze mi je poklono: dobro ütro 'zelêm goszpon vucsiteli. Jasz szem ga za toga volo pohválo, ár je tak csinio, kak sze je dosztájalo. Jeli je tak dosztojno, da sze sôlszko dête szvojemi vucsiteli pokloni?

Dosztojno je, da sze solszko dête szvojemi vucsiteli pokloni. Tô je tüdi dosztojno, da gda sze pokloni, krscsák dolivzeme. Ka je tak escse dosztojno? — Tô je tüdi dosztojno, da solsko dête gda sze pokloni, krscsák dolivzeme.

Jeli sze pa szamo szvojemi vucsiteli pokloni dosztoj znajôcse dête? — Dosztoj znajôcse sôlszko dête sze nê szamo szvojemi vucsiteli pokloni, nego sze pokloni i szvojim roditelom, véksim lüdém, szvojim pajdásom, znánim málim prijátelom itd.

Kakda sze poklonite, gda v-sôlo idete i obrvim pred méne prídete? — Ka pa, gda vasz domô püsztim? — Gda lüdszki cslovek príde v-sôlo? — Gda po pôti idete? — Roditelom, gda domô prídete? gda z-domi idete? — (Pri dôbi poklányanya paziti trbê na návado mész, i deco csesztô naprêvzêti, jeli sze poklánya pri dômi roditelom, zvôna pa lüdém, ali nê.)

Navcsiti sze má ete versusek:

Dobro solszko dête
Sze pokloni vszákomi:

Roditelom, 'zlâhti,
 Velkomi i málomi
 Med poklonom krčsák
 Lepô dolivzeme
 I li mímo idôcs
 Ga pá goridene.

Jeli znáte, zaka vasz roditelje vszákdén v-sôlo posílajo? — Záto, da sze eti vcsímo. Kí v-sôlo hodi, toga velki haszek vdábla; ár sze eti doszta navcsí, szrdce, rázum szí osznávla i szrecso ogvüsi. Navcsite sze mi zdâ ete versusek :

Radoszt je, v-sôlo hoditi,
 I doszta dobra sze vcsiti;
 Li tü sze dête osznávla
 I nyega szrecsa ponávla.

Pá sze nika vcsiti máte. Steri dén sze redovno preoblacsüjete? V-nedelo. Stere dní dopüsztšávam deci na davorisci zmêno! — V-szrêdo (?) i v-szoboto (?) Ka za dén je dnesz? — Ka pa jeli szte 'ze kâ csüli od etaksi dnévov; pondêlek, tork, csetrtek, pétek? — — Navcsite sze zdâ, kakda naszledüjo eti dnévi zandrügim. Zacsnimo pri nedeli: nedela, pondêlek itd. Cstimo zdâ na prstê, kelko dnévov je tô navküpe: eden, dvá — — — szedem. Eti szedem dní sze tjeden zové.

Vido bom vütro, esi te znali iména dnévov porédoma praviti, kak zandrügim naszledüjejo. Csi domô prídete, povête roditelom vasim, ka szte sze zdâ vcsíli. Steri vasz escse ti szedem dnévov zandrügim praviti nebi znao, toga navcsiti májo domá ocsa, ali mati, ali pa sztarêsi brat i szesztra, esi je oproszi.

Tekáj. Vcsera szte sze iména dnévov návcsili. Jeli szte je goripravili roditelom vasim? Jeli bi mi je znali zdâ goripraviti vszi navküp? Pravte je, zacsnite sze pri prvom dnévi — pri szrêdi — pri pétki. Ka za dén je dnesz? steri dén je bio vcsera? Steri de vütro? Steri dén je po nedeli? Steri je pred pondêlkom?

Zdâ bom vasz 'ze drüga dugoványa pítao. Pazte! — N!... gde je tvoje redovno meszto, vu sterom sztôlci? — V-prvom. Pravi zcêla: moje redovno meszto je v-tom prvom sztôlci (dête právi szamô.) Potom naj vszâko vu prvom sztôlci szedéce dête navküp právi, gde je nyega redovno meszto. (Vszi navküp pravte!) Moje redovno meszto je vu tom prvom sztôlci. Teda naj vu drügom, trétjem itv. sztôlci szedécsa deca navküp právi, gde je nyega redovno meszto, (i tak vszi sztôlci poszebi, notri do toga szlêdnyega).

Pravte vszi navküp, gde je redovno meszto táble? — Gde vasi krscsâkov? — (i tak tecsti má szpitávanye od vecs dugovány).

Vu sôli vsze na szvojem redovnom meszti more bidti.

Nika vam pripovedati mam. Meo szem jasz ednoga vucseníka. Károl nyemi je bilô imé. On je szvoj krscsâk rêtkogda djao na redovno meszto, záto sze nyemi je gde natle, gde naszredtéli, gde pod sztôlcom vlâcso; potom szo nyemi klacsili po nyem, i csi ga je íszkao, nê ga je naisao. Kak sze je jôkao, csi ga je precí nênaisao, ali nyemi ga drügi nêpoiszkao! Ka stímate, jeli je ete Károl redoven pojub bio? — Ka nyemi je szprávila neredovnoszt? — Jeli, ka nevoló? Neréd je zrok nevôle. Ví nenaszledüjte Károla vu nerédi. Znajte, kâ je réd düh vszega, i oblúbte

mi, kâ te vszi redovna deca. Vido bom, jeli i zdr'zíte, ka szte oblúbili.

Dober réd je dűh vszega ;
Dr'zao bom sze tak nyega.

6. §.

Nábűd na laszno delavnoszt, i priprav na píszanye.

Opôtenye. Zdr'zétek do etimao tekôcsi zgovárjany je, tak stímam, zadoszta na tô, da sze od dományega 'zítka do casza odtrgnyeno dête neobesűtno privabi k-szvojemi nôvomi málomi szvêti, k-solszkomi 'zítki. Potrêbno je, da sze zdâ 'ze zgucsávanya etaksa na nôvo dôb i nôvo pôt vrnêjo. Zacsétka návuka na píszajocs-cstenyé 'ze dalecs odvřzti nemoremo. To eti naszledűvajôcse zgovárjanye i 'z-nyim vkűpszklenyeno flízszanye tak 'ze takse dôbi bidti má, da sze po nyem, pôleg drűgi cílov flízszanya vu govorenýi i razmênýi, zednim i návuki na píszajôes-cstenyé ravna pôt.

Obhod. Rad bi vido vase roké. Podr'zte je vszi kumesz. Pűsztite je doli. Precstimo, kelko rôk mam jasz. — Edna, dvê. Precsti vasz vszáki szvoje. — Edna, dvê. A!.. kelko rôk más? Ka pa tí, B!.. kelko ji más? — Tak vszáki dvê rokê má. Pravi vasz vszáki poszebi, kelko rôk má? — (Navkűp) jasz dvê rokê mam.

N!.. v-steroj rôki dr'zís 'zlico, gda jês 'z-nyôv? — — Tô je tvoja práva rôka, ta ova je pa lêva. Podr'zi vasz gori vszáki právo rokô, i etak pravi: eto je moja práva rôka. Podr'zi vasz gori vszáki lêvo rokô, i pravi: eto je moja lêva rôka.

Gori vam podr'zim prszte moje práve rôke. Precstimo, kelko ji je! — Eden, dvá itv. Tak na právoj rôki pét prsztôv mam. Gori vam podr'zim na lêvoj rôki bodôcse, precstimo je! Eden, dvá itv. Tak i na lêvoj rôki pét prsztov mam. Precsti vasz

vszáki, kelko prsztôv má na právoj rôki! — na lêvoj! — — Povê vasz vszáki poszebi, kelko prsztôv má na právoj, kelko na lêvoj rôki? — Na právoj rôki mam pét, na lêvoj tüdi pét prsztôv.

(Vucsitel goripodr'zavsi szvoj pálec). Podr'zi vasz gori vszáki szvoje rôke tiszti prszt, steroga jasz na mojoj goridr'zim! — Tô je pálec. (Vucsitel med obhodom i ti ovi prsztôv iména szpoznati dá). Zdâ imenüjte po ednom i ti drügi pét prsztôv vszinavküp! Eto je pálec, eto kazács, eto szrêdny, eto zláti, eto máli prszt.

Na právoj rôki kelko pálcov máte? — Kelko pa na lêvoj? — Na právoj rôki kelko kazácsni prsztôv máte? — Ka pa na lêvoj?

Jeli szte 'ze vidili csonkavo dête? — Jasz szem poznao ednoga, kí je csonkave prszte meo. Z-osztrov szekericov je lêsz szekao, pa szi je dvá prszta odszekao. Szekera je nê za dête, Podr'zte gori prszte, naj vídim, jeli szo nekrívi. Rázno dr'zte vsze prszte na obema rokama! — Zdâ je sztisznite vsze vküp? — Kakda szi tak morete djáti z-prsztmí? — Moremo prszte razpresztrêti i vküpsztísznoti. Csi vam knige dam v-rôke, jeli je morete prijéti! Ka pa escse morete z-rokami esiniti? Z-rokami moremo prímati.

A!... jeli szi 'ze pomágao kâ delati tvojoj materi? ka pa tvojemí ocsi? Ka szi pomágao materi, ka ocsi? — Ka pa tí? ka pa tí? — Ka delajo ti véksi vucseníci vu sôli z-rokami? — Ti véksi vucseníci písejo, racsúnajo i tv, Ví szte sze doetec szamo zmênjali z-rokami vu sôli; jeli bi 'ze i kâ delali radi? — — No, esi bi tô radi, pri-neszte z-szebom vütro kamene táblice i kamene ro-

vatke, da delati morete. Zdâ vasz pa pohválím; ár kí rad dela, on je pascslív, pascslívoga vucseníka pa lúbi vucsitel, lúbijo i raditelje. Kí rad nedela té je manyák. Manyáka pa niscse nema rad. Delaven vucseník naprê ide, nemáren pa nazâ. Da 'ze ví pascslíví scséte bidti, navcsite sze delavnoga deteta eto hvalêko;

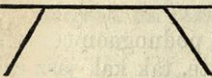
Procs na delo! nedreveni!
 Vrtaj, dúbi, kopaj, greni!
 Glédaj na pascslívê lüdí:
 Kôdis de, kí vnêmar müdí!

Tekaj. Jeli szte tak z-szebom prineszli vase táblíce?
 — Ka pa rovatke? No zdâ escse je nihájte tam, gde szo. Prvle mo z-rokami nika csiníli.

Prizdignite kumesz vase práve roké, tak kak jasz prizdignem mojo. Zaprite doli vsze prszte, szamo kazácsnoga dr'zte kumesz, tak kak jasz. Zdâ neszte roké v-ednákoj viszikosztí prôti dêsznoj (v-le'zécsem tégi) liki jasz. Neszte nazâ roké po onoj isztoj pôti, — kak jasz. Escse ednôk csinmo obôje. Dojde! — Zdignite kumesz práve roké, võvtégnovsi kazácsni prszt. Vlêcste doli rokô prôti lêvoj, tak kak jasz (od práve na lêvo le'zécsem tégi), Neszte jo nazâ po onoj isztoj pôti. (Vucsitel vszigdar 'z-nyimi csiní, zrêberno sze k-nyim dr'zecs). Escse ednôk csinte obôje! Zadoszta! — Prizdignite obê rokê. Neszte je od lêve na dêszno (od lêve na dêszno le'zécsei tégi). Neszte je nazâ po tisztoj pôti od szpoda kumesz. Escse ednôk obôje. Zadoszta!

(Vucsitel edno podnogaonico kumesz podr'zavsi), vídite ete sztôlcsec? Èto je nyega temen, lepô ednáko le'zí, kak líce vodé. Èto je edna nogacsa pod nyega temenom, kama je tá nagnyena? jeli, kê od práve na lêvo? Ka pa ta drúga nogacsa? jeli, kê od lêve na právo, Jasz vam tô dolizrovátím na táblo z-krájdov. Najprvle dolizrovátím podnogaonice temen (vlêcsivsi eden le'zécsei tégi od lêve na dêszno), tô máte. Kakda, kakda le'zí tà edna nogacsa? — Od práve na lêvo. Jeli, kê je nogacsa pod temenom. (Vu-

csitel pod temen eden ednáki tég vr'ze od práve na lêvo), tô máte to edno nogacso. Kakda pa le'zí ta drůga nogacsa? — Od lêve na právo. (Vucsitel pod temen na ov konec te drůgi tég vr'ze od lêve na právo), tô je ta drůga nogacsa. Gotovo je cêlo, doli je zrovatano. (Vucsitel opôti, ka szta obê nogacsi ednáko dú'zave, ka i zmerov poká'ze). Znam, kâ bi tô 'ze i ví radi za menom csiníli. Vardente

predevszem vu zráki. (Vucsitel je z-recsjôv naj pela, odked kama trbê neszti roké.) No vardente na táblicaj.

Medtêm vam prvle poká'zem, kakda máte pred szé'djátí táblice, kakda szedeti, i kakda rovatke dr'zati.

Opôtenye. Geto pri píszanyi i rovatanyi naôpacsno dr'zánye 'zívota skodlívô môcs szka'zűje na zdrávje i na nisteri kotríg têla nekrívnoszt gledôcs, i lagovo dr'zánye pera ali rovatka na zádevo szlůzi navcsenyi prílicsnoga ino lêpoga píszanya i rovatanya, i geto, csi sze dête v-zacsétki hűdô navádi, odvadjenye szledi szkoro nemogôcse bidti zná; tak vucsitel pôleg dűsne vêszi za nezaműdno dú'znoszt dr'zati more, nakeliko nyemi je pôleg sztána sôlszki sztôlcov dopűsztseno, trdno na eta naszledűjôcsa kebzűvati:

Vucseník pri rovatanyi naj ednáko szedí. Zgorányi tál têla sze tak naj nenagne naprê, li szamo gláva má kelko telko nagnyena bidti. Lêvo plecse malo bole naprê more sztáti, kak právo. Prszí sze naj nedotícsejo sztola, nogé pa nedo prevecs vszlôcsene. Edno nogô na drůgo dêvati sze naj nedopűszti. Lêva rôka naj szkoro do laktá na sztôli le'zí, da sze táblica (ali papír) krepko dr'zati more. Rama práve rôke naj nesztojí dalecs vkraj od 'zívota, ali niti sze ga naj nedotícse. Práva naj nê zcêla, nego li na polojnye le'zí na sztôli. Oglávka práve rôke, stera sze malo prôti lêvoj more nagnoti, sze naj celô do nászlonye nedene doli na táblice (papír) nego naj malo vise nyega sztojí.

Táblice (pero) ti prvi trijé prsztje dr'zijo; te strti i pétí sze malo prôti nászlonyi nazászklűcsivsi, szamo z-nojéti li nalehci dotekneta táblice. Pri rovatanyi ali píszanyi sze tak li dvô rami, te strti i pétí prszt, i spic rovatka ali pera dotekne papíra ali táblice.

Te prve trí prszte etak trbê na rovatek poravnati: szrêdnyi prszt z-szvoje lêve sztráni od oglávke do lévoga kôta nojéta more na rovatki (peri) le'zati. Pálec z-prôtne sztráni sztísnyen le'zí na

rovatki, i nyega konec dobro nazâ sztojí od szrêdnyega prszta. Kazácsni prszt znotrêsnym szvojím tálom i li nalehci ino vövtégnyen le'zí na rovatki. Najdale naprê le'zí na rovatki szrêdnyi prszt, malo bole nazâ kazács i najdale nazâ pálec. Uprav szamo li szrêdnyi prszt i pálec píse, kazács li od goripocsenya varje rovatek. Rovatek sze blúzi k-szpôdnoj bücsi kazácsa zdigne vö, i nyega zgorni konec sze bole prôti plecsi, kak prôti rami nagne.

No, vardente zdâ na vasi táblicaj podnogaonico doli-zrovatati. Najprvle nyé temen rovatajte, tak kak jasz csiniti mam na tábli. Zdâ zrovatajte pod nyô edno nogacso od lêve sztráni, tak kak jasz. Zdâ pa to drügo nogacso od dêszne sztráni. No, poglednimo, sto jo je zrovatao doli najlepse?

(Vucsitel po rédi poglédne, povê ali opíta falingo, batriví pod'ziga, pohváli, i csesztô ponôvi rovatanye.)

Pazte! od toga bom vam nika pravo, kâ ka csiníjo nistera szprevêdna deca z-rokami. Meo szem ednoga vucseníka, kí je z-kaményem lücsao po vilicaj, i lüdszki dvorê. Jeli je prav csinio? — Nê je. Zaka nê? Ár bi lehko koga lücsao. Kí po cesztáj i lüdszki dvorê lücsa, necsiní prav. Pravte vszi, ka szem pravo! Lücsati je nê szlobodno ni po ceszti, ni po lüdszkom dvôri.

Jeszo poejbe kí sze z-endrügim bíjejo. Jeli tê na dobro nücajo roké, ali na húdo? — Kí sze bíjejo, na húdo nücajo roké. Pravte vszi ka szem pravo.

Nistera deca vöszpojemplé z-gnêzd mláde fti-csov, potom je mantrá, vö nyim szkübé pérje, vösz-trga nogé i perôti. Tô je velka hüdôba; ár bolezni i sztvaré obsütijo. Kí sztvaré mantrá, hüdi je, hüdoga szrdca dête. Navcsite sze na tô ete versus:

Nême sztvári nemantráj tí;

Ar mantránye i nyô bolí;

Kí nemílo sztvár mantrá,

On lagoje szrdce má.

(Vucsitel bivosztnêse tále etoga zgovárjanya vküpszkle-
novsi, znôvics i znôvics je naprêdá.)

7. §.

**Návod na laszno vidênnye; tekáj príprava na
píszajôcs:cstenyé.**

Z-kêm vídite ví? — Mí z-ocsmí vídimo. Pravi
vasz vszáki poszebi, kelko ôcsi má? — Jasz dvê
okê mam. Poká'zte mi právo okô? To lêvo. —
Glédajte na právo sztran! Na lêvo? — Glédajte
gori! Doli! Glédajte ednáko! Povête mi, na stero
sztran morete glédati z-ocsmí vasimi? — Z-ocsmí
nasimi glédamo na právo, na lêvo, sztran,
gori, doli, ednáko.

Glédajte na právo sztran! ka vsze vídite
tam? — Na právo sztran vídimo dveri itv.
(Vucsitel szam naj ká'ze dugoványa, da poravnávati
more goriprávlenye). Glédajte na lêvo sztran! ka
vídite tam? — Na lêvo vídimo itd. (Vucsitel dale
pela deco vu glédanyi na drúge sztráni, vszeszkôsz
nyim kázavsi dugoványa i pítavsi je nyí iména.)

Jeli szte 'ze vidili lesztvico? (Vucsitel na példo
edno málo lesztvico podr'zí kumesz i píta) jeli znáte,
ka je eto? — Edna mála lesztvica. (Na drôg káza-
vsi.) Ka je eto na nyê? — Te eden drôg. Ka pa
eto? — Te drúgi drôg. Kelko drogôv má. —
Lesztvica dvá drogá má. Jeli szta teva drogá
ednáko dalecs od edendrúgoga? Jeli je eden dugsi
od drúgoga? — (Na klíne lesztvice kázavsi), ka je
eto v-drogé lesztvice púszt seno? — Klíni lesztvice.
Prestimo, kelko ji je. Jeli bi radi vidili nyô doli-

zrovatano? No tak, zrovatajmo jo doli. Esze glédajte! najprvle ji zrovatam te eden drôg (kre lêve), potégnem ga ednáko doli, kak da bi vu zráki viszila. Zdâ, malo dale od toga prvoga, potégnem

nyé drúgi drôg, tak da de od toga prvoga povszéd ednáko dalecs vkrâ, i da eden nede dugsi od drúgoga. Obá szta viszécsiva téga. Zdâ püsztimo nyé klíne v-obá drogá poprecski (vucsitel vcsiní). Viste, gotova je! Dobro poglednite nyé klíne, kak ido eti. Jeli kâ, kak da bi le'zali. Eti szo le'zécsi tégi. Jeli szo ednáko dalecs od endrúgoga?

Poglednimo.

Vardente jo 'ze szamí rovatati, ali najprvle vu zráki. (Vucsitel szpeláva deco). Zdâ 'ze vzemte naprê vase táblice. Naj vídim, jeli dobro szedite i dr'zíte vase rovatke. No zdâ zacsnite; potégnite najprvle kre lêve bodôcsi drôg, eden poviszen tég, tak kak eti na tábli jasz csinim, itv. Etak pela vucsitel prêk po vszê jedíni táli deco, csesztô pravivsi ômurno; tô je le'zécsi, tô poviszen tég itv. vecskrát naj dá rovatiti, preglédne, falinge povê i vöpoprávi. Vu rovatanyi naj popolnoszti neíszcse, ali laszno vészť naj od decé trdno 'zelê. Vö naj dá rovatanye na szamno flíszanye, da deca pri dômi, na solszkom dvoriscesi vu práhi, pészki, glatkom tle itv. rováti.

Tekáj. Eti szem vam prineszao edne knige z-obrázkmi (kêpmi). Preci vam nika poká'zem. Z-kêm te je glédali? — Z-ocsmí. Esze glédajte (ednoga zrovatnoga konya kázajôcs), ka je eto rovatje? — Kony. Ka je eto za nyega tál? — Nyega gláva, sinyek itv. (Vucsitel vecs rovatov poká'ze, i vözpíta nyí poszebne tále.)

(Kázavsi na rovat edne hi'ze), ka je eto eti dolizrovatano? — Hi'za. Ka za nyé tál je eto? —

Nyé sztêna, sztrêha itv. i eto? Oblok. Ka je eto na obloki? — Nyega sztrûgi, szpôdnyek, vrnyek, kri'zke. (Vsza naj poká'ze vucsitel.) Zrovatmo ga doli, najprvle vu zráki. (Vucsitel nyim vodi roké.) Zdâ vardenmo na táblicaj. Ali prvle poglednimo: v-kaksem sztáli szo nyega sztrûgi. V-kaksem tégi le'zí vrnyek? — V-le'zécsem, — pa szpôdnyek? — Tüdi v-le'zécsem. Lêvi sztrûg? — V-povisznom. Ta krátka kri'zka (prêcska)? — V-le'zécsem tégi. Stera szo eti ednáke dú'zave? — Ednáke dú'zave szo: vrnyek, szpodnyek i ta kračsisa kri'zka (prêcska), potom tiva dvá szkradnyeka i ta szrêdnja kri'zka. Stera idejo z-endrûgim v-ednâkom tégi? — Dvá szkradnyeka z-dúgov kri'zkov, i dvá prêcsniva sztrûga z-tov kračsisov kri'zkov (prečskov.)

Zdâ mo ga 'ze rovatali. Potégnimo le'zecs vrnyek i poviszno lêvi szkradnyek. Z-etim ednáko dalecs rázno i ednáke dú'zave szrêdnyo kri'zko itv. (Etak i vsze drûge tále obloka). Kak vszepovszéd, tak i eti poglédnoti more rovate, pôti, poprávla, vküp prigliháva rovate decé z-endrûgim, opíta, ka je dobro, ka nê, goridá na szamno flízanye, laszen szvoj rovat na tábli nihávsi.

Tekáj. Naprê szte 'ze dáli, ka vsze vídite z-ocsmí vasimi vu sôli. Ka pa, csi bi na dvoriscese sli vö, ka bi vidili? — Ka vídite kumesz szébe? — Kumesz szébe vídimo nébo. Ka pa na nébi ka vídite vudné? — Na nébi vídimo vudné szunce. Ka pa cseresz nôcsi? — Cseresz nôcsi vídimo mészec i doszta lêpi zvêzd. Ka vsze vídite vu püngradaj? Vu püngradaj vídimo doszta lêpoga cvêtja. Ka pa po vínogradaj i logê ka vídite létati? Po vínogradaj i logê vídimo doszta

lêpi fticsov lêtati. Jeli sze radújete vu poglédi telko lêpi zvêzd? — vu poglédi lêpoga cvêtja? — vu poglédi lêpi ftíc? — — Jeli sze morejo radûvati vszemi tomi ti témni, kí nevídijo? — — Oh! témni szo milûvanya vrêdni. Dajte hválo mílomi Bôgi, kí je vam zdrave ocsí dao, da 'z-nyimi viditi morete. Pravte vszi:

Bôgi hválo dam,
Kâ dvê okê mam,
Nébo, zemlo vídim
I bátrivno hodim.

Szvêta nasztavitel
I môder ravnitel,
Vsza od tébe vdáblam;
Tebé blagoszlávlam!

8. §.

Bűd vészti lasznoga csütênya, pazke na csűto zgovárjanye, tekaj flisza ôcsi i rôk po rovatanyi, príprav na návuk vu píszejocs-cstenyê.

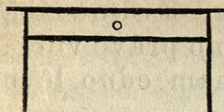
Lübléna deca! ví 'ze znáte, kâ máte roké, z-sterimi delati morete, ocsí, z-sterimi vídite; ali nê szamo ocsí i roké, nego i vűha máte. Poká'zi vasz vszáki szvoja vűha. Precstite szi, kelko vűh vasz má eden po ednom. Zdâ 'ze povê eden vszáki, kelko vűh má. (Vszi navkűp). — Jasz dvê vűhê mam. Dení vasz vszáki právo rokô na szvoje právo vűhê, — tô de nyega právo vűhê. Deni szi lêvo rokô na lêvo vűhê, — — tô do vasa lêva vűha. A!.. poká'zi tvoje právo vűhê i pravi: eto je moje právo vűhê. Poká'zi to lêvo i pravi: eto je moje lêvo vűho. Po-

ká'zi i tí B!... i tí, C!... itd. Pravi zdâ edenvszáki, kelko právi vüh má: jasz mam edno právo vühô. Pravi, kelko lêvi vüh má: jasz mam edno lêvo vühô.

Dnesz szmo vcsenyé z-szpêvanyem zacsnoli. Jeli szte csüli szpêvanye? — Z-kêm szte je csüli? — Po szpêvanyi szmo molili. Ka pa, tô szte csüli? — Z-kêm szte je csüli? Po molenyi szo ti véksi gori-pravili szvojo lekcio. Jeli szte je csüli? — Z-kêm szte je csüli? — Povête mi, za kê volo je tak vühô? — Vühô je za toga volo, da bi z-nyim csüli.

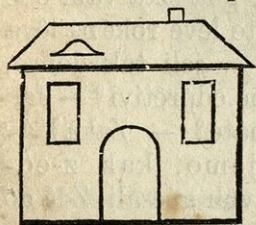
Dente práve dlani na práva vüha i pritisznite je mocsno k-nyim. Jeli me zdâ csüjete gúcsati? — Jeli me csüjete tak dobro, kak gda szta vam obê vühê odprêtivi? Zdâ pa pritisznite lêve roké na lêva vüha: jeli me csüjete gúcsati? — jeli tak dobro, kak gdare szta vam obê dvê vühê odprêtivi? — Jeli je tak dobro, kê dvê vühê máte? — Zakâ? ár z-dvöma vühoma bole csüjemo, kak z-ednim. — Drügôcs mo szí pá od vüh gúcsali. Zdâ do vam ocsi potrêbne; ár nika doli mam na táblo zrovatati: vido bom, csi te znali, ka de tô (vucsitel li po prôsztom eden poszlonyáti sztolec rovata). No, steri vasz zná, ka je tô? — Ka je eto na nyem? — Ka pa eto? itd. (Vucsitel pokázati more deci, kê je sztolec li z-edne sztráni dolizrovatan, záto szamo dvê nogacsi má). No rovatajte ga i ví. Ka potégnete najprvle? Od sterc? V-steri kraj? itd. (Vucsitel vszáki tég znôvics rovataj pred decôv z-laszno-vêsztnim povodjenyem.)

(Vucsitel ali zdâ, ali drügôcs dolizrovati pred nyimi eden szto, pítavsi je, kak vise, jeli znájo, ka je eti dolizro-

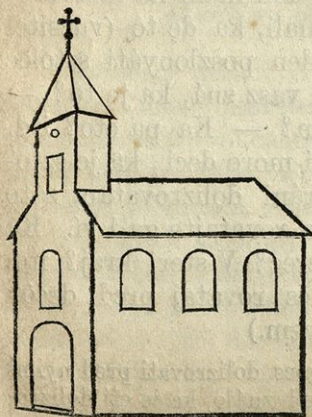

vatano? i ka je eto ali ovo vu sztoli? prôti steroj sztráni ide eden i drůgi tég? steri je dugsi, kracsisi, ednáki? potom ga za nyim rovatati dá.)

Tekáj. Zdâ mo szi pá od vűhá zgucsávali. Povête mi, za kâ volo je vűhô? — — Ka csűjete, ka dela krava, gdare z-csrêde domô ide? — Csűjemo, kâ krava műcse. Ka csűjete, ka dela kobila, gda szvoje málo 'zrbé zové? — Csűjemo, kâ kobila hr'ze. Ka csűjete, ka csiní ovcsíca? szvinya? — prepelica? — szlavícsek? Vrana? — szraka? — kokôs? — goszka? — itv.

Szledi mo szi pá od vűhá gűcsali. Zdâ glédajte esze! rovatao bom vam edno hi'zo. Eti od dvê krajôv sztojíjo nyé sztené, eti vise sztên szo nyé mosztnice, vise tê je rust i sztrêha, odszpodi szo tla; eti szo dveri, eti obloci. (Vucsitel pôleg vise dáni opôteny naj obhája vu rovatanyi.) Pri drůgoj príliki naj rovatati dá cêrkev z-tôrmom navkűpe.

Tekáj. Li povête mi, z-kêm csűjete? No! szlűsajte, kakda de A... pravi on ver-susek, steroga szmo sze od ôcsi vesíli? — („Bôgi hválo dam“ itd.) Kebzűjte vszi na nyega! — Vrli pojebbe szte!

Vucseníci kebzűvati morejo na recsí szvoji pajdásov. Ka szem pravo? pravte vszi navkűpe! — — Kebzűjte zdâ i na moje recsí. Jeszo taksi

lüdjé, kí necsűjejo drűgoga rĕcsi : tĕ taksi szo glűhi. Csűli szte, ka szem pravo? Kaksi lűdjé jeszo? Kakda sze zovĕjo taksi lűdjé, kí drűgoga rĕcsi necsűjejo? — Vídím, kĕ szte kezűvati na moje recsí. Dobra deca szte. Vucseníci kezűvati morejo na recsí vucsitela. Ka szem pravo? Pravte vszi vkűp! Pá vam nika praviti mam; kezűjte na nyĕ: dober vucseník nĕ szamo kĕ kezűje na recsí vucsitela, nego i bôga ka nyemi velí. Jeli szte razmili? Pravte tak, ka szem pravo. — Pá bom nika pravo: kezűjte! Kí bôga szvojega vucsitela, on je pokoren vucseník. Ka szem pravo? — — Kezűjte na méne! Dobro dĕte rado bôga szvoje roditele. Ka szem pravo? — — Dobro dĕte je pokorno szvojim roditelom. Ka szem pravo? Zdá mo sze pá eden versusek vsíli:

Vűha mi je Bôg záto dao,
 Da bi 'z-nyimi csűo i szlűsao;
 Szlűsao mojga vucsitela,
 Na vsze dobro viditela,
 Na roditele kezűvao
 I nyí návuk naszledűvao.

9. §.

**Grűntnĕsi príprav na návuk vu cstenyĕ; tekáj fliszany
 ōcsi i rôk po glĕdi i rovatji.**

Poká'zi vasz vszáki szvoja vűszta z-právov rokôv. Jeli má eti vszáki vűszta? — Jeli szte vidili taksega csloveka, kí nebi meo vűszt? — Kelko vűszt má vszáki cslovek? Poká'zte vűszt vasi zgorányi tál? Zgorányi tál vűszt zgorányo lampo

zovémo. Ka szem pravo? — — Poká'zte vüszť vasí szpôdnyi tál? Szpôdnyi tál vüszť szpôdnyo lampo zovémo. Ka szem pravo? — — Ka máte znôtra vu vüszťaj? — Znôtra vu vüszťaj mámo jézik, zobé.

Ka csinímo z-vüszťami gda szmo lacsni? — Gda szmo lacsni z-vüszťami jêmo. Ka pa, gda szmo 'zédni? Gda szmo 'zédni, z-vüszťami pi-jémo. Ka vsze tak známo z-vüszťami csiniti? — Z-vüszťami známo jeszťi i piti.

N!.. ka za takso jêszťvino rad jês, kare ti jo mati szprávlajo? — Krüh, vrtanke itv. itv. Ka pa tí, B!.. Pa tí, C!.. itv. D!.. ka za szád rad jês tí? — — Ka pa tí, E!.. ka rad jê kony? — krava? — szvinya? — küre? — gôsz! itv.

Z-kâ szprávlajo vase matere krüh, vrtanke itv. Gde raszté psenica, 'zito, grâh, zelje? itv. Pa já-boka, grúske? itv. Jeli bi vam mogle vase matere szprávlati jêszťvino, csi nebi rászla psenica, 'zito, grâh, mrkevca? itv. Jeli bi meli jeszťi doszta 'zmâh-noga száda, csi nebi rászao na drevji? Jeli bi mêla jeszťi 'zivína, csi ji nebi rászla tráva, gyecs-men, kukorica, proszô, detelica, grahka? itv. — — — Jeli znáte, sto je on dober nebeszki ocsa, kí lüdém i zivíni telko jêszťvine dáva? — On dober nebeszki ocsa, kí lüdém i 'zivíni doszta dobre jêszťvine dáva, je Bôg. Komi szmo tak du'zni zahváliti ono dobro jêszťvino, z-sterov sze hrá-nimo? — Komi mámo hválití, kâ sze szkrbí za nász? Pravte tak z-menom navküpe, sztojécs i z-vküpdjánimi rokami, etak:

Hvála ti, mflí Bôg, ocsa vsze dobrôte.

Kâ sze szkrbís za nász i za vsze szirôte!

No, drügôcs mo szi pá zgovárjali. Zdâ bom nika rovatao na táblo. Vido bom, csi te znali, ka rovatam. (Vucsitel bics rovata.) No ka je tô? — Bics. Zavadili szte. (Na bícsnyek kázavsi), ka je eto na nyem? — Bícsnyek. Ka pa eto? — Bics. Ka je to ednáko na nyem? Bícsnyek. Ka je eto zaszúkano szlôko? Bics. Kakda sztojí bícsnyek? — Nagnyeno. Od steroga kraja je bics? — Od právoga. — — Vardente ga rovatati!

Zdâ bom nika drúgo rovatao. (Vucsitel koszô rovata.) Ka szem rovatao? — Koszô. Ka je eto zgora na nyê? — Kosza. Ka pa eto? — Kosziscse (poriscse). — Ka pa eto na szrédi kosziscsa? — Müntel. Ka pa eto na nyega konci? — Te drúgi müntel. Ka je to ednáko na nyê? — Ka pa to szlôko? — Kakda ji sztoji kosziscse? Nagnyeno.

Od steroga kraja je kosza? — Od lêvoga. No rovatajte jo. (Vucsitel pôleg násztajov rovata zdâ, ali drügôcs szrp) koszico: i rovatati ga dá i z-decôv pôleg lasznovêstnoga gléda i vodjenja.

Tekáj. Zdâ 'ze znáte, kâ z-vúsztami známo jeszti i piti. Mí známo 'z-nyimi i drúgo csiniti. (Vucsitel eden glász dá od szébe); ka szem csinio zdâ z-vúsztami? — jeli kâ szem glász dao? Ka tak známo kâ z-vúsztami csiniti? — Z-vúsztami známo glász dati. Jasz zdâ z-vúsztami eden glászdám. Vido bom, jeli te znali i ví on iszti glászdati

z-vűsztami vasimi. Kebzűjite na méne! (vucsitel právi): **á**. Pravte i ví té glász vszi navkűp (deca za nyim právi.) Dajte ete glász: **é**, (deca právi.) Pa etoga **í**. (Vucsitel z-etak tálom do konca dá po ednom praviti ete glásze, **á, é, í, ó, ú, ő, ű**.) Pravmo je 'ze vsze, zandrűgim, i jasz bom je z-vami pravo vecskrát!). A!.. pravi ednoga z-totê glászov. B!.. tí tűdi ednoga. C!.. tí dvá pravi. D!.. tí trí, stiri itv. (nê csízsto vűpovêdani glászi sze praviti morejo.)

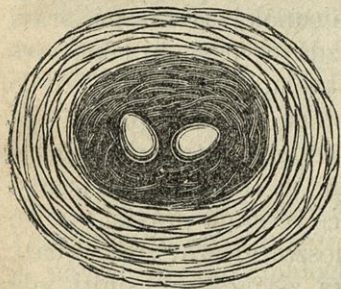
Zdâ 'ze pravte za menom ete glász: **a**, nakrátci ga pravte vű. (Vucsitel z-etak tálom prêkide po vszê krátkoglaszni, po ednom opűtívsi deco nakrátko vűprávlénye.) Pravmo 'ze vsze krátkoglaszne. — — N! daj za menom ete glász: **a**. Pa etoga: **o**... itv. Zdâ bom dvá glásza pravo; te eden de: **á**, te drűgi **a**. Steroga szem pravo nadugse? — steroga nakracsise? — — Pravte i ví toga dugsega. — Toga kracsisega. (Vucsitel etak dale ide po vszê glászi.)

Ví, decá moja, 'ze doszta glászov znáte dati z-vasimi vűsztami; ali mogűcse ji je escse vecs dati. Li vardenmo. Pazte dobro na méne! (Vucsitel glász **r**... a dáva.) Dajte i ví té glász. Jeli szte ga znali vszi dati? Naj csűjem, kakda bos ga znao tí A!.. dati? — tí ga dobro dávas. Ka pa tí, D!..? — tí ga escse neznas dobro dati. Vardêvaj ga vecskrát obszebi; vűtro viditi mam, jeli bos ga znao bole. (Vucsitel ziscesi vű te seplave, i pod'zigaj je naszamno flízanye, kak pri tom, tak i pri drűgi glászi.) Merkajte! ka za glász dá voda, gda jo vu vrêlo mászt vlejêjo? Jeli, kâ etaksega: **s s s**. Dajte ga vszi od szêbe. Kaksega pa gűsz, gda szícse?

jeli kâ etaksega: **sz sz sz**. Dajte ga i ví. Pravi tí, A!... B!... itv. Gda ka písemo, ete glász ide; **fff**. Dajte ga i ví. Zdâ vküpsztísznem mojvi dvê lampi, i gda pá ráznopôcsita, eden glász máte csüti (Vucsitel naglászi **b**.) Povête ga i ví. Zdâ pá dam eden glász: **p**. Pravi ga tí, A!... itv. (Vucsitel z-etak tálom právi i te ove drügoglaszne pôleg nyí dôbi; nêdopüsztivsi, kâ bi k-nyim szamoglaszne pridêvali **p, t, s**. Tekôcse i popolno nafilszanye nêpotrêbno; tô 'ze pod vcsenyé píszejôcs-cstenyá szpádne: eti je nika drügo nê za cíl vzéto, kak büdjenye na laszno vész, i ravnanye pôti na návuk vu píszanyi,

Zdâ szte 'ze, stímam, obrúdíli pod vnôge dôbi glászov vöprávlenyem. Jeli nam nebi dobro biló malo kâ rovatiti. Preci vam nika poká'zem. (Vucsitel nyim fticske gnezdô, ali kâ k-tomi priglihnoga poká'ze, vu kom i jájca jeszo.) Steri vasz pozna, ka

je eto za gnezdô? — Fticskegnezdô. Viste jesz-teta v-nyem i dvê jajci. Jeli vídite, kak prílicsno je fticsnyé vszeokôli vküpeszpleo? Eto je nyega dno, na dne tivi dvê jajci. Vzemmo vö edno. Kakso obrázko má ono? Jeli kâ

dúgokrôglo? — No, glédajte esze, dolizrovatim najprvle gnêzdô, te pa v-nyé zrovatim dvê jajci. — Zrovatte je i ví doli. Dobro naduzi dr'zte vase rovatke.

Jeli je priglihno eto jajce k-szlivi? Jeli bi tak znali i szlivo dolizrovatati? — No, zrovatmo jo doli. (Vucsitel jo najprvle szam zrovati); ali szliva

nakonci edno málo szlôko szpico má; denmo i tô na nyô. Zdâ jo 'ze ví rovatajte. — —

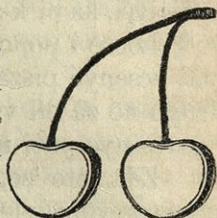
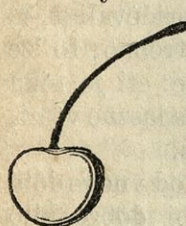

Vesászi dvê szpici rasztéta vküp nakonci.: te je szliva dvojka. Rovatajmo i etkso. Jeli poznate visnye?

Jeli szo szlive okroglêse ali visnye? Jeli kê visnye? Tá je celô okrôgla: etaksa ní!

(Vucsitel jo dolizrovati.) Stera má dugso szpico, jeli szliva, ali visnya? — Jeli kê visnya? Rovatmo ji tak dugso szpico. Rovatajte. Rovatajmo i

visnye z-dvema szpicoma.

Tekáj, (Vucsitel na táblo kázajôcs.) Ka je eto? Tábla. Li pazte na szébe! Ka szte pravili zdâ z-vüszdami? Pravte escse ednôk! (Deca pá právi ono iszto rêcs.) Ví szte zdâ z-vüszdami edno rêcs povedali vö, i tá rêcs je: tábla. (Vucsitel na sztêno kázavsi), ka je eto? — Sztêna. Ka szte pravili zdâ z-vüszdami? Pravte escse ednôk! (Deca podrügaesi rêcs.) Ka szte zdâ pravili, je tüdi rêcs. (Vucsitel z-têm obhodom i escse vecs rêcsi dá praviti.) — Tô 'ze znáte, kê z-vüszdami doszta glászov známo dati. Ka pa, escse ka známo ka z-vüszdami csiniti, gda etaksa právimo: tábla, sztêna, szto, itv? — Z-vüszdami známo i recsí vöpovedati. Pravte za memom ete recsí: Peter, Jula, ocsa, mati, csresnya (pazenye na seplavoszt!) cslovek (pazenye na krajni gucs: cslovik cslovöka), krúha, szenô, ednôk (né: krúa, szinô, idnôk itv.) A!.. pravi edno rêcs. B!.. pravi trí recsí! (né: ricsí!)

Opôtenye. Eti vucseník za volo príprava na cstenyé naj edno malo na sztran sztôpi: na vu recsê bodôcsi glászov rázlocsek gledôcs naj eto pôť naszedúje :

Pravo bom edno rêcs: **od**. Csi dobro pazimo, vu toj rêcsi dvá glásza vmememo na pamet; te eden je **o**, te drúgi **d**. **Ka** za dvá glásza sze tak szka'zújeta vu rêcsi etoj: **od**? — Steri je prvi, steri drúgi glász?

Zdâ bom edno drúgo rêcs pravo; pazte dobro! ár zdâ 'ze szamí morete vönaidti, ka za glászi sze zdr'ávajajo vu nyê: **ár**. Ka za glászi szo v-toj rêcsi? — Steri je te prvi? te drúgi? itv.

Etak dale ide vucsitel, pôleg násztajov, vu dávanji vecs menye péld. Od rêcsi trê glászov dale naj nêde. Példo v-abcéski knigaj naide.

Li povête, ka moremo z-vüszdami csiniti? — — Zdâ vsze zednim vöpovêmo, ka známo csiniti z-vüszdami! Z-vüszdami známo jeszti, piti, vnôge glásze dati, recsí praviti.

Escese drúgo známo csiniti z-vüszdami. Kebzújte na méne, nika bom pripovedávao:

Fercsek je meo ednogá lépoga máloga psza. Toga je on návcsó dolí sze potúliť, kumesz szedeti, rôbec nosziti, kocsújice voziti. Ednôk je Fercseci etak pravo ocsa: tí szí etoga peszícsa 'ze doszta návcsó; ali i tí sze lehko navcsís nika od nyega. Znás, ka? Tô, kâ kí sze pascslívo vesí, doszta zná í dalecs príde.

Od koga szem vam zdâ pripovedávao? — Od Fercseka. Ka szem pravo od nyega? — na kâ vsze je návcsó szvojga máloga peszícsa? Ka nyemi je pravo ocsa? itv. Viste, jasz szem zdâ vam pripovedávao; ví szte túdi pripovêdali rávno tô, ka szem jasz pravo. Ka tak známo escese vecs csiniti z-vüszdami? — Z-vüszdami známo gúcsati.

Pá bom vam nika pravo od te mále Julice: Julica sze je rada z-iglôv zmênýala, dosztakrát jo je i v-lampe vzéla. Mati jo je opomínala, naj tô necsiní. Ali Julica je nê

bôgala povelênja materé, — nepokorna je bila. I potom je v-zobé jemála iglô: ali ednôk sze ji je igla v-gút poskalíla, i ona je med mantrami mrêti mogla.

Kí roditelov nebôga, nepostúje,
Naj zná, kâ tô ednôk britko ob'zalúje.

Pripovête 'ze i ví, ka szem jasz pripovedao. Potom mo preci eden lêpi cvêt rovatali. Od koga szem gúcsao? — Z-kêm sze je rada zmênjala Julica? Ka ji je velêla mati? itd.

Zdâ 'ze, liki szem obecsao, dolizrovatim v-ednoj esrepnyê te lêpi máli cvêtek (Vucsitel predevszêm esrepnyô zrovati doli. Tô vam je esrepnya!) Ka szem ji potégno najprvle? — Vrîh. V-kaksem tégi? — V-le'zécsem. Ka szem pa te potégno? — Kre lêve bodôcso prvo sztran, edno malo prôti právoj od-szpodí (tak pela vucsitel deco nadale vu rovatanyi.) Zdâ 'ze potégnem cvêtká szteblo. Kakda tecsé? Jeli, kâ dvakrát naszlôko, kak gda kacsá lázi? Zdâ zrovatim na vrîh znotrêsnyi tál cvêtká, naokrôglo. Zdâ pa vszeokôli pét lisztékov, vsze naokrôglo. Zdâ nyemi dam szpodí na szteblo dvá lisztá. — Dvá. No, steri vasz ga pozna? Steri vasz je vido 'ze nezábek? (Csi je mogôcse, naj ga poká'ze vucsitel v-natúri.) Tô je eden máli nezábek cvêt. Vardente ga i ví dolivzêti. Ka potégnete najprvle? Potégnite! Ka pa potom? itv. (Vucsitel naj vszáki poszebni tál znôvics rovatí.)

Tekáj. Pravte pá: ka známo csiniti z-vûsztami? (vise povêdana sze podrügacsíjo.) Povedati vam scsém edno frliko:

Ednôk, gda bi Er'zika na dvorisesi pri nyé cvêtnoj grédi szedêla, na plecse ji je szeo eden golôbek. Er'zika ga je zgrabíla i gládíla ga je. Golôbek sze ji je molo, ka bi ga nazâ k-materi pûsztíla; jasz szem, velí, escse málicski, potrêbna mi je moja mati; bogme, csi bom véksi, nazâprídem. Er'zika ga je z-szrdca pomilúvala i tá pûsztíla. Szledi, gdare je 'ze níti nêcsákala, ji nevedôcs na plecse széde te 'ze lepô odrasen golôb, i velí: „vis, pá szem ti tü, dobra mála deklícska! zdr'zao szem, ka szem ti oblúbo.“ Er'zika sze je

radüvala, pár nyemi je kúpila, klonyo dála zgotoviti, i szkrb je mêla na nyidva, kê nebi gladíla i 'zéjala.

Navsíte sze od toga máloga golôba zdr'zati, ka szte obecsali: tô 'zelé postenyé.

Szpuni, ka komi obecsas,
Tak postenyá nezakockas.

Zdâ vam pá edno lêpo frliko mam praviti od szekere derasa :

Ednomi nevolnomi derasi je v-vodô vuisla szekera.*) Várao je tô eden ríbics, i z-dna vodé je goripotégno edno zláto szekero. „Jeli je eto tvoja szekera?“ píta ríbics derasa. „Nê je“, odgovorí ete. Teda je ríbics edno szrebrno szekero prineszao gori. „Vêmda je, velí, eto bíla tvoja?“ „Ni tô je nê“, odgovorí te kváren szirmák. Naszlêdnye goripotégne to vu vodô szpádnyeno. „Tô je moja“, velí radüvajôcs sze, deras. Teda je ríbics etak govorio: „tí szi pravicsen cslovek! tá szi neszi vsze trí szekere“. — Na pamet vzévsi tô eden lagov cslovek, szam rad je v-vodô vrgao szvojo szekericó, **) i molo sze je ríbiesi, kê bi nyemi jo vöpotégno. Ríbics je edno zláto szekero prineszao naprê, i pítao je toga hüdoga csloveka: „jeli je eto bíla tvoja szekera?“ Ete sze zaradüvajôcs, hitro velí: „tô je tô moja!“ — La'zes, nícseszen cslovek! velí ríbics. „Nedobís ni ete, niti tvoje;“ i zélca szekera je v-globocsíni osztála. Tak je kastigan ete hüdobnyák za lá'zi volo; i tak lêpi nájem je dôbo te posteni deras, kê je isztino gúcsao.

Gúcsi isztino z-jezikom,
I nepravi lá'zi v-nikom
Ár esi szi la'zí polúbo,
Po nyi szi sze vesz pogúbo.

*) Szekera (szekati), nê: třpacsá (třpati); ár je eto csezka rêcs.

**) Szkericó, nê hõcs, ár je tô zaprávléna nemska, niti nê: bôtico, ár je tô pokvarjena vogrszka rêcs. Vučitel etakse falinge vu govorênyi preprávlati i vömetati more, geto li csiszti jezik osznávla.

Gdare szte me csüli od toga máloga Fercseka i Julice pripovedávati, znali szte tô i ví za menom naprêdati. Csi sto lêpe frlike právi pred vami, jeli, kâ je znáte i ví za nyim praviti? Ka tak známo ka mí z-vúszdami csiniti? — Známo pripovedati, ka od drúgi csújemo. No, zdâ vam jasz nika ne-bom pripovedávao, nego bom vasz li szpitávao: od-govárjajte mi, kak szamí obszebi míszlite. Povête mi, kakse je szunce? *) Szunce je szvetlo. Zdâ szte mi szvojo míszel povedali. Ka stímate, zaka trbê navécsar szvécsu vu'zgáti? — Záto, da naj pri nyé poszvêti vídimo. Ka stímate, jeli je dobro dête, stero drúgoga okrádne? Kí drúgoga okrádne, nê je dobro dête. Pá szte mi vaso míszel povedali. Ka míszlite zdâ 'ze, jeli ví li drúgi recsí znáte za nyimi praviti? Jeli znáte i vase laszne míszli povedati? — Ka tak známo pá z-vúszdami csiniti? Z-vúszdami známo nase míszli povedati.

Zdâ mi 'ze povête ka míszlite pri eti moji pí-tanyaj: jeli je dober otrok, kí z-vúszdami kuné? — Kí z-vúszdami kuné, nê je dober otrok. Jeli je dober otrok, kí z-vúszdami sztvárja? — Kí z-vúszdami sztvárja, nê je dober otrok. Jeli je dober otrok, kí z-vúszdt rú'zne recsí púsztsa? — Kí z-vúszdt rú'zne recsí púsztsa, nê je dober otrok. Jeli je dosztojno, drúgoga ospotávati. — Drúgoga ospotávati, je nê dosztojno. Jeli sze je dosztojno drúgomi z-jezikom spotati? — Nê sze je dosztojno drúgomi z-jezikom spotati. Jeli sze je dosztojno na drúgoga obregüvati? Na drúgoga obregüvati sze je nê dosztojno. Jeli dosztoj

*) Szunce, meszto szúna (poszvêta.) Odtéc: oszunê, od poszvêta príde.

znajôcse dête dá odgovor, gda je kê pítajo? —
Dosztoj znajôcse dête odgovor dá, gda je kê
pítajo. Jêli je dober vucseník gotov vszigdar odgo-
voriti na pítanya vucsitela? — Dober vucseník
je vszigdar gotov na pítanya vucsitela odgo-
voriti:

Csi me vucsitel kê píta,

Jasz odgovor dam :

Prázna gláva septá, mûta :

Té pa jasz nemam.

DRŪGI TEKÁJ.

Wsôli bodôcsa dugovány, szpráva, vucsevnicá i vucsevni 'zítek.

10. §.

Imenŭvanye, racsun i pod zlôcsna iména vlo'zenye solszki dugovány.

Opôtenye e. Geto szo osznovnici po visedáni prívabi i zgovárjanyaj 'ze zadoszta naprêpriprávléni na vu poszebnom rázumi vzétoga vcsenyá zacsétek, návuk sze pôleg goridánya zlôcska na dvá tála more razdelíti. Zacsne sze vucsenye vu píszejôcs-estenyê; z-têm vréd vu navkŭpnom tekáji ide flíszanye vu zagovárjanyi i razmênji, stero zdâ 'ze nôvo pôt vzeme: zdâ sze obrnéjo totá k-právomi cíli szvojemi. Poetomtoga sze tak naimre pred ocsmí dr'zati more, da sze osznovnikov preszámnejôcsa i poprêk miszlécsa szpodobnoszt i navkŭpna delavnoszt omurnê pod racsun vzeme, odgovorje vorcavno i csi taki nê vszigdár, dónok li kak najvecskrát, naimre pri vkŭpvzétji názhaja, vu cêli govori vöpvêjo, i po ponávlanom podrŭgacsenyi poszebni osznovnikov gvŭsno i pôleg premôcsi ednáko naprêidênye szka'zŭje.

Obhod. Imenŭjte 'ze eti vu sôli bodôcsa vsza ona dugovány, stera bom jasz z-pálicov ali z-rokôv kázao: sztêna, dveri, obloci, mosztnice, tram, pod (tla, szrtél), grablice, tábla, estenna tábla, brojni vlêk, omár, polica, sztol, sztolec, sztolíce, kazácsna, palica, knige, kamena táblica, rovatek, tégivka, olôvnik, papír, píszka, ténta, pero, kalamáris, krájda, pérnik, cécavka, zavecsa nôga, krsesák, hôbe, bunde, jope, dolame, itv.

Odgôvorte na moje pítanye. Ka je eto, ka ká'zem?
 — To je sztol? Ka je êno? — sztolec? — Ka tiszto?
 — tábla. itv. (Etaksega drobísa sze vecs more imenüvati.)

Ka za dugoványa szte sze vcsíli zdâ imenüvati?
 Vcsíli szmo sze imenüvati: sztêno, dveri, oblok,
 itv. Ka vsze jeszte v-etoj sôli? — V-etoj sôli jeszo
 sztené, obloci, itv.

Precstite, kelko káhl jeszte eti? — Odgôvorte na
 moje pítanye! káhl kelko jeszte eti? — Káhle jeszo eti
 edne. Precstite, kelko dvér jeszte eti? — Odgôvorte na
 moje pítanye! Dvér kelko jeszte eti? — Dveri szo eti
 edne. (Vucsitel etak prêkide i po vszê drügi dugoványaj,
 stera sze szamo ednôk nahájajo vu nyega sôli, prvle je
 precstevsi i potom vu govore vzéti dávsi.) Precstite, kelko
 oblokov jeszte eti? — Eden, dvá, trí. Odgôvorte na moje
 pítanye! Oblokôv kelko jeszte eti? — Obloci jeszo eti
 trijé. (Vucsitel etaksa pítanya prigliháva i na vecskrát
 bívajôcsa dugoványa, steri racsun vise deszét neide, pri
 vise deszét idôcsi naj etak právi: eto i eto dosztakrát jeszte,
 i gda podrügacsüje, li to szlêdnye pítanye dene pá gori,
 etak: oblokôv kelko jeszte? — cstenni táblic kelko? kelko
 kníg mam v-rokaj? itv. Etaksa pítanya zednim i na racsú-
 nanye (brojenye ravnajo pôt.)

Imenüjte mi zmed eti bodôcsimi dugoványami taksa,
 z-steri eti escse szamo edno jeszte? — Jeszo szamo
 edne káhle, edne dveri, edna tábla itv. Imenüjte
 taksa, z-steri eti vecs jeszte vküp? — Od ednoga vecs
 jeszte eti oblokôv, sztolec, kníg, itv.

Jeli je dobro povêdano; v-etoj sôli jeszo podi? — Nê
 je dobro. Zaka nê? Ár szamo eden pod jeszte. Kakda tak
 trbê dobro praviti? — V-etoj sôli jeszte pod. Jeli
 dobro právim: na etoj sôli jeszo obloci? — Dobro. Zakâ?
 Ár od ednoga vecs oblokôv jeszte na nyê. (Etaksi pítany
 vecs trbê dati. Od jedínoga i vecsnoga racsúna kê praviti
 eti nebi na szvojem meszti bilô; ár sze eti li osznov csütê-
 nya jezika za cíl má.)

Povête mi, na kê nücam táblo? — Na vucsenye.
 Odgôvorte mi na pítanye? — Na kê sze nüca tábla? —
 Tábla sze na vucsenye nüca. Tak je tábla vucsenya.

skér. Povète mi, na kâ nücám jasz cstenne táble? — Na vucsenye. Odgôvorte mi na moje pítanye! Na kâ sze nücajo cstenne táble? — Cstenne táble sze na vucsenye nücajo. Cstenne táble szo tak skéri vucsenya. Na ka nücajo deca knige? — Na vcsenyé. Odgôvorte na moje pítanye! Na kâ sze nücajo knige? — Na vcsenyé sze nücajo knige. Knige szo tak skéri vcsenyá. One skéri, stere sze na vcsenyé i vucsenye nücajo, skéri návuka zovémo. Ka szem pravo? — — Jeli je brojni vlék návuka skér? — Zaka? itv.

Imenűjte mi z-skéri návuka one, stere sze na píszanye nücajo! — Na píszanye sze nüca: krájda rovaték, kamena táblica, sztêнна tábla, ténta, pero, papír. One skéri, stere sze na píszanye nücajo, skéri píszanya zovémo.

Jeli szo návuka skéri sztolice? — Zaka nê? -- ár sze nenücajo na vcsenyé i vucsenye. Jeli szo dônok potrêbne vu sôli sztolice? — Na kâ szo potrêbne? — Na szedênye. Na kâ je potrêben szto? — Na kâ káhle, sztolec? itv. — Pazte! Vu sôli bodôcse sztolice, sztoli, sztolec, grablice, omár, itv. sze sôlszka ôprava zovéjo.

Nistera deca vu sôli bodôcso ôpravo i skéri návuka zaprávla, sztôlce rê'ze, táblo zoskráble, cstenne táble prelüknya, télco prebíje, ali preszmeckne. Jeli je tô prav? — Tô csiniti je nê szlobodno. Znamênye je tô divje neosznovnoszti. Na opômenek sze navcsite ete krátki versus:

Vsze, ka jeszte v-vucsevnici,
 Je potrêbno tam:
 Táble, sztoli, télce, sztôci,
 I ka vsze jasz znam.
 Dobro dête sze rado vcsí
 I vszemi mír dá;
 To lagovo pa nemucsí
 I zaprávla tá.

(Ponávlanye pítany, li szamo bívosztni.)

11. §.

Vu soli bodôcsi dugovány meszto.

Vzemte naprê vase táblice. Vzemte je v-rôke. Dente je na sztolico. Zdâ je gente 'znyí meszta. Zdignite je gori. Jeli szo vase táblice zdâ na drûgom meszti, kak szo predtêm bilé. Dente je nazâ na nyí meszto. Jeli je mogôcse táblice escse na drûgo meszto odneszti? — Kama?

Jeli je eto sztênno táblo mogôcse z-klína dolivzétí? — i na drûgo meszto jo odneszti? — Stera escse z-eti bodôcsi dugovány je mogôcse na drûga meszta neszti? — Stera dugovány je z-ednoga meszta na drûgo neszti mogôcse, gyenavna zovémo. Kâ szem pravo? — — Jeli je sztené sôle mogôcse z-ednoga meszta na drûgo genoti? — Ka pa mosztnice? — Ka pa pod? — Steri dugovány je z-ednoga meszta na drûgo predjâti nêmogôcse, negenavna zovémo. Ka szem pravo?

Odgovárjajte na moja pítanya! (Odgovorje morejo vu cêli govori dâni bidti.) Jeli v-etoj sôli jeszo negenavna dugovány? — Stera szo vu etoj sôli genavna dugovány? — Stera dugovány vu etoj sôli szo negenavna? — Jeli szo vu etoj sôli vsza dugovány genavna? — Jeli szo vu etoj sôli vsza dugovány negenavna? — Jeli je eto dobro povêdano: vu etoj sôli szo vsza dugovány genavna? — Zaka nê? — Jeli je eto prav povêdano: vu etoj sôli szo nistera dugovány genavna, nistera negenavna?

Gde má eta sztênna tábla szvoje redovno meszto? — Gde májo sztên cstenne táble szvoje redovno meszto? — Gde má szvoje redovno meszto télca? — brojni vlêk? — krájda? — krsesáci? itv. (Odgovorje sze vu cêli govori dávati morejo.)

(Na ono sztêno kázajôcs, prôti steroj je deca szedécs z-obrázom obrnyena) gde je eta sztêna? — Pred nami. Ka pa eta? — Za nasim hrbtom. Ka pa eta? — Na dêszno. Ka pa eta? — Na lêvo. Mosztnice? — Kumesz nász. Pod? — Pod nami. Gde szo dveri? — Na znotrêsnjoj sztráni sztêne. Ka pa obloci? Naszrêdi vu sztêni. Pa káhle? — Pri sztêni. itv.

Vu sterom sztôlci szedíte ví? — Vu tom prvom. Ka pa ví? — Vu tom drúgom itv. Pôleg steroga je te drúgi sztolec? — za sterim te trétji, strti? itv. Steri sztolec je pred tim strtim? — Pred tim trétjim? itv. Sto szedí pôleg tébe na dêszno? — Na lêvoj? — Za hrbtom? — Pred tehom? — Gde szedí A...? gde pa B...? itv.

Dolivzemem eto táblo 'z-nyé redovnoga meszta i esze jo denem vam na sztran. Vidili te, kê tam nede na tak cílnom meszti, kak na szvojem redovnom. Li glédajte zdâ na nyô. Jeli, kê nakraj morete dr'zati glavé, csi na nyô scséte glédati? Csi bi dugo tak mogli glédati, sinyek bi vasz bolo. Tábla na szvojem redovnom meszti má najbôgse meszto. Ete píszke gde májo szvoje redovno meszto? — V-sztolnoj kísti (vu sztênnom omári). Csi bi té píszke na sztolicaj le'zale, zlêska bi odnet na szrtél doliszpadnole ino sze zaklacsile. Gde je najbôgse meszto za píszke? — (Etak szí zgovárjati má vucsitel z-dečov i od drúgi vu sôli bodôcsi dugovány, da osznovnici prevídijo, kê eti vsza na szvojem redovnom meszti májo najcílneše meszto.)

Vu vucsevnicí vsza na szvojem redovnom meszti morejo bidti.

12. §.

Pregléd i imenüvanye tálov vu sôli bodôcsi dugovány.

Eto hi'zo (hrambo), gde szmo zdâ mí, solszko hi'zo (vucsevnicó) zovémo. Glédajte okôli! Jeli ete sztené k-vucsevnicí szlísijo? Da k-nyê szlísijo, tak szo i nyé táli. Poglednite nyé mosztnice! Tak i té k-nyê szlísijo, jeli? — Tak szo i mosztnice tál sôlszke hrambe, jeli? — Poglednite dobro nyé pod (tla)! Jeli pa té tûdi k-nyê szlísi? — i tak je i té nyé tál, jeli? — Zdâ odgôvorte vszi na moja pítanya! Jeli szo sztené táli vucsevnicé? — Sztené szo táli vucsevnicé (zakâ?) ár k-sôlszkoj hi'zi szlísijo. (Vucsitel vö prineszé po pítanyaj escse ete navküpne odgovore) mosztnice szo tál vucsevnicé, geto k-nyê szlísijo: pod je tál vucsevnicé; ár itv. (Govorov

dôbi sze po dâni pítanyaj i odgovori i etak premenývati dájo): sztené, mosztnice i pod szo táli vucsevnicé: — vucsevnicé táli szo: sztené, mosztnice i pod (szrtél, tla).

Poglednite dveri i obloke! kama szlísijo totá? — K-sztenam. Ka za táli szo tak dveri i obloci? — Dveri i obloci szo sztên táli. Ka tak za tále májo sztené? — Dveri i obloke.

Poglednimo 'ze vszi navküp dveri, z-steri poszební tálóv szo one vküpdjáne? (Vucsitel vszáki poszební tál poká'ze, imenüvati dá, i szam imenüje, csi tô deca nemore.) Zdâ 'ze vküpvszévsi, povête vsze poszebne tále dvér! — Táli dvér szo: sztrügôvje, prag, petník, blanya, csepi, panti i zápor (vucsitel vedno ká'ze poszebne tále, nacsí vu govori cêle decé mêsanye nasztáne).

Opôtenye. Pri ni'ze naszledüjôcsem vszákom poszebnom dugoványi de dvôjo szkrb meo vucsitel. Predevszêm preglédnotí má dati i imenüvati poszebne tále; potom po k-dugoványi prípravnom pítanyi v-govor vzeme názhaj, premenývavsi gdate dôb pítany. Eti sze za volo kráta szamo li vu govor vzétje názhaja dá. Právrénje decé sze najprvle vszigdar navküpno godí, potom poednom, za volo obilnêsega flíszanya.

Táli zápora szo: oblêk, spor, klûka, zaszünyács.

Obloka táli szo: szosícske, kri'zke, perotnice, obrácske, primácske, csepi, panti.

Perotnic táli: sztrügôvje, precske, gla'zi, primácske, zaszünyácske, csepi, panti.

Táli sztola: tábla, kista, nogacse.

Sztoleca táli: nászlon, szediscse.

Táli sztolíc: szediscse, nászlon, podrokaonica, knigárnica, podnogaonica.

Táli kníg: táble, csepi, lisztôvje. Na lisztê szo: szztráni, redôvje, píszki.

Kamene táble táli szo: tábla i zaopász.

Táli pera: spic, vrêz, razcsesz.

Táli brojnoga vlêka: zaopász, poplat, drot, globke.

Pérnika: primiscse, klinge. Kling táli: osztric, spic, vûha.

Táli dolame: rokávje, prêdnyi i zádnyi trûp, golêr, 'zebke, 'znyore, podmét.

Csizme táli: szára, ogláv, poplat, podmét.

Táli káhl: sztené, vríh, geszke, rôr.

(Vecskrát!)

13. §.

Pregléd vu sôli bodôcsi dugovány na nyi lícojno gledôcs.

Glédajte na sztené! Tê lícojna je bêla. Glédajte na mosztnice! Jeli je taksa lícojna mosztníc, kaksa sztên? — Kakso lícojno májo tak mosztnice? — Glédajte ete papír! Jeli je taksi na lícojno gledôcs, kakse szo sztené? — Kaksi je tak i ete papír? — Ka pa eta krájda? eto szrebro? sznêg? mlêko? — Zdâ mi vszi navkûp odgôvorte na moje pítanye! Kakse lícojne je sztêna? — Sztêna je bêla. Ka pa mosztnice (?), pa papír? — Papír je bêli, krájda je bêla, sznêg je bêli, mlêko je bêlo, szrebro je bêlo. Pravte vszi vkûp, stera dugovány a szo eti bêla? — Bêla dugovány a szo eti: sztené mosztnice itv. Glédajte esze na táblo! Té lícojna je csrna. Preglednite lícojno ténte i táble, jeli szta edne lícojne? — Kaksa je tak i ténte lícojna? — Zglednite sze okôli! ka za csrne lícojne dugovány naidete escse vecs? — Preci bom vam jasz imenüvao dugovány a, ví pa pravte navkûp, kakse lícojne szo ona. Tábla? — Csrna. Ténta? — Csrna. Szajhe? — Csrne. Vôgelje? — Csrno. Kôvran? — Csrni. Szmola? — Csrna.

Poglednite táble eti kníg! té szo 'zúte. Íszcsimo escse vecs 'zútoga! Jeli je eto 'zúto? — Ka pa eto? — (Vucsitel gde szam goripoká'ze kak najvecs 'zútoga, gde je pa od decé povedati dá; potom názhaj v-govore szklene.)

Rô'za je 'zúta, csrepnya 'zúta, med 'zúti, ogen 'zúti, kŭhani rak 'zúti, ete rôbec 'zúti. itv.

Tráva je zeléna, szirôvi líszt zeléni, szêtvá zeléna, regecsica zeléna, nezrêlo szilje zeléno. — Zeléna szo: tráva, szirôvo lísztje, szetvé itv. (Obhod, kak vise!)

Szlama je pláva, zrêlo szilje plávo, vál plávi. 'zveplo plávo. itv.

Néba je môdra, modrís môder, vdárec môder. (Obhod, kak vise!)

Pepél je szívi, mis szíva, szŭknye szívo.

Ore je brnászti, kosztan brnászti, káva brnászta, máhrse brnászto.

Odgovárjajte na moja pítanya! Kaksa je sztêna tábla? — pa krájda? — pa szlama? — pa káva? — pa med? itv.

(Vucsitel eti szpoznani lícojn papíre vküppribodne, i gori je pokázavsi veli) viste, eto szo té lícojne! Vzemmo je vréd! Kaksa lícojna je eto? — ka pa eto? itv. Poká'zem je jasz. — — Szpoznali szmo 'ze: bêlo, csrno, 'zúto, zeléno, plávo, môdro, szívo i brnászto lícojno.

(Vucsitel edne brnásztoga pokriva knige pokázavsi.) Glédajte na oblêk eti kníg. Jeli szamo edno lícojno naidete na etom pokrivi? — Ka je eto eti za lícojno? — Ka pa eto? — Pa eto? — Kelke dôbi lícojno naidemo eti? — Trôje dôbi. Na kom sze vecs dôbi lícojna naide, to sze píszano zové. — Ka za sztvaré, fticse, cvêtje poznate, steri szo píszani? Eti vu eti obrázki knigaj jeszo píszani fticsi. Eto je eden 'zúti kôsz. Vidmo, kelko lícojn naidemo na nyem?!

Eti je eden strk; eti edna sztrnáb, edna repiscsica itv. Ziscsimo gori na nyi vsze lícojne!

Opôtenye. Szencave grüntni lícojn, kakti: szvetlo, môdra, kmicsno môdra, szvetlo 'zúta (ali erdécsa) itv. sze li pri dáno príliki szpomínati májo. Eti je zadoszta szpoznanye ti grüntni, ij té szo li te vise imenŭvane.

14. §.

**Szpoznávanye vu sôli bodôcsi dugovány na nyi
obrázke gledôcs.**

(Edno 'zlico kázavsi.) Na etoj 'zlici vam nika pokázati mam. Poglednite dobro nyé glávke zádnyi tál. Kakso obrázko má ona? jeli kê sztrmno, prizdignyeno? Sztrmec je tüdi tak prizdignyen vise lica zemlé. Zdâ glédajte na blanyo táble. Jeli sze i tá sztrmno kumesz prizdigáva? Jeli, kê nê? Tá tak ide, kak gdare sze kê vösztencká. Tábla ednáko obrázko má. Poglednimo i nyé drúge sztráni. I té szo vsze ravne. Etakse obrázke ravnice zovémo.

Zglednite sze okôli! Ka za dugoványa májo eti k-tábli priglíhne ravne sztráni? — — Zdâ mi odgovárjajte na moja pítanya: kakso sztran má sztêna? — Sztêna ravno sztran má. Kakso pa dveri? — Dveri ravno sztran májo. Ka pa oblok? — gla'zोजना? — szto? — deszké sztolca? — táble kníg? itv. (Vucsitel vszáko pítanye vu cêlom govori dêva gori, deca pa vu cêli govori odgovárja.) Povête mi, stera dugoványa májo eti ravne sztráni? — Ravne sztráni májo: tábla, estenna tábla, szto, knige itv.

Glédajte na blanyo táble! Pelam eden prszt po etoj sztráni (po szkradnyeki) blanye, te drúgi prszt po etoj drúgoj sztráni (stera z-szkradnyekom v-kükél ide). Eti dvê sztráni vküpprideta. On tál táble, gde dvê sztráni vküpprideta, күкél zovémo. *) Jeli naidemo eti escse vecs күклöv? (Vucsitel i vecs күклöv dá gorizískati.) Kelko күклöv tak má tábla z-ete sztráni? — Poglednimo i nyé drúge sztráni! Vsze sztráni táble stiri күклé májo. Tak je i cêla tábla csetvéro күклéna. (Vucsitel preglédnoti dá i vecs csetvéro күклéni dugovány, poká'ze күклé, i potom dene gori pítanya. Mera күклöv je eti nêpotrêbna.) Kelko күклöv má szto? — Kelko күклöv má pokrив kníg? itv. (navküpní odgovorje vu cêli govori). Imenüjte z-eti

*) Күклövje hramb sze voglövje zovéjo.

bodôcsi dugovány ta stiri küklé majôcsa? — Stiri küklé májo: sztené, mosztnice itv. (Vucsitel za volo obilnê-sega szpoznanya naj z-papíra zrêzane, trí, pét, sészt i vecs küklôv majôcse táblice szprávi i naprêdáva, brez'toga, kâ bi sze vu razkládanye obrázk küklôv pûsztsao). Preglednite eto deszkô; jeli vzetete na nyê v-küklé idôcse sztráni? — Jeli, kâ nyé kraj cêlo naokrôglo ide vszeokôli? — Etaksa obrázka je okrôgla (krô'z). (Vucsitel poká'ze i drúge dôbi pêneze, dna vrcsôv, vêder, vöro itv. i po pítanyaj ta pre-greglédnyena vu etakse govore dá vküpevzêti) pênezi okrôggle obrázke májo. Dno vrcsa okrôglo obrázko má. Dno vêdra okrôglo obrázko má itv. Vrcs, vêdro, vöra, lagev okrôggle obrázke májo.

Eto je edna klopca z-gummia. Poglednite jo! Nyé obrázka je povszéd okrôgla. Etaksa obrázka sze okrôgla zové. (Vucsitel preglédnoti dá kocko, globke brojnoga vlêka, imenûje nisteri okrôgli szád, kakti visnye, trnine, grôz-deke, potom je vküp dá vu govore vzêti.) Globke broj-noga vlêka szo okrôggle. Kocka je okrôgla itv. — (Vküpvzêtje govorov) globke brojnoga vlêka, klopce, kocke, trnine itv. szo okrôggle.

Glédajte eto jajce. Kakse je ono? — Okrôglo. Ali jeli, kâ dúgo=okrôglo? Preci vám poká'zem nika escse dugse okrôgloga (eden valékobrázni olôvnik). Té je tüdi okrôgli, ali naduzi sze vlecsé, kak valékobrázno tesztô (macsik). Etakse dôbi dugoványa sze valékobrázna zovéjo. (Vucsitel pred nyé dr'zí edno palico, pipaszár, szvêcso itv.) olôvnik je valékobrázni, palica valékobrázna itv. (potom govore vküpvzeme) olôvnik, palica, pipaszár, szvê-csa itv. szo valékobrázna.

Eto je edna bezova pûksa. Kaksa je ona? — Valéko-brázna. Jeli, kâ je znôtra prázna? — Csi je valék znôtra prázen, cêv sze zové. (Vucsitel ká'ze edno sêv, ali pûkseno cêv) cêv má pûksa, sêv, itv.

Ponovlenye §-a. Kakse obrázke je tábla? — szto? itv. dno vêdra? — kocka? — cêv? — — Imenûjte mi kü-kláta, okrôgla, búcsnata, vlêkobrázna itv. dugoványa.

Pregléd dugovány na presztor gledôcs,

Glédajte esze na táblo! K-steromi kraji sze razpresztéra nadugse? — K-steromi na kratsise? — (Vucsitel jo zméri pred decov.) K-steromi kraji sze nadugse vlecsé, tiszto je dú'zava táble; k-stromi kraji pa nakratsise, tiszto je nyé sűrjava. Poglednite i eto nyé najvoszkêso sztran! Tô je nyé kusztoszt. Kelko razpresztora má tak eta tábla? — Eta tábla trôji razpresztor má, kakti: dú'zavo, sűrjava, i kusztoszt.

(Vucsitel i vecs vu sôli bodôcsi dugovány prebroditi dá, na steri sze ete trôji razpresztor nahája, eta imenüvati dá, i názhaj vu popolne gorivzévsi etak právi nadale.) Sztêna tábla má dú'zavo, sűrjava, kusztoszt. Sztêna má — — szto má — — knige májo — — dveri májo itv.

Ponôvlenya. Stera dugoványa májo eti dú'zavo, sűrjava, kusztoszt?

(Dvá rázlocsni dú'zav olôvnika goripodr'zavsi.) Etiva dvá olôvnika tüdi máta itv. Steri nyidva je dugsi? — steri kratsisi? (ednoga esese kratsisega naprêvzévsi). Steri zmed etimi trêmi je nejkratsisi? — — Poglednite vase prszte! Steri je dugsi, jeli pálec, ali kazácsen? — jeli kazácsen, ali szrêdnyi? — jeli zláti, ali szrêdnyi? — jeli máli, ali zláti? — jeli máli, ali pálec? — — Steri je kratsisi, jeli máli, ali zláti? — — Steri je najdugsi? — najkratsisi? — Steriva szta ednákiva?

Kama sze razpresztéra ete sztêne dú'zava? Jeli, ka kumesz prôti nébi? Sűrjava eti vizikoszt zovémo, ár kumesz prôti nébi (vizíni) ide. Kama sze razpresztéra dú'zava dvér? Jeli, kê kumesz? Tak nyé dú'zavo pá vizikoszt zovémo (edne kuszte knige na szto djávsi) eti kníg kusztoszt je zdâ nyí vizikoszt. (Vecs péld!) Vizikoszt májo sztené, dveri, itv.

Ka je vise, jeli sztêna, ali dveri? — törem, ali cérkev? — itv. — Sztêna je vísisa, kak dveri. Törem je vísisi, kak cérkev. Cérkev je vísisa, kak hi'za, itv.

Ka je niszise, jeli sztêna, ali dveri? — Dveri szo niszise, kak sztêna, — cérkev, kak törem itv.

Kama ide dú'zava sztüdenca? — Doli prôti globocsíni. Kakda sze tak zové dú'zava sztüdenca? — Globocsína sztüdenca.

Govorje. Globocsíno má: jama, — grob, — graba, — piovnica, — potok, — môrje itv.

Ka je sÛrse, jeli ta velka, ali kamena tábla? (Vucsitel nyidvi zmêri.) Ta velka tábla je sÛrsa, kak ta kamena. Ka je sÛrse, jeli tábla ali dveri? — itv. (Deca vszigdar vu cêli govori odgovárja navküp.) Ka je voszkêse, jeli oblok, ali dveri? — tábla, ali szto? itv.

Ka je kúse, jeli ete mále, ali ete velke knige? — kamena, ali csrna tábla? — olôvnik, ali vú'zgavka? itv. (obrne pítanje!). Ka je téense, jeli ta velka, ali kamena tábla? itv.

(Dvôje rázlocsne velkoszti knige naprêvzévsi.) Zmermo eti dvôji kníg dú'zavo! Stere szo dugse? — Ete. Zmermo obê sÛrjavo! Stere szo sÛrse? Ete. Zmermo obê kusztoszt! Stere szo kúse? — Ete. Tak dú'zava, kak sÛrjava i kusztoszt eti je véksa, kak ovi; tak szo ete vékse od ovi. (Vucsitel vküp naj prigliháva escse vecs dugovány na nyí velkoszt gledôcs) i (obrnivsi pítanja) ka je ménse, jeli kalamáris, ali téntni glas? itv.

(Dvá ednákiva olôvnika kumesz podr'zavsi.) Steri zmed etima je dugsi? — Ni eden je nê dugsi. Steri je kúsi? — Ni eden nê. Kaksiva szta tak? — Ednáko velkiva.

Jeli szta ednákivi dvê okê csloveka? — Ka pa dvê vÛhê? — pa rokê? — nogê? (Odgovorje vu cêli govori) itv.

16. §.

Pregléd vu sôli bodôcsi dugovány na nyí kojno gledôcs.

Z-koj je zgotovlena tábla? — Tábla eta je z-leszá zgotovlena. Ka pa szto? — pa sztolec — — pa sztolice? pa pod? — — itv. Povête mi tak 'ze: ka vsze je eti z-leszá zgotovleno? — Z-leszá je zgotovlena tábla, szto, sztolec itv.

Ka za rejara zgotávla táble? — sztole? — tégivke?

itv. — Táble zgotávla sztolar. Sztole zgotávla sztolar itv. (Vküpvzévsí) táble, sztole, sztólce, té-givke itv. sztolar zgotávla.

Jeli zápor dvér z-leszá rédijo? — Zápor dvér ne-rédijo z-leszá, nego z-'zeleza. Z-kój szo csepi dvér? — z-kój panti? itv. Ka pa káhle? — Ka pa 'zeléze oblo-kov? — Ka pa drot brojni vlékov? itv. z koj je? (Odgov-orje v-céli govori!)

Ka vsze je eti z-'zeleza zgotovleno? — Z-'zeleza zgo-tovlen je: zápor (spor), csepi itv. Imenűjte i drűgo, ka je. z-'zeleza! — Z-'zeleza szo: lakati, 'zage, szekere, tesenice *), motike, lopate, koszé itv.

Ka za rejara zgotávla zápor? — Sporar. Ka pa csepe? — — (Odgovorje vu poszebni govori.)

Ka vsze zgotávla sporar? — Sporar zgotávla: zá-pore, lakati itv.

Z-kój zgotávlaje táble oblokôv? — Z-gla'zójne. Ka vsze zgotávlaje escse z-gla'zójne? — Z-gla'zójne zgo-távlaje: kalamárise, kupice, gla'ze, gledala, ná-ocsnice itv. (Gla'zójno pa z-pêszka i szoli szprávlaje, gla'zójnarje v-gla'zeni hűtaj.) (Vucsitel naprê má dati na-píhnanye gla'zov.)

Z-kój zgotávlaje knige? — Knige z-papírov zgo-távlaje. Ka pa szténne táble? — — Pa télce? itv. Z-kój zgotávlaje papíre? — — Sto zgotávla knige? — Stampar. Sto vé'ze knige? — Knígvezár. Sto pa píse knige? — Píszmoznanci.

Z-kój je krscsák (klobűk)? — — bunda? — — jopa? szűknye? — — prsznyek? — — obűtel? — — odévka? plátno? — — itv. (Odgovorje vu céli govori.)

Ka za rejara zgotávla krscsáke? — — bunde? — — jope? — — obűtel itv. (vcéli govori.)

Ka vsze zgotávla szűcs? — — szabô? — — csizmár? — — sôstar? — — tkálec? — — klobűcsár? — — reme-nár? — — kolár? — — kádar? — — kű'znar? — — kovács? — — sporar? — — vo'zár? — — sztrűgár? — — sztolar? — — itv. (v-céli govori.)

*) Tesanice (ně trscsenice). ká 'z-nyimi tesemo.

Z-koj kaj zgotávlajo, tó sze kojno dugová-
nya zové. Jeli táblo szamo z-edne dôbi kojne zgotávlajo?
— Szamo z-kakse kojne zgotávlajo? — Z-leszá.

Poglednite vase táblice, jeli szo té szamo z-leszá zgo-
tovlene? — Z-kelke dôbi kojne szo kamene táblice zgo-
tovlene? — Kamene táblice szo z-dvôje dôbi kojne
zgotovlene, kakti: z-kamna i leszá. Poglednimo ete
olôvnik. Z-kelke dôbi kojne je zgotovlen? — Olôvnik je
z-dvôje dôbi kojne zgotovlen: z-leszá i olôvnoga
kamna. Poglednimo ete oblok. Z-kelke dôbi kojne je zgo-
tovlen? — Ete oblok je z-trôje dôbi kojne zgotov-
vlen: z-leszá, 'zeleza i gla'zójne. Kelko rejarov ga
je zgotovilo? — Ete oblok szo trijé rejarje zgotov-
vili: sztolar, sporar, glá'zar. Z-koj szo sztené zídane
hi'ze? — Zídane hi'ze sztené szo: z-kamna (ali
cigla), pêszka, vápna. Z-koj je nyé pokrív? — Z-leszá,
cigla, szlamé itv. Ka za rejare zgotávla hi'ze? — Hize
zgotávla: zídár, teszács, sztolar, sporar, glá'zar.
(Ponovlena pítanya z-vise povédani.)

17. §.

Nüc vu sôll bodôcsl dugovány.

Da na etoj vucsevnicí dvér nebi bilô, jeli bi mogli
esze notripríditi i odetec vöiditi? Na koj nücamo tak dveri?
— Dveri na tó nücamo, kâ na nyé notri-pa vö-
hodimo.

Da oblokov nebi bilô, jeli bi mogli eti viditi? —
Zakâ nebi mogli viditi? — Ár nindri nebi mogla notripríditi
szvetloszt. Na koj szo tak obloci? — Obloci szo za tó,
da na nyé szvetloszt ide notri.

Da sztené nebi bilé, jeli bi sze mogli prôti mrazi brá-
niti? Ka nasz bráni prôti mrazi? — Zakâ szo tak sztené?
Sztené szo zátó, da nász bránijo prôti mrazi.

Da káhl nebi bilô, jeli bi mogli v-mrázi zaküríti vuc-
sevnicó? — Na kaj tak nücamo káhle? — Káhle na tó
nücamo, da po nyi hrambo kürijo. Na koj nücate
solszke sztolice? — Solszke sztolice na tó nücamo,

da na nyi szedímo. Zakâ szo grablice eti? — Grablice szo k-tomi cíli, da krscsáke na nyé poveszávamo. Na koj nücamo omár? — Omár na tô nücamo, da v-nyega dêvamo kalamárise, péra, téntne glá'zke, olôvnik, knige, pizma itv. Za ka zroka volo je eti szto? — Szto je eti za toga volo, da na nyem pí-sejo i edno drúgo na nyega szkládajo.

Za ka volo je tábla eti v-sôli? — Tábla je za toga volo v-sôli, da sze na nyê písziati, rovatati, brojiti vsímo. Zakâ szo eti sztênne táble? — Sztênne táble szo záto, da sze 'z-nyí esteti vsímo. Ka za cíl májo kártni píszi? — Kártni (gíbn) píszi té cíl májo, da 'z-nyimi recsí vökladémo. Na koj nücamo abcé? — Abcé na tô nücamo, da sze 'z-nyí esteti vsímo. Kcsemi szo te drúge knige? — Da sze 'z-nyí vsímo. Kcsemi szo kamene táblice? — Da na nyi pí-semo, rovatamo, brojimo. Kcsemi je olôvnik i pero? — Da 'z-nyima písemo. Na koj nücamo tégivko? — Tégivko na tô nücamo, da 'z-nyôv tégivamo. Za koj je péni dr'z? — Péni dr'z je na tô, da v-nyega ocelna péra szranyújemo. Na koj nücamo ténto, kalamáris, píszko, brojni vlêk, kazácsno, palico, krájdo? (Odgovorje v-céli govori.)

Povête mi, ka vsze nücamo na vesenyé? — Na vesenyé nücamo: sztênne táble, cstenne táble, knige, télce itv. Poprêk na koj nücamo skéri návuka? Skéri návuka poprêk na vesenyé nücamo. Zmed skerami návuka stere naimre nücamo na píszanye? — Zmed skérami návuka na píszanye nücamo naimre: kamene táblice, sztênne táble, papíre, ténto, péra, krájdo, olôvnik i rovatek.

Ka pa, stere skéri návuka nücamo naimre na cstenyé? — Na cstenyé nücamo naimre: cstenne táble, kártne píszke, knige.

Ka pa — na brojnye (racsúnanye)? — Na racsúnanye (brojnye) nücamo z-skéri návuka naimre: sztênno táblo, kamenico i brojne globke.

Jeli szo vsza hasznovita dugoványa, stera sze vu etoj vucsevnicí nahájajo?

18. §.

Vu sôli bodôcsi poszebni dugovány z-rázlocsni sztran preglednenye, i poleg dotécsne podsztave dollpisüvanye. Privad na redovno i tekôcse naprêdávanye.

Opôtenye. Osznovnici szo sze 'ze do etimao vesíli poszebno szpoznávati rázlocsni vu sôli bodôcsi dugovány iménâ, lícojno, obrázko, tále i racsún tálov, sztan, presztor, kojno, rejare, i nüc vu glavni tégi. Eta morejo tak na podsztavo szlű'ziti pri poszebni dugovány z-vecse sztránov preglédenyi, doliszpisüvanyi, — na vorcan redovnoga naprêdávanya vu zagovárjanyi. Eti sze 'ze dête na laszno szvojo prémocs more niháti i kak najvise po znamény dávanyi pôtití. Vu etom fliszanyi szo ta 'ze naprêdána vkűpvzéta i na nyí popolno dokoncsanye sze ômurno paziti má. Pri doliszpisüvanyi sze eta morejo pred ocsmí dr'zati: dugoványa, imé, lícojna, obrázka, presztor, táli, racsun, poszebni tálov, námesztni sztan, kojna, rejar i nüc.

Szpisz sztênne táble. Imé etoga dugoványa je, sztênna tábla. Na lícojno gledôcs je ona: csrna (gdete znücana, szíva), nyé obrázka: nadú'z csetvérokükláta. Nyé poszebni táli: sészt blany, z-steri edna je naprê, edna odzaja, edna zgora, edna szpodi, edna z-dêszne, edna z-lêve sztráni. Kak skér návuka sze na tô nüca, da sze na nyê z-krájdov píse.

Prisztranna pitanya i rázklad. Zakâ sze zové eta tábla sztênna? — Ár redovno na sztêni viszí (nistere na zdr'zki sztojíjo). Táble redovno z-kaksega leszâ zgotávľajo? — Z-borovoga. Zakâ? — Tak je le'zêsa. Predevszêm na koj raz'zagajo bôr? — Na deszké. Z-dêszk je sztolarje rédijo. Zakâ je na csrno fârbajo? — Záto, kâ sze bêla fârba, stero z-krájdov potégnejo na nyê, najbole na csrnoj lícojni viditi dá.

Szpisz kamenice. Eta tábla sze kamenica zové. Nyé lícojna je dvôje dôbi: zaopász bêli (na nôvoj), brnászti (na zamázanoj), tábla pa ôcsrna. Nyé ob-

rázka naduzi csetvéro-kükláta. Táli: zaopász i kamenica (meszto sze nedotekne). Z-dvôje kojne je, kakti: z-leszá i kamna. Zaopász sztolar rédi, kamenico v-nápravnici szprávlajo. Nüca sze na písza-nye, brojenye i rovatanye.

Prisztranna pítanya i rázklad. Ka je tô za lícojno, kare je nê celô csrna? — Ocsrna. Kaksa lícojna je tô, stera je ne celô 'zúta? — Ô'zuta. Rovatno kaménye z-globocsíne zemlé kopajo. Jeli je tô tak gladko, gda je vöszkopajo, kak gda je na táble zgotovijo? — Nê je. Gde je ogládajo na kamenice? — Vu nápravnicaj. /Z-kêm písemo na kamenicaj? — Z-rovatkmi.

Szpísz sztola. Imé etoga je szto (sztol). Nyega lícojna je: brnászta, kak visnya (?). Táli szo: tábla, kista 'zvinge, nogacse. Táblo má edno, kísto edno (?), 'zvinge stiri, nogacse stiri. Nyega tábla je taksa csetvéro-kükláta, da je nyé dú'zava i sürjave ednáka (?); kista je nadúzi csetvéro-kükláta (?) i globoka, 'zvinge szo naduzi csetvéro kükláte, nogacse szo csetvéro rednáte, — dúge, ednáke, k-sztebrom priglíhne. Na sztan gledôcs: tábla, kista i 'zvinge lezécs, nogacse pa vizzécs ednáke. Céli szto je z-leszá zgotovlen od sztolara. Nüca sze na tô, da sze na nyega rázlocsna dugoványa szkládajo, i píse na nyem.

Prisztranna pítanya i rázklad. Jeli je vszáki szto na visnyovo pofárban? — Kakse fárbe sztoli jeszo zvöntoga? — Zakâ fárabajo sztole? — Záte, da bi lepsi bilí, csisztêsi sze mogli dr'zati, i tak hitro sze neponoszili. Jeli jeszo i nefár bani sztoli? — Nisteri sztoli szo na szvetlo zobleni (politúrani). Jeli je vszáki szto csetvéro-kükláti? — Jeszo celô okrôgli, jeszo i naduzi okrôgli sztoli. Jeli szo nogacse vszê sztolôv ednáke? — Jeli vszáki szto stiri nogacse má?

Jeli szamo z-leszá rédijo sztole? — Jeli szamo z-bo-

rovoga leszák? — Escse z-kaksega leszák? Jeli sztolar (tislar) szamo sztole rédi? — Ka za hí'zno szprávo rédi escse sztolar? — Jeli sze vu sôli bodôcsi szto na jêsztvino nûca? — Jeli bi sze mogao i na tô nûcati? — Kakda sze zové taksi szto, na sterom sze redovno obêdiva? — Obêdni szto, — na sterom sze píse? — pizmeni szto, pri sterom sívajo? — sivni szto.

Kakda sze má razmiti, gda sze od koga právi: ete cslovek bogat szto dr'zí? — Tak, ka on bogato 'zivé, zebraáne hráne jê. Jeli je szirmákom tüdi mogôcse, bogate sztole dr'zati? — Jeli je záto bogátec szrecsnêsi, kak szirmák, i ete zbo'znêsi, kak ov? — Vu kom sztojí práva szreca i plemenitoszt csloveka? — Jeli sze je mogôcse csloveki z-malim i prôsztim zadovoliti?

Kincs i vrêdnoszt prevecsa
 Je escse nê práva szreca;
 Te z-malim zadovolen
 Je blá'zen i nê nevolen,
 Csi li v-dobrom radoszt má
 I hûdomi sze nepodá:
 Tô pôt, tô sziz zeberi
 I szrecesen bidti mäs, veri.

Szpisz sztolca. Imé etoga dugoványa je: sztolec. Lícojna brnászto='zúta (?). Táli: szedalicse, nászlon i nogacse. Nászlon je eden, szedalicse edno, nogacse stiri. Nászlon obrázka: csetvéro-kükláta (?), nyega zgornyi tál nacifráni (?). Szedalicse: csetvéro-kükláto, tak da je od nászlon prôti prêdnyemi táli súrse, i prôti zádnyemi voszkêse. Na sztangledôcs szo nászlon i nogacse viszêcse, szediscse le'zêcse. Zgotávla ga sztolar z-leszák. Nûca sze na szedênye.

Prisztranna pitanya i rázklad. Jeli jeszo i nácsisi sztolci, na steri nászloni, szediscsaj i nogacsaj zvöna escse drügi

táli jeszo? — Príszloni na dvá kraja szediscsa, na stere szíroké dêvajo ti szedécsi. Eti imé je; príszlonka. — — Jeli vszáki sztolec stiri nogacse má? — Jeszo sztolci z-dvema nogacsoma (podnogaonice), i z-trêmi nogacsami (sôstarszki), — ka pa, i z-ednov nogacsov (vûvcov i compernic itv. sztôlci)! — Jeli szo sztolci szamo z-leszá? — Jeszo i taksi, steri szediscse i nászlon je z-síbja, nisteri szediscse pa z-szlamé ali rogoza szpleteno, tak szediscse, kak nászlon z-koszminyem napani i z-ledrom ali szüknyem i drûgov tkajov obleceni. Jeszo i 'zelezni sztôlci. Tak sztôlci, kak sztoli k-hí'znoj szprávi szlísijo.

Szpisz solszki sztolíc. Eto dugoványe sze sôlszka sztolica zové. Nyé lícojna je: brnászta. Táli: szediscse, nászlon, zgorna deszka (sztolek), kni'zárnica, dvê nogacsi (príkrajji) i tramícsi, vu stere szo nogacse zdublene (poplatje). Kre edne sztráni je, pôleg racsúna, deszét (?) i kre drûge deszét (?) sztolíc. Obrázka poszebni tálov je csvetérokükláta, dúga, vôsška. Poszebni táli szo: le'zécse szediscse, zádnyek názhrbt nagnyeni, kni'zárnica le'zécsa, sztolek zréberni, poplat le'zécsi. Reja leszena sztolarov. Nücajo sze na szedénye, píszanye, kníg. itv. dr'zánye.

Prísztranna pitanya i rázklad. Kakda sze zové sztolica sztolara, na steroj obli? — Oblicsna sztolica. — — Ka pa sztrügára sztolica? — Sztrügálna sztolica. Ka pa tiszta dúga med hí'znov szprávov, na stero szí szédemo i lé'zemo i stera je navékse na méhko vönápána? — Pocsivnica (kanapê).

Szpisz kníg. Imé etoga dugoványa je: knige. Nyí táli szo: dvê tábli, hrbet i lisztôvjje. Na liszté szo sztráni (práva i lêva), na sztránaj broji (racsúnje) i redôvjje, vu redê píszki (litere). Na lícojno gledôcs szo: táble rázlocsne fárbe: jeszo erdécse, 'zúte, zeléne, csrne, píszane táble. Hrbti szo tüdi

rázlocsne fárbe. Lisztôvje szo bêli, píszki csrni (steri szo gdate z-erdécsimi, 'zútimi, zelénimi itv. zmê-sani). Na obrázko gledôcs szo táble i lisztôvje naduzi csetvéro-kükláti, hrbti naduzi bücsnati: redôvje szo ednáki, píszki rázlocsni obrázk, i kelko je píszkov, szkoro telko je i nyí obrázk. Knige ali z-edne ali z-dvê dôbi kojne zgotávľajo: ali vsze nyí tále z-papirovo, ali pa táble i lisztí z-papírov, hrbet pa z-ledra ali plátna. Nyí rejarov je vecs: kakti: szpravitel, kí je píse, stampar, kí píszke nabéra i natíszka, knígvezár, kí je vé'ze. Nücajo sze na cstenyé, vucsenye itv.

Prisztranna pítanya i rázklad. Knigam rázlocsna iména dávajo, nyí rázlocsni napiszki sze na nyí prvom líszti (napiszki) csteti dájo. Ka za napiszek má vasa mála kni'zica, z-steri sze csteti vcsíte? — ABC. Jeli 'ze znáte, kakda sze imenűjejo one knige, z-steri sze eti toga drűgoga zlôcska deca vcsí? — Kaksi napiszkov knige poznate escse, z-steri sze ti drűgi zlôcskov deca v csí? — — Jeli szo vsze knige ednáko velke? (velkoszt vľomnikov, árkusov, csveteren, oszmeren véz).

Redoano dête szvoje knige szkrbno varje, nezamá'ze, nenaskráble, netrga ji hotécs, ár one doszta trűda i sztroska potrebűjejo, dokecs sze vözgotovijo.

(Za poj báre.)

Lêpa mála kni'zica
 Drági kincs mojga szrdca!
 Kak sze ti jasz radűjem,
 Gde tvoj lêpi glász csűjem,
 Z-kim me doszta dobra vcsís,
 Osznávľas i veszelís. —
 Nê! — necsem te trgati,
 Nego szkrbno varvati.

(Za deklícske.)

Kak dobre skéri szo knige!
 Hűdim szo toti zrok brige;
 Ali jasz je rada mam,
 Ár 'z-nyí doszta dobra znam.
 I varvala bom je vszigdár,
 Ár szo vernoga szrdca dár:
 Mama szo mi je kűpili,
 Gda szo na szenye hodili,
 I csi bi je gder zgűbila,
 Ah! kak bi sze 'zalosztíla.

Szpísz brojnoga vléka. Eta náprava sze brojni vlék zové. Nyega táli szo: sztális, globke, droti. Na lícojno gledôcs je sztális brnászti (?), globke szo zamázano brnászte (?), droti szvetlo=szívi (?). Ob-rázka sztálisa naduzi csetvéro=kűkláta, globka o-krôgla, drotov ténka, valécsna. Na nyí sztan gle-dôcs: dvê sztráni sztálisa sze vu ednákom tégi vizsiko kumesz vlecséta, zgoránya 'zvinga i droti le'zecs pocsívajo pod endrűgim, ednáko dalecs od endrűgoga, i z-endrűgim v-ednákom tekáji. Na vszákóm droti je deszét globk pôleg endrűge. Sztá-lis i globke szo z-leszá, droti z-'zeleza, od sztolara, sztrűgára i drotarov (vu nápravnicaj) zgotovleni. Nűca sze: na vucsenye broja (racsúna).

Prízstranna pítanya i rázklad. Jeli szte 'ze vidili szűhi mlin? — Z-kaksov mestriov je on vkűpszklenyen! Kak 'zené kolô vretence, vretence pa mlinszki kamen! — Etak-se z-mestriov vkűpszklenyene náprave sze vléki zovéjo, záto, ár sze 'z-nyimi oprávlati dá, ka bi lűdjé mogli z-ro-kami oprávlati (kakti: mleti, orati, mlátiti itv. Ka za vléke poznate ví? jeli, kâ: plűg, bráno, sztopo, vöro itv. —? I ete vlék sze záto tak zové, geto meszto píszanya 'z-nyim racsúnamo, ali pravê: brojimo.

Ka stímate, csi bi ete drote escse dale vöpotégnoli vu tom isztom tekáji, jeli bi oni gder vküpprisli? — Zakâ nebi? — Ár bi vszigdar vu ednákoj dalecsíni osztali od endrügoga. Viste eti na tábli potégnem zete- i zovkraj tégívke po ednom tégi. Jeli bi teva gder vküpprisla, csi bi nyidva kaksté dalecs v ednákom téki vövlékao? — Zakâ nebi? — — Takse tége, steri z-endrügim povszéd v-ednákom téki (ali dalecsíni (idejo, tége ednáke dalecsíne ali párani tékov zovémo. Li poglednite ete píszke (skripte)! Kakda ido na nyi tégi? — Zdá potégnem dvá téga. Etiva prôti endrügomi ideta. Csi bom nyidva dale vlékao, naszlédnye vküpprideta, i tam kükél nasztáne.

Szpisz tégívke (linee). Eto sze tégívka zové. Nyé lícojna je brnászta (?); obrázka: csetvéro-kükláta, dúga, ténka. Má dvê sztráni (dvá kraja), dvá osztrica, dvá konca. Leszena reja sztolarov. Nüc: tégívanye.

Szpisz dvér. Imé etoga dugoványa je: dveri. Lícojna: brnászta (?). Táli: dvá sztrügá, prag, petník, blanya (dveri), csepi, pantí, spor, gomba. Táli spora: té'zka, oblék (pléh), znôtra zápor, zaszünyács. Obrázka: Sztrüg z-pragom i petníkom v-küklé ideta i kumesz sze vu sztêno gorivlecséta, z-endrügim páranó tecséta, ednáko dúgíva i viszécsíva szta. Prag i petník szta tüdi páranóga téka, ednáko dúgíva, ali kracsisíva, kak sztrügôv, i obá le'zécsíva. Blanya dvér je dúga, stírí küklé majôcsa tábla. Dveri i sztrügovje szo z-leszá, csepi, pantí i zápor z-'zeleza. Ta leszena sztolar, ta 'zelezná spórar zgotávla. Nücajo sze na vö-i notrihodenye i na zapéranye hí'ze.

Prisztranna pítonya i rázklad. Kakda sze zovéjo na notrizaprávleni dvoriscsaj tiszte velke dveri, na stere kôla vö-pa notrihodíjo? — Vráta. Ka pa pôleg vrát bodôcse

dveri, za lüdí, gda szo vráta zaprêta? — Dvércá. Ka escse za dveri jeszo? — Jeszo na stalaj, kletáj, ogradaj itv. Ka pa dvérca? — Na levê, kürecsnyekaj, stacúni itv. Jeli jeszo zvôn leszeni i z-drüge kojne vráta i dveri? — Jeszo 'zelezna vráta, i 'zelezne ino gla'zene dveri (naimre na mo-esínaj, temnicaj i stacúni). Na kaksi hrambaj sze nahájajo na dvôje odpérana vráta i dveri? — Naimre na veliki hrambaj, kakti: na cérkváj, gradê, palacsaj, trnacê itv.

Jeli prav csiní kí z-dverami mláti, gda je zapéra? — Ka pa, kí z-hrabukov ide v-hi'zo? — — Kakda sze mámo oponásati, gda k-komi v-hi'zo sesémo idti? — Predevszêmoremo po dveraj z-kazácsnim prsztom zklonckati, i csi sze nam z-hi'ze szlobodsesina dá (szlobodno! — mogôcse!), teda lepô natíhoma dveri odprimo, z-odkritov glavôv v-hi'zo sztôpmo, za szebom dveri dolizaprimo, i nanizécs sze lepô poklonmo.

Pred szirmákom i potrebüvajôcsim nigdar nezaprimo dvér nase hi'ze, trdno ga neodposlimo, i ka je mogôcse, nyemi podeliti nevtajmo. Ár szo posteni szirmaci od Bogá k-nam poszlani.

Csi szirmák na dveraj trüple,
 Odpri i darűj nyemi:
 Bôg tebé za tô oszíple
 Z-dármi doszta lepsimi.

Szpísz oblóka. Eto je oblók. Nyega lícojna je brnászta (?); táli szo: sztrügi i kri'zke, perotnice, csepi, panti, deszcsícska; perotníc táli szo: rame, primács, gla'zोजना. Obrázka oblóka je dúga, csetvéro-kükláta. Dvá sztrügá szta ednáko dúgiva i ednáko tekôcsiva, vizécsiva; te zgornyi i szpôdnyi szta kracsisiva od szkradnyekov, páranoga téka, i le'zécsiva. Zgoránye perotnice szo krátke, csetvéro-kükláte, sűrjava dú'zava ednáka; te szpôdnye perotnice dúge, csetvéro-kükláte, rávno takse szo i nyí gla'zene táble. Panti szo kükláti na vszê

dvanájszet küklê. Deszcsícska je dúga, csetvéro-
kükláta. Z-trôje kojne je zgotovlen, kakti: z-leszá,
'zeleza i gla'za, po trê rejari: sztolari, sporari i
glá'zari. Szlű'zi na hi'ze szvetlôcso i vötrivanye.

Prisztranna pitanya i rázklad. Li glédajte vö na oblok!
Ka vsze vídite szkôsz nyí? — Tak je na gla'zene táblice
mogôcse vöviditi. — Gla'zोजना je previdno têlo. — Ka pa
szkôsz sztêne, leszá, 'zeleza je tüdi magôcse viditi? —
Sztêna, lês, 'zelezo szo nê previdna têla. Imenűjte mi
vecs neprevidni têl!

Eto je eden falácsek gla'zohne: vardenmo, jeli de sze
dao vugnoti, kak siba. — Gla'zोजना je nevugibna. Z-
etim málim hamrícsom po nyê vdárim. Jeli kâ sze je raz-
drobíla? — Têlo, stero sze zlehka razdrobí, krhécse
(cslovecse krhko) zovémo. Slátajte po etom sztoli! Jeli,
kâ je malo braszklav? Zdâ slátajte po gla'zogni. Jeli, kâ je
gladka? Vzemte 'ze vkűp csetvéro szpodobnoszt gla'zohne
vu eden govor! — Gla'zोजना je previdno, nevugibno,
krhécse, gladko têlo. (Vucs. pripovê; kakda sze szprá-
vla, rê'ze i fárba gla'zोजना).

Szpísz káhl (okrôgli 'zelezni.) Etoga dugoványa
imé je: 'zelezne káhle. Nyí lícojna je: szívo csrna.
Táli: dno, vríh, sztran, nogacse (?), dvérca, rôr.
Cêle szo takse, kak valék (ali stűk), znôtra lűk-
nyaszte, vríh i dno je okrôglo, dveri (?) csetvéro-
kükláta, rôr k-cêvi szpodoben, sztan káhl vizécsi
takáj i szpôdnyi tál cêvi je vizécsi, zgornyi pa le-
'zécsi. Nyí kojno je zcêla 'zelezo, reja hámora z-zle-
jánoga 'zeleza. Nűc: v-zími na kűrjenye hí'z. Dvérca
szo záto, da naj ogen 'z-nyí vönekáple, rôr pa, da
po nyem din vöide.

Prisztranna pitanya i rázklad. 'Zelezo sze vu velkom
ognyi raztopí. Vu velki raztápní pecsáj je raztáplajo
vu zlêvnicaj, i vu rázlocsne obrázke (forme) zlêvajo. —
Jeszo 'zelezne i csrepnyene káhle. Vu 'zelezni najbole z-dr-

vámi i kamenim vògeljom kùrijo ; vu ti drùgi pa zvòntoga i z-szlámov, vâ'zami, lajnovjom, vinyícskem, tropinami, oliovimi pogacsami itv.

Jeli ogen szamo na kùrjenye nùcajo? — Na koj ga nùcajo kùharice? — Na kùhanye, peesenyé, párjenye i pranyé. Na koj ga nùca kovács, sporar, itv. — ? — Na 'zarjenye 'zeleza. Ka pa pek? — Na peesenyé 'zemplé, krùha itv. Pa 'zájfar? — Na zlévanye szvécs i kùhanye 'zájfe. — — sztolar? — Na raztáplanye keljá. — — szabô? — Na téglanye. — Ciglar? — Na 'zganyé cigla itv.

Nega toga, kí bi brezi ognya 'zivetí mogao i 'z-nyega haszka nebi vlékao. Ali jeli po ognyi znájo i velki kvári. nasztánoti, i z-kak tálom? — Znájo.

1. Po nepazki. Ednòk je edna hlapica z-vu'zganov szvécsov na hi'zo sla nika iszkat. Med íszkanyem je szvécsok-na hi'zi bodòcsim konoplam podr'zála, té szo sze vù'zgale, plamén sze je v-sztrêho vrgao, i cèla hramba je ze-vszêm navküp z-pepélom posztánola.

2. Po nemárnosztí. Edna hlapica je ednòk vöneszla 'zarjávo prajco na szmétni küp, i nepolejáno jo je tam povrgla. Cseresz nôcsi sze je vöter zdr'o i prajco je v-edno oszlico szlamé pomeo. Eta sze je vu'zgála i od nyé je cèla vész zgorêla.

3. Po neznanosztí. Eden vért je vu velke plaszté szklaonapô szirôvo i mokro szenô. Po nisterom dnévi sze je plasztovjé vù'zgalo i na pepél obrnolo. On je nêznao, kâsze nê prav szüho szenô szpuszti i vu'zgé.

4. Po neszrecsi. Dosztakrát grum vdári vu hrambe i zgoríjo.

5. Po sztvaráj. Edna mácska szí je cèlô pôleg ognya doliléгла; 'zarjávo vògelje sze jí je na kozsminye zgrabilo, i gda bi jo peklo, vö-i na hrambo je bé'zala 'z-nyim, tam je je z-szébe i v-pozdêrje sztepla, veter je gorizpíjao, i hramba je zgorêla.

6. Po lagovíi. Jeszo taksi hùdoga szrdca lüdjé, kí hotécs vu'zgéjo hi'zo drügoga, ali nyemi vönê v-kopé ali krmo ogen vr'zejo. — Vu vszákóm etaksem pripetjé je ogen zrok velikoga potrtjá i kvára, prôti steromi sze lüdjé nigdar nedo mogli zadoszta szkrbno varvati.

Vu pogübeli ognya je vszákoga sz. dú'znoszt, na gasenye gotovomi bidti, gdekoli szí on nasztáne. Na nyega gasenye sze v-ednom, drügom meszti skropnice (bzekance, sprickance) nücajo, stere nindri nebi szmele faliti! — —

Blagoszlov je voda, ogen,
 Csi nam szlúzi,
 Ali proklet je v-obôjem,
 Gda nasz lü'zi :
 Besznê, szprávla na sztrtino,
 Vsza po'zéra. —
 Vari nam, Bôg, domovino
 Od nyi vdéra!

Solszka hramba, naimre solszka hi'za (vucsev-nica.) Ete hrambe imé je: vucsevnic (sôla.) Nyé táli szo: zvöna pokriv, sztené, obloci, znôtra sztá-lisca, vucsevnic, piovnica (zemenica), kámra i künya. Táli vucsevnic szo: stiri sztené, mosztnice i pod. K-sztenam szlísijo: dveri i obloci, Na lícojno gledôcs szo: sztené i mosztnice bêle (?), pod pa csrnkaszti. Obrázka: sztené, pod i mosztnice szo naduzi csetvéro-kükláte (?), stere nakonci dvê sztran v-dúge, nakonci trê sztran pa v-osztre küklé vkü-pidejo. Na sztális gledôcs szo sztené viszécse. Sztené i mosztnice na szvojem vküpprihájanya stiri le'zécse küklé májo, rávno tak sztené z-podom, ali po ná-blüzni sztenáj nasztányeni küklôvje szo viszécsi. Na racsún gledôcs szo sztené stiri, mosztnice edne, pod eden, küklôv dvanájszet, osztri küklôv oszem. Kojne hrambe szo: cigel (kamen), pêszek i vápno (mort), lész, 'zelezo, gla'zojna pokrivni cigel (szlama, trszt.) Reja: zidárov, teszácsov, sztolarov, spora: rov, glá'zarov, i drügi delevcov. Vucsevnic cíl je -decé vcsenyé i vucsenye.

19. §.

Vküp priglihanye i razlôcsenye vu sôli bodôcsi dugovány.

Opôtenye. Gda szo 'ze oszovnici na szpisüvanye vu sôli bodôcsi dugovány szpodobni; nede nyim 'zmetno dvôje dugoványe-
vküp priglihávati i razlôcsiti rávno z-one sztráni, z-stere szo je
dotéc pregledávati i szpisüvati. Dête sze i eti, na keliko je mo-
gôcse, na laszno premôcs zaniháti má; medtêm vucsitel i eti
nyemi po vodécsi pítanyaj i opôtenyaj szvoji gdete nepresztano-
rokô podávati i na pomôcs bidti more. Vodécsa pítanya eta zdâ-
'ze eti celô táosztánejo, ár ona z-bívoszti dugovány obszebi te-
cséjo. Dajmo tak 'ze li szame z-ti dotéc dávani obszebi tekôcse-
názhaje.

Prigliha sztenne i kamene táble.

Vu kom szta szí priglihnivi etivi tábli? —
Obê sze tábli zovéta.

Sztênna tábla je csrna, kamena tüdi.

Sztênna tábla je naduzi csetvéro-kükláta, ka-
mena je rávno taksa.

Kojna sztênne táble, i kamene tüdi eden tál.
(nyé zaopász), je z-leszá.

Obê szta skéri návuka, i na obema sze píse.

Sztênno táblo, i rávno tak eden tál kamenice
(zaopász) sztolar zgotávla.

Ka za rázlocsek jeszte med nyima?

Ta edna sze sztênna, ta dŭga kamena zové.

Ta sztênna je celô csrna, kamenica pa nê.

Ta sztênna je dugsa, sürsa, kúsa od te kamene.

Sztênna tábla je 'zmetnêsa, kak kamenica.

Sztênna je nê tak krhécsa, kak kamenica.

Sztênna tábla na sztêni vizí (?), kamenica
sze pa na sztolci, ali v-knizárnici varje.

Ta sztênna je cêla z-leszá, kamenica z-kamna
i leszá.

Na sztêнно sze z-krájdov píse, na kamenico z-rovatkom.

Na sztêнноj pôleg réda vucsitel píse, na kameníci pa vucseníci.

Príglíhávanye dvér z-oblokom.

Príglíha.

Tak dveri, kak oblok szta tála vucsevnicе.

Obá szta brnásztiva (?) na lícojno gledôcs.

Obá szta naduzi csetvéro-küklátiva.

Obá szta vizécs vu sztêni.

Obê kojna je lész i 'zelezo.

Obá máta csepe, pante i primácse.

Obá sze odpérata i zapérata.

Rázlocsek.

Dveri szo vékse, kak oblok.

Dveri dale vösztojijo z-sztêne, kak oblok.

Dveri doliido do zemlé, oblok pa nê.

Dveri neido tak viziko, kak oblok.

Dveri szo szamo z-leszá i 'zeleza, oblok pa zvöntoga i zgla'zójne.

Dveri szamo dvá, oblok pa trijé rejarje szprávlajo.

Dveri sze na vö i notrihodjenje nūcajo, oblok pa napreszvecsenye i vötrivanye hi'ze.

Príglíhanye kníg z-píszkov.

Príglíha.

Obê máta táble, hrbet i lisztí.

Obê szta naduzi csetvéro-küklátivi.

Obê szta z-papírov.

Obê szta skéri návuka.

Rázlocsek,

Táble kníg szo ali trde, ali méhke, píszke pa vszigdar méhke.

Vu knjigaj je redovno vecs lisztôv, kak vu píszki.
Vu knjigaj szo stampni, vu píszki píszmeni
papérje.

Vu knjigaj szo píszki stampani, v-píszki píszani.
Knige sze na estenyé, píszke na píszanye nŭcajo.
Priglíhanye pérnoga pera k-ocelnomi.

Priglíha.

Obê sze peri imenŭjeta.

Obê máta vrêz, spic, osztric i razcsesz.

Obê szta vugibkivi.

Obê sze na píszanye nŭcata.

Rázlocsek.

To edno sze pérno, to drŭgo ocelno pero zové.

To pérno od szébe má szvoj primács, ocelnomi
sze pa rédi primács (stíl).

To ocelno je trdse, kak to perno.

Pérno z-goszinyega pera, ocelno z-oceli rédijo.

Pérno sze z-pérnikom popraviti dá, csi sze je
pokvárilo, ocelno pa nê.

Z-ocelnim je lepse mogôcse píszati, kak
z-pérnim.

Priglíhanye sztolá i sztolca.

Priglíha.

Obá stiri nogacse máta.

Obá szta z-leszá.

Obá sztolar zgotávla.

Obá szta pofárbaniva (?).

Rázlocsek.

Szto táblo má, sztolec je pa nema.

Sztolec szedalisce i nászlon má, szto pa ni
ednoga nê.

Sztolec na szedênnye nŭcajo, na szto pa kâ tak-
sega dêvajo, i na nyem písejo.

Priglíhanye sztolca i sztolice.

Obá máta nogacse i nász lone.

Obá szta z-leszá.

Obá szta reja sztolara.

Obá szta na szedênye zgotovleniva.

Rázlocsek.

Sztolica je dugsa, kak sztolec.

Sztolica szamo dvê nogacsi má, sztolec pa stiri.

Na sztolici vecs lűdi lehko szedí, na sztolci pa szamo eden.

Sztolec sze z-meszta djáti dá, sztolica napuni sztojí na szojem meszti.

20. §.

Vucsitel i vucseník vu sòli.

Vi vszi, kí szte zdâ eti, v-sòlo hodite; tak szte sòlszka deca. Steri vasz má tak máloga brata, kí escse nehodi vu sòlo? — Steri vasz má taksega brata. kí je 'ze vösztôpo z-sòle? — Jeli szo i tê sòlszka deca? Povête mi tak, ké szamo imenűjemo sòlszko deco? — Sòlszko deco szamo takso deco imenűjejo, stera v-sòlo hodi.

Zakâ hodite ví v-sòlo? — Mi záto hodimo v-sòlo, da sze tú vesímo. Geto ví za volo vesenyá hodite vu sòlo, vucseníci sze zovéte. Sto sze tak zovéjo vucseníci? — Vucseníci sze taksa deca zové, stera v-sòlo hodi.

Jeli sze szamo pojbarje hodijo v-sòlo vesít? — Ne szamo pojbarje, nego i deklícske. Jeli sze tak i deklícske vucseníci imenűjejo? — Vucseníci z-nájo bidti pojbarje i deklícske.

Jasz vász vesim: ví szte tak moji vucsenici, vszi brezi rázlocska szpòla.

Odgovorte mi! Kakda imenűje vucsitel ono deco, stero vesí? — Ono deco, stero vucsitel vesí, szvoje vucseníke imenűje.

Z-kími sze vkűp zmênýate, zmênne pajdáse zovéte.

Ka pa z-kími sze v-ednoj sôli pod ednim vucsitelom vküpvcsíte, jeli je morete vase sôlszke pajdáse zvati? — Ké zovéte tak za vase sôlszke pajdáse? — Za nase sôlszke pajdáse zovémo takso deco, stera sze v-ednoj sôli pod ednim vucsitelom z-nami vküpvcsi. — Jeli je N. N. tvoj sôlszki pajdás? — Ka pa A.? Pa B.? itv. Imenűj mi po iméni pét tvoji sôlszki pajdásov? Sto szo vu toj prvovj sztolici tvoji sôlszki pajdáske? Ka pa v-toj drűgoj, trétjoj? itv.

Csi bi jasz po ceszti sô, i csi bi vasz sto pítao: sto je to? ka bi nyemi odgôvorili? — Jeli, kê eto: nas vucsitel. Tak je! jasz szem vucsitel, ár vucsim deco.

Ví eti vküp szte te najménsse vrszti, i redovno vasz navkűpno, od ti drűgi zôszeb vcsim. Ví vu etoj sôli eden zlôcsek vcsínite i deca prvoga zlôcska sze zovéte. Jeli jeszte eti escse vecs zlôcskov? — kelko zlôcskov jeszte poprêk? — Steri je drűgi, trétji, strti itv. zlôcsek? V-steri zlôcsek szlísi A.? — v-steroga B.? itv.

Povête mi, na koj vsze vasz vcsim jasz? — Na szpêvanye, molenye, píszanye, estenyé, brojenye, míslenye, gúcsanye, verseke itv.

Csi vam kê pripovedávam, redovno ka csinim po pripovédanyi? — Szpítávajo. Ka pa csi vasz steri kê nerazmi? — Razkládajo. Ka pa csi kakse delo dam gori, da je pri szebi opraviti máte? Delo dájo gori. Vzemte tak vkűp, ka vsze csinim jasz, gda vcsim? Goszpon vucsitel med vucsenyem szpítávajo, razkládajo, delo goridávajo.

Ka csinim z-onimi, kí nekebzűjejo i neprav sze oponásajo? — Opomenéjo je. Ka pa, kí hűdô csiníjo? — Kárajó i kastigajó je. Ka pa, kí szo pascslívi i dobro sze oponásajo? — Té pohválíjo i obdarűjejo. Vzemte 'ze vsze tô vkűp i povête je vö! Ka csiní vucsitel z-decôv? Vucsitel vucsi deco szpêvati, moliti itv. (vidi vise) med vucsenyem szpítáva, razkláda, delo dáva gori, te hűde opomína, kára, kastiga, te vrle hváli i obdarűje.

Tô 'ze znáte, ka vucsitel csiní v-sôli. Ka pa vucseníci, ka csiníjo? — Vucseníci sze vcsíjo. Naime ví vu

prvom zlôcski ka vsze sze vesíte? — Mí vu prvom zlôcski sze vesímo píszati, csteti, brojiti, szpêvati, moliti, govoriti, miszlití.

Csi vucsitel szpitáva, ka csiní vucseník? — Csi vucsitel szpitáva, vucseník odgovářja.

Zmed vami je N. N. 'ze dugo nê hodo v-sôlo, ár je bete'zen bio. Záto je jáko zaosztao vu vesenyê, ali toga je nê szam bio zrok. B. je tüdi csesztô zamüdo sôlo, ráj sze je domá zmênýao, kak kâ bi v-sôlo prisao. I on je zaosztao, nevê telko, kak ki szo pascslívo v-sôlo hodili. Povête mi 'ze, ka more on csiniti, kí vu vesenyê naprê scsé idti? — Kí vu vesenyê naprê scsé idti, on nepresztano v-sôlo more hoditi.

N. N. neoprávla, ka nyemi goridávam. Dokecs ti drügi szvoje píszke písejo, on sze z-nikim lôdi, ali z-perom skráble. Csi kâ na cstenýé dam gori, li szamo pred szebom dr'zí ABC, ali necsté 'z-nyí, okôli gléda; domá sze nevcsí, nego manyükiva: z-ednov recsjôv, on je nê vrli vucseník. Z-toga zhája, kâ on doszta menyé zná, kak oni, kí szo pascslívi. — Povête mi tak 'ze, kaksi má bidti on vucseník, kí ta vucsena znati scsé? — On vucseník, steri ta vucsena znati scsé, pascslív more bidti. B. pa záto zná malo, ár nepazi na moj návuk. Kí sze vu sôli ka navcsiti scsé, on kebzüvati more.

Gori v-sôlo, gori!
 Ár je tô nas sztan;
 Szladki szád sze zori
 Tü obilno nam
 Trüdmó sze, decsica!
 Vszáki krepko sztoj:
 Pascslíva vesélica
 Nam tü példa boj.
 Vzemmo z-vucsitela
 Vúsztt vö vszáki glász,
 Kí sze trápi, dela,
 I szkrbí za nász.

Gda szo vász v-sôlo goridáli, nê szte szkoro nika znali: nê písziati, csteti, brojiti, szpêvati, esese niti prav govoriti nê. Zdâ 'ze ze-vszeza toga znáte malo kê. Komi máte tô zahváli? — Vasemi vucsiteli, stímam; jasz szem vasz vucso na vsze tô. Toti szte i ví szamí tüdi mogli delati; ali vucsitel doszta vecs trüda má z-vucsenyem, kak vucseník z-vcsenyom. Ete trüd vucsitel rad prenoszi; ár lübi vucseníke szvoje. Zdâ tak pítam: csi vucsitel lübi vucseníke szvoje i za nyí volo sze doszta trüdí, ka szo dú'zni vucseníci szvojemi vucsiteli? — Vucseníci szo vucsiteli szvojemi lübézen, zahválnoszt i postüvanye dú'zni.

Zdâ vasz na tô navcsim, kakda májo vucseníci szojemi vucsiteli lübézen, zahválnoszt i postüvanye szka'züvati. Pazte! Vucseníci szvojemi vucsiteli lübézen, zahválnoszt i postüvanye te szka'züjejo, csi sze lepô oponásajo, radi bôgajo, opomínanye, káranye, kastiganye brezi nafücanya gorijemléjo, dobro premiszlivsi, kê sze vsza tá za nyihovoga blá'zensztva volo godíjo.

Lübi, postüj vucsitela,
 Kak vernoga voditela:
 Vu vszem nyemi boj zahválen,
 I v-nyega návuki sztálen;
 Ár vsze, ka on dela i vcsi,
 Vsze za tvojo volo csiní.
 Csi te hváli, opomína,
 Kastiga za volo bína,
 Nyegva pôt je vu vszem míla
 I tebi na dobro cíla;
 Záto vsze rad gorivzemi,
 Za vsze zahválen boj nyemi.

N. N. je eto ednôk domá pozábo szvoj rovatek. A. je precí naprêvzéo ednoga z-'zebke, ár je dvá meo priszebi, i tá ga je dao N. N-ni. Jasz szem A-a pohválo za eto dobrovolno náklonoszt. Vucseníci sze k-szvojim sôlsz-kim pajdásom z-dobrovolnov náklonosztjov oponásati morejo.

Jasz szem dvá máliva vucseníka meo. Te eden sze je rad szvajüvao, i vu tom sze je radüvao, kâ je sôlszke pajdásé szvoje gde za kecsko potégno, gde za odêvko zcukao, i tecsasz je je drá'zd'zo, dokecs szo sze nêrazcsémerili, ali nêzaszkúzili. Pá eden drúgi je tak cécaven i netrplivi bio, da csi sze ga je steri szamo z-laktom malo tekno, precí sze je na csemére zvú'zgao, i toga ovoga je brszao, mláto. Nacsemurnoszt, netrplívoszt, szvajavnoszt szo rú'zne náklonoszti, i zrok velke pogübeli. Boj krottek, trplívi i miroven; tak i szrecsen más bidti.

Dobrovola, mír i krotkoszt
Je csloveka lêpa jákoszt
I kí med lüdmí prebíva,
Brezi nyé v-placsi pocsíva.
Jaj! kak grdo je püsztinsztvo,
Escse grdse protivinsztvo —
Nesáli, da sze nesális,
Tak de veszéli tvoj sztális.

TRÉTJI TEKÁJ.

Hi'za roditelov, hi'zne sztvaré, domácsi 'zítek.

(Ztála nanásztajen, ztála nenásztajen prigléd.)

---

21. §.

Hi'za roditelov, pristranne hrambe, hi'zna szpráva, skéri künje, ogradov i vérsztva.

Opôtenye. Pred zgovárjanyem etim opomené vucsitel osz-
novnike, da naj szkrbno poglédnejo domá szvoje hi'ze: z-koj szo
nyí sztené, kelko hí'z májo na sztális, ka za hrambe jeszo na
dvôri? itv. ár je poetom od tê má vöszpitávati.

Jeli szte dobro poglédnoli domá vase hi'ze? — —
Steri zmed vami májo nôve hi'ze? — — Steri májo sztáre?
— — Csi tak na tô glédamo, gda je rejena stera hi'za, ka
vsze za hi'ze jeszo? — Csi na tô glédamo, gda je
rejena stera hi'za, jeszo nôve, jeszo i sztáre hi'ze.
Sto vsze z-vász má nisziko, sto viziko hi'zo? — — Csi
na vizikoszt hí'z glédamo, jeszo niszike, jeszo
i vizike hi'ze. Jeszo i takse hrambe, vu steri,
kumesz pri zemli bodôcsi hí'z escse eden réd hí'z
jeszte. Etakse hi'ze prizdignyene (zgnorny) hi'ze
zovémo. Csi kumesz pri zemli bodôcsi hí'z escse
dvá redá jeszteta, dvôje, csi trijé, trôje prizdig-
nyene hi'ze sze zovéjo. Vu veliki varasê jeszo
trôje, csetvéro itv. prizdignyene hi'ze. Na viszi-
koszt gledôcs tak kakse hi'ze jeszo? — Na vizikoszt
gledôcs jeszo niszike, vizike, jeszo dvôje, trôje,
csetvéro itv. prizdignyene hi'ze.

Sto vsze vasz má dúgo — sto krátke — sto sūrko — sto vōszko hi'zo? — Na presztōr gledōcs jeszo dúge, krátke, sūrke i vōszke hi'ze. Sto vsze vasz má na bēlo omázano hi'zo? — Steri májo na 'zúto, — zeléno, — plávo, — môdro pofárbene hi'ze? — Hi'ze szo na lícojno gledōcs 'zúte, zeléne, pláve, môdre, szíve.

Kakse obrázke je vasa hi'za? — Na kelko küklōv je vasa? — Hi'ze szo na obrázko gledōcs na vékse csetvéro-kükláte.

(Ta vise povédana sze vküp májo vzéti vu eta pítanya: Ka za hi'ze jeszo na sztaroszt, vizikoszt, presztor, lícojno, obrázko gledōcs?)

Jeli vasa hi'za má sztené? — Kelko? — Ka pa sztrêho má? — Kelko?

Ka za sztális májo sztené? — Ka pa sztrêha? — Vszáka hi'za má sztené, má sztrêho: sztené má stiri, sztrêho edno, sztális sztên je vizécsi, sztrêha je nagnyena (zréberna).

Sztêna. Steri vasz je vido, ka csiníjo najprvle, gda hi'zo zídati zacsnejo? — Jeli, kâ meszto hi'ze vōzmêrijo, potom v-stiri küklé idōcso grabo szkopajo i szpodi v-zemli zacsnejo zídati sztené. Sztên vu zemli zídani tál zovéjo temel (grünt, fundament). Ka tak zovéjo temel hrambe? — — Temel krepki more bidti, ár na nyem sztojí hramba. Z-koj zídajo redovno temel? — Temel redovno z-kamna, ali cigla zídajo. (Zaká?) Z-koj szo sztené vase hi'ze? — Ka pa vase? — Z-koj tak zídajo redovno sztené? — Sztené redovno ali z-kamna, ali z-cigla zídajo. Jeszo i sztené z-nezé'zganoga cigla, z-zemlé nabite, z-brven cimprane, ali z-síbja szplene. Gda szo 'ze sztené goriposztávlene, ka delajo z-nyimi? — Zamortajo, zaplúszkajo, zagládijo je. (Zakâ?) Da naj sztalnêse, lepse i toplêse bodejo. Z-kêm zamortajo, zaplúszkajo, zagládijo itv. sztené?

Pokriv (rust, sztrêha). Gda szte vase hrambe poglednoli, jeli szte hodili gori na hi'zo (mosztnice)? (Pokriv v-ednom málom obrázki pokázavsi.) Jeli ka szte etakso naisli nyega szprávo? Èto szo tramōvje, vu té szo notrizdubleni sztupicske, tê szo vküpzvézane rame (kri'zke), po-

tom szo ro'zenice (ali lêmezje, na steri late le'zijo, i na lataj pokriv (sztrêha). Z-steri tálov tak sztojí pokriva znotrêsnyi tál? — Pokriva znotrêsnyi tál sztojí: z-tramôv (szlêmen), sztupicsov, ram (szkárises), ro'zenic (lêmezov) i lát.

Z-kêm je pokrita vasa hi'za? — Ka pa vasa? — Z-kêm vsze je tak pokriti rust hí'z? — Ruszt hí'z je pokriti: z-ciglom, leszom, trszjtjov, ali szlámov, nisteri pa escese z-kamnicami, koszitrom, ali kufrom.

Prísztranna pítanya. Zakâ pokrívajo hi'ze z-ciglom, leszom, trszjtjov, szlámov? — (ár tonyê príde). (Zakâ pokriv zrêberni more bidti? — K-csemi szo prôtogyene sztené? — pa 'zlebôvje? — pa rôri? — i zaka ete zmetati trbê? — sto je zmêcse? — — Jeli sze je rôarov potrêbno bojati? —

Znotrêsnyi tál hí'z. Znôtra ka za tále má vasa hi'za? — Kelko hí'z? — Kelko kûny? — Ka pa vasa? itv. Vszáka redovno szprávlena hi'za more meti hi'zo, kûnyo, kámro, piovnico.

Ka za szprávo jeszte v-vasoj hi'zi? — Ka pa vu vasoj? — itv. Stero szo te najpotrebnêse szpráve hi'ze? — Te najpotrebnêse szo: posztela, szto, sztôlci, káhle, omár (ali lade). Stere szpráve szlísijo k-cárti? — Pocsiválnica, podrokaonica, podnogaonica, gledalo itv.

K-csemi je kûnya? — Vu nyê kûhajo, pecséjo, peréjo (szpomínati sze má kotel i sparavno ognyscse). Ka za szpráve szo najpotrebnêse vu kûnyi? — Najpotrebnêse szpráve kûnye szo: pizskri, szklêce, tanyêrje, ponvi, kotel, tepsie, mô'zar, klêscse, lopatica.

K-csemi szo kámre? — Kámre szo záto, da naj 'zívis dr'zímó vu nyi. Ka za 'zívis dr'zímó vu nyi? — Vu kámraj dr'zímó: szlanino, mászt, meszô, belice, grâh, lécsó, kaso, melo, méd, mak, csesznek, lük, szád, itv. Z-kaksov szprávvov oprávlajo gori kámre? — Szpráva kámre szo: police, klíni, lade, grablice, lagvi itv. Zakâ morejo kámre veterne bidti?

Piovnica (zemenica). Gde je vasa piovnica? — pa

vasa? — Piovnica je redovno pod hi'zo globoko vu zemlô szkopana.

Steri vasz je vzéo na pamet, gde je v-zími bole toplo, jeli vu piovnici, ali vönê na hladnom? — Ka pa v-leti gde bole hladno, jeli vönê, ali v-piovnici? — Ka tak piovnica za lasznoszt má? — Piovnica tô lasznoszt má, kê je v-nyê v-zími toplo, v-leti pa hladno, bole, kak vönê. Tô nakráteci etak právimo: piovnica je v-zími topla, v-leti pa hladna. — Jeli tvoji roditelje dr'zíjo víno? — Ka pa tvoji? — Lasznoszt vína je tá, kê tak vu velkom mrázi, kak vu velkoj vrocsíni falingo dobí. Ka tak stímate, zakâ dr'zíjo víno v-piovnica? — Víno záto dr'zíjo v-piovnica, ár je tam niti nê prevecs mrzlo, niti vrôcse, i tak víno vu nyi nedobí falinge. Zvöntoga ka escse dr'zíjo vu vasoj piovnici cseresz zíme? — Ka pa vu vasoj? — Szád, krumpise, repo, kalarábo, mrkevco, petr'z, retkev itv. Totá tô lasznoszt májo, kê v-velkom mrázi pozebéjo i na nikoj prído. Jeli tak znáte, zakâ dr'zíjo tá cseresz zíme v-piovnica? — Szád, krumpise itv. cseresz zíme záto dr'zíjo v-piovnica, ár je tam v-zími bole toplo, kak vönê, i tak ona za volo mraza na nika neprído. Ka sze pa cseresz leta dr'zí vu piovnica? — Mléko, szmetana, kiszilák, gdate i meszô. Totá pa na toplom falingo dobíjo. Zakâ tak mléko itv. v-piovnica dr'zíjo? — Ár je tam v-leti bole hladno, kak vönê, i tak tá za volo vrocsíne nedobíjo falingo.

Mosztnice (na hi'zi). Jeli na vasoj sztrêhi jeszo lüknye? — Té szo záto, da naj mosztnice veterne bodejo, da je zrák prehodi, liki hi'zo prehodi zrák, esi dveri i obloke vedno goriodprémo. Ka vsze dr'zíte ví na mosztnica (hrambi)? — Ka pa ví? — Na hrambi dr'zíjo szenô, szlamo, meszô, szlanino, szilje, szküho, gvant (gda ga szüsíjo), poprêk vsze, ka veterno meszto potrebüje.

Trnác. Jeli jeszte pred vasov hi'zov trnác? Té je záto, da de'zd'z notrinebíje na dveri vu künyo i hi'zo, gda po vetri ide.

(Ta dotéc raztorjeno dána vucsitel vküp má vzéti i vu cêli govori naprêdati.)

Dvor (dvoriscse). (Vucsitel vöpela deco na dvoris-
cse.) Vidíte ete presztor pred sólov? — Ete presztor eti
vszeokôli, kak dalecs je notrizagrajeni, dvor (dvoriscse)
sóle zovémo. Jeli jeszte pred vasimi hi'zami taksi presztor?
— Ka pa pred vasimi? — K-vszákoj hi'zi szlísi gvü-
sen presztor, vszáka hi'za má szoje dvorisecse.
Jeli je vas dvor notrizagrajeni? — Ka pa vas? — Jeli szte
vidili taksi dvor, steri nebi notrizagrajen bio? — Z-neza-
grajenoga dvora zlehka kâ preide: grajka je obranba na
dvôri bodôcsim dugóványam.

Gde le'zíjo vase stale? — küretnice? — itv. Gde
posztávlajo gori lüdjé szvoje hrame? — Lüdjé na dvo-
riscsaj posztávlajo gori szvoje hrame. Gda drva,
vêje, szlamo itv. pripelajo domô, gde je szkladéjo doli? —
Dvoriscse i na szkládnico nücajo. Vu veliki varasé,
gde je hi'za na hi'zi, i dvori szo máli, je nê szlobodno
szená, szlamé itv. na dvoriscsa doliszkládati. — Zaka nê?

Povê nam N...! ka vsze za hrami jeszo na vasi dvo-
riscsaj, zvön hi'ze? — Ka pa na vasi B...? — Tak na
dvoriscsaj zvön hí'z, jeszo escse i drügi hrami,
kakti: skegnyi, stale, levôvje, küretnice, kolár-
nice, drvotansesek itv. (Vucsitel od vszáke eti hramb
poszebi i obilnê yözopíta deco: kaksa je hramba? — kakda
je gorioprávléna znôtra? — na koj sze nüca? — itv.)

Ka dr'zíjo v kolárnica? — Kôla, bráne, plüge,
motike, lopate, raszoje, grable itv. Té sze skéri
vértisztva zovéjo. Vidíte etam kôla, plüg, bráno ('zelezno i
trnavo *) itv. Pojďte preglednimo nyí poszebné tále!

Opôtenye. Vucsitel naimre tañ, gde lüdjé z-polodelsztva
'zivéjo, preglédnoti dá glavne tále skéri vértisztva poszebnó,
kázavsi nyí cöl, nüc i znamenitoszt, (nicsesznoszt pa csi szo zapráv-
lene i lagove), kakti: kâ kôla z-obrácsanyem potácsov ido, gda
je márhse vlecsé, kâ sze na dvema náredoma obrácsajo nyí po-
tácske, steri bi brezi lümkov doliszpökapali i kâ sze z-rúdom
(hojom) ravnajo; kâ sze plüg z-plásztjov i príloksom ravna med

*) Trnave bráne sze szamo v-celô pészicsni zemláj na notri-
pokrivanye szemena z-názhajom nücati dájo. Pri nasz bi sze li
vrémen trlo 'z-nyimi.

orányem, kâ csrtalo i lemes rêzeta i obrácsata gori zemlô itv. ka za cíl i haszek má motika, kosza, 'zelezna lopata, grable itv.

Sztüdenec. Jeli na vasem dvoriscsi jeszte sztüdenec? — Ka pa na vasem? — Sztüdenec jeszte szkoro na vszákóm dvoriscsi. Zakâ kopajo tak globoko sztüdenec? — Zâto, ár v-globocsíni zemlé jeszto 'zile, po steri voda vu sztüdenec vküpcürí i 'z-nyega sze na rázlocсно potrebôcso nepresztano vözajímle. Zakâ je sztüdenec z-kamnom, ciglom ali leszom vöokladjen? — Zâto, da sze naj nezaszíple. Zakâ ga pa vise zemlé vöszkládajo? — Zâto, da naj lüdjé ali drüge sztvaré zlehka v-nyega neszpádnejo (sztüdeneci na csigo, kolô, vlêk itv. vzéti). Opômenek pa pogübel zmêne okôli sztüdenca).

Opôtenye. Vucsitel ponôvivsi 'ze do etimao preglédnyeni dugovány obilnêse naprêdánye, 'z-nyega po eti pítanyaj: odked napájamo konye, 'zivíno, ovcé itv? — odked pijéjo lüdjé vodô? — jeli bi od 'zéja mrêti mogao cslovek? — jeli je vu vszákóm sztüdeneci dobra voda? — itv. itv. cele isztine vöpotégne, i vu ete govore je vzeme:

Voda lüdem i sztvaram na pitjé szlû'zi. Brezi vodé je lüdem i sztvaram nê mogôcse 'zivetí. Nistere sztvaré, kakti ribe, piskôrje, raci, pijáce li vu vodi morejo 'zivetí. Vodô na kúhanye, pranyé, kôpanye, i mûvanye nücajo. Mrzla voda 'zivot ocsrsztvi i pokrepí.

Csízta mrzla voda nam ocsrsztvi têlo,
 I vu medlôvnosztí pá otávi cêlo,
 'Z-nyôv sze ocsízstíjo csloveka kotrige,
 Po nyê varje zdrávje, i szrdce od brige. —
 Tak voda pokôre dûso ocsízstsáva,
 Vu 'zalosztí trôsta, radoszt pozdigáva,
 Lübézen Bôga i lüdi nam ogvüsi
 I szvéto vüpanye pobüdí vu dûsi.
 Opermo szi tak z'-nyôv od mrve zla szrdce,
 Da zíde nad nami bo'ze díke szunce.

(Szpoznanýe vu dvôri bodôcsi dugovány sze vu krátka zgovárjanya vzeme i naprêdá.)

Opôtenye. Vucsitel prvle, kak bi eti naszledüjôcse zgovárjanye zácsao, deco opomené, da, csi domô príde, vszáki naj dobro poglédne, ka vsze za sztvaré dr'zijo nyegovi roditelje pri hi'zi.

22. §.

Hí'zne sztvaré pokrêk.

Eta tábla zdâ namíri sztojí, negene sze. Potísznem jo z-rokôv: jeli sze je genola? Jeli bi sze obszebi mogla genoti? — Tábla sze obszebi nebi mogla genoti. Eto je edna klopca. Tá zdâ negenyeno le'zí. Brsznimo vnyô! Jeli sze je genola? Jeli bi sze od szébe znála genoti? — Gda melejo, ka 'zené kôla szúhoga mlína? — Ka 'zené veternico szúhoga mlína? — Ka 'zené kôla vodenoga mlína? — — (Po primêrni pítanyaj sze vu govore vzéti májo escse eta: Vêke drevja sze gíblejo po môcsi vetra; szád drevja dolikáple pod trôsenyem i lasznov zmécsavov. Gomba vöre sze potácse pod bremenom 'zmétka. Vösztreljen golombis sze po môcsi pükxenoga prahá gene. Voda po lasznoj môcsi tecsé.

N..! Jeli ví máte psza? — Gda domô ides, jeli ne be'zí gdate pred tébe? — Pesz obszebi zná z-ednoga meszta na drúgo idti. Tô nacsí etak právimo: pesz sze obszebi zná gíbatí. Jeli sze gôsz zná obszebi gíbatí? — Ka pa kony? — (Vu govore vzétje.) Kony sze obszebi zná gíbatí. Krava sze obszebi zná gíbatí. Gôsz sze obszebi itv. (Vküpvzétje.) Kony, krava, gôsz itv. sze obszebi znájo gíbatí. (Názhaj) Vsze, ka sze obszebi zná gíbatí, sze sztvár zové. — Jeli je kony sztvár? — Zakâ? — (Govorje.) Kony je sztvár, ár sze obszebi zná gíbatí. Krava je sztvár, ár sze itv. (Vküpvzétje.) Kony, krava, ovca, gôsz itv. szo sztvaré, ár sze obszebi znájo gíbatí.

Csí závec csloveka vára, be'zí pred nyim. Csí cslovek prôti vranam, szrakam, vráblom, gerébam ide, zletíjo pred

nyim. Stere sztvaré pred cslovekom be'zízo, letíjo, divje sze zovéjo. *) Imenüj divje sztvaré!

Gda krava z-pasé príde, pocsáka, podojiti sze dá, ne-be'zí pred cslovekom. Pesz, bravé, gôsz, reca, küre na zványe k-csloveki be'zízo; kony, gyűnec sze napré'zti dá, mácska zvána pribe'zí, gonyena pa odbe'zí. Sztvaré csloveki pokorne sze krotke zovéjo.

N..! Ka za sztvaré dr'zízo vasi roditelje pri hi'zi? — Ka pa, B..! vasi? — Stere sztvaré lüdjé pri hi'zi dr'zízo, hí'zne sztvaré je zovéjo.

Zracsúnajte napré hí'zne sztvaré! — Hí'zne sztvaré szo: pszi, mácske, konyi, krave, ovcé, oszli, kozé, szvinyé, goszí, rece, küri, pure, hí'zni gölôbje.

Pri hi'zi i okôli hi'ze sze zdr'závajo misi, podgani, mühé, pávuci, buhé, kébri, szreski: tô szo nô hí'zne sztvaré; one szo jáko nepríliesne sztvaré pri hi'zi, i záto je opüsztšávajo lüdjé.

Predhodécse opômenenye. Szledi mo gúcsali od hí'zni sztvári poszebi. Znam kâ te tomi radi. Najnablüzi mo szí od psza zgovárjali. Csi domô prídete, pazko poglednite tô hí'zno sztvár: kaksa je nyegova gláva, nôsz, kaksi szo zobjé, skrambli. Pokázati vam ga mam vu obrázki.

23. §.

P e s z. **)

Jeli vasz je vszáki pazko pogledno domá psza? — Vido bom, jeli je tak? — Zdâ kebzüjte na méne! Ka csiní pesz, csi tühínece príde k-hi'zi? laja na nyega. Jeli szamo vudné laja? ali vnocsi tüdi? Pesz glász dá goszpodári szvojemi tak vnocsi, kak vudné, csi lüdszki cslovek príde k-hi'zi, da naj goszpodár pazi. Pesz tak csuva hi'zo. Steri pszi sze za csuvanye hí'z dr'zízo, hí'zni pszi sze zovéjo.

*) Vsze divje sztvaré navküp sze divjácsina zovéjo.

***) Nepotekni sze vucsit., kâ szo hí'zne sztvári malo obilné naprédáne. Tô sze nedá zamüditi, csi sôlszki návuk nescse celö zgübiti znamenitoszti szvoje.

(Po dávani odgovori sze z-eti nôvi odgovorje vö morejo na pítanya prineszti.) Na csuvanye ôve dr'ani pszi sze ovcsárszki pszi (bundaske) zovéjo. Na lovlenye divje márhe krmleni pszi sze-meszárszki pszi (lovenárje) zovéjo. Na lovino nücani pszi sze jágerszki pszi zovéjo; zmed etimi pa oni, kare szamí závce lovíjo, hrti, kare závce goriíszcsejo gonárje, kare fticse szlêdijo, szledárje, kare sze za volo cárte dr'zíjo, pudli, mopszli, ali plavárje zovéjo.

Ka vsze za psze jeszte tak? — Jeszo hí'zni, ovcsárszki itv. pszi.

Táli i nyí obrázke. Eto je eden obrázek. Jeli ga poznate? — ka tô obrázi? To je eden hí'zni pesz dolizobrázan. Ka za nyega tál je tô, na koj jasz ká'zem? — Ka pa eto? — itv. Zdá 'ze pravte vedno, stero szo glavni táli psza? — Glavni táli psza szo: nyega gláva, sinyek, trűp, rép, nogé. Jeli má vszaksi pesz toté tále? (Vu-sitel i te drűge tále naj poednom, i nakeliko je mogôcse, vu bívoszti, preglédnoti dá, i názhaj vu eti naszledüvájôcsi govori vküpvzeme.)

Psza gláva je dúga, nôsz téncsni (razplűszt-sen), ocsí okrôgle, vűha ospícsena, nisteri povisznyena, trűp dúgi, naprê kúsi, odzaja ténsi, rép dúgi, nogé ténke, na prêdnyi nogáj pét, na zádnyi stirje ospícseni skrambli.

Pazko toga máloga osznovnika zdâ zácsamo na dugoványa natúre vrnôti. Vu dúhi csloveka szo ta prva znamênya vszigdar i ta najglobsa, najsztalnêsa ino tak i najznamenitêsa. Zdá tak trbê taksa obscütênya zbűditi vu deteti, stera vu nyega dúhi 'zívi obráz i návabno môcs dobíjo, i vönesztrêbna osztánejo vu nyem, natúro nyemi polűbno vesiníjo, i tak pri.nyem na bívoszti natúre gledôcs nikakse csízte pobo'znoszti obscütênye zbűdíjo. Krátka szűha szpízanya tô doprineszti nigdar nebi mogla.

Pri ponávlanyi, gda szo ta prva obscütênya 'ze gotova, sze je vucsitelí szlobodno lí k-tim najglavnêsim dr'zati.

Zvönêsnya odetel, lícojna (dlaka), plodjenje i velikoszt pszôv. Nyí 'zivot je z-koszmínyem pokriti, nisteri koszmínye je gladko, nisteri cotaszto (kosavo); jeszo bêli, csrni, 'zúti, brnászti, píszeni pszi. Na velkoszt gledôcs szo rázlocsni. Meszárszki, ovesárszki, hrti szo velki. Hí'zni, gonárje, szledárje szo szrêdnyega trúpa; nárocsni szo máli. Csesztô kotijo, trí, do devét scencov vr'zejo, eti do deszét, dvanájszet dnévov nepreglédnejo, vümen materé cécajo (nadájajôcsa sztvár). Odraseni najráj meszó jêjo (mészna sztvár), jêjo i krüh ino hráno.

Nyí glász. Pesz laja, klivcse, cmüli, mrmrá. Gda laja? — klivcse? — cmüli? — mrmrá? —

Pesz 'zívoga zgrábi závca, vuká, leszico, torá, ürgeca itv. (pesz je zgrablíva sztvár).

Lasznoszt: pesz je verosztivna i vernasztvár. Eden sészt lét sztar pojbiés, po imeni Gêza, je meo ednoga máloga pszícsa, steri je povszéd za nyim hodo. Ednôk je Gêza vösô k-vodi pri vészi bodôcsoj, i z-nyim je bio i'nyegov máli plavár. Kak sze je na brêgi vodé z-mênýao, vu vodô je szpadno. Na pamet vzévsi tô nyegov peszícs, vu vodô je szkocso, i popadnovsi z-gôbcom Gêzo za gvant, vö je plavao 'z-nyim na brêg. Te verosztiven i veren peszícs je Gêzi obarvao 'zítek.

Pesz je cseden, návucsen, ocsüten. Eden té-mni kôdis je nêmeo, ki bi ga vodo. Ali meo je ednoga psza. Toga je on tecsasz vucso, dokecs ga je naszlédnye najbole voditi znao. Vszigdar ga je po pêskoj pôti pelao, da szirmáka pogübel nebi doisla. Po na sinyek zvézanoi 'znyôri je vszigdar znamênýe dao vérti szvojemi, kama bi notrisô álmostvo proszit. Csi nyemi je krüh, steroga je dôbo, z-rôk vuisao, pesz ga je gorivzéo i kôdisi ga v-krscsák püszto. Gda bi mr'ô kôdis, vö ga je szprevodo na brütiv, doli szi je légao na nyegov grob i od placsa je nê vecs jo niti pio, i na jami vértá je dokoncsao szvoj 'zítek. (Vu kom sze szkázüje eti psza csednoszt, návucsnoszt, ôcsütnoszt?)

Pesz je pokoren i szrdcsen. Dvâ brata, Sándor

i Béla, szta mela dvá psza; teva szta tak jálniva bilá, da szta nikoga nêpüsztıla k-hi'zi, ali Sándori i Béli szta tak pokorniva bilá, da szta sze i napré'zti dalá vu mále szanícsice. Eden lêpi zimszki dén prôti vécsarom szta sze Sándor i Béla k-ednomi lôgi 'z-nyima szankat sla. Eti szta sze z-ednoga sztrmca szamá stêla dolipüszsati na szaná, i psze szta vöodpregla. Komaj szta tô vsínila, i dvá lacs-niva vuká szta 'ze prôti nyima camplala z-lôga. Pojbícsa szta sze presztrasila; ali niti pszi szo nêvzéli tô za sálo: nad vuké szta vdarila i nazâ szta je vu lôg sztírala. (Vu kom sze szka'zúje eti pokornoszt i szrdesnoszt pszôv?)

Pesz je veren escse i te, csi szí nevrêdno denejo 'z-nyim. Eden meszár je na konyi sô na szenye márho kûpüvat na klanyé: 'z-nyim je sô i nyegov pesz. Kak je meszár po ednoj gôsztisi sô prêk, k-szedli privézane turbe szo nyemi nedovedôcs doliszpadnole. Pesz je lajati zácsao na meszára i konya za nogé loviti; ali meszár je li dale gezdo. Medtêm gda pesz od lajanya i lovlenya nikak nebi prehêniao, meszár tak stímamajôcs, kâ je zbeszno, pisztolo je podr'zao na nyega i sztrêlo ga je. Ali on je potom li hitro na pamet vzéo, kâ szo nyemi turbe doliszpadnole. Preci sze je nazâobrno, ali psza je 'ze nêbilô tam, gde je na nyega sztrêlo. Dale je tak gezdo nazâ, naisao je turbe, i na velko csüdo psza pri nyi. Ete je rávno te szlêdnyo szapo vlêkao, bolezen pogléd je vrgao na vértá szvojega parno je! — (Rázklad.)

Haszek pszôv. (Pítanya i opômenki i 'z-nyí tekôcsi eti govorje) pszi csuvajo hi'ze dén i nôcs, po lajanya glász dájo od prihájajôcsi lüdi. Bránijo na potüvanyi szvoje vérté, csuvajo esrêde ôvc, szviny, 'zivíne od tatôv i divjácsine. Lovíjo divjo mesznícsno márho, goriúscsejo, zgrábijo ali gonijo divjácsino, z-vôde prineszéjo sztreljene fticse, gori-poiszcssejo zgübleno poistvo, zablodjene lüdí itv.

Húde lasznosztí. Pszi szo endrügomi nevoscseni, naimre pri jêli sze hitro szvádiyo, te krepsi nad toga szlabêsega vderé, vszi ti drúgi sze na

nyega szűnejo. V-csemerê escse i dománye zgrizéjo. Pesz je polizáven, zátó doszta kvára zná vcsiniti vu kűnyi i na dvôri, vu goricaj, kukoricaj, szadoveni ôgradaj. Pesz zlehka obete'zá i preide. Nyega najpogűbelnêsi beteg je besznôcsa. Gda tá na nyega príde, szkríva i szkita sze, pobit je, nejê ni nepijé, rép povêszí, nelaja, nad lűdí vdári. Gda ga besznôcsa celô zadrobisa, szline nyemi tecséjo, pêní sze, ocsí szo nyemi repécse, temne, be'zí, dokecs z-szebom láda, zgrizé, ka pred nyega príde, csi obtrűdí, v-szkrivno meszto sze potégne. Koga zgrizé, v-besznôcso i tak najgroznêso pogűbel 'zítka szpádne, i zátó szí kak najhitrê vucesnoga vrácsa prizvati more, i dokecs té nepríde, okroglína rane sze napuni zavézati i sztíznoti má, da sze csemér besznôcse med krv nezmêsa.

Nablűzi mo szí od mácske zgovárjali. Domá jo dobro poglednite, kaksá je.

24. §.

M á c s k a.

Jeli poznate podgani i misi? — Té szo skodlívè i nepríliesne sztvaré pri hi'zi, da z-osztrimi zobmí szvojimi prelűknyajo sztené hramôv, prejejo 'zakle, razdrobújo psenico, gyecsmen, kukorico. Csi v-hi'ze notrivderéjo, nemo-gôcse je od nyi ni jeszti, ni szpati vu méri, vudné vsze plé-sejo po hi'zi, vnoesi na posztele plêzijo, po ti szpajôcsi drcsejo, i celo hrambo opűsztíjo i z-rű'znim gnojom napunijó. Gde podgani i misi ednôk naplodijo, tam sze zaman vardêva, nyé z-kêmkoli prepraviti. Li csi edna vrla mácska vderé med te nepozváne goszté, i zadávlati je zacsne; teda z-seregmi vandrajó na drűga mészta, gde nyim bole szlű'zi szreca. Szamo li mácski je dáno, hi'ze od eti neszramni gosztôv ocsiszítiti. Ka tak stímate, jeli mácska má szvoj haszek? — Mácska je hasznovita hí'zna sztvár (zaká?),

ár hrambe od podgani i mísi ocsíszti. Lepô je vidi, kak mácska sztrá'zi i loví misí. Steri vasz je tô 'ze vido? Taksega hípa sze mácska v-szkrivno meszto potégne, doli sze potúli, z-repom vuja, cíla, ednôk szkocsi, i med skramblami ji je porob, ali csi ji szreca neszlú'zi, tánihá pregányanye. Zgrábleno mis gdate v-hi'zo prineszé, kak da bi notri stela pokázati, geto je ona hvále vrédna. Prvle, kak bi mis potrosila, tá jo púszti, malo ji bê'zati dá, pá jo popádne i tápúszti, i teccasz jo mantrá, dokecs sze nebô'ze malo gíbatí more. Mácska je divje, krvi'zelne natúre sztvár.

Mála Katica je edno mácsko mēla. Jáko ji je rada bíla i z-kávov jo je krmila; tak je stela, kâ bi ji vszigdar vu kríli bíla. Ali mále Katice cécavna mácska je bogme nēstēla misí loviti. Csi scsémo, kâ bi mácska misí lovíla, kak najmenye gda jo nihájmo v-hi'zi, kak najvecs naj vönē bode.

Táli i obrázka mácsék. Viste, eto je edna cica. Preglednimo tále nyé tēla. Ka je eto za tál? — Ka pa eto? — itv. (Vu govore vztétje.)

Mácska má glavô, sinyek, 'zivot (trűp), rép i nogé. Nyé gláva je okrôgla, tôpa, nôsz máli, gôli, na zgornjoj csobi musztácse má, jezik je oszter, zobjé neredovni, za steroga volo i 'zmetno grizé; ocsi szo okrôgle, 'zúto-zelenászte, vu kmici lescsé-cse; vűha szo mála, ospícsena, trűp podpászan, vu-gibki; rép je dúgi, scsapináti. Na prēdnyi nogáj po pét, na zádnyi po stiri osztri, szrpnáti skramblóv má, stere zlēhka szklűcsi i vövtégne.

Na velkoszt gledôcs med te mēnse csetvéro-nogáte sztvaré szlísi.

Koszminye, lícojna, plodjenye. Nyé kozs-minye je mehko, prôti zádnyemi táli gladjeno, szr-csécse iszkre púsztsa.

Kakse lícojne mácsko máte ví? — Ka pa ví? Tak jeszo bēle, csrne, szíve, píszane mácske,

kakti z-bêlo=csrnimi, i z-bêlo='zútimi kr-pami, pártaszte z-brnászto=csrnkasztimi pártami (trôje lícojne mácsék je rêtki).

Letadni dvakrat koti, v-jeszén i na szproto-lêtje, k-ednomi hípi trí, do sészt mládi, stere brezi zôbi i pogléd prídejo na szvét, ocsí sze nyim li na devéti dén odpréjo, mláde z-ceckmi z-dája. Odra-sena pojê i kúhano hráno: najráj pa jê mlêko i meszô. Mácska je mészna i zgrabлива sztvár.

Lasznoszti. Nika bom vam pripovedávaeo od szkrb-noszti i materszke lübézni mácske. Mácska na szkrivnom meszti rada koti i mláde szvoje z-velikov szkrbnosztjov zdája. Csi tô meszto sto, naimre mácsék naide, drúgo szkri-vno meszto szí poiszese, i tá znoszi vu gôbeci mláde szvoje. Té ona z-taksov náturnosztjov bráni, da csi sze sto k-nyim blí'za, kak bêszna nyemi v-obráz szkocsi i zoskráble, zgri-zé ga. Rasztécsim mládam szvojim 'zíve misí noszi, da sze z'-nyimi zmênnyajo i loviti vesíjo. Jeli szte 'ze gda vidili, kâ szo sze mláde mácske z-misami zmênnyale? — Tô viditi je cêla radoszt.

Jeli szte gda vidili, kak prílicsno i bisztro zná mács-ka na drevje, hi'ze i ploté pleziti? kak brátivno hodi po najvoszkêsi lataj, drogê, sztrêhaj itv.? — Csi vizsiko doli-szkocsi, vszigdar na poplate szpádne. Mácska je prílicsna.

Jeli szte 'ze vidili, kak lepô sze mûva mácska z-prêd-nyov nogôv? — kak szí oblí'ze koszmínye, csi je necsízsto? — Vcsiti bi sze mogla od nyé deca csisztôcso! Mácska lübi csisztôcso.

Mácska je prilizávna; gda sze prilizáva, drum-blá, csôle sze od csloveka.

Mácska je szkriven tát. Csi na nyô glédajo vsze mirûje, csi sze na sztran zglédnejo, ali idejo, precí nika vkrádnoti more.

Mácska je neverna i jálna. Precí skrabne es-cse i onoga, kí sze nyê radiva. Prigodí sze, kâ na vu zíbéli szpajôcse dête szkocsi i zadaví je, szame bodôcse mrtvece pa nacsne.

Pesz i mácska szta szí nê dobriva prijátela. Jeli szte 'ze vidili, kak sze bori pesz z-mácskov, eta pa kak zavúha bíje psza? — Záto právjio od taksi lúdi, kí ne'zivéjo med szebom v-jedinsztvi: tak szo szí, kak pesz z mácskov.

Jeli szte gda csúli, kak miaovcesejo mácske, gda ji vecs vküppríde? — Tá lêpa peszem sze macseca peszem zové. Ka pa za glász dáva mácska, gda kâ proszi? (Nyávcese.) — gda sze prilízava ali omiljáva? — (Drumblá.) — gda sze bíje? — (Plúje.)

(Ponáviano vküpvzétje naprêdáni lasznoszt.)

Prígliha med pszom i mácskov. Opôtenye. Od deteta sze ni tô nema 'zeleti, kâ bi priglihe i rázlocske szamô, brezi lüdszke pomôcsi gorinahájalo, ni tô, kâ bi nyé vu tekôcsa zgovárjánya jemálo. Vszáko poszebno prígliho i rázlocsek vucsitel po rázlocsni pítanyaj naj vöpri-neszti dá. Celô zadoszta je, csi ono na vszáko poszebno pítanye obszebí odgovor zná dati. Vu tom pa nema nikse 'zmécsave naidti, csi do pítanya z-eti naprê povêdani jemána i pôleg zapopádnenya deteta goridêvana. Eti dr'záni obhod na vorcan má szlú'ziti i pri ti szledi naprêprijájajôcsi.

Príglihe. Odgôvorte mi na moje pítanye! Vu kom szta priglíhniva pesz i mácska k-endrügomi? — Jeli obá k-hí'znim sztvaram szlísita? — (Odgovor vu cêli govori eti i szledi ni'ze.) Jeli szta obá mészne sztvaré? — Jeli szta obá zgrablívê sztvaré? — Jeli máta obá glavé, sinyeke, trúpe, repé, nogé? — Z-kêm je obrasena obê kô'za? — Ka za mláde prinásata obá? — Z-kêm zdájata obá mláde szvoje? — Jeli szta obá hasznovite hí'zne sztvaré?

Rázlocski. Jeli jeszte med mácskami rázlocsek na velkoszt gledôcs? — Ka pa med pszí? — Ka za nácsisek jeszte med glavôv psza i mácske? na obrázko gledôcs? — Jeli jeszo pszi z-povisznyenimi vűhami? — Ka pa mácske? — Steri nyidva má kratsise nogé k-têli primêrno? — Kaksi szo skrambli psza? — Kaksi pa mácske? — Ka za nácsisek jeszte vu glászi obê? — Kakda loví pesz szvoj porob? (Po gonenyi). — Ka pa mácska? (Po súti.) — Kakse natúre je pesz? — Kakse pa mácska?

Predh. opômenenye. Naszkori mo szí od kravé zgucsaváli. Dobro ji poglednite domá vsze nyé tále, da mi vűtro eti odgovárjati znáte.

25. §.

K r a v a.

Csi szte domá dobro poglednoli kravo, eto je eden obrázek, jeli ga poznate? ka za sztvár nam on ká'ze? — Ka je eto za tál kravé? — Ka pa eto? — itv. Zdâ vzemte tá vküp i povête mi: ka vsze za glavne tále má krava?

Nyé táli i obrázka. Krava má glavô, sinyek, 'zivot (trúp), rép, nogé. Ka za tále má na glávi? — Na glávi má dvê nôsznivi lúknyi, gôbec, v-gôbci jezik i zobé, cselo, dvê okê, dvê vühê, dvá rogá.

(Povedati sze má, kâ odzgora prêdnyi zobôv nema, i taksi, kí szo tô escse napamet nêvzéli, sze opomenôti morejo, da tô naj domá dobro poglédnejo.) Ka za táli jeszo na nyé 'zivoti ali trúpi?

Na trúpi má hrbet, dvôja rébra, csrvô (benyüh, trobüh) i vümen (cecke). Pravte tále nyé nôg! Táli nyé nôg szo: bedré, kôlena, golnice, na konci vszáke nôge dvá pa'zla.

Jeli szte dobro poglednoli, kakse obrázke je nyé gláva, cselo, rogôvje, sinyek, rép? — Pravmo po rédi, kaksi szo eti táli!

Gláva kravé je velka. Cselo kravé je gladko. Rogôvje kravé szo szlôki. Sinyek kravé je gladki. Trúp kravé je kuszti. Rép kravé je kosnati.

Nyé zakriv, lícojna, plod. Têlo kravé je z-koszminyem pokrito. Jeszo béle, csrne, 'zúte, brnászte i píszane krave.

Krava v-ednom leti li szamo ednôk i rêtkogda vecs, kak edno tele szkoti. Nyé kot sze tele zové. Tele z-vümena (ceckôv) materé céca mlêko. Krava je vümena sztvár.

Ka dávajo vasi roditelje kravi jeszti? — Ka pa vasi?
— itv.

Tak krava trávo, detelco, szenô, szlamo, szesko, kukoriscese, krumpise, tikvi, repo itv. jê.

Steri vasz je vido, ka krava, gda pocsíva, tak ji hodi gôbec, kak da bi jêla? — Povêm vam, ka z-têm csiní krava. To li namali zgri'zeno krmo z-'zalôdca nazâ goripô'zené v-gôbec, esese ednôk jo dobro zgrizé i tak pá dolipo'zré. Tô tak právijo, kâ: pre'zíva. Krava je tak pre'zívajôcsa sztvár.

Kama gonijo krave cseresz leta v-veliki seregê? — Kakda sze zovéjo eti velki serezje?

Krava je krotka i csedna. Jeli szte gda vidili, ka dela krava, gda z-csrêdov domô príde? — Gda k-vrátam príde, lepô sze vöodlôcsi z-csrêde, csemerna je csi szo vráta (ali dveri) nô odprêta, i v-csemerê sztrasno mûcse. Gda jo notripüsztijó, lepô k-csloveki ide i kâ proszi, odnet ob-szebi na dojliscse ide, i csi sze hlapica z-dojenyem müdí, nemirovna de i pá mûcse. Csi tele pod nyô püsztijó, cecati nyemi dá i podojiti sze dopüszti. Medtêm je ona li tecsasz krotka, dokecs szí lepô denejo 'z-nyôv. Csi jo razcsemeríjo, peja i brsza.

Nyé haszek. (Na dávana pítanya dávani odgovorje.) Krava vu 'zítki szvojem najvecs haszka prineszé csloveki z-mlêkom i gnojom. Z-mlêka de szmetana, szédeno mlêko, kiszilák, szir, szürotka. Técsna hrána je mlêcsna proszena, pseniczna, hajdinszka itv. kasa. Z-mlêkom szprávlajo rázloczne dôbi ní'zna pecsenyá, i kávo. Kelko szirmákov ne'zivé z-kráv!

Po szmrtil szlű'zi krava lüdém z-meszom, koszmínyem, kô'zov, rogmí, lojom. Nyé meszó je 'zmâhna jésztvina, koszmínye sze na napinanye hí'zni ôprav nüca, z-kô'ze sze obütel, z-rogôv glavníci, z-lojá szvécsse i 'zájfa, z-csont gnoj, szvécsse i vnôga drúga zgotávlajo.

(Szpominati sze má med nyé haszki plod telic, bikôv, gyün-cév; kak i tô, kê sze na nisteri mészta; meszto kráv vivolice kr-mijo za volo nyí dobroga mlêka.)

Ponávlanya. Vsze, ka je od kráv pod velkimi píszkmi povédano, sze vküp má vzéti i od decé vu odgavori naprêdati.

Predh. opômenenye. Vütro mo od konya gúcsali. Pazko ga poglednite domá, kaksi je. Kí ga nema, naj ga pri szôszedi poglédne; ali naj pazi, da ga nevjê, ali nebrszne.

26. §.

K o n y.

Kak szem vszera obecsao, zdâ mo od konya gúcsali. Gda szmo szi od mácske zgovárjali, edno szem na nárocsaj v-sólo prineszao, da bi vam jo pokazao. Ka stímate, zakâ szem zdâ nêprineszao notri konya? Zâto, ár je kony velka sztvár: nebi ga mogli mí vszi notriprineszti.

Kony je ta najvéksa med hí'znimi sztvármí.

No csi szem nê mogao szamoga konya notriprineszti, prineszao szem ga v-obrázki. Poglednite, jeli ga szpoznate za konya! Dajte naprê nyega glavne tále poszebi, jasz vam je na obrázki mam kázati.

Táli konya szo; gláva, sinyek, trúp, rép, nogé.

Stero szo táli gláve? — — Ka pa trúpa? — — Pa nôg? — (Deca je naj právi, za kázanyem na obrázki.) Jeli szte poglednoli domá na nogáj konya nyí konce? — Jeli po dvá pa'zla jeszteta na vszákoj, kak na krávjoj? — Na vszákoj nôgi konya je li edno kopito; kony je tak edno-kopitna sztvár.

Zakriv, lícojna, plod. Konya |na nisterom meszti krátko, na nisterom dúgo kozsminye pokríva. Krátko: glavô, sinyek szpodi i na dvá kraja, trúp, nogé. Dúgo: sinyek odzgora do konca (grive), i rép od sztebla doli do konca.

Kakse je kozsminye vasi konyév? — Ka pa vasi? — Pravte, kakse dlake konyi jeszo?

Jeszo bêli, szívi, csrni, kozstanove dlake, plávi,

'zúti, píszeni itv. konyi. Dobro i csíszto dr'záni konyév koszminye je lescécse.

Kony (kobilá) cseresz leta li szamo ednôk koti, i li edno mladézen, stera sze 'zrbé zové. Málo 'zrbé z-mlêkom zdája; tak je vŭmenna sztvár. Kony (konyscse) jê trávo, detelico, szenô, szlamo, gyecsmen, ovesz, grahko, 'zito. Najráj jê szenô i obrok.

Lasznosztí konya.

Kony je veren szvojemi vérti. Eden jahas je meo ednoga zdávnyega lŭblénoga konya. Ednôk med jase nyem sze nyemi je v-glávi zvtelo i doli je szpadno 'z-nyega. Kony je sztano i teccasz sze je nêgeno od vértá szvojega, dokecs szo nyemi nê na pômocs prislí.

Kony je cseden. Zarazmi rêcs vértá szvojega. On i z-dalésnye dr'zéle zná domô príditi szam obszebi. Nezábí mészť gde ednôk hodi, i csi vu kmici szamoga nihájo, nezablôdi, z-práve pôti dolinezavdári.

Kony je návucsen. Na poznane recsí i známênya (ohá! pszt! — jó! hí) ali sztáne, ali sze gene. Za cŭgel (vŭzdo) sze poravnati dá, kama ga kocsis scsé. Tak bisztro ide, kak sze 'zené, nászťopno, condrajôcs, naszťakôcs. Navcsí sze plészati, nászťran, naprê, názhrbt idti, na pítanya z-klumanyem ali gláve szťêpanyem odgovoriti, vöro z-nogôv vövdariti itv.

Kony je szrdcsen. Dober jahanec prôtiide grabi, plôti, i prêkszťkocsi na 'zelénye jahasa. Nebojí sze ognya ni vodé. V-bojni sze neszťrásí praszťke ro'zjá. dúdnanya stŭkôv, dína prahá i blízťka pŭksino mecsov.

Kony je segav. Csi sze vö z-môcsi nepo'zené i dober 'zívís vdábla, viziko noszi glavô i lepô vszľôcsi sinyek, jahasa segavo neszé i plése pod nyim.

Kony je pokoren. Bôga onoga, kí szí 'z-nyim dene, podá na eden glásť, eden tég rôke, ali klács nôge.

Kony je biszter. Dober kony na be'záji ali tiranyi, vgányanyi tak bisztro be'zí, kak bisztra sztrêla. Kak dúge potí prebe'zí on v-malom császi!

Kony de jálen, csi szi hüdô denejo 'z-nyim. Záto je nê szpametno deci kre nyega hoditi, ali ga podbádati. Dosztakrát sze je 'ze pripetilo, kâ je kony deteti okô i zobé vöbrszno, alí je oszmrto.

Pravte 'ze po rédi, ka za lasznoszti májo konyi! — Kony je veren, cseden, návucsen itv.

N...! tvoj ocsa szo polodelec; na koj tak nücajo konye? — B...! tvoj ocsa szo foringás; ka pa oni na koj nücajo konye? — itv. Zdâ tá vzemmo vküp! Na koj vsze nücajo konye?

Polodelec nüca konye: na vo'znyô kôl, plüga, brán, na klácsenye szilja, na gonenye mlínov; foringás na vo'zenye lüdi ali preküpke, goszpoda na vo'zenye lüdi ali preküpke, goszpoda na vo'zenye kocsűj, jahaske i vojníci na gêzdenye i vo'znyô stükôv, skéri, 'zívisa itv. — Po szmrtili sze nüca koszmínye konyév na napinyanye hí'zni ôprav, grive, pa i repá 'zinyice na tkánye szít, goszlarszke lo-csece, i kô'za na obüteli rázlocсно nápravo. (Ponovleno vküpvzétje.)

Konyi sze napre'zéjo
 Vu kocsűje, kôla,
 Gda v-hámi nevlecséjo,
 Neszti mo'ro szedla;
 Brêmena, lüdí neszéjo,
 Ládje, mlíne vlácsijo,
 Z-plügom pa zemlô orjéjo
 I szilje vöklácsijo:
 Z-kô'z sze vnôge náprave
 Po mestrii szprávlaajo,
 Z-koszminya pa vankiske
 I szíta zgotávlajo.

Ponávlanya! Ta od konya povédana sze naj od decé vu govore vküpvzemejo.

Predh. opômenenye. Nablüzi de od oszla gucs; tecasz, csj gder do nyega prídete, ga dobro poglednite.

27. §.

O s z e l.

(Vucsitel ednoga oszla ká'ze vu obrázki). Znam, kâ szpoznate ete obrázek 'ze 'z-nyega velki vûh. Nebô'ze oszla vszigdar spôtajo, kâ velka vûha má, kâ grdô trôbi, kâ je nôri, vûki, nemáren. Geto je jáko trplívi, escse i deca sze rada 'z-nyim sáli: z-botmi ga podbádajo, z-szprevedie szi na nyega szêdajo bêszijo i mlátijo ga. Tô je nê lepô od nyi. Ali gdate sze i oszel navoli vszega toga, dobro dolilücsi pojbara z-szvojega hrbta, ali ga tak brszne, da on celô zgübí volo, du'ze sze 'z-nyim sáliti. Escse i kony je csemeren na eto nevolno 'sztvár, frese csi sze blí'za k-nyemi, i be'zí od nyega, da ga naj nevídi. Nebô'ze zavr'zena sztvár! Pa i on k-hasznovitim hí'znim sztvaram szlísi; da nebi hasznoviti bio, nebi ga dr'zali.

Povête mi, jeli je oszel véksi ali ménsi od konya? Oszel je ménsi od konya. Glédajte na ete obrázek: ka je eto za tál oszla? — Ka pa eto? — itv. Pravte tak nyega poszebne tále!

Glavni táli oszla szo: gláva, sinyek, trúp, rép i nogé. Táli gláve: nôsz, gôbec itv. Gláva je kuszta, vûha szo velka, dúga, sinyek je ténki, trúp prignyen, konec repá kosaraszti, nogé szo krátke, na no-gáj po ednom kopiti má, koszminye grive szo krátke.

Dlaka je brnászto-szíva, na hrbti i plécsaj sze nyemi eden csrni kri'z vdilek vlecsé.

Letadni ednôk koti, 'zrbé z-vûhmenna nadája. Oszel je tak vûhmenna (nadájajôcsa) sztvár. Trávo, szlamo, sztrtino, trnye itv. jê.

Nyega lasznoszti:

Oszel je vûki. Nerad be'zí szam obszebi, kak kony, li zcsaszoma mandiga pod bremenom.

Oszel je z-malim zadovolen. Najzbo'znêsi 'zívis nyemi je zadoszta.

Oszel je trplívi. Dugo trpí vdárce i trdno djánye; li csi ga razcsemeríjo, de dviji, brsza i grizé.

Oszel je verosztiven i pazlívi. Nepotekne sze zlehka ni na braszklavi i lüknyasztí potáj, bátrívno ide po mosztê i kameni mészta.

Vküpvzétje. Oszel je vűhki. Oszel je z-malim zadovolen itd.

Nyega haszki. Pri nasz oszle najvecs ovcsárje nűcajo na vo'znyô i noszbo bremena. Vu nisteri dr'zélaj sze tak nűca, kak pri nasz kony. Nyega mlêko je jáko hasznovito lűdém rôni prsz i nedűslívím. 'Z-nyega kuszte kô'ze krepki leder szprávlajo lű'znarje. Bobnyá leder je 'z-nyegove kô'ze.

Vűki szem i vűko idem,
 Ali dônok dale prídem,
 Kak da bi brez' dűske drkao
 I po trnyi, glô'zji létao :
 Pazim na kaménye, grabe,
 Gvűsno neszém te'zke turbe,
 I tak v-niksem, niksem deli
 Neidem prôti pogűbeli. —
 Bár bi na mé' kebzűvali
 Ví, spotlívci ! tak bi znali,
 Ká de prehíteno delo
 Ednôk britki konec melo.

Od oszla povédana sze v-govore mor'o vzeti! — Kony i oszel sze vűppriglihávati! (Dôb obhoda vidi vu príglihi na konci 24. §-a dánoj.)

Predh. opômenenye. Drűgôcs mo szi od ôvc zgucsávali. Pazko je poglednite zvôna sôle!

28. §.

O v c e.

Ovcam, naimre málim ágnecom, szo deca jáko radi. Zagvüsno záto, ár szo jáko krotke sztvári. Pa edno malo i bedászte sztvári szo ovcé; ár csi eden máli peszícs nad nyé vdári, trísztô ji szam eden v-bêg szprávi. Niti nebi dobro bilô, csi bi lúte bilé i grizle. Neznam, kakda bi nyim te doli mogli obriti to lêpo vuno, z-stere szúknye zgotávlajo. Eto máte 'ze v-obrázki ovcô. Ka je eto za nyé tál? — Ka pa eto? — itd. Pravte 'ze po rédi poszebne tále ovcé, i kâ kaksi szo oni!

Glavni táli ovcé szo: gláva, sinyek, trúp, rép i nogé. Táli gláve szo: nôsz, gôbec, itv. Gláva je na ospícseño idôcsa, ténka, sinyek krátki, trúp dúgi, okrôgli, rép máli, nogé ténke, po dvá pa'zla majôcse. Bakov rogôvje szo zaobrnyeni, repôvje velki.

Zakriv, dlaka i plod ovcé. Ovcé cêli 'zivot je z-vunov (dúgim kozminyem) pokriti, szamo li gláva, vûha, i nôg golnice sze vídijo vö od nyé.

Ovcé szo jáko gingave sztvaré, hitro namrznejo i obe'te'zájo. Ka stímate, zaka je tak dao Bôg tak toplo odêvko ovcam?

Bôg je tak toplo odêvko záto dao ovcam, ár je ovca gingava sztvár, jáko lehko bi namrznola, ôbete'zála i vesznola.

Steri szpôl ôvc má vékso vuno, jeli vogarszke ovcé ali birke? (Vucsitel z-obôje dôbi vune ká'ze i deci na nyí rázlocsek paziti velí.)

Vuna vogarszki ôvc je véksa, birk ménsa, vogrskzi ôvc je kabroncsna, birk pa gôszta napuna.

Kakse dlake ovcé poznate? — Kakse dlake ji je najvecs? — Vzemmo tô vküp! Jeszo bêle,

csrne, i píszane dlake ovcé, najvecs ji je béle dlake.

Ovcé v-ednom leti ednôk kotijo, nyí mláde ágnece zovéjo, stere z-vúhmena zdájajo; lak szo ovcé vúmenne (nadájajôcse) sztvaré.

Jeli szte gda vzéli na pamet, kê ovcé rávno tak, kak krave, pre'zívajo?

Ovca je pre'zívajôcsa sztvár.

Nyé lasznoshti. Jeli bi radi escse vecs znali od ete krotke hí'zne sztvári? — Gúcsmo szí tak dale od nyé. Jeli szte vidili, kak veszélo sze zmênnyajo ti máli ágneci, gda je na paso 'zenéjo?

Ovca, dokecs je ágnec, je veszéla sztvár.

Jeli szte 'ze vidili ovcé briti? — Kakda sze godí eto brítje? — Jeli mirovno trpí í te, gda ji neszpametni brijácske kô'zo preré'zejo?

Ovca je krotka trplíva sztvár.

Jeli szte 'ze vidili, kê ovcé na pasi, csi nedovédno zgrumí ali kaksikoli rúm nasztáne, vsze vküp be'zijo? Csi edna v-bég vdári, i te drúge sze vsze za nyov szúnejo. Csi je ta be'zécsa vojni bak, i v-grabo, lüknyo szkocsi, te drúge vsze za nyim zoszkácejo?

Ovca je bojazlíva sztvár, vu bê'zanyi íszese oszlobodjênnye. Ovca tak csiní, kak to drúgo csiniti vídi.

Ka pa tô szte 'ze vidili, kê gda ôvc esrêda po pôti ide, escse sze ni neognejo kôlam, nemárajô za pogübel? — Jeli szte 'ze vidili, kê csi ovcô szamô nihajo, escse ni domô nevê idti, kak drúga sztvár? Li blôdi, drcse, sztáne be'zí, mecka?

Ovca je norlava, nenávucsna sztvár.

Vzemmo 'ze vsza tá vu govore! Ka za lasz-
noszti má ovca? — Ovca je vezéla sztvár.
Ovca je krotka, trplíva sztvár itv.

Navküпно: Ovca je vezéla, trplíva, krotka
itv. sztvár.

Od ete krotke, vrséne sztvári znam jasz eden
versusek, z-steroga sze navcsiti máte, ka za vnôgi
haszek dáva eta vrla hí'zna sztvár. Eto je:

Vszáko leto pobérajó
Z-méne vszo odévko mojo,
Z-steré szamim szebi tcséjo
Précimbno odetel szvojo.
Z-méne tkálec, szabô 'zivé,
Szirmák moje mlêko pijé,
Bogátci pa moj szir jêjo
Gda sze szvetlo gosztújejo,
Z-gnojom szi nyíve gnojíjo.
Da nyim psenico rodíjo.
Dam nyim 'zájfo ino szvécse,
Gospam rokajce, papucse,
Goszlarom brnéce sztrúne,
Pávrom jope z-mocsne vune,
Dohánosom lêpe zacske,
'Zidovom tücsne rebake,
Vszém meszó za técsni gulás. —
Z-steré sztvári vecs haszka más?

(Vucsitel ete versuse od rêcsi do rêcsi razkladé, i escse
drúge haszke ôvc naprêdá, kaksi szo: vogrski ôvc précimbne
bunde, dráge sube, szvilni pokrôvci itv.)

Predh. opômenenye. Nablüzi mo bradáto kozô pregledávali
poglednite jo domá csi vam gder pred ocsi príde!

29. §.

K o z a.

Tak szem vam obecsao, kâ bo mo szi od kozé zgovárjali. Zgovárjajmo szi tak. Jeli szi pogledno domá kozô? — Nê szem. — Zakâ nê? — Ár je nemamo. B..! ví je tüdi nemate? — — Pri nasz jáko nedr'zíjo kôz; nyé naimre na bre'zni mesztaj dr'zíjo, ár koza bre'zna mészta má rada, gde técsno mladjé, krhécse vêje i trnye naide jeszti i gde po grmôvji gori i doli pleziti more; ár jáko rada plêzi, — kak nistera deca! — Kozé najbole szirmaski lüdjé plôdijo, ki nemorejo kráv dr'zati.

Ali dönok, steri vasz je gda vido kozô? Kak velka je ona? — Koza je malo nika véksa od ovcé. Poglednite jo eti v-obrázki! K-kaksoj sztvári je priglíhna najbole? — Koza je najbole k-vogrszkoj ovcé priglíhna. Steri nyé táli szo priglíhni k-ovcénim?

K-ovcénim: gláva, sinyek, trűp, nogé. Na nogáj i ona po dvá pa'zla má. Steri táli szo nepriglíhni k-ovcénim? — Nepriglíhni szo nyé rogôvje, ár tê do csasza ednáko kumesz idejo, potom sze kcsaszi názhrbt vszlôcsijo. Nepriglíhne szo i nyé ocsí; ár szo ete doszta bisztrêse, kak ovcéne: negléda tak vbôgo, kak ovca.

Nyé têlo je z-taksov zgrebnov vunov pokrito, kak vogrszke ovcé, ali od ove je trdsa.

Jeszo csrne, bêle, brnászte i píszane kozé.

Cseresz leta szamo ednôk koti, szvojo mládo (kozlícsa) z-vühmena zdája; tak je zdájajôcsa sztvár.

Pre'zíva tüdi, kak ovca i krava. Koza je pre'zívajôcsa sztvár. Zivé z-trávov; najráj pa popovjé i mladjé drevja jê. Mekecse. Koza je zijászta. Na pôti zíja na mímo idôcse lüdí (kak zijászta deca csiní).

Koza je vrséna, rada szkácse, i sálno peja.

Koza je szrdcsna.

Sztári kozel v-bêg szprávi psza, gdate i nad csloveka ide.

Koza lûbi csisztôcso.

Nezdr'záva sze rada na necsíszti mésztaĵ.

Koza je prijazníva sztvár, rada sze zdr'záva naimre pri csloveki.

Koza je polizávna.

Za toga volo doszta kvára dela pri hi'zi, vu ôgradaj, ne szadovenom drevĵi (kak polizávna deca)!

Koza je prílicsna sztvár.

Dobro zná pleziti po drevĵi, plotê, bregê, pecsínaj i drûgi viziki mésztaĵ.

Nyé haszek. Koza 'zmâhno mlêko má, stero na vrásztvo szlû'zi rônim prszam. Dobro je nyé meszô, naimre gda je escse mláda. 'Z-nyé kô'ze kordovan i szattyán szprávlajo. Z-koszminya pokrôvce, kefe, meklé, málarszke omêtké itv. rédĵo. Z-lojá lêpe szvêcse zlêvajo. 'Z-nyé krvajíc zgotávlajo sztrûne, z-rogôv pa stíle na no'ze, rasoske i rázlocsno sztrügálszko nápravo. (Prígliha ovcé i kozé!)

Predh. opômenenye. Zdâ szvinya príde: dobro prebrodte domá, da mi kâ znáte od nyé praviti.

30. §.

Szvinya (Praszica.)

Doszta vasz je pravilo, kâ nemajo kozé; nisteri szo escse niti nêpoznali. Ali tô znam, kâ vasz szvinyô vszáki pozna, i lehko ni taksega nega med vami, kí bi praviti mogao, kâ nemajo, ali kâ gdate nebi meli szvinyé. Escse i te

najvéksi szirmák dr'zí cseresz zíme edno dvê bravéti, csi taki szamo prászce. Gde szviny nekolejo, krôpna je tam hrána. Szvinya dá vertinyam dober zábel, steri nam hráno técsno vcsiní.

Naj vídim, N..! jeli szí pazko pogledno domá szvinyô? Csi szí jo dobro pogledno, tak bos nam z-pomocsjov etoga obrázka i povedati znao, kaksa je ona. Var-denmo 'ze tô (vucsitel jo v-obrázki ká'ze i píta) ka má eto? — pa eto? — itd. Názhaj. Táli szvinyé szo:

gláva, sinyek, trúp, nogé, rép. Táli nyégláve: hrcsek itv.

Gda szo privasz zabádali, zagvüsno szte vidili i zno-trêsnye tále szvinyé. Pravmo té!

Znotrêsnyi táli szvinyé szo: gút, plúcsa, szrdce, 'zalôdec, bléka, gétra, szklezen, obíszti, me-hér, i v-glávi mozgôvje.

Obrázka. Szvinyé gláva je velka, hrcsek dúgi, kuszti, zobjé velki, mocsni (kanzobci), ocsí mále, vŭha velka, povísznyena, sinyek krátki, trdi (nevugibki), trúp zadoszta dúgi, nogé krátke, na vszákoj nôgi má stiri pa'zle dvá szpodi naprê, dvá víse odzaja.

Zakriv, dlaka plod. Nyé 'zivot je z-trdim koszminyem, sinyek pa i hrbet vdílek z-csetinyem obrasen. Dlaka je rázlocsna: jeszo bêle, pláve, 'zúte, csrne, píszane szvinyé. Letadni dvakrat koti, trôje, do deszétero, gdate stirinájszetero prászec, stere z-mlêkom zdája, i tak je i szvinya nadájajôcsa sztvár.

Szvinya vnôge dôbi nárasz pojê: vszáko zrnye, krumpise, repo, otrôbe, pomíje, szürotko, trávo, 'zalod, szád z-kosztsicami vréd, csonte, csrvé, kŭs-care, 'zabe itv.

Lasznosztí. Szvinya je necsízta; kalísa sze v-najru'znêsi mlakaj, mocsvaraj. Edno málo frliko bom vam pripovedávao od nyé:

Praszica je etak opomínala prászce szvoje: mladíeski moji! sznâ'zni bojdte, csízto sze dr'zte, nekalísajte sze v-blati, v-mocsvari. Ali mati je nika toga nêzdr'zála. Prászci szo sze návesili od nyé, ka szo vidili, i tak szo i 'z-nyí szvinyé grátale. Kí drügoga na kê dobra vesí, szam naj z-dobrov példov ide naprê.

Szvinya je parôvna.

Parôvno jê i 'zmâhno po'zéra escse i ta najru'znêsa dugoványa.

Szvinya je nemárna.

Pô dnéva le'zí, tak da sze negene.

Szvinya je dvije natúre.

Ona ide i nad csloveka, sztrga ali preszmekne ga z-kanzobemi, gdate pojê i laszne mláde szvoje.

Szvinya je podkrmna.

Dobra krmlenica de vszáki dén z-ednim füntom tücsnêsa.

Nyé haszek. Szvinya li mrtva szlû'zi lüdém: dá nyim na kûnyo técsno meszô, szlanino, mászt krvajice, krv, k-'zájfi potrêbno másztsavo itv.

V-bre'zni velki gosztsáj jeszo i divje szvinyé.

Opômenenye na szkrben pregléd kokôsi, od stere naszkori rêcs bidti má.

31. §.

K o k ô s.

Ka szem obecsao, ka? od koj mo szí zgovárjali? — Jeli znáte kakda sze zové med kûrmi szamec? — Kokôt. —

Ka pa szamica? — Jarica. Ka szte vzéli na pamet, na koj gledôcs sze lôcsi küre od dotéc szpoznani hízni sztvári? — Kelko nôg má pesz, mácska? — itv. Ka pa kokôs? — Z-kêm je obrasen kony, krava itv. na cêlom 'zivoti? — Jeli má perôti kony, krava itv. — ? Ka pa kokôs je má? — Kaksa sztvár je tak kokôs? — Kokôs je perotnáta sztvár. Imenűjte i drűge perotnáte sztvaré! — — Perotnáte sztvaré sze fticsi zovéjo.

(Vucsitel poká'ze edno kokôs — 'zivo, ali v-obrázki.—) Poglednimo 'ze, ka za tále má kokôs i kakse szo one? —

Táli: gláva, sinyek, trűp, rép, nogé, pe-rôti. Gláva je okrôgla, mála, odzgora eden máli glavník (grebén) má, pod lalokov dvá kabronka i bradô. Nôsz (klün) je malo prignyen, trdi, sinyek dúgi, lepô nagnyen, 'zivot okrôgli, perôti krátke, rép kumesz sztojécsi, na vszákoj nôgi má stiri prszte, trí naprê, ednoga odzaja (kokôt osztrôgvi).

Zakriv, dlaka, plod, lasznoszti kokôsi. Nyé têlo je z-pérjem obraseno; z-pérjem vu perôtaj bodôcsim lécse, z-vu répi bodôcsim sze ravna, drôbno péje ji meszto tople odêvke szlű'zi. Pérje je rázlocsne dlake, kakti: bêlo, csrno, brnászto, 'zúto, plávo, píszano. Na ednom isztom küreti sze i zmêszne dlake pérje nahája. V-jeszén pűszti pérje (míszí sze), meszto steroga ji nôvo zraszté.

Jájca (belice) neszé. Csi sze eta pod nyôv nihájo, na nyé szi széde, szegrêva je, na trí tjedne je preklűka, i drôbni písescanci prído vö (lezéjo sze) 'z-nyí. Eti nenadája mati, ár nema vűmena, nego je z-drobtinyem, psenom, psenicov itv. krmi. Kokôs svön zrnya rázlocsno zelenyé i csrvé jê.

Jeli szte 'ze vidili, kakda vodi kokôs (kvoka, kok-vacsa) szvoje mláde, kakda je zové vkűp, gda kâ dobra za nyé naide? — Kakda razdelí med nyimi to naideno? —

Kakda je zové i pod perôti vzeme, csi zgrablívoga fticsa vára? — Kokôs lübi szvoje mláde, kak mati szvoje otroke.

Jeli szte gda csüli, kak britko pivesejo máli píscesanci, gda od materé zaosztánejo? — Kakda drcsejo okôli po kôti pôti? i kak sze radivajo, gda pá naidejo mater? — Kak sze szkríjejo pod nyé perôti, kak da bi praviti steli: mati! potom mo bole pazili na szébe.

Máli píscesanci jáko lübijjo szvojo mater.
Kokôt sze rad býje.

Dvá kokôta sze netrpíta nablüzi k-endrügomi. Jeli szte 'ze vidili, kak sze býjeta dvá kokôta? Tô poglednite! Steri vasz je kokotecsó bôjno vido, naj mi povê, kakda sze ona godí.

Kokôs krákriva i kokodácse, kokôt pa kuko-
réka (popêva.)

Redovno prôti zorjam vszigdar popêva.

„Kikiriki! dobro ütro!
Vö z-posztelé, deca, hitro!
Tü je zorja“! szpêva kokôt.
„Osztavi tá vszáki szvoj kôt,
Rano, bisztro vö na delo!
Tak de ti blagoszlov melo.“

Kokôs lêpi haszek pri'zené za künjo z-beli-
cami, píscesanemi i szvojim técsnim meszom. I nyé
pérje je nê mále vrêdnoszti.

I kokôs je vrla sztvár,
Csi gli gdate dela kvár:
'Zmáhne szo vam nyé belice,
I naidejo szvoje küpce,
Técsno je i nyé meszô,
Csi nyemi nefalí szô

Técsna mládi piscsetina,
Méhka, topla nyé blazina.

Opomené sze deca, naj domá dobro prebrodi gôsz; ár de od nyé naszkori rêcs csinyena.

32. §.

G ô s z k a.

Vu kom je priglíhna gôszka (gôsz) k-kokôsi? — Gôsz je vu tom priglíhna k-kokôsi, kê je i tá, kak kokôs, z-pér-jem obrasena, obê perôti máta i dvê nogê. Jeli sze tak more i gôsz med fticse racsúnati? — Jeli szte 'ze szkûszili tô, kê csi kokôs vu vodô szpádne, zalejé sze? — Ka stí-mate, zakâ sze zalejé? — Ka pa csi gôsz vu vodô vr'zemo, jeli sze tüdi zalejé? — Zakâ nê? — Ár plavati zná. Ka pa i reca zná plavati? — — Takse ftice, stere plavati znájo, plavajôese ftice zovéjo. (Divje gôszke na poláj, okôli vöd). Nele'zécsa gosz sze goszák zové.

(Vucs. gôszko v-obrázki, gde je mogôcse, 'zívó pokázavsi, píta). Ka je eto za tál gôsz? — Ka pa eto? itv.

Táli i obrázka. Zdâ 'ze preglednimo po rédi, ka vsze za tále má gôsz i kaksi szo oni?

Nyé táli szo: gláva, sinyek, trűp, perôti, rép, nogé. Gláva je okrôgla, klün sūrki, lűknye nôsza szo naszrêdi klűna, za ocsmí szo vűha, sinyek je dúgi, szlôki, trűp kuszti, pűta búcsnata, rép kráttek. Perôti szo dúge i kumesz répa nakrí'z djáne, nogé krátke, 'zúte, stiri prszte majôcse, steri trijé prêdnyi szo z-plavajôcsov mrenov (plavnicov) vkűp-szklenyeni.

Zakriv, dlaka itv. Gôsz? 'zivot je z-gôsztim, tücsnim pérjem obraseni, stero je navêkse bêlo; ali jeszo i píszane gôszke. Jê trávo, zrnye i drobís kűny. Lűbi naimre vodô.

Gôszka v-strtom tjédni le'zé vö mláde.

Gôsz zná szíkati. Gôsz zná gagati. Gôsz jáko zná grízti. Gôsz z-perôtami vdariti zná. Gôsz prebūdno zná szpati. Nevê hitro idti; nevê dalecs leteti. (Dviije goszí jáko znájo leteti.)

Jeli, kâ radi máte méhke tople posztele? — Ka dá v-nyé meovjé? Jeli radi jête goszetino? — Vsze tô nam gôsz dáva (krmlenye gôsz z-zaszipávanyem). Ka nam dáva pérje na píszanye? (Prvle szo szamo z-goszecsimi pérami píszali, zdâ 'ze i ocelna nücajo). Gôsz je hasznovita hí'zna sztvár.

Divja po vodáj plavam,
Krotka pri dômi gagam,
Dávam za prednyêse kúnje
Técsno mászt meszó pecsénye,
Pérje tak na píszanye,
Kak szladko pocsívanye.

Nablüzi szí od rece gúcsati mámo. Csinte i tü, ka je na nyé szpoznanye potrêbno.

33. §.

R e c a.

(Vucsitel reco v-obrázki, ali 'zívo pokázati i po obhodi vise naszledüvanom ete názhaj vöpotégnoti má.) Reca med perotnáte hí'zne sztvári szlísi. Reca med plavajôcse ftice szlísi.

Nyé táli szo: gláva, sinyek, trúp, rép, perôti nogé. Gláva je okrôgla, klün sürki, tôpi, na krajê drôbno-zobnáti, lúknye nôsza na sztebli klúna, na sztebli gláve lúknye vúh, trúp krátek, kuszti, naprê búcsnati, püta velka, rép krátek, perôti krátke, nogé celô odzaja na trúpi (da sze med plavanyem vsze le'zê pomága 'z-nyimi) i 'zúte. Má stiri prszte

na nogáj, trí naprê, ednoga máloga odzaja: ti prêdnyi trijé sze z-plavnicov vküpszklenyeni.

Od gôszí je ménsa. 'Zívoť je z-gôsztim, tücsnim pér-jem pokriti, stero je rázlocsne dlake: ali celô bêlo, ali z-bêlimi piknyami i csrnimi krpami zmêsano.

Pri dobroj krmi do sésztdeszét neszé letadni. Navékse kokôs le'zé vö nyé belice, száma rêtkogda. Mále rece 'ze na trétji dén znájo plavati. (Gda te mále rece vu vodi plavajo, nyí kokvacsa okôli mlake hodi: zvála bi je, ali one je niti neposzlúnejo.) Te mále rade májo na drôbno zoszêkano i z-otrôbmi, kiszilákom ali zrnyem zmêsano saláto. Odrasene pojêjo vsze, ka po'zrêti morejo: trávo, korenyé, kroplive, zrnye, szád, meszô, csrvé, 'zabe, roscesé, ribe, kaménce itv.

Reca je parôvna.

Nedopunyena je vu jêli, pili, 'zlabrányi, tak da csi odszkocsiti more z-dômi, i vu kaksí mocsvar sze zadubé, cêli dén rova v-kalísi za jészťvinov.

Reca za szvoje jajce malo mára.

Tá je püsztí na pôti tak, kak vu vodi.

Reca zná sakeati.

Zná dobro plavati; ali na drôbni zná idti i hüdô leteti.

Szlú'zi z-'zmâhnimi belicami i técsnim meszom, pér-jem; ograde ocsízti od csrvôv i pú'zov.

Ménsa szem od gôszí bár,
Dönok dobra hí'zna szťvár:
Kak lepô düsíjo kúnje,
Gda cvréjo moje pecsénye,
Csi sze taki szťepszti znam,
Gda vu mocsvari brbram!

Prígliha gôszí i rece! (Obhod pod 24-om §-i)

Predh. opômenenye, kâ de nablüzi od pure gucs.

34. §.

P u r a.

'Ze szmo szi zgucsávali od kokôsi, gôszke, rece. Odomiszlite sze i na puro. Stero eti hí'zni perotnáti je najvékse? — Z-hí'zni perotnáti najvéksa je pura. Poglednite jo eti v obrázki. Imenűjmo 'ze nyé tále, obrázko, zakriv itv.

Nyé táli szo: gláva, sinyek, trűp, naprê z-velkov pűtov, rép, perôti, nogé. Glavô i sinyek ji mozolna gôla kô'za pokriva, na stere konci dúgi zrász cavoní doli.

Eta gobava kô'za je gdate 'zúta, gdate môdra, trűp je dúgi, kuszti, rép dúgi, steroga puran gdate na okrôglo vörazpresztré, perôti szo mále, nogé dúge, na steri stiri prszte má, tri naprê, ednoga odzaja. Pérje je navékse píszano, to kuszto môdrozeléno i lescsécse.

Na belicaj eden mészec szedí. Mláde pure je 'zmetno goriszkrmiti, ár nyim mokro i mrzlo vrêmen hitro naskôdi. Pícsance z-kiszilákom i kásov krmijo; csi goriódrasztéjo, navékse z-zrnyem 'zivéjo.

Jêjo misíce, mühé, kamcsece, gla'zójno itv.

Pura szkrbno csuva szvoje mláde prôti zgrablívim fticsom.

Edno lêpo frliko vam mam od toga praviti :

Edna pura je etak vesíla szvoje mláde: csi bom kvokala, poidte, ár jeszti dobíte; csi bom pa jôcsics gécsala, szkríte sze, ár vasz pogübel dohája. Ednôk je je vöpelala na paso, i kak szo sze vrsenics zmênjali, kesaszi je mati edno krpo várala na nébi: jôkala, gécsala je, i vu trávo je

potísznola glavô. Mládi szo bê'zali i vu trávo szo sze szkrili. Li dvê szta nêpôdali na rêcs materé. Etivi szta sztanoli i szmejáli szta sze z-ti drúgi. Ta csrna krpa je jásztrb bio, doli je vdr'o, i obê je med skramble sztiszno i táneszao. Mati je jôcsics glédala za nyima i etak je erkla :

Tak trbê! tô szta dôbili
Csi szta mi prôtihodili!

Pura je csemérna sztvár, escse i te sze razcsemerí, csi sze sto zglédne na nyô. Ka pa, csi jo deca escse z-têm csemerí: „jaj da grade nogé más!“ te cêli dén hrabucsi, hurhuriva, csemerí sze.

Pura je cácvna. Puran glavô názhrbt potégne, obráz sze nyemi zvu'zgé, perôti dotél razpresztré i v-zemlô opré, rép na okrôglo rászürí, i tak segavo szemta hodi. — (kak cácvna deca!)

Puro li za nyé 'zmâhnoga mesza volo dr'zíjo.

Lúta pura hrabucsim,
Li z-técsnim meszom szlű'zim
I dobre pêneze dam;
Drúge vrêdnosztí nemam.

Najnablűzi mo z-golôbom meli delo.

35. §.

G o l ô b.

Golôba vasz vemda vszáki pozna. Vêm je on deci najdragsi ftics. Zakâ je tak drági? — Golôb je deci záto drági, ár je jáko lêpi i krotek. Jeli jeszo i dviji golôbje? — Gde sze zdr'ávajo divji golôbje? — Zdr'ávajo sze v-logê i na poláj. Ka pa, hí'zne golôbe gde dr'zíjo lűdjé? — Hí'zne golôbe dr'zíjo lűdjé v-golôbnyeki i na hrambaj, Jeli sze hí'zni golôbje li pri dômi zdr'ávajo? — Hízni golôbjê sze nezdr'ávajo szamo pri dômi, nego i na polá vólêcsejo, 'zívíszi iszkat. Z-kêm 'zivéjo? — Golôbje 'zivéjo z-pse-nícov, gyecsmenom, kukoricov, proszom, hajdínov, konopnim szemenom: najráj jêjo csízsto pse-

nícsno zrnye. K-steroj hí'znoj sztvári je najpriglinêsi golôb? Golôb je najpriglinêsi k-küreti, ali dobro ménsi je od nyega (v-obrázki ali 'zív sze more pokazati.) Nyega táli szo: gláva, sinyek, trúp, rép, perôti, nogé.

Gláva je okrôgla i z-pérjem obrasena, klün ténki, krátek, méhki, kumesz nyega nôsz na dvê lúknyi na dvá kraja ocsí, sinyek jáko vugibki, trúp dúgi, perôti dúge, ospícsene, rép krátek, i sürki, nogé krátke, ténke, 'zúte. Má stiri prszte, trí naprê, edoga odza;a.

Pérje, dlaka, plod. Pérje je jáko lêpo i vnôge dlake (Vuesit. píta: kakse golôbe szo vidili deca?); lêpo pérje má naimre okôli sinyeka stero je taksega sláta, kak szvila.

Golôbje letadni sészt-szedemkrát neszéjo, i rávno telkokrát i le'zéjo, ali vszigdar li podvá. Dokecs golôbica na belicaj szedí, nyé pár jeszti hodi íszkat, gdate i szam szedí na belicaj. Gda sze golôbicske vözle'zéjo, mati i nyé pár nyim zandrúgim noszita psenicsno zrnye, zmecsíta je vu klúni i z-klúna krmita 'z-nyim mláde.

Jeli, kâ dobre roditele májo ti máli golôbicske? — Jeli szte 'ze vidili, ka delajo golôbje v-golôbnyeki i okôli nyega? — Te eden gnezdô rédi, te drúgi pa krmi mláde, ti edni sze lübezníjo z-edendrúgim, ti drúgi sze pa sétajo okôli golôbnyeka i turbékajo. Radoszt je nyé glédati vu nyí málom tiváristvi!

Lasznosztí. Golôb je návucsen: tak da szo ga zdávnya i na nosenye lisztôv návcsili i nûcali.

Golôb je lübeznív k-mládam szvojim: z-vrêlim nágibom je varje, krmi i szegrêva.

Golôb lúbi szvoj pár.

Tú'zen i nepokojécsi je, csi ga zgübí.

Golôb je rad v-tiváristvi.

Li tam sze rad zdr'záva, gde ji je doszta vküp.

Golôb je nedú'zen.

Nikoga nezbantüje, negrizé, neskráble, z-perotami
nebíje.

Golôb je bojazlív.

Vszáke sztvári i najménsega rúma sze sztrási; li
szamo k-csloveki má vüpazen.

Golôb je prijazníven.

Nyegov míli pogléd, lêpa hodba, i sinyeka gibko gí-
banye ga jáko vugodnoga vesiní.

Golôb je csíszti.

Csi najménso nesznâgo vzeme na szebi na pamet,
k-vodi ide i tecsasz sze múva, dokecs sze celô neocsíszti
(péllda opômenka za deco!)

Golôb zná múviti, szmejáti sze, turbékati i
bisztro leteti.

Nyega haszek.

Golôbe záto plodijo, ar celo leto doszta técsnoga me-
szá dávaajo na kúnyo, i maloga sztroska szo.

Jeli szte gda csüli tô prílicsno rêcs, kâ golôb neletí
pecseni csloveki v-zôbe?

Tô telko vesiní, kâ sze k-dobromi nedá prídti brezi
dela i trüda.

Praviti mam edno málo frliko od zahválnoga golôba :

Eden lovník je na ednoga golôba podr'zao pükso, da
bi ga sztrêlo. Várála je tô edna mála vesélica, na obráz je
szêla lovníki i piknola ga je, püksa je pa na kraj sztelíla
i golôb je vuisao. Gda bi veséla domô letêla, veter jo je vu
vodô vrgao. Na pamet vzévsi tô golôb, edno betvo szlamé
je podr'zao vu vôdo, veséla szi je na nyô szêla, i veter jo

je z-nyôv vögnao na brêg, odked je domô letêla. Golôb je zahválen bio: dobrotivnoszt je z-dobrotivnosztjov povrno.

36. §.

Pregléd i nîko zlocsenye hí'zni sztvári, pôleg nyí szpoznani glavni znamény i lasznoszt.

Imenűjte stiri nogé majôcse hí'zne sztvaré! — Stiri nogé majôcse hí'zne sztvaré szo: pesz, mácska, krava, ovca, koza, kony, oszel, szvinya. Stere hí'zne sztvaré májo na nogáj po edom pa'zli? — Po ednom pa'zli má kony i oszel. Ka pa po dvá pa'zla? — Po dvá pa'zla má krava, ovca i koza. Stera hí'zna sztvár má na vszákoj nôgi po stiri pa'zle? — Na vszákoj nôgi po stiri pa'zle má szvinya, z-steritiva prêdnyiva szta véksiva, tiva zádnyiva ménsiva. Stera hí'zna sztvár zléhka szklücsi i vtégne pa'zle? — Pa'zle zléhka szklücsi i vtégne mácska. Stere hí'zne sztvaré májo rogé? — Rogé má krava, ovca i koza. Stere hí'zne sztvaré sze zvéjó poprêk ro'zena márha ('zivína)? — Ro'zeno márhse sze zové krava, gyűnec, bík, vívol. Dajte naprê pre'zívajôcse hí'zne sztvaré! Pre'zívajôcse hí'zne sztvaré szo: krava, gyűnec, ovca, koza, vívol. Dajte naprê nadájajôcse hí'zne sztvaré? — Nadájajôcse hí'zne sztvaré szo: pesz, mácska, krava, ovca, koza, kony, oszel, szvinya. Stero szo zgrablîve hí'zne sztvaré? — Zgrablîve hí'zne sztvaré szo: pesz i mácska. Stero szo mészne hí'zne sztvaré? — Mészne hí'zne sztvaré szo: pesz i mácska. Stero szo z-trávov 'zivôcse hí'zne sztvaré? — Z-trávov 'zivôcse hí'zne sztvaré szo: krava, kony, oszel, ovca, koza, szvinya. Imenűjte perotnáte hí'zne sztvaré? — Perotnáte hí'zne sztvaré szo: kokôs, gôsz, reca, pura, golôb. Stere hí'zni sztvári szo plavajôcse? — Plavajôcse hí'zne sztvaré szo: gôsz i reca. Stere hí'zne sztvaré sze 'zivázen zovéjó? — 'Zivázen sze zovéjó pérnate hí'zne sztvaré. Stere hí'zne sztvaré kotijo 'zîve mláde? — 'Zîve mláde kotijo nadájajôcse hí'zne sztvaré, kakti: pesz, mácska itv. Stere hí'zne sztvaré le'zéjó z-belíc mláde? — Z-belíc le'zéjó mláde

pérnate hí'zne sztvaré, kakti: kokôs, gôsz itv. Stere hí'zne sztvaré szo z-koszminyem, stere z-pérjem obrasene? — Z-koszminyem obrasene szo: pesz, mácska itv. z-pérjem pa kokôs, gôsz itv. Stere hí'zni sztvári szo návucsne? — Návucsne hí'zne sztvaré szo: pesz, mácska, kony, golôb. (Vucsit. i vecs etaksi pítany polo'zi pred deco na lasznosztí sztvári gledôcs, kakti: stere hí'zne sztvaré lûbijo csisztôcsó, stere nê? stere szo verne? — krotke? — zahválne? — parôvne? itv.)

Poprêk ka za haszek dávajo hí'zne sztvaré? — Hí'zne sztvaré v nôgi haszek dávajo, naimre pa: od nyi mámo zi'vis i oblecsalo, pomocs pri deli, obrambo i radoszt pri dômi itv. Komi mámo zahváliti hí'zne sztvaré? — Hí'zne hasznovite sztvaré Bôgi mámo hváliti, ár nam je je on dao.

Ka za dú'znosztí mámo na hí'zne sztvaré gledôcs — Na hí'zne sztvaré gledôcs szo dú'znosztí nase té: 1.) da szí naj 'z-nyimi lepô denemo. 2.) da nyim brezi potrêbi bolezní neszprávlamo. 3.) da sze za nyé szkrbímó. 4.) prílicsno sztálicse i zadoszta krme nyim pripravímó, i 5.) da jí vise môcsi z-bremenom neté'zímó.

37. §.

Hí'zne skodlíve sztvaré.

Jeli poznate podgani, misi, mühé, pávuke, mravlé, kébre, szteníce, buhé itv. (Pokázati sze morejo v-obrázki, ali 'zíve)? Jeli sze zdr'závajo etakse sztvaré pri hi'zaj? — Té sztvaré sze poprêk hí'zna mlaína zovéjo. Jeli radi vídijo lüdje ete sztvaré pri hi'zaj? — Zakâ nê? Zátó, ár szo one neprílicsne i skodlíve sztvaré, steri neplodijo, nego je preprávlajo.

Podgan, mis. Ka vsze za kváre delajo pri hrámi podgani i misi? — Z-osztrimi zobmí szvojimi szprelûknyajo sztené hramb, v-kámraj, kletáj prejêjo 'zakle, na otrôbe szemelejo zrnye, zgrízéjo 'zívis, krmo, pokrive, lagve, naszipárnice, i ka morejo, táznosztíjo.

Z-kêm je preprávlajo? — Z-csemérom; najgvüsnê je mácske preprávjó. (Pászti szo tüdi edna prílicsna skér, na nyí opüszsávanye).

Műha. Ka za neprílico dela műha? — Csi hráno na szto denejo,, najprva je műha, stera príde i nogé v-nyô namáce, potom jo okôli po szkledi céca, naszlednye sze v-nyô notrivr'ze i v-nyê veszne, ino jo tak na mrzío szprávi. Műha nedá pocsinka csloveki, lázi nyemi po obrázi, nôszí, vűhaj, i csi jo z-ednoga meszta od'zené, na drűgo széde; orú'zni gledála, obloke, sztené i cêlo ôpravo hí'z.

Edno málo frlíko bom pripovedávao od műhé i veséle.

Műha je etak erkla k-veséli: povê mi, mála vesélica, odked zhája, kâ mené vszigdar pregányajo? csi sze li ednoga drobtincseca krűha teknem, v-pogübeli sze vrtim; tí pa szlobodno szêdas z-cvêta na cvêt i niscse te nezban-tűje escse te i bránijo. Da bi i jasz z-'zálcom znála zadomesztiti protivníkom mojím, more bidti bi i meni mír dáli. — Blôdis, nebô'ze műha, odgovorí veséla, jasz po mojoj pascslívoszti haszek 'zeném lűdém, zátó me nesálijo, zátó me bránijo, tí pa nê li kâ nika nehasznis, nego i neprílico delas lűdém, zátó te pregányajo. (Prígliha knemárnim i neprílicsnim lűdém).

Z-kêm sze preprávlajo műhé? — Műhé sze prepravlajo z-műhecsim csemérom, i z-műhecsnicov, itv. Preprávlati je pomagájo pávuci, lasztvice, szinice, szlavícski drűgi fticsi. (Pripovedávati sze more od zanderécsega deteta, stero sze po kostávanyi szladkoga műhecsega cseméra v-'zítka pogübel zná szűnoti).

(Vküpvzétje vszega znamenitoga od műhé, pávuka, mravlé itv.)

Pávuk. Li zdâ szte pravili, kâ pávuk pomága prepravlati műhé; on je tak hasznovita hí'zna sztvaricsica: ali jeli ga zátó radi trpímo pri hrámi? — Pávuka neradi trpímo pri hrámi; ár po szvojoj pavucsini rű'zni hí'ze i nyí ôpravo. Neradi ga trpímo i zátó, ár sze namrzí od nyega. Gôszto dolizmêtanye pavucsine i csisztôcsaga pre'zené z-hramôv.

Szlűsajte edno prípoveszt od pávuka!

K-ednomi nevolnomi robi szo nêpűsztili notri ni rodbine, ni prijátela: dén i nôcs je szam jedíni bio v-temnici. Ednôk je na pamet vzéo ednoga pávuka, kâ je v-kôti pavucsino tkao. Razvészelo sze je rob, kâ 'ze nebi szam bio

vu temnici, csesztô nyemi je neszaó vu pavucsino mühò, i tak ga je okroto, da je na nyegov glász vszáki hip k-nyem prisao. Z-têm sze je razveszeljávaó nebò'ze job vu navolenoj temnici szvojoj: ali temnícsar tò na pamet vzévsi, bujo je pávuka. Temnícsar je nemíloga szrdca cslovek mogao bidti, kâ je nevolnoga roba od ete edne radoszti szpravo.

Mravla. Zakâ szmo mravli protivni? — Mravli szmo záto protivni, ár gde one notrivderéjo, cêle csrêde ji oblé'zejo krûh, meszò, szladki szád, cukér, méd i drûgi 'zívís, i z-vonyüov napunijo hrambo. Petrzal i dohánov pepél nyim je prôti.

Kéber. Eta mlaína dosztakrát cêlo künyo oblé'ze, odked i po hi'zaj tálázi. Najbole cseresz nôcsi naprê samríjo (kakti i szmreski z-szvojim protivnim sztrûganyem). Taksega csasza sze najle'zê szpomoríjo. (Pogübelno nyim je naimre 'zívó szrebro, z-másztsavov zmêsano i vu csrep — nyícskaj po hrambaj razdêvano. Ali paziti sze more, da mácska, pesz itv. nejê 'z-nyega!

Szteníce, buhé itv. szo rú'zne sztvaré, stere sze z-csloveka krvjòv hránijo, i hramba sztrasno szmrdí od nyi, gde sze ednòk naplodijo. Lüdem szo na grívi beteg. Preprávjio sze po hrambinyi ôprav nepresztanoj csisztôcsi naimre po 'zveplenom cvetji, csi sze vu krop vr'ze i z-nyim hrambe obêlijo i ôprave popárijo.

38. §.

Cslovek, dr'zina, rođbina, ðomácsi násztaji.

Vu sòlo szamo deca hodi. (Szam vucsitel je odraseni cslovek). Ka pa domá pri vasem ðòmi, jeli je i tam szama deca? — Pri ðòmi roditelov je nê szama deca, nego jeszo tam i odraseni lüdjé. Csi szo taki otroci máli, jeli szo ðònok i oni lüdjé? Odraseni lüdjé szo zaprva tüdi otroci bilí, i zesaszoma szo gori odraszli. Tak szte lüdjé i ví, cslovek szem i jasz. Jasz mam glavò, eto je moja gláva (Vucs. na szvojo glavò ká'ze). Ká'zte i ví na vase glavé. Jasz mam sinyek (Vucs. na nyega kázavsi), eto je moj sinyek. Ká'zte i ví na vas sinyek. Jasz mam roké. Eto szo. Ká'zte i ví vase roké. Jasz mam nogé. Eto szo. Ká'zte i ví

na vase nogé. Ka je zvön eti kotríg (Vucs. na szebi na szvoj 'zivot kázavsi), tó sze 'zivot zové. Ká'zte i ví na szebi na 'zivot. Vszi oni táli, stere szmo dotéc imenüvali, sze zovéjo ; têlo. Zdâ pravte po rédi : stero szo glavni táli cslovecsega têla ?

Glavni táli cslovecsega têla szo : gláva, sinyek, 'zivot, roké, nogé. Gde je gláva ? — sinyek ? — roké ? nogé ? — 'zivot ? — Pravte zandrúgim ! gláva je na sinyeki, sinyek je na 'zivoti, med glavôv i 'zivotom, na zgorányem táli 'zivota szo roké, szpodi nogé, 'zivot je med sinyekom, rokami i nogami.

Obrnte glavé vase na dêszno, — na lêvo — gori — doli, klumte 'z-nyimi, gíblite je gde na dêszno, gde na lêvo ! ka vsze tak znáte, csiniti z-glavami vasimi ?

Glavé nase obrnôti známo na dêszno, na lêvo, známo je gori, doli vugnoti, známo 'z-nyimi klu-mati, gíbatu je známo na dêszno na lêvo.

Prêdnyi tál gláve obráz zovémo (Vucs. ká'ze szvojega.) Ká'zte ga i ví. Nyega zádnyi tál sze zátanek zové — eto je ! kázte ga ! — zgornyi tál sze temen imenüje, na dvá kraja szo szklepi i líca (Vucs. je ká'ze i kázati dá).

Táli obráza szo (Vucs. je nesztanoma ká'ze i kázati dá) cselo, ocsí, nôsz, dvê líci, vűszta i laloke.

Gde je cselo ? — ocsí ? — itv. (z-pomocsjôv eti rêcsi : zgora, szpodi, z-dêszne, z-lêve.)

Táli ôcsi szo : ozmice, grabica, mignice, globke, bêlo, lécese, szun.

Táli nôsza : nôsza lűknye, mreene, csonte, dvá szkradnyeka i hrbet.

Táli vűszt szo : lampe (csobe), zgornya i

szpôdnya lampa, zobjé, vôtloszt, néba, cselúsztí, jezik.

Zobjé szo: osztri (prêdnyi), sürki (zâdnyi) kôtni i ôcsni; poprêk: zgornyi, szpôdnyi.

Táli vûh: mrene (vônêsnyi táli), lûknye, najznôtra bobén.

(Vucs. nika kumesz podr'zavsi.) Esze glédajte! Jeli vídite eto? Jeli vídite szvetloszt? Jeli vídite tenyo kaksega dugoványa? Jeli vídite obrázko kaksega dugoványa? Jeli vídite lícojno? dalecsíno? Z-kêm vídite vsza tá? — — Zaprite ocsí! Odprite je! Obrnte je na dêszno, tak da vam glavé negenyene osztánejo! Obrnte je na lêvo pá tak! Ka tak morete z-ocsmí csiniti?

Z-ocsmí moremo viditi dugoványa, szvetloszt, tenyo, obrázko, lícojno, dalecsíno; ocsí moremo zaprêti, odprêti, na dêszno, na lêvo obrnôti itv.

Vucsit. sze vu szkûsenyi decé vüpavsi kak názhaj ete govore dá vöpotégnoti.

Ocsam skôdi, csi je z-dúgim osztrim glédanyem szlabimo, csi pri temnom poszvêti cstémo, csi z-szvetlosztí na kmico, z-kmice na szvetloszt náglo idemo, csi v-szunce i plamén glédamo: skôdi nyim din, práh, neszen. Hasznovito nyim je, csi je zaütra i gdate cseresz dnéva z-csísztov vodôv vözeperémo, i z-csísztimi szlinami ali csísztim lojom navécsar nateremo.

K-csemi je nôsz?

Nôsz na pridühávanye, odühávanye i gláve ocsisztsávanye szlûzi.

Vûszta nûcamo na jelo, pilo, odühávanye; jezik i cselúsztí na kostávanye (szladkoga, kisziloga, szúhnoga itv), zobé na grí'zenye, jezik, zobé

i vűszta navkűp na gűcsanye. Vűszta známo odprêti i zaprêti (nedosztojnooszt ré'zenya i zījanya!), na nyé sze nam zēja. Vűszta sze csesztô vözeprati i od vonyűe varvati morejo.

Vűha szo na szlűsanye dána. Ona sze prôti skodlívomi vetri, velkomi glászi i mrazi z-csístim pamukom zateknyena dr'zati morejo, na steroga sze v-nyí bolezní edna kaplica drevenoga olia ali lastika pűsztiti more.

Opôtenye. Od vűh, rôk, nôg, i nyí haszka je vu I. tekájí bíla rêcs; tam dána sze eti nakrátei podrűgacsiti morejo.

P ét csüt êny. Z-ocsmí vídimo, z-vűhami csűjemo, z-nôszom pridűhávamo, z-vűsztami kostávamo, z-rokami slátamo. (Vszáki tál tēla má csütênye oslata.) Ocsí, vűha, nôsz, vűszta, roké sze skéri csütênya, poprêk pét csütêny zovéjo. Vszáki nekrívi cslovek má eti pét csütêny. Brezi obcsütênya szo nojétje i vlaszké.

Táli sinyeka szo: zátanek, dvê sztráni i jaboko.

Z-sinyekom je vkűpszklenyen 'zivot. Etoga táli szo: odzgora naprê prszí, odzaja hrbet, na dvá kraja rébra; odszpodí naprê csrvô, odzaja ledevjé, na dvá kraja kuesti, vise tē na dvá kraja dnícske.

Táli rôk szo: plécsa, rame, míske, laktôvje, glavícske; tak rame, kak glavícske májo szlôkonye (ali szklepi). Glavícsk táli szo: prgíscse i prszti (szklűcseni pesznice). Iména prsztôv szo: pálec, kazács, szrêdnyi, zláti (prsztanni), máli. Eti táli szo: gle'znyôvje, csonklôvje i nojétje. (Kelko gle'znôv, kelko csonklôv na vszákóm?)

Ka známo csiniti z-rokami? vidi I. tekáj.)

Táli nôg szo: bedré, golnice, lítke, kôlena, gle'znôvje oglávi, peté, poplatje, prszti, i na tê no-jétje, gle 'znôvje i csonklôvje.

Haszek nôg, vidi vu I. tekáji.

Jeli szte gda vidili meszára kravo drêti? Ka vzeme on teda doli z-cêloga tâla kravé? — Z-kêm je tak oblecseno cêlo tâlo kravé? Têlo csloveka je tüdi z-kô'zov oblecseno. Li poglednite jo na vasi rokáj! — Szamo ka je csloveka kô'za doszta ténsa, taksa, kak mrena; li teknite sze gde-koli. Jeli szte obsütüli, kâ szte sze je teknoli?

Pod kô'zov povszéd jeszo ténke skéri csütê-nya ('zilice); z-etimi obsütümo na steromgodi táli tâla pritéz, vdárec, szmík, mraz, vrocsíno itv.

Glédajte na vase roké! Jeli vídite na kô'zi drôbne jamice? — Na té sze cedí vö znoj. (Kô'ze csisztôcsa za volo zdrávja!)

Vküpvzétje po pítanyaj. Csloveka tâlo je z-kô'zov oblecseno. Kô'za meszto zakriva szlű'zi tâli csloveka. Pod kô'zov szo razsűrjene skéri csütênya. Na kô'zi szo drôbne jamice, na stere sze znoj vöcedí.

Oslátajte rame vasi rôk! — lítke vasi nôg. Na obema mesztoma nikâ méhkoga vzemete na pamet; tô je meszô. Oslátajte vase glavé! jeli, kâ tam nika trdoga obsütüte? Tô je csonta. Glédajte na vaso rokô pôleg plecsa! Jeli vídite tam mále môdre 'zilice? Vu tê krv tecsé. Ka vsze tak jeszte pod kô'zov? — Pod kô'zov jeszte meszô, csonte i krv. (Temen, hrbet, rébra, rama, golnica, zobjé.)

Gda szmo od szvinyé gúcsali, naprê szte dáli i zno-trêsnye tále ete sztvári. Dajte je i eti naprê!

Vu csloveki tüdi jeszo vu vôtli 'zívota vszi eti táli; kakti: vu zgorányoj vôtli je szápen gút, plűcsa, szrdce; vu szpôdnyoj 'zalôdec, bléka, gétra: obíszti, szklezen, 'zucs, mehér. Plűcsa szlű'zijo na

odühávanye, szrdce na tekáj krvi, 'zalôdec bléka itv. na kúhanye jela i pila, i na csíztsenye krvi.

Potrebôcse têla. (Vucs. po krátkom razkládany i ete govore potégne vö.) Da cslovek 'ziveti i rászti more, potrêbno nyemi je jeszti i piti (ali mertücslívo!) Da sze cslovek nezaszapi, potrebüje (csízsti nê pokvarjeni) zrák. Da sze cslovek prôti mrazi brániti more, potrebüje (primêrno, nê prestímáno i cácvano) odêvko. Da sze cslovek prôti de'zd'zi, sznêgi, mrazi varvati more, potrêbna nyemi je postena, (nê précimbna) hramba. Da sz i trüdnô têlo pocsinôti more, potrêben nyemi je (nê vnôgi i dúgi) szen i pocsinek. Da têlo csrsztvo i krepko bode, potrebüje flíszanye vu rázumnom, (nê zale-ténom i vise môcsi oprávlanom) deli.

Dúsa (po krátkom razkládany i vöpotégnyeni govorje.) Cslovek nê szamo têlo, nego i dúso má. Dúsa je nevidna; po nyê vídi okô, — po nyê csüje vühô, po nyê obsüti têlo. Po dúsi sze známo szpomenôti z-ti preidôcsi; po nyê známo miszliti; po nyê obsütimo radoszt i bolêzen; po nyê 'zelêmo i scsémo dobro i húdo; po nyê odürjávamo to zélo, rú'zno i pogübelno. Têlo merjé i práh posztáne, dúsa je nemrtelna i nerasztálana.

Dr'zina, dományi. N..! Jeli tí más ocsó? — Ka pa tí B..? — Ka pa mater? — deda? — Koga zovémo deda? — Koga sztáro mater? itv.

Vküpvzétje. Pri dômi jeszte ocsa, jeszte mati; ocsa i mati sze roditela zovéta. Roditela ocsé i materé sze ded i sztára mati zovéta. — Pri dômi jeszo otroci. Otroci szo ali pojbícske, ali deklícske; tê szo sz i bratovje i szesztre.

Ocsa, mati i deca (dedi i sztáre matere) sze navküp dományi (szvoja krv) zovéjo, nyí kotrige pa (bl'zisa 'zláhta) rod, rodbina.

Otroci, steri ocsé ali materé nemajo, szo sziro-tíce. Ocsa brezi 'zené, je vdovec; mati brezi mo'zá, vdovica.

Pri dômi jeszte i szlú'zecska dr'zina, kakti: dojka, hlápci (kocsis, béres, govedár), hlapice itv.

Ocsa priszkrbí krúh i pêneze, dela pri dômi i zvöna dôma; doszta sze trüdí za volo 'zívisa i ôprave hi'ze szvoje.

Mati z-vékse sztráni pri dômi dela, kúha, pe-sé, csízti, peré, síva, deco varje, rône otávla itv.

Dr'zina pomága roditelom, vrtí sze okôli márhe i dokoncsáva vsze potrêbne opravice vu dvori i na-pôli, za stero 'zívis, nájem i sztális vdábla od véрта i vertinye.

Roditelje szo najvéksi dobrocsinitelje decé po Bôgi. Oni deco z-rázumom vodijo. Oni deco vu vszem szrecsno i blá'zeno vsiniti setújejo. Oni deci doszta lêpe radoszti szprávľajo. Záto je i deca dú'zna rodi-tele z-lübéznov, zahválnosztjov, pokornosztjov i lê-pim oponásanyem razveszeljávati, i za nyé sze z-szrdca moliti. N...! kakda sze molis tí za tvoje ro-ditele? — Molte vszi molítev za roditelje!

Bôg blagoszlovi takso deco, stera sze za ro-ditele rada moli.

Oceso mater vszigdar pôstűj
I tak bo'zi mír örokűj.

Bratovje i szesztre sze med szebom z-szrdca lűbiti morejo. Oni li tak szprávľijo radoszt szvojim

roditelom, csi sze med szebom lúbijo. Roditelje szo li tak blá'zeni, csi otroci vu míri, prebívajo med szebom. Vjedínanye bratov i szesztér je lêpa kôrôna vu venci rodbine.

„Vidi, kak vugodno i kak nászladno je, csi bratje v-jedinsztvi prebívajo med szebom!“
'Zolt. 133, 1.

Dr'zina je pri hi'zi potrêbna; ona je na pomôcs roditelom, i doszta sze trüdí i okôli decé, ino tak vrsiti pomága vérsztvo. Tak je vrêdna ona, da szi roditelje i deca lepô denejo z-nyôv. Dr'zine je nê szlobodno ospotávati, ogrizávati, biti. I dr'zincse je cslovek; denmo szi tak po cslovecem 'z-nyim, da nam z-radosztjov szlú'zi.

Tak szi deni z-dr'zincsetom,
Kak szi djáti más z-cslovekom.

STRTI TEKÁJ.

Vész, veszesanje, veski 'zítek.

39. §.

Vész, poszebni i obcsinszki hramí, plac, ceszta.

N..! sto sztojí za hrptom vase hi'ze? — Ka pa za vasov hi'zov? — Tê szo vam szôszedje. — Sto sztojí napré pred vasov hi'zov? — Pri vasem dvôri? — Vam zôcsi? — Tê szo vam tüdi szôszedje. Okôli hi'ze sztojécsi lüdjé sze szôszedje zovéjo. — Szôszedje v-lêpom míri morejo bidti z-endrügim. Szôszedom trplívim trbê bidti k-endrügomi.

N..! gde tí sztojís, jeli tam jeszte doszta hí'z v-ednom rédi? — Ka pa gde tí, B..? — B..! jeli szo hi'ze tüdi v-rédi? — Jeli med redmí hí'z jeszo ceszte? — Redí hí'z z-cesztami navküpe vesznice zovéjo. Csi szo vesznice mále, vészi, csi szo velike várása imé dobíjo. Jeli je nasa vesznica vész, ali várás? — Ka je nasoj vészi imé? —

N..! Jeli hi'za vasega szôszedá prázna sztojí, ali prebívajo v-nyê? — Jeli szamo eden cslovek, ali cêla dr'zina prebíva v-nyê? — Jeli jeszo v-nasoj vészi takse hi'ze, v-steri vecs dr'zine prebíva? — Jeli vu vészi bodôcsoj vszâkoj hi'zi prebíva dr'zina? — Vu ednoj vészi sztojécsa vsza dr'zina navküp sze obcsina zové.

Obcsinszki hrami. Eta sôla, vu stero ví hodite, je v-nasoj vészi. Ka stímate, jeli je tá sôla ednoj dr'zini zídána? — Jeli szmê z-vészi vszâko dête esze na vcsenyé hoditi? — Eto sôlo szo za vszo vu vészi bodôcso deco zídali, da bi sze eti vküp vcsíla. Sôla je obcsinszka hramba nam vszêm szlobodna.

Ka stímate, jeli je cérkev szamo za edno dr'zino, ali za cêlo vész zídana? — Jeli je tak cérkev poszebna ali obsinszka hramba? — Zakâ je ona zídana? — Cérkev je obsinszka hramba, záto zídana, da bi sze v-nyê veszni-esarje na bo'zo csészť vküpeszprávlali.

Opômenek. Pri szpomínanyi oni szvéti ôpravie, stere vu cêrkvi dühovnik z-lüdsztvom szkoncsáva, sze vucs. vszega naprê-prinásanya návad drüge vere, i naimre nyí ospotávanya trdno varvati má.

Jeli je veska (varaska) hi'za szamo ednoj dr'zini zídana? — Komi vsze je zídana ona? — Sto vsze sze zdr'záva v-nyê? — Jeli je tak ona poszebna ali obsinszka hramba? — Csi vasim roditelom sto kvár vesiní, ali sze od koga v-kom táli z-bantüjejo, kama neszejo to'zbo? — Veska (varaska) hi'za je obsinszka hramba, gde prehod-níci mesztancsarov vész (várása) to'zbe pravdeno szkoncsávajo. (Opômenek na postüvanye oblászti.)

Jeli znáte, gde je rônavnica? — Ka pa tá, jeli je tüdi obsinszka hramba? — Komi vsze je zídana ona? — Rônavnica je obsinszka hramba, za takse bete'zníke zídana, steri indri nenaidejo otávlanya i vrásztva. (Opômenek na szmilüvanya náklonoszt.)

Jeli znáte za ostarío? — N...! gde je kresma? — Jeli szte vidili, ka ete dveri vszigdar odprête sztojíjo? — Zaka szo vszigdar odprête? — Jeli je ostaría obsinszka hramba? — Nê povszéd; ali nyé nüc je obsinszki, vszá-komi csloveki, i naimre pôtnikom záto szloboden, da tam za szvoje pêneze obranbo i 'zívis naidejo. Jeli je dosztojno domácsim po kresmáj szvoje szirmastvo zaprávlati, deci sze tam klátiti i pozijávati?

(Vucs. szpomínati má i drüge obsinszke hrambe i naimre vu varasê bodôese obsinszke násztave, kakti viszike solé, náprav-nice. mlíne itv., naprêdávsi nyí cile i hasznovitoszt na orszáig i národ gledôcs.)

Ponovlena pítanya.

Kakda sze zové vu varasê on velki presztor, gde sze vszáki tjeden ednôk, dvakrat doszta lüdi vküpeszprávi? — Plac. Ka sze godí tam? —

Vküpvzétje. Na pláci doszta kôl príde vküp z-sziljom, leszom itv. Prineszėjo tá mléko, zmôcsaj, zelenyé, szád itv. na odajo; prído küpci: odávajo, küpíjo (preküpcivanye). Tô szo tjédnov szenyá.

Jeli pri nasz i zvöna varasôv dr'zíjo szenyá? — Jeli szo eta véksa, kak szenyá tjédnov? — Jeli prídejo esze vküp i z-dalésni mész országa lüdjé? — Da na eta i z-dalésni mész országa prídejo odávat, küpüvat; tak sze etaksa szenyá orszácska szenyá zovéjo. Kelkokrát szpádne pri nasz vszáko leto orszácsko szenye?

Ka vsze vídi cslovek na orszacscki szenyáj? — (Pítanya szpômenka.)

Kí tá odávat prído, satore rédijo z-dészki ali ponyáv, da ji szunce nepecsé, ali sze preküpca ne-namocsi, neokrádne. (Doszta ji i na vedrom odáva.) Vözdévajo preküpco. Tr'zci odávajo szúknye, plát-no, koszé, motike itv. mestri gotovo nosbo, hôbe, krscsáke, obütel, 'zájfo, kosare, pleterke rázlocсно pecsenyé z-mele, pecsenye, meszô itv. Gdate i vo-'záske plésejo po vô'zaj, i medvedarje mûstrájo medvede ali opicarje opice, i lüdsztvo z-bobnyí ali trobüntami vküpvábíjo, da nyí mestrijo za pêneze glédát ide. Indri igrajo, plésejo, jêjo, pijéjo, kre pôti kôdiske kricsíjo, álmostvo proszíjo: povzéd sze samrênye, hrabuka csüti dá. Sôlszka deca étak-sega hípa szlobodscino, senke, ali na szladcsec i zmêno pêneze dobí.

Kak od cérkvi gori ali doli idemo, med dvema redoma hí'z (?) moremo idti. Med tema redoma bodôcsi presztor, steri sze gori, doli naduzi vlecsé, ceszto (pôt, vilice) zovémo. Ka je imé tisztim vilicam, stere szo prôti dolnyemi konci? — ka pa prôti gornyemi? — K-csemi szo vilice vu vesznica? — K-csemi szo nyí iména.

Vilice szo zátó, da lüdjé po nyi k-endrúgomi i k-szvojim hi'zam prídti, na delo vö z-vészi idti, pelati itv. morejo. Nyí iména pa zátó, da (naimre na veliki mészta, gde je vdilni přécsni vilic vecs i hí'z doszta) za nyé tэм le'zi zvéjo.

(Ponövlénye, ti bívosztni vküpvzétje.)

40. §.

Vesznicsarje pôleg nyí rázlocsni vidomoszt.

Vrszt. Steri vasz má máloga cecátjega brata (szesztro)? Jeli znáta tэva hoditi? — Ka pa gúcsati? itv.

Cécajôcsa deca sze cecátja decsica zové. Tá nevê ni hoditi, ni gúcsati. Cecátja decsica zcsaszoma na vékse zraszté.

Kelko lét szi bio tí sztar, gda szo te v-sôlo dáli? — Ka pa tí? — itv.

Deco pôleg réda v-6om 7om leti dávajo v-sôlo. Vu sôlo hodécsá deca sze solszka deca zové. Dokecs otroci v-sôlo hodijo, tecasz szo vszigdar li deca; gda sôlo tá povr'zejo, te szo mladícski (mlâsi). Teda do nisteri pávri (polodelci), drúgi mesterszki ali tr'zki návucsnici (inaske), pá drúgi szlü'zecska dr'zina; nisteri sze pa escse du'ze v-soláj vesíjo.

Jeli poznas taksega mladícska, steri je z-sôle vösztano i páver grátao? — Steri je mesterszki návucsnik? — Pa szlü'zbeník pôsztao? — Steri sze escse v-solaj zdr'záva?

Gda mladícski porasztéjo, mladénci sze zovéjo.

Jeli más ti etaksega mládoga brata? — Jeli poznas mladénce vu vészi? — Što szo oni?

Gda szi te odraseni mladénc 'ze szam zná priszkati, obszebi tá'zivetí: teda sze o'zeni, 'zeno szi

vzeme. Etaksi mo'zki sze teda mô'z, deklícska pa, stera ga je vzéla, 'zena zové, obá pa navküp szta hí'zni pár.

Ka za mláde hí'zne páre (hí'znike) poznas tí vu vé-szi? — Ka pa tí?

Odraseni lüdjé sze zovéjo mo'zki, 'zenszke, prísztari pa sztarcí, sztaráce.

Ka za sztarcé i sztaráce, mo'zke, 'zenszke poznas vu vé-szi? — Kaksi szo oni na vidimoszt gledôcs? —

Ti sztári vlaszké szo navékse szêri, niki 'z-nyí szo pislívi, kô'za nyim je na obrázi i rokáj zgrbana, roké nyim trepecsejo, dvêgübê i pomali hodijo, niki sze na palico naszlányajo.

Nistera deca tô zélo segô naszledüje, kâ sze z-sztári lüdi szmejé i nyé ospotáva. Rú'zno je tô, i neosztáne brezi bo'ze kastige. Szlúsajte od toga edno pripovêszta z-biblie:

Eden pislívi posteni sztarec, Elizeus je ednôk v-Béthel váras sô. Zvöna várasa je doszta szprevêdni poj-bárov vküp bilô na zmêni. Kak szo sztarca várali, spotajôcs szo krícsali: „poj gori pislívec! poj gori!“ Sztarec sze je na nyé zgledno i poprêto sze nyim je. Komaj kâ je v-krâsô od nyi, vövderéta nad nyé dvá medveda i stirideszét dvá eti spotlívcov szta raztrgala.

Gdekoli sztarcé viditi máte, szpômente sze z-ete bo-ze zapôvedi: pred sztarcem gorisztani, i postüj líce nyegovo.

Za sztrtoga szlaboga sztarca szkrbeti je dú'zna deca nyegova.

Sztarec i nyega vnük. Eden cslovek je k-szebi vzéo szvojega sztároga oceso na szvojo szkrb: i tô je jáko dobro vesíno. Ali nê je dobro csiníó, kâ szi je jáko csamurno i nemílo djao 'zznyim. Ednôk je nebô'ze sztarcí z-trepetajôcse rôke eden csrepnyeni tanyêr na tla vuisao i sztr'ó sze je. Szin sze je razszrdo na nyega, i potom je sztarec z-leszenoga tanyêra jeszti mogao z-leszenov 'zli-

cov. Vido je tô nyegov máli vnük; i preci je z-dvema deszcsicskoma ômurno v-hi'zo prisao, i dreto vzévsi vküp je sztiszno 'z-nyôv deszcsicske i szráno naidvi je. Ocsa ga je glédao, ka dela, i pítao ga je: ka z-têm scsés, moj szinek? — Dête je etak odgovorilo: z-eti dvê dészk príde eden leszeni tanyêr i edna 'zlica; tá nyidvi szránim, naj mam, z-koj bom i jasz krmo tebé, ocsa moj, vu szlaboj sztarosztí tvojoj. Recsí ete szo prehodile szrdce ocsé, i od tisztimao szí je mílo djao z-szvojim szêrim ocsom. Premiszlo je, kâ, csi sze nyegovo dête od nyega navcsí nemílo djáti z-szlabim roditelom, bo'za pravica ednók po nyem zadomesztí nyemi eqo trdnoszt divjega szrdca.

Vküpvzétje. Vesznícsarje szo, na nyí vrszt gledôcs: cecátja, sôlszka deca, mlási, mladénci (devojke), mo'zki ('zenszke),-sztarci (sztaríce).

Opravica iszkanya krúha. Jeli bi mí mogli 'zivetí, csi nebi jeli, nebi pilí, nebi sze hránili? — Jeli bi bilí zdravi brezi odeteli? — brezi hrambe? — Ka sze tak 'zelê k-obarvanyi nasega 'zítka? — K-obarvanyi 'zítka potrebjemo jeszti, piti i hrambo.

Na hránenye csloveka prva jêsztvina je krúh. Ka za opravice szo potrebnè na priíszkanye krúha?

Na priíszkanye krúha szo ete ôpravice potrebnè: orács zorjé zemlô (nyivo), poszêja szemen, notri je zvlácsi vu zemlô, dolipo'zenya szilje, vó je zmláti, zvêja, preszêja, szemele, melo preszêjati dá i z-té sze pecsé krúh. Ka za skéri szo potrebnè k-vszeri tomi? K-polodelszti sze potrebjè: plüg, brána, kôla, kosza (szrp) itv. Na szemlênje szilja je potreben mlin, k-preszêjanyi szito, k-pecsenyé krúha korito.

Jeli bi polodelec znao vsze té skéri vérsztva szam zgotoviti? — Jeli szo nyemi k-tomi potrební i drúgi lüdje, kí vsza tá zgotávla? — Ka za mestra zgotávla kôla, ko-

szé, mlíne itv.? — Ka za skéri potrebújemo vu kúnaj k-zgotávlanyi hráne?

Ka pa odévko jeli bi znali mí szami zgotoviti? — Jeli bi szí znali szamí zasiti lacse, csízme, bunde krs-csáke itv.?

Ka pa k-hi'ze goriposztávlenyi ka za mesterszki lüdje szo potrêbni?

K-hi'ze goriposztávlenyi je potrêben ciglár, zidár, teszács, sztolar, sporar, gla'zar, deras.

Jeli bi szam eden cslovek mogao doprineszti vsze one ôpravece, stere szo k-gorizídanyi hí'z potrêbne? —

Ka vsze je potrêbno k-znotrêsnjoj ôpravi hí'z? — Posztele, sztoli, sztolci, gledala itv. Jeli vsza tá zná eden cslovek, ali edna dr'zina zgotoviti? — Da tak poszebna dr'zina vsze szvoje potrebôcse zadovoliti more, koga pomôcs ji je potrêbna? — — Pomôcs drügi lüdi.

Ka za lüdi sze szkrbí za dugoványa 'zívisa vu etoj vészi?

Za dugoványa 'zívisa sze vu etoj vészi szkr-bíjo: orácske, mlínarje, peki, meszárje, ostariáske, ríbieske (?), i nisteri tr'zci.

Ka za mestre sze szkrbí vu etoj vészi za odetel lüdi?

Tkálci, szabólje, csizmárje, klobücsárje, gombárje, lü'znarje, krznárje (szücsi), szürszabólje itv. i nisteri tr'zci.

Ka za lüdi sze szkrbí eti za goriposztávlenye hí'z?

Zidárje, teszácske, sztolarje, sporarje, gla'zarje, ciglárfe, vápnarje, deraske, pokrivácske itv.

Opôtenye. Eti bi sze zléhka naprêdalô vu vszój obilnoszti ka vsze, z-kaksimi skérami i kakda zgotávlajo ti tü imenüvani mestri, polodelci, deraske, i ka vsze odávajo, küpüjejo tr'zci; ali tó bi prevecs dalecs pelaló. Medtêm ni tó nebi prav biló, csi bi sze tó od vucs. celó zamüdilo. Vu deteti sze zbüditi more keb-

zůvanye i vola na rázloesne ôpravice 'zítka. Ali na tó gledôcs je zadoszta li od edne i drůge ôpravice vu punoj obilnoszti gúcsati. Vu obhodi sze naimre odomislávanye decé more na pomôcs jemati, po eti pítanyaj: jeli szte 'ze vidili? — csůli? — jeli znáte? itv. Cêlo eto dugoványe sze naimre na redovno tekôcsse zgovárjanye i rêcsno naprêdávanye ponúcati má. Naj sztojí eti edna i drůga példa!

Polodelec. N..! tvoj ocsa szo orács. Jeli, kâ szí tí 'ze vido, kakda delajo oni zemlô, i ka vsze za ôpravice szkoncsávajo, gda szilje pôvajo? — Pripovedávaj nam vsze tó!

Oni zorjêjo zemlô z-plůgom, v-to zoráno zemlô poszêjajo (z-rokôv ali z-szêjavnicov) szemen, notri je zvlácsijo z-bránov, i gorizcsísztijo nyivo z-mô-tikov, grůdje szkucsêjo, ali z-valékom razdrobíjo. Gdare sze szilje dozori, doli je po'zenyajo (z-kêm?), ali pokoszíjo (z-kêm?), dolipokoseno v-sznopte zvé-'zejo (z-kêm?), sznopte v-krí'ze (kopé) szkladéjo, zadoszta szűho domô (v-skegyeň) zvozijó (z-kêm?), vu kűp (oszlico) szkladéjo, z-szlámov pokríjejo i z-pavozinami okladéjo (zakâ?), potom je vözmlátijó ali szklácsijo (z-kêm?), z-lopátov zvéjajo, ocsísztijó (z-kêm?), gorizmêrijó (z-kêm?), v-'zaklê na szipár-nico znoszijo. *)

(Od deklícsk sze dôb pecsenya krűha szpitávati, i one szamé sze opomínati morejo, da domá pazijo na matere, gda krűh pecsêjo, ka vsze csiníjo, i zvedávajo, ka i kakda sze tũ csiniti more. Potrêbno je tó i na szprávlanye técsne hráne gledôcs 'ze málim deklícskam csiniti.)

Szabô. N..! tvoj ocsa szo szabô: jeli szo mo'zki ali 'zenski szabô? — Z-kakse prekűpcse sívajo? — Ka za ob-lecsala sívajo? — Ka vsze delajo z-oblecsalmi, gda je zgo-táv-lajo? — itv. Vkűpvzétje!

*) Mlatécsi vlêk, i veterno reseto!

Jeszte mo'zki i 'zenszki szabô. Mo'zki szabô mo'zkim, 'zenszki 'zenszkam síva gvant. 'Zenszki gvant sívajo i matere ino nyí odrasene cserí, kakti i mo'zkim szrakice, platene lacse. Mo'zki szabô síva dolame, kabáte, lacse, prsznyeke, plascsé, z-szúknya i drúge tkálbe. Csi komi odévko scsé sívati, prvle nyemi mertük vzeme k-téli. Pôleg toga mertüka vrêze vö szúknye z-skárjami na potrebné fálate, kakti: rokáve, trűp, sinyek. Ete poszebne fálate vküppostêpa, potom je z-iglôv i konci ali szvílov vküpszásije, na sevi vöztéglá, gotovo oblecsalo lepô vküpszkladé i domô neszé.

Zíd hrambe. On, kí zídati dá, predevszêm priprávi k-zídi potrebné kojne, kakti: cigel, vápno, pêszek, lész, pokriv, potom sze vözmêri meszto, szkopa za temel (grünt) graba, zidár dolidene temel, zcsaszoma gorizozída sztené, deraske nyemi noszijo cigel, mort, teszács zgotovi rust, vküp ga posztávi na sztenáj, i oblata ga, pokrivács ga pokríje, naszlédnye zidár cêlo hrambo vözmorta i obêli. Sztolar pa zgotovi dveri, obloke, polke, na stere sporar potrebnó 'zelêzje: zápor, csepe, pante itv. goripribíje, i glá'zar okladé, fárbar pa pofárba obloke.

Papír. (Vucs. povê deci, kâ sze one hrambe, vu steri rázloczni mestri szvojo mestrío zgotávlajo, poprêk: delavnice, gde pa vu velkoj meri i z-pomocsjôv vlêkov, papíre, gla'zójno, szúknye itv. zgotávlajo, nápravnice zovéjo.) Jeli bi radi znali, kakda zgotávlajo papíre? Povêm vam tô, potom i ví meni pripovedati máte. Dokecs je papíroy nêbilô, szo lüdjé na kaménye, lész, szkôrjo, leder itv. píszali. Te'zko je slo tô, sztrasno doszta je kostalo, i jako malo sze ji je vesílo píszati i csteti. Ali kak je papír gorinaideni, od têmao sze vszáko dête vu sôli píszati i csteti z-malim trű-

dom, sztroskom navesi. Jeli, kâ ví niti nebi miszłiti mogli zakâ pobérajó po vesznicaĵ cote za pêneze, prsztane, 'znyôre, pantlike itv.

Záto, ár papíre z-côt, raztrganoga platenoga gvanta, vnűcs itv. rédiĵo. Papíre v nápravnicaj zgotávlajo. Eti jeszo velke kadi: v-toĵ ednoj vlêk cote peré, v-toĵ drűgoĵ obêli, v-toĵ trétĵoj vkűpzdrobí i na melo szemele; v-ednoj drűgoĵ pa melo côt eden valék teczasz mêsa, grô'za, dokecs sze kak tesztô nevgosztí, eta sze na eden veliki valék gorizaszűcse i gotov je papír, steroga naszlêdnye eden vlêk na vłomnike razrê'ze.

Tr'zec. Gde kűpűjes cukér? — citrone? — sáfran? — kávo? — Kí eta odáva zácsimbni tr'zec sze zové. Gde kűpűjeĵo motike, koszé, szűknye, leder? itv.

Vkűpvzétĵe. Jeszo tr'zci, kí zácsimbno, lakteno, 'zelezno, vinszko, krűhsno, vunszko itv. gotovko kűpűjeĵo, odávajo. Tr'zec za volo dobicska kűpűje, odáva, kűpec za pêneze kűpűje potrêbna. Zácsimbar, 'zeleznár vágata z-stondêrom, lotom, vágov, laketnár z-laktom, krűhsnar z-keblom, vincer z-akôvom mêri; no'znar, 'zlicar po ednom, z-párom ali v-tucati odáva: kűpűvec pa vu zláti, szreberi, kufri ali bankaj placšűje.

Vrács. Dűhovnik. Vucsitel. Polodelec i mesterszki cslovek z-rokami, têla mocsjôv delata; ali jeszo na vesznicaĵ i taksi mô'zĵe, kí z-pámetĵov i zevcsenosztĵov szkoncšávajo ôpravice szvoĵe. Êtaksi szo: vrácske (doktorĵe), dűhovnici (popevĵe, fararĵe) i vucsitelĵe (skôłnicke).

Ka vsze oprávla vrács? Vrács vrácsi bete'zníke, píszmo dáva, na stero sze vu vrasztvicsnicaj zgotovi i vödá vrásztvo v-glá'zki ali práhseci, stero potom bete'zník notri more jemati. (Vucs. ômurno

gúcsati má od velikoga haszka zevcseni vrácsv, i pogübelne bívoszti bábjega mázanya.)

Ka za ôpravice má dühovnik? — Dühovnik vucsi odrasene lüdi vu cêrkvi, krsztsáva, zdáva, szpovedáva, mrtvece szprevája itv.

Ka oprávla vucsitel? — Vucsitel vesí deco píszati, csteti, brojiti itv. osznávla nyô na düso i têlo gledôcs, opomína na dobro, vrácsa od hüdogá, kastiga te okorne, pohváli te pokorne i gedrne.

Komi sze tô'zi vu etoj sôli deca, csi ji kê falí? — Sto velí, kê naj zdâ eto, zdâ ovo csiníte? — Sto dr'zí gori eti dober réd? — Jeli je potrêbno bidti eti ednomi vísisemi, kí med vami réd goridr'zí, dugoványá ravna, to'zbo poszlühne i szkoncsa? — Csi etaksega redovníka nebi bilô, jeli sze nebi doszta zéloga godílo eti? Ka pa domá pri vasz, sto ravna dugoványá dr'zine? — Jeli je potrêbno da jeszo i pred dr'zinôv, kí nyé dugoványá ravnajo i réd goridr'zíjo? — — Csi szo vu sôli i dr'zini potrêbni redovníci i ravnitelje; z-kelikim potrebnêsi szo oni vu vesznica, gde tak doszta lüdi prebíva vküp vu ednoj obsini!

Oni mô'zje vu vészi, kí lüdi dugoványá ravnajo, to'zbe szkoncsávajo, réd i bátrivnoszt goridr'zíjo i pravico obszlü'závajo, sze predhodníci zovéjo.

Jeli je predhodník szodec? — zápernik? — priszodec? — podszodec? — itv. Sto vsze szo veski predhodníci? — (Pôleg námesztni násztajov sze naprê májo dati.) Predhodníci obsin z-zamüdjávanyem laszni ôpravíc, veliki tál vrêmena, trüda i sztroska vu szlü'zbi obsine gorialdüvati morejo: záto je potrêbno, da nyé postüjemo i nyí szlü'zbo z-pravicsnim nájemom obda'üjemo.

Vojnici. Steri vasz je vido 'ze vojnika? — Ka za szmrtno skér je meo priszebi? — Kakda sze zovéjo vojnikov szmrtno skéri? — Jeli szte 'ze vidili takse vojniké, kí szo na konyi gezdili? — Kelke dôbi vojnici jeszo? — Ka

za ro'zjé májo pesáci? — konyenici? — K-csemi szo voj-
nici? —

Vojnici szo za toga volo, da bránijo vesznice,
varasé i nyí mesztancsare ino vrêdnoszt, gdare je
potrêbno, i mír goridr'zíjo.

Tiváriski 'zítek. Vu etoj véshi sze je ednôk vu'z-
gála hi'za ednoga szirmáka. Hitro szo tá bê'zali vszi vesz-
nícsarje, pogászili szo ogen i tak szo obránili hi'zo szir-
máka. Blá'zena vész je, stere mesztancsarje kak
dobri bratje edendrügomi na pomôcs hítijo!

Eden varasánec prêkpotüvavsi po ednoj véshi, csüdü-
vajôcs je pítao ednoga mo'zkoga, zakâ tam ni eden dvor
nebi notrizagrajeni bio, pri nasz bi, velí, z-nezagrajeni
dvorôv vsze szpokradnoli. Te posteni vesznícsar nyemi je
etak odgôvoro: mí edendrügoga poistva nê li nekrádnemo,
nego nyemi je i obarvati setüjemo. Blá'zena vész, stere
mesztancsarje szo posteni lüdjé!

Edne véshi zgorányi i szpôdnyi koncsarje szo v-ne-
presztani szrdê 'ziveli z-endrügim, i takse protivinsztvo je
besznelo med nyimi, da szo sze na ceszti edendrügoga niti
ognoti nêsteli. Z-toga je csesztô szvaja nasztánola, stera
sze je z-bítjem i dosztakrát z-krvi polejányem dokoncsati
mogla. Neszrecsna vész, stere mesztancsarje eden-
drügoga nelübijo i z-endrügim vu protivinsztvi
'zivéjo!

Vu ednoj véshi je sôla potrêbna bíla, i nê szo meli
pênez, kâ bi jo zídati dáli, ali volo k-tomi szo meli. Ti
edni z-mesztancsarov véshi szo cigel bili, ti drügi szo pê-
neze dáli, za stere szo potrêben lésh küpili, zidárje i te-
szácske szo zobsztom delali, deraske szo niksega nájema
nêzeleli, i sôla je gotova bíla. Blá'zena vész, stere
mesztancsarje k-naprêpomáganyi obesinszkoga
dugoványa radi prisztáplajo!

Vküpvzétje. Vu véshi je li tak mogôcsi bla-
goszlov i blá'zensztvo, csi nyé mesztancsarje eden-
drügoga lübijo, postüjejo, pomágajo, z-endrügim v-

míri 'živéjo, k-obcsinszkomi dugoványi radi prisztáplajo.

Lüdjé vu vidimoszti poistva. (Vucs. na szvoj krsacsák kázajôcs) ete krsacsák je moj, (na edno kamenico, potom na edne ABC kázajôcs) eta kamenica je tvoja, ete ABC szo N-a. Ka je moje, je moje lasztivno, moje poistvo, ka je tvoje, je tvoje laszno, tvoje poistvo, ka je N-a, je nyegovo laszno, nyegovo poistvo. Moja lasznoszt je moj gvant, moja hi'za i nyé ôprava; moja lasznoszt szo moje nyíve, gorice itv. vsze tô vküpvzéto je moje poistvo. — Jeli tvoji roditelje májo hi'zo? — nyíve? — gorice? itv. — Jeli je tô nyihovo poistvo? Imenüj taksa dugoványa, stera k poistvi tvoji roditelov szlísijo! — Hi'za, ograd, nyíve, márha itv. Jeli tak z-vnôgi dugovány sztojí poistvo (vrêdnoszt) lüdi? — Poistvo lüdi z-vnôgi dugovány sztojí. K-poistvi lüdi szlísijo: hrami, ôprave hi'z, 'živína, ôgradje, gorice, nyíve, trávnicke, logôvje, krma, 'zívís, o-detel, preküpcsa, pênezi itv.

Jeli poznate taksega csloveka vu vészi, kí má poistvo. Ka pa taksega, kí ga nema? — Kí má poistvo, sze pré-mocsen zové, kí ga pa nema, té je neprémocsen. Jeli poznate taksega csloveka, kí jáko doszta poistva má?

Kí doszta poistva má, sze bogátec, kí ga pa malo ali rávno nika nema, sze szirmák zové.

Bogátec i Lázár.

Bio je eden bogátec, kí sze je nesztanoma gosztio, i nê je znao za trplênje szirmákov. Príde ednôk eden ne-volen kôdis, Lázár pred dveri palacse nyegove, pun ran, rôni, lacsen i 'zéden, kí bi sze li z-onim drobtinyem rad zadovolo, stero je z-sztola bogátoga kapalo; ali ni toga je nêdobo, — nê je bilô csloveka, kí bi sze szmilüvao nad nyim. Eden trôst je naisao neb'ze pri pszê bogátca, steri szo lízali rane i otávlali bolezní nyegove. Mr'o je medtêm Lázár i v-nebésza pridôcsi, oszlobodjen je od vsze 'zukoszti zemelszke. Mr'o je i te nemíli bogátec, ali toga düsa je na peklénszke moke nesena.

Bojdté milosztivni, liki je milosztiven ocsa vas vu nebészaj. Vlomi z-krúha tvojege potrebü-vajôcsemi, i oblêcsi gori nágoga. Csi szí bogat, daj bogato, csi malo más, daj i to malo z-dobrim szrdcom.

N..! kada szo prisli tvoj ocsa k-poistvi? Jeli, ka szo od szvojege pokojnoga ocsé vzéli prêk poistvo, po nyi szo je öroküvali? (Vucs. je potrêbno poznati násztaje roditelov deteta na poistvo gledôcs). Tak sze k-poistvi po öroküvanyi príditi dá. B..! kakda szo szí szpravili tvoji roditelje szvojo vrêdnoszt? Jeli, kâ po lasztivnoj pacslívoszti, po deli? — Tak je vrêdnoszt po pacslívoszti i deli tüdi magôcse szpraviti.

(Po prílicsni pítanyaj sze eti odgovorje vö májo potégnoti) k-vrêdnosztí sze po öroküvanyi príditi dá. Poistvo je po deli i pacslívoszti mogôcse szpraviti. Doszta ji po kockanyi obogati. Níki tak obogatíjo, ka pêneze naidejo ali szkopajo. Níki szí po tatíi, jálnosztí, roblenyi scséjo vrêdnoszt príszkati. Szkopci po skrtlányi obogatíjo. Tatía, jálnoszt, roblenye szo prepovêdane potí pri szprávlányi poistva. Bôg velí: „nekradni!“ nepo'zeli nika, „ka je blíznyega tvojege!“ Najgvüsnêsa skér szprávlanya poistva je — delo i pacslívoszt.

Prílicsne recsí. Delo prineszé szvoj szád. Kí kak szêja, tak 'zenya. Hüdô szprávléno, hüdô veszne. Tatía sze z-málim zacsne, z-velkim dokoncsa. Krivicsen 'zukavec jezero pravicsni po'zré, itv.

Sparavnoszt.

Bilá szta dvá brata, Stevan i János. Csi szta pêneze dôbila, Stevan je vcsazí v-stacun bé'zao 'z-nyimi szladceé küpüvat, János je pa szvoje materi dao na hranbo, mati szo je na dobro meszto vödáli na 'zój, i z-prisparani krajcarov szo naszlêdnye rhânski naraszli. Z-eti dvê bratov

steri je bio sparaven? — steri zapravlács? — Sparaven cslovek nerazszipáva pênez na nepotrêbna i nehasznovita dugoványa.

Stevan szí je tecsasz dvakrat mogao oblecsalo sívati dati, dokecs János ednôk; ár szí je Stevan vnêmar djao 'znyim i precí ga je raztrgao, János je pa szkrb noszo na szvojega. Sparaven cslovek varje, ka má.

Csí szta zmêne dugoványe dôbila, Stevan je szvoje precí pokváro i tálucso, János je pa szoje lepô v-rédi dr'zao i obarvao. Sparaven cslovek escse i to najmênse i najzbo'znêse dugoványe v-postenyê dr'zí i obarvati setűje.

Stevan sze je domá vszigdar li zmênýao, i li vu sôli je malo v-knige pogledno i to goridáno li be'zêcs precsteo; záto je szvojo lekcio rétkogda znao. János sze je domá tũdi gdate zmênýao, ali i vesio sze je tak domá, kak vu sôli; záto je vszigdar vsze dobro goripraviti znao. Sparaven cslovek szí sparavno dene i z-vrêmenom i príliko csedno nũca. Vrêmen je pênez, velí Anglus.

Bojdi vu vszem sparavni,
V-novci, v-deli v-vrêmeni;
Kí tá prav zná nũcati,
Nema vbôgo sztrádati.

PÉTI TEKÁJ.

Vész i nyé kotár z-predhodécsim szpoznanyem
szpísza zemlé, i nyé rasztine i szkopaline.

---

41. §.

**Oszem krajôv szvétá. Szpôtenye vu sôli i vészi pôleg
szpísza zemlé.**

Poká'zte mi od steroga kraja ide gori szunce? —
od steroga ide doli? — — On kraj, od steroga szunce
goriide, sze zhod, od steroga pa doliide, sze zá-
hod zové. Sztante szi tak, kâ de vam z-dészne zhod, z-
lêve pa záhod. Tisztí kraj, prôti steromi z-obrázom szto-
jíte, sze pônôcs, te z-têm zôcsi bodôcsi pa, steri vam je za
hrbtom, pôdné zové.

Sztante szi z-obrázom nad pônôcs. Steri kraj je zdâ
pred vami? — steri za hrbtom? — steri na lêvo? — steri
na dészno? — Osztante tak, kak sztojíte, i povête mi: gde
je pônôcs, gde pôdné, záhod i zhod? — Pred menom je
pônôcs, za hrbtom pôdné, na lêvo záhod, na dészno zhod.
— — Pravte tô vu versusi!

Pred ocsima pônôcs, za hrbtom pôdné mam,
Z-lêve sze na záhod, z-dészne na zhod podam.

Vtégnite vö právo nad pônôcs! — — nad pôdné! —
itv. (Deca sze vu szpôtenyi i du'ze flíszati má.)

Miszlimo med pônocsnim i pôdnésnyim krajom edno
szrêdnyo krajíno. (Vucsitel z-rokôv ká'ze.)

Eta krajína sze zové med pônocsjôv i zhodom
le'zécsa krajína, ali nakrátci: ponôcs=zhod. Med

pônocsjôv i zâhodom le'zêcso krajîno pônôcs=zâhod, med pôdnévom i zhodom bodôcso pôdné=zhod, med pôdnévom i zâhodom bodôcso pa pôdné=zâhod zovêmo: pônôcs, pôdné, zâhod i zhod szo stirje glavni kraji, pônôcs=zhod, pônôcs=zâhod, pôdné=zhod i pôdné=zâhod pa stiri prîsztranne krajîne szvêta zovêjo.

Med sterima glavnima krajoma je pônôcs=zhod? — ka pa pônôcs=zâhod? — itv. (Trpêcse flîszanye.)

N...! sztôpi vö na szrdtél! Od steroga kraja szo ti dveri? — kâhle? — tábla? — ete kôt vucsevnicè? — itv.

Tekáj o bhoda. Vucsitel szi prîliko vzeme, dête na 'ze szpoznani dugovány námesztîni násztajov vu rázumi szpîsza zemlé potrêbno szpoznanye pelati, i tak szi k vucsenyi szpîsza zemlé pôt ravnati, na téli videna i poznana dugovány na télco prêkneszti. Tomi sze je etak mogôcse zgoditi: csrno táblo z-blanyov na sztolice dolipolo'zi i na nyé prôti pônôcsi le'zêcsega kraja szredîno kázavsi, etak pîta: prôti steroj krajîni szvêta szpâdne ete tál táble? — Odgovor: prôti pônôcsi. (Na té tál píse eden velki P.) Té píszk nam má pônôcs znamenüvati, (potom na szredîno szpôdnyega kraja táble kázavsi), prôti steroj pa ete? — Odgovor: prôti pôdnévi. Na té konec naj píse eden máli p. Tô znamenüje pôdné. Na lévo stran táble naj polo'zi eden velki Z., na právo pa eden máli z. Tak de meo znamênya stiraj glavni tálov szvêta. Prîsztranne krajîne naj zname-nüje z-pîszkmi: Pz. Pz. pz. pZ. Gda je 'ze na tábli flîszanye vu szpôtênýi dokoncsao nazâpovêszî táblo na nyé meszto, opômenovsi deco, ka szi na tábli ali kaksemkoli drûgom dugoványî odzgora more miszlitî pônôcs, szpodi pôdné, z-dêszne naszrêdi zhod, z-lêve zâhod. Med pônocsjôv i zhodom na dêsznom küklê táble je pônôcs=zhod itv. Vu szpôtényi etom vucsit. teczasz má flîszati deco, dokecs ona po dolizbrîszanyî vszê znamêny na práznoj tábli pokázati zná vszê oszem krajôv szvêta.

Zdâ naszledüje, da vucsitel vu vucsevnicî bodôcsi dugovány presztorni sztâlis na tábli vu obrázki naprêposztávi. Na tô gledôcs etak pîta: od vucsevnicè szredîne

miszlivsi, na steri kraj szpádnejo dveri? — ka pa ete oblok? — pa tábla? — itv. Teda na szredíno táble eden poreden cigel zrovata, i etak gucsí nadale: miszlite ete rovat, tél ali pod vucsevnicie (na rovata szredíno eden O píse). Eto znamênje boj szredína rovata. Stera nyega sztran szpádne nadpônôcs? — stera nad pôdné? — itv. (Vucsit na oszem krajôv polo'zi szvoje píszke.) Povête mi 'ze, nad steri kraj szpádnejo dveri? — — Nad pôdnôcs. Csi bi tak na tábli na rovat steo djáti znamênje, kama bi je mogao polo'ziti? — Nad pôdnôcs. (Vucsit. vu rovat edno málo znamênje píse.) Od szredíne vucsevnicie kama szpádne ete oblok? — Nad pôdné. Kama ga tak na tábli bodôcsem rovatí píszati mam? — Vucs. z-etak tálom vu rázumi szpí-sza zemlé (presztornicsnom) naprêdá i drúgi vu sôli nahájani dugovány télni sztan, i potom z-decôv szamôv vardêva naprêdánye vu vucsevnicí bodôcsi násztajov télni sztánov, vu presztornicsnom obhodi, najprvlé na tábli, potom na poszebni kamenicaj.

Teda naszledúje, da okôli sôle le'zécsi znamenitêsi mész, cész, i redôv hramb télni sztan vu télcnom naprêdávanyi na tábli gorivzeme, obszebi sze razmivsi, kâ de vszáki vucsitel k-sztáni vészi primerjávaeo télcno gorijemánye. Obhod etaksi má bidti: od sôlszke hrambe nad steri kraj szpádne cérkev? — farov? — A.. ceszta? — B.. ceszta? — Znamenüjmo tak sôlszko hrambo z-etim rovatom (Vucsit. na szredíno táble edno csetvéro-vogláto hrambo zrovata.) Prôti steromi kraji szvêta sze vlecsé N. ceszta? — Prôti pôdnôcsi. Denmo jo tak nad pôdnôcs. (Vu ednákóm dúgom tégi.) Kre pôti ido hi'ze na dvá redá. Csida hi'za je najbli'ze pri ceszti prôti pôdnôcsi idôcsoj? — Denmo jo sze! Za tôv csida hi'za le'zí? — Denmo jo doli! — Od steroga kraja je cérkev i nyé plac? — Kama jo tak denemo? — Od steroga kraja je ostaría? — N-va hi'za? — Stera je bli'ze, stera dale? — Stero tak bli'ze mámo djáti? — Stero pa dale?

Za volo véksega kebzüvanya i obilnêsega szpôtenya, vucsitel zapovê deci, da vszáki ono vilico, vu steroj sztojí, i tá pelajôcse presztore na kamenici dolizrovata, ômurno je opômenovsi, da dobro pazijo na vílic i presztorov le'za-

liscse. Vucsit. de cílno csinio, esi grüntni rovat vészi na papíri zgotovi i pred gecco polo'zi. Máli dugovány je nê potrebnô na pazko vzéti, ali znamenita mészta sze morejo pred ocsmí dr'zati. Opômenek na pazko blízisa i dalêsa le'zaliscsa sze nema zamüditi. Cêlo dugoványe naj vucsit. pred decôv znamenito vsiniti setüje, naime kak lêpi z-drevjem obraseni tál vészi je ete i ete, kak lêpa ednáka vilica je tá i tá, kak csízta ali grda je edna i drúga ceszta itv. Csi je vu törem idti nê pogübelno, v-seregê naj pela gori vucsit. otroke, i tam grüntno téleo vészi pred nyé polo'zivsi, vküp jo prigliháva z-isztinszkim le'zaliscsom vészi.

42. §.

Pregléd kotára vészi z-predhodécsim presztornicsnim szpoznanyem vküpszklenyem.

Opôtenye. Ete szklen je na vucsitela celô szlobodno obhodjenje zaniháni: dôb, premenývanye, primêrjenye k-presztornoj dôbi vészi szam more doprineszti. Krajíne szo rázlocsne, i navêkse ednoj edno, drúgoj drúgo falí z-oni dugovány, stera sze kak reja cslovecsi rôk, ali po môcsi rodníce (natúre) naprêprinesene znamenitoszti eti od decé szpoznati morejo. Vu tom pripetjê sze nema vucsitel szamo li z-oni dugovány naprêdányem zadovoliti, stera na kotári vészi nyegovi oszovnikov preglédnoti morejo, nego szí naj príliko vzeme, za volo zadoblenya predhodécsiga presztornicskoga szpoznanya, nyé vu szpoznanye vszê oni dugovány szpelati, stera etomi szkleni na bívosztno kojno szlúzijo. Prvle, kak bi szpoznávanye domácsiga kotára z-otrokmi zácsao, je nezamüdno, da na eden i drúgi tál kotára, za volo námeszt-noga pregléda, 'z-nyimi vöide, da má, na koj sze med vucsenyem nazávati more.

Pregléd. Csi mí po N... vilici na konec vészi prídemo, jeli je tam konec ceszti, ali sze pa eta escse dale vlecsé po pôli? — V-sterô vész (váras) pela tá ceszta? — Po toj ceszti hodijo z-nase vészi v-N... i z-N-a v-naso vész. Z-N... vészi pá edna taksa ceszta v-N... vész, od tisztec pá v-L... vész ide: etakse potí sze prêk po cêlom országi vleseéjo, i takse potí stere sze po cêlom országi

vlecséjo, orszácske ceszte zovéjo. Na nisteri mésztajtakse vodé (potoci) jeszo, steri sze je nemogôcse ognoti. Ka jeszte na etaksi vodáj meszto orszácski csészto? — Mosztôvje. Gde jeszo pri nasoj vézsi etaksi mosztôvje? — Z-koj rédijo etakse moszté? — Jeli idejo i z-nase vézsi na drúge krajé orszácske ceszte? — Gde? — Kama? — Vu stere vesznice pelajo one?

Gda szmo po v-N... pelajôcsoj ceszti vküp sli, kázao szem vam na vecs mésztajt vôszke potí, stere szo sze po nyívaj i pásniki vlekle prêk. Jeli vam prídejo na pamet? — Takse vôszke potí, po steri lúdjé na nyíve trávnike, pásnike i logé hodijo, koníke (kôlnike) zovéjo. V-sterom kraji i gde poznate té? (Szpomínati sze májo i pêske potí, ali szteze.)

Rejene potí, 'zelezne potí.

(Po prílicsni pítanyaj, szpomínanyaj i pripovedávanyaj sze vô májo potegüvati eti odgovorje.)

Po orszácski cesztáj doszta kôl hodi, i po vnôgoj hodbi, vo'znyi do ceszte lúknjaszte, grúdnate, braszklave, ali vu de'zd'zevnom i mokrom vrêmeni nepohodne. Gdate je i ploha ali povôden zaprávi. Záto nyé csesztô povozijo z-zemlôv i potôcsnim kaményem, da sze naj zléhka nepokvarijo. Etakse pojí rejene potí (námeti) zovéjo.

Od nisteri lét mao i 'zelezne potí rédijo. Té sze etak zgotávlajo: najprvle viziko naszíplejo i lepô zravnajo pôt, poprecski po nyé v-zemlô zapanane leszene tramé zdévajo, na té na dvá kraja mocsne 'zelezne 'zrdi polo'zijo ino k-prêcsnim tramom zosrajfajo, da sze naj negíblejo. Po tê sze vlecséjo kôl 'zelezni potácske. 'Zrdi szo 'zlebáte, da naj potácske vô nemorejo szkocsiti. Po 'zelezni potáj drúga kôla nemoreje hoditi. Na 'zelezni potáj knyim primêrna velika kôla nücajo i szopôtnike je zovéjo. Na 'zelezni potáj po 20—30. kôl vküppri-

kapcsijo za endrügim, stera eden szopôtnik vlecsé, po môcsi szopôta, steri je na ti najprédnyi kôlaj.

Jeli szte 'ze vidili lagve zaparüvati? — Etaksega hîpa sze eden tál kropa na szpár (szopôt) obrné, steri rázno 'zené (napinya) dna lagva, gdate i pioko vövr'ze. Szopôt veliko gonécso môcs má, tak da dosztakrát i tisztó poszôdo razvr'ze, vu stero je notrizaprêti. Ta prédnya kôla sze gibár zovéjo; na eti jeszte eden velki vodé pun kotel, pod sterim nepresztano kûrijo. Po kûrjenyi de z-vodé szpár (szopôt), i té z-krepkim trôsenyem 'zené potáce gibára, i ete vlecsé za szebom k-nyemi prikapsena kôla. Csi ga sztaviti scséjo, zapréjo ga, ali na edno lûknyo vö-püsztijo szopôt. (Szopôtnik sze v-obrázki pokázati má.)

Potüvanye na 'zeleznoj pôti vugodno vcsiní nyé nászladnoszt, hasznovitoszt bisztrôcsa i tônyoszt. Na nyê kôla netrôszijo, obloci szo z-glazom oklajeni, i tak pôtnikov nedoszégne veter, de'zd'z, mraz. Szopôtnik tak bisztro ide, da csi bi sze mí od etec v N... váras pelali na nyem, steri od etec na deszét míl zemlé szpádne, zaütra ob sésztoj, ob devétoj vöri bi 'ze tam bilí, tak v-tré vöraj, i tam bi dugoványa nasa dokoncsali, i vsze tô nasz nebi vecs, kak 4—5. rhaniske kostalo, geto, csi bi na kôli sli tá, pôti bi najmenye trí dní dr'zála i vecs kak tríkrát teliko sztroska bi nam vözgonila.

Gda szopôtnik bisztro ide, pogübelno je, blüzi pri nyem sztánoti, ali po 'zeleznoj pôti prêkbê'zati, ár je szopôtnik v-ednom megnenyi tü, i csloveka odtél vdári i razmu'zd'zi.

Ka vsze naidemo od pônôcsnoga kraja (?) na konci dvorôv? — Pa na kraji hí'z? — Ograde (?), püngrade. Jeli tê jeszo znôtra vu vészí na dvoriscsaj? — Ka vsze jeszte na zhodnom kraji vészí? — Trate (?). Prêk trát nad pôdné (záhod, pônôcs, zhod) ka vsze jeszte? Gorice (?), dale vö

jeszo logôvje (gosztsé). Pri prôti M-i i N-i pelajôcsoj ceszti na dvá kraja jeszo nyíve, stere od ceszté po grabaj (sanci) odlocsene le'zijo. (Ka je imé etim nyívam?). Na dvá kraja nyív jeszo marofi. Pri ceszti prôti B-i idôcsoj jeszo pásnici (?), prêk tê trávnicí (?). Kre trávnikov tecsé N.. N.. potok (?). Na ovoj sztráni potoka jeszo goré i dolôvje (?). Vu N. dôli jeszte mlaka itv. (tekáj pôleg násztajov krajíne).

Opôtenye. Vucsit. edno prôszto télco kotára vézsi vze me doli na tábli, vödjavsi na nyê pôleg le'zalisesa i dalecsíne, vsze, ka je naprêdao, i notriszpíszavsi znamenitési tálov kotára iména, i povedavsi, kê vszi oni grünti zevszêm na nyi bodôcsim vrêd k-vészi szlísijo, i navküp sze kotár (határ) vézsi zovéjo, i kê szo prêk tê 'ze szôszedne vézsi grünti, i kê szo tê gde po vodáj, gde po potáj, gomi-laj, meháj i grabaj odlocseni. Na télcí gorivzeme vucsitel i szôszedne vesznice, ali szamo li meháske tége.

43. §.

Ogradje, szadoveno drevje, pôv za künjo, i cvetje.

Jeli máte ví zvöna vézsi (várasa) ograde (püngrade?). Jeli jeszte vu nyi drevje? — Jeli tô rodí kaksi szád? — Ka za szád rodí ono? — Takse ograde, vu steri szadoveno drevje jeszte, szadovene ográdce zovéjo. Sto vasz má takse ograde, vu steri rázlocsno zelenyé pôvajo za künjo, kakti: zelje, kalarábo, mrkevco itv.? — Takse ograde, vu steri za künjo zelenyé pôvajo, kőnyne ôgrade (gredé) zovéjo. Steri vasz má taksi máli ogradcsec, vu sterom sze cvêtje pôva? — Takse ograde, vu steri sze cvêtje pôva, zovéjo cvêtne ogradcsece (püngrade). Ka pa takse ograde, gde najbole grozdje pôvajo, kakda zovéjo? — Takse ograde, gde najbole grozdje pôvajo, gorice (vínograde) zovéjo.

Vküpvzétje. Jeszo szadoveni ogradje, zele-náti ogradje, cvêtni ogradje, vinszki ogradje.

Ponovljena pítanya. Ka za ograde zovémo szadoveno ograde? — itv. (Vucsit. povedati má, kê jeszto taksi

ogradje, gde sze vise imenüvana dugováuya navküp pôvajo, i nazáva sze na etakse, od decé poznane ograde.)

N..! Imenüj vszáke dôbi szadoveno drevje, stero sze vu vasem ogradi nahája! — B..! Ka za szadoveno drevje poznas zvön toga? — — Ka za szadoveno drevje jeszte tak? — Jeszo jablani, grúske, szlive, breszkvi, orêi, kosztanye, lesnyeci, csresnye, visnye itv.

Jablan. Jeli bi znali vözmeknoti eto jablan? — Zakâ nê? Ár je z-korenyom globoko v-zemli. Jeli má vszákse drêvo korenyé, z-sterim je mocsno v-zemlo vko-renyeno? — Jeli znáte, kakse je korenyé drêva? — Viste, eti na tábli vam je dolizrovatam. Z-koj sztojí korenyé? — Korenyé z-dosztá ténsi i kúsi 'zílíc sztojí. Ka vise korenyá obszebi sztojí, sze szteblo zové. (Vucsit. vu rovati dale ká'ze.)

Jeli je szteblovje drevja vsze ednáko kusztó? — Stero je redovno ténsé? — Stero kúse? — Stero sztarêse? — Stero mládo? — (Vucsit. ká'ze edno z-gládkov i edno z-braszklavov szkôrjov.)

Zvönêsnyi tál drêva, steri cêlo szteblo pokríva sze szkôrja zové. Pod etov znôtra je drêvo szamo, najznotrê gedro. Szkôrja mládoga drevja je gládka, sztároga braszklava, szkôrната. (Slátajte obôjo!)

Kelko szteblov má vszakse drevo? — Vise sztebla sze drêvo na kraje razpüsztí. Korenyé i szteblo szem 'ze dolizrovatao; zdâ bom vêke rovatao. Vídite, uistere vêke szo na dvá, trí i vecs krajôv razpüsztisene.

Eto mam v-rokaj edno vêko; glédajte kak zlehka sze vugne. Vêke drevja szo vugibke. Ka je ténsé, jeli szteblo, ali vêke? — Vêke szo redovno ténsé, kak szteblo. Na vêkaj je lísztje. (Vucsit. na vêke lísztje zrovati, ká'ze je i rodicsno.) Kakse lícojne je lísztje cseresz leta, jészeni? — Ka sze godí z-lísztjem na jészen? — Cseresz leta je lísztje zeléno, na jészen oblêdi, doliszkáple, z-zemlôv sze zmêsa i rodno jo vecsiní.

Li poglednimo na etoj jablanovoj vêki lísztje, z-kêm je zraseno ono k-vêki? — Z-ednim málim sztéblicom. Vi-

ste, tô málo sztéblice sze notri rozpüszti po lísztí do nyega szredíne. Odtéc sze drôbne 'zilice rozpüsztižo po cêlom lísztí. (Vucsit. preglednoti dá i te drüge tále, ino nyí lasznoszti potom etak vzeme vküp.)

Líszt má sztéblice, 'zilice (rebrovje), osztric, spic, zgornyo i szpôdnyo blanyico, lícojno, odzgora zeléno, szpodi szívo i koszmáto, obrázko dúgo, okrôglo.

Cserez zíme vêke celô prázne osztánejo; ali na krajê vèk (vucsit. preglednoti dá) sze málicske vösztójécse ocsi viditi dájo (popovjé). Jeli szte 'ze vzéli na pamet, kê eto, gda toplo szprotolêtje príde, vszigdar na vèkse i vèkse ide? Naszlédnye tak velko gráta, da sze rozpôcsi, i z-nisteroga de cvêtje, z-nisteroga pa lísztje. Cvêtje pét lisztékov (kehlí) má, steri szo jáko lêpi, béli ali erdéci. Li glédajte, znôtra vu cvêtki jeszte doszta máli klícsic, steri vszáka edno málo práhsecno glavíesko má na konci: té sze práhsnice zovéjo. Naszrêdi med têmi v-ednoj na pét tálov pôsenoj szklécsici na dne jeszte edna zeléna gombica. Cvêtka lisztovjé doliszkáple, práhsnice poszehnejo, ali ta mála zeléna gombica osztane, nesztanoma sze povéksáva, i nistera tak velka zraszté, kak dobra pesznica. Tô de jaboko, kak szád jablani.

Vküpvezetje ti eti naprêdáni.

Na kusztoszt gledôcs ka za jáboka pozmate? — Jeli szo tak jáboka rázlocсно kuszta? Jáboka szo rázlocсно kuszta, jeszo tak drôbna, kak orêi, jeszo i tak kuszta, kak obê pesznici csloveka.

Na lícojno gledôcs ka za jáboka jeszo? — Na lícojno gledôcs szo jáboka zeléna, 'zúta, erdécsa. (Deca sze opomenôti má na lícojno nezrêli (kilavi) jábok, stera szo vszigdar zrok velkoga betega i dosztakrát escse i szmrti.)

Na 'zmâh gledôcs szo jáboka szladka ali kiszila. Kilava jáboka szo szûhona i britka.

Na obrázko gledôcs szo jáboka navékse okrôgla. Jeszo i naduzi okrôgla, i pogacsászta.

Jaboko je zvôna rávno tak z-kô'zov-obraseno, kak 'zíva sztvár. Ete zvônésnyi zakriv je lüpinye

jaboka. Pod tēm je nyega meszô, stero je 'zupnato. Znôtra naszrêdi v-nyem vu pêt máli hí'zieskaj sztojí deszét zrníc (pecsjé), stera szo vu zrêlom jaboki csrna, vu kilavom pa zeléna.

Zdâ vam vu príliki pripovêm:

Kakda de z-pecsjá jablan?

Vu ednoj véski je sztao cden bogat goszpôd. Kak je on ednôk vu püngradi na szvojoj pocsiválnici szedo, edno lêpo zrêlo jaboko je szpadnolo doli pred nyega z-jablani.

On je je gorivzéo, olúpaó, i pojo; pecsjé je pa v-pr-gíscso pôbrao i edno zrno je v-zemlô püsztó, i z-dobrov zemlôv je pokrio. To málo zrnícse sze je szume'zílo, nezajôcse ka sze má 'z-nyim goditi, z-kelkim bole bi nyemi bilô escse du'ze vu nyegovoj lêpoj hí'zicski, kak vu etoj grdoj zemli prebívati. Kcsaszi sze eden kmicsen oblák zav'r'ze, steri sze prêkvlecsé po püngradi, i dobro ga polejé. Zrnícse sze je dobro ná pilo de'zd'zevni káplic. Drúgi dén je lêpo toplo vrêmen bilô. Obsütílo je tó zrnícse, i gori sze je trücalo na toplôcso, i ednôk sze je nateliko vtegüvalo, da sze nyemi je csrna szüknya razpráscsila i naszrêdi 'z-nyega je edna gingava kliesica nasztrégala vö z-mulicskim kornícsom, szvilnim szteblom i lizstnátov glavicsicov. Kornícs je na prszaj materé zemlé íszkao jeszti i piti, i na szrecso je naisao telko, kâ je 'z-nyega i sztebliesi ino lizstékom podêlo nikeliko, i tak szo vszi navküp goriraszli.

Medtēm je goszpôd pá vu püngrad prisao, i doli sziszêvsi na pocsiválnico, várao je, kâ tam, gde je zrnícse v-zemlô püsztó, edna vaj'zica vise sztojí od te drúge zemlé: vkrâ jo potíszne, i ka vzeme na pamet? — Edno mulicsko mladicsico. Radoszt ga je obísla, i preci je gnojsnico prineszao i poléjao je mladicsico, da bi kornícske kâ jeszti i piti meli. Tó je vecskrát csinio, i mladicsica nyemi je v-tisztom leti tak kuszta zrászla, kak edno kuszto goszecse pero. Drúgo leto je escse véksa zrászla, na trétje leto je pa 'ze na vsze kraje dúge véke gnála. Na strto leto príde goszpôd vu püngrad z-osztrim no'zicom, z-ednov rokôv dr'zí mladíko, z-drúgov ji pa na szkôrjo mêri z-no'zicom. „Dober goszpôd, velí ona, proszim te, nevmôri me! vém

szem jasz escse tak mláda!“ „Nescsem te vmoriti mladi-
csica moja, velí goszpôd, nego ti nôvi lepsi 'zítek dati. Csi
te etak niham gorirászti, szledi bos mi lagov szád rodíla.
Lüdjé bi ednôk tak pravili, nehasznovito drêvo je eto,
vszêcsmo je doli i vr'zmo je na ogen.“ Mladika je mucsala.
Goszpôd ji je pa eden kri'z vrezao na szkôrji, i vzévsi z-
vceplenoga drêva edno okô, notri je je prite'zo vu kri'z,
zavézao je je z-szkôrjicov i odisao je. To notri prite'zeno
okô je nesztanoma raszlo i nôve vêcsice je gnalo; te indas-
nye vêke je goszpôd dolizrezao i etak je erkao: „no má-
licsko drevéce, rászi i cveti!“ Tak sze je zgôdilo. Po ni-
sterom leti je z-mále cepicsicice velko drêvo odraszlo gori
i 'zmâhni plemeniti szád je rodílo.

Z-ete mále prílike zlehka zarazmite, kakda
zgájajo i osznávlajo szadoveno drevje. Szemen
(pecsjé) sze v-priprávleno dobro zemplô poszêja,
vlago vzeme v-szébe i nadűje sze, pôcsi zklica sze,
klice eden tál de korenyé, drúgi szteblo i lísztje.
(Vucsit. tô na zklicanom grahi pokázati má.) Ko-
renyé doli vu zemplô, szteblo pa i lísztje kumesz
na szvetloszt szunca híti, cseresz 3—4. lét vê-
csice i lísztje 'zené. Teda szteblo vcepíjo, da ple-
meniti szád rodí (osznávlanye drevja).

Jeli grúska tüdi má korenyé, szteblo, vêke lísztje,
cvêtje, szád? — Ka pa csresnya? — Pa szliva? — itv.

Vszáko szadoveno drêvo má korenyé, szteblo,
vêke, popovjé, lísztje, cvêtje, szád.

Jeli sze korenyé, szteblo, i vêke vszigdar nahájajo
na drevji? — Ka pa lísztje, cvêtje i szád?

Steroga vsze száda znotrêsnye zrnye má trdi, i ste-
roga méhki pokriv? — Szád je na zrnye gledôcs
dvôje dôbi, kakti: trdoga (kosztsicsni dpl. breszkev,
szliva itv.) i méhkoga zrnya. Imenűj trdoga — —
méhkoga zrnya szád.

Jeli sze vszáki szád k-ednomi hípi zorí? — Steri sze zori ranê, steri kesznê? — Jeli je Bôg tô tak dobro szkoncsa?

Haszek száda.

Szád je nászladna, 'zmâhna i zdrava jêsztvina. Cêlo leto lüdém na otávno jêsztvino szlú'zi. Nisteri szád, kakti jáboka i grúske, i szirôvi, nisteri pa, kakti szlive, csresnye, li szamo poszûseni sztojí. Nisteroga szkühajo i v-gla'ze zaprávlenoga szránijo za bete'zníke, ali zdravim za szladcsec.

Egris. Jeli poznate egris? — Jeli on na tak visziko raszté, kak jablan? — ali csresnya? — Jeli 'z-nyegovoga korenyá szamo edno szteblo ide vö, ali sze pa vise korenyá sztébla-razpüsztíjo? — Takse drevje, steroga sztébla sze kumesz korenyá precí razpisztíjo, sze grmôvje zové. Grmôvje je navékse nisziko. Jeli poznas tí i drügo grmôvje? — Stero je ono? — (ribizka, trnina, lészka itv.).

Jeli szte gda bráli egris 'z-nyega grmá? — Jeli, kâ ga je 'zmetno brati? — Zakâ je 'zmetno? — Ár na vëkaj trnye má. Jeli je v-egrísi szamo edno szemen? — Kakda je eto szeménye razdêvano? — Taksi szád, steri je z-ténkov kô'zov obraseni, sze 'zupnati, i vu steroga zupnatom meszê je doszta szemena, sze grozdje zové. Imenüj grozdnati szád? — Grozdnati szád je egris, ribizka, grozdje (vinszko). Kakse je grozdje egrisa na velikoszt, obrázko, lícojno gledôcs? — Kakda je nücajo? — Kama szadíjo egris i ribizko vu ogradaj?

Ponávlana pítanya. Imenüjte vszáko v-ogradi bodôcse szadoveno drevje, stero poznate? — Stero zmed têm je viszikoga sztebla, pa stero li grmôvje? — Stero je trdoga szemena, stero méhkoga szád? — stero je grozdje rodéese drevje? — Komi mámo z'mâhni szád hváliti? itv.

Csi drevje 'zmâhni szád rodí jeli nam je szlobodno nyé kvariti, opüsztsávati? — Jeli szmo je du'zni gájiti i oprávlati?

(Za volo būda pazke i ôsznave rázumna, gori daj vucitel z-decov poiszkati prígliho i rázlocsek med nisterim drevjem vu glavni tégi), kakti:

Prígliha i rázlocsek med jablonov i csresnyov.

Prígliha. Obê máta korenyé, sztébla, vêke, cserez leta lísztje, cvêtje, szád. Obê szlísita med visziko drevje. Obê szád je námeszen, 'zmâhni, i szirôvi, szúhi dober jeszti. Obê doszta lét 'zivéta, itv.

Rázlocsek. Csresnye szo redovno vísise, kak jablani. Csresnye sze ranê zoríjo, kak jáboka. Jáboka szo kúsa, kak csresnye. Jáboka szo méhkoga, csresnye trdoga szemena szád. Csresnye szirôve li krátki híp, jáboka pa dugo sztojjo itv.

Zelenyé za kûnyo. Dajte naprê, ka vsze sze pôva na ôgradaj, ali gredáj?

Na gredáj sze pôvajo: krumpiske, grah, gráhscsics, saláta, kalarábi, mrkevca, zelje, csesznek, lük, retkev, zeller, petre'zel, ugorke, tikvi, dinye itv.

Krumpiske (kolompér). Krumpise vszi poznate, jeli? — K-kaksemi szádi szo oni priglíhni, na obrázko gledôcs? — K-jábokam? — Ali dönok szo vu vnôgom násisí, kak jáboka, jeli? — Jeli jeszo tak lêpi, kak jáboka? — Jeli disíjo tak lepô? — Jeli na drevji rasztéjo, kak jáboka? — Jeli sze z-pécsjá klicajo? — Stero je hasznovitêse lüdém, naimre szirmákom?

Krumpiske szo na veliki haszek lüdém, naimre szirmákom, ár szítno i tónyo hráno dávajo. Csi je li z-lüpinyem szpecséjo ali szkűjajo, dönok szo 'zmâhni. Z-olüpani sze rázlocsna jésztvina szprávla. Pecséjo 'z-nyí, z-melov zmêsani, krúh, pogacse i rázlocsno pecsenyé. Krumpiske szo veliki blagoszlov zá lüdí, ár i vu toj najzbo'znêsój zemli zrasztéjo.

Steri vasz je pomágo gda krumpise szaditi? — Steri bi vasz znao povedati, kakda sze pôvajo krumpiske? — Pôvanye krumpisov sze etak godí:

Zemlô szkopajo ali zorjéjo, teda vréd sztôpajo, ogone zravnajo, zdrobíjô, z-motikami jamice szkopajo, v-steré krumpise notrizmecsejo, z-gnojom ali szprhnyenov trátnicov zaszíplejo i zaglíhajo. Gda 'ze krumpisova nát najmenye na eden pedén dúga zraszté, okopajo i na dober csasz szledi oszíplejo je. Nát bêlo ali môdro cvêtje prineszé, z-steroga zeléni bomblecke narasztéjo; na konci leta nát poszêhne, krumpiske sze dozoríjo, vö sze szkopajo i domô zvozijo.

Na krumpisovoj náti bodôcsi bomblecke szo britki i csemérni. (Gda je krumpisov pri nasz escse nêbilô, kí szo ji malo kê pôvali, tak szo stímali, kê szo bomblecke nyí právi szád.) Jeszo 'zúti, esonkaszti i szívi krumpiske. Na obrázko gledôcs szo rázloecsni: okrôgli, naduzi okrôgli, dúgi itv. (Vsza tá vucsitel preglédnoti dá).

Eto máte krumpise! Jeli vídite na nyí doszta jámic? — Csi krumpise poszadíjo, ete mále ocsí vlogo cécajo z-zemlé i z-tê raszté vö nát, lísztje, cvêtje, bomblecke. Z-bombmlekov bi tüdi z-raszli krumpiske, ali doszta lepsi doszami krumpisov; záto ete ráj jemléjo za szemen.

Prvle szte tak pravili, kê krumpisov nát, lísztje, cvêtje prôti jeszeni poszehne i preide, i preide z-têmi navküpe i nyí korenyé. Ka stímate tak, zakâ trbê krumpise vszákó leto znôvics szaditi? — Záto, ár vu sterom leti oni zrasztéjo, vu tisztom i preidejo. Ka vsze z-zelenyá künye széjajo i szadíjo vszákó leto. — Kê etaksi náraszti vszákó leto preidejo, toga zrok je té, kê szo sztebla méhka, gingava, nê trda, kak drevja.

Takse nárasze, steri szteblo i szkôrja (kô'za) je méhka i gingava, i záto vszákó leto zrasztéjo i preidejo, travé zovéjo.

Imenúj mi z-pôva kúnje travíno! — Med travíno kúnje szlísi: grâh, grâhscies, krumpiske, saláta, zeller, zelje itv. poprêk vesz pôv kúnje je travína i záto sze vszáko leto znôvics more v-zemlô szprávlati.

Grâh. Ka mi znás praviti od grâha? — Grâh má korenyé, sztebla, lísztje, cvêtje. Vu mosnyicaj je zrnye. Grâh med travíne pôv szlísi. Jeszte gori-be'zéci i pêski grâh. Nyega cvêtje je lêpo bêlo, 'zúto i szívo. Tak nezrêli, kak dobro szkúhan je 'zmâhni i zdrav.

Grâhscies. Ka znás od grâhsciesa? — Ion má korenyé, itv. Travíne pôv je. Jeszte gori-be'zéci i pêski. Zrnye je v-mosnyicaj porédi, i naduzi okrôglo je. Jeszte 'zúti, bêli, csrni, i píszani. Zelénoga z mosnyicami kúhajo i 'zmâhno ráno dá.

(Vucsit. grâh i grâhscies vküp má priglihávati.)

Zelje. Ka znás od zelja? — Zelje má korenyé, sztebla (kocenyé), lísztje; csi v-szemen ide gori, má lísztnáta sztebla, cvêtje, szemén. Nyega szemén sze v-tople ali mrzle gredé nagôszi, szêja (najraj na vogeliscsa, da kapüszte misíce tak nezaprâvijo), z-szemena de kapüsšta, stera sze na gredé porédi poszadí. Lísztje zelja sze vküpzapré, i glavé do 'znyega, stere na jészen zribajo, v-kadi szklácsijo i dolizté'zijo; etak sze po malom csaszi szkvászi i técsno hráno dá, naimre z-braszkim meszom kúhana. Jeszte bêlo, môdro, i 'zúto zelje. Med szkúhov je, kak 'zito med krúhšnim, velike znamenitoszti vu vérsztvi.

Escse steroga zelenyá li szamo lísztje nücajo na jésztvino? — (Saláte, lobode, scsave.)

Mrkevca. Ka znás od té? — Ona má korenýé, mrkevco, nát. Mrkevca je naduzi okrôgla, kak valék, námeszna, 'zmâhna, szladka, ta edna 'zúta, drúga pláva. Kúhana je técsna hrána, naimre vu govenszko 'zupo sze meszto zácsimbe rada mecse. Deca jo i szirôvo rada jê, i pre'zené od nyé glíszte.

Jeli poznas i takse zelenýé, steroga naimre korenýé sze rado jê? — (petre'zel, zeller, spárga). Z-etaksi lísztjem i korenýom sze i hrána zacsinyáva.

Zdâ vidmo, steroga nárasza kûnye sze szamo glavice? — steroga szamo lísztje? — steroga szamo korenýé jê?)

Opôtenye. Gde vucsit. vrêmen dopüsztí, naj szpitáva — naimre od deklícsk — escse vecs od nárasza k-kûnyi szlisajôcséga. pred ocsmí dr'zavsi, kâ li na téli vszákdenésnyéga 'zítka osztánoti, i vszega, ka bi zvôna i vise toga slo, sze szkrbno varvati má. Násztajnoga pregléda, gde je potrêbno, naj nezamüdí. Tak zelenýá kûnye, tak eti naszledüvájôcséga ôgradnoga cvêtja pregléd sze z-znamenitim tálom deklícsk dotécse.

O gradno cvêtje.

Vrle deklícske komaj csákajo, kâ bi szprotolêtje prislo, gdare bi one gredé goriszkopale; molécs sze, proszijo mater: „meni tüdi edno gredô, mama moja! za moje cvêticse,“ — „meni tüdi edno!“ Gda nyim mati vözravna po faláti uyihove gredé, hítijo po 'znyôro i grable; za 'znyôrov szi vöszklácsijo gredé, z-glablami je pa lepô zravnajo. Domô be'zízo i mater cvêtno szemen proszijo. Mati nyim tádá vu papíre zaszükano szemen, da szi zeberéjo 'z-nyéga, ka stera szêjati scsé.

Ednôk szo trí szesztre szemen cvêtno prebérale. Ta najvéksa je etak govoríla: „jasz bom rô'zo (scsípek) szadíla; ár je rô'za najlepší cvêtek.“ Ta szrêdnja je etak právila: „meni lilíom trbê; ár sze mi on za nyéga lépe bêle lícojne volo bole vídi, kak rô'za.“ Ta najménsa je pa etak erkla: „jasz bom z-tov lepô disécsov violícov dr'zála; ár

tô najráj mam.“ Mati je je do konca poszlúsala, i etak nyim je govoríla: „jáko lêpi cvêtji szo vszi trijé: ali escse lepsi do pred vami, csi vam povêm, ka oni znamenújejo. Rô'za znamenúje szrdea dobrôto i lübeznívoszt, lilíom nedú'znoszt, violica pa krotkoszt i poníznoszt. Cvêtícse vase najzevszê tê bode, i csi de vam ednôk cvelo, prídi vam na pamet, da kaksa sznâga je püngradi rô'za, lilíom i viola, taksa lepota je szrdci deteta nyega dobrôta, nedú'znoszt i krotkoszt.

Vidmo nadale, kak sze vrseníjo mále deklícske okóli szvoji cvêtíni gréd! — Vöpotoríjo szemen, lepô na nyé potégnejo zemlô i tam je nihájo pocsívati; Bôg pa toplo roszô i de'zd'zek püszti na 'zédno szeméncsece. Eto sze napíjé i nadúje, i z-szvojimi klicsicami, sztéblovjem i líszticsem vöpríde na toplo szunce; ali vöpríde 'z-nyim vréd i hûda mlaína, da to lêpo cvêtícse zadaví. Medtêm sze na nyô szúnejo te mále deklícske, plevéjo, okápajo cvêtícse i oszlobodíjo je od nyí hûdoga protivníka. Cvêtícse popovjé 'zené. Deklícske 'zmetno csákajo, ka szkríva eto vu szobi; po császi sze popovjé odpré i cvêtícse sze veszélo razpüszti, i z-lêpim poglédom szvojim baja te vrle deklícske. One prizovéjo szvoje lübléne roditele i brate, da sze i tê szrdce na radoszt razpresztré nad lêpim szádom nyihovi trûdov.

Kak je hodila Bária.

Bária je ednôk vözvála szvojega brata Gyürka v püngrad, da bi nyemi pokázala szvoje lêpo cvêtícse. Gyürko je gde z-ednoga, gde z-drügoga vtrgno, i malo ga pridêhnovski, tá ga je lücsó. Bária je tô nê rada vídila, i etak je múvala szvojega szprevédnoga brata: „Gyürko! nemáram, vtrgni szi z-mojga cvêtícsa, csi je ali pridühávati, ali na krscsák djáti scsés; ali szamo záto, kâ bi je tálücsao, mi ga nezapravlaj doli. Cvêtícse eto toti i tebi cveté; ali csi nyemi nevês haszka vzéti, niháj je tam, naj drüгим na radoszt cveté. Gyürka je szram grátalo i vêmda nyemi je rêcs k-szrdci prisla; ár je Bárici na nyega muvanye nê vecs zroka dao.

Csi te gda po püngradi hodili, odomiszlite sze i ví na recsí Báriice, i vszigdar proszte szlobodscsino, i tak szi tragajte cvêtícse.

N...! ka za cvêticse más tí najráj? — Ka pa tí? — Zakâ más rad rô'zo? — rezetko? — violo? itv. Poprêk zaka mámo radi cvêticse?

Cvêticse záto mámo radi, ár nam radoszt szprávľajo po nyí lepoti i nászladnom dísi. Lepota cvêtja glászi dobrôto Bogá, kí nam je nê szamo hasznovita, nego i nászladna podêlo.

Tulipán. Te lêpi tulipán vemda poznate. Komaj jeszte püngrad, vu sterom nyemi meszta nebi dáli. Eto je N... prineszao ednoga 'z-nyihovoga püngrada. Szpoznávajmo ga obilné!

Nyega táli szo: korenyé, szteblo, lísztje, cvetje, vu etom práhsnica, naszrêdi rodka (vu steroj szemen jeszte).

Dôb. Korenyé je k-lüki priglíhno, z-toga raszté vö cvêtek, lísztje dúgo ospícseño, kak mecs, szteblo k-valéki priszpodobno, cvêt je taksi, kak eden doliobrnyen zvon. Lícojna je rázlocsna, kakti: 'zúta, pláva, z-'zútov ali môdrov zmêsana. Tulipán je jáko précimben cvêt, ali dísa nema.

Prinásaj vam na pamet tulipán, ka bom zdâ pravo: tulipán je k-taksim deklam priglíhni, stere sze v-lêpom oblecsali zgizdávajo, ali rázuma i szrdca szí po hasznovitom vesenyê neosznávlajo.

Opôtenye. Vucsit. pôleg násztajov i od vecs püngradnoga cvêtja zvedávati má, zvöntoga, ka bi sze vu rodinszko-rovatno szpisüvanye púsztSao. Zadoszta je eti li glavne tále i znamenit-nêse lasznoszti szpoznati, z-tak tálom, da sze vu deteti vola i ná-gib k-dugoványam rodníce (natúre) obüdí, pridavsi eden i drúgi krátki návuk. Kak példa, naj sztojí etí escse edno zgovárjanye od ednoga i drúgoga cvêta püngradov:

Liliom. Ka znás od lilioma? —

Lilioma táli szo: korén, szteblo itv. Liliom je scsapináti cvêt. Nyega dvá lísztá szta nazâ

vugnyeniva i lêpe 'zúte 'zilice ido po nyima vdílek, to drúgo lísztje pa kumesz sztojí. Na ednom sztebli má trí, stiri, pét lisztôv. Lêpi précimbni cvêt je on, i nyega dís nászladen. Lísztje toga bêloga na obe'zúvanye ran nūcajo, ár vrácsno môcs má.

Prídi nam na pamet eta lêpa rêcs sz. písma: „glédajte liliome polszke! eti nedelajo, ni nepredéjo, i dônok szo lepse oblecseni, kak Salamon král vu vszoz précimbi szvojoj.“

Disécsa viola. Ka znás od té? — Disécsa viola je nisziki máli cvêtek, nyé cvêtno líszticse je môdro, eden nyega je szpodi szlôki, kak osztrôgvi. Vu szénci, med drúgi nárasz szkrita 'zivé, i nászladen dís rászürjáva okôli szébe. — Vcsimo sze od nyé, kâ dobri mámo i te bidti, gda nasz niscse nevídi.

Rô'za. Ka znás od ete? — Rô'za na grmê raszté, na vécicaj ospicseno trnyice má, v-püngradaj jo kre pôti radi szadíjo v-dúgom rédi, ár tak jáko szná'zi püngrad. Divja szamo pét, práva pa doszta cvêtni lisztôv má, i med nyimi szo práhske, naszrêdi med etimi je edna zeléna gombica, stera doli do dna ide, i vu toj je szemen szkrito. Nászladen dís má, i gde bêlo, gde erdécsó lícojno. Ogradcsarje po ceplenyi lêpe velike rô'ze zgájajo i za pêneze odávajo.

Z-rô'z mále deklícske lêpe vence pletéjo, zsterimi roditelom i rodbini na ôszvetne dní doszta csíszte, nedú'zne radoszti szprávľajo.

Po trnyi sze ide k-rô'zi,
I k-radoszti po szú'zi.

Netrplíva Klárika. Klárika i Katica szta proszili mater, kâ bi vu püngradi te eden réd rô'zic ednoj, toga drügoga drügoj dála. Dobra mati nyima je szpunila 'zelêne. Gda bi rô'ze popovjé gnale, Klárika je nêzadoléla csakati, kâ bi cveszti zácsale, nego je sla i szvoji rô'z popovjé je do ednoga vöölüpala; ali nyé radoszt je nê dugo trpêla: ár ji je edna rô'zica za drügov povêhnola i lêpo cvêtje tápüsztila. Katica je pa trplívo csákala; i nyé trplívoszt je vzéla szvoj lêpi nájem: ár sze je popovjé szamô od szébe razpüsztilo i na nászladne rô'ze osznôvalo. Klárika je nevoscseño glédala na rô'ze szesztré szvoje, ka na pamet vzévsa mati, etak je erkla Kláriki: „navcsi sze, csí moja, kâ „trplívoszt rô'ze rodí.“ Tô sze tak dá razmiti, kâ trplívoszt prvle ali szledi prineszé szvoj lêpi nájem.

Er'zika plevé.

Er'zika sze je z-lüblénov máterjov szvojov sétala po püngradi. Hodvi, mama moja, velí Er'zika, eta k-moje rezetke grédi, poglednivi, jeli je 'ze vöprisla. Gréda rezetke sze je ôzdalecs zeleníla. „Vö je prisla! vö je prisla! gríva zeléna je cêla gréda!“ kricsí Er'zika. „Preci viditi mávi, drágo dête moje, velí mati, jeli sze más zrok radüvati, ali nê. Poj bli'ze, poglednivi jo. Vis, eto eti je szama loboda, eto szo 'zgajôese kroplive, eto je divji petre'zel (trobolika), vsza tá szo nepozváni gosztjé, ni ednoga tê szvi nêszêjali, nego je szamô od szébe zraszlo z-zcsresanoga szemena. Êtaksi od szamoga szébe vu püngradaj naplodjeni nárasz sze mlaína zové. Li poj, nagnivi na kraj eto lobodo; glédaj med nyôv eto mulicsko lísztjicse z-kmicsno-zelénov lícojnov, tô je, ka szi tí szêjala, — tô szo tvoje rezetke. Mlaína jáko skôdi náraszí püngradov, nedá nyemi rászti, pocéca od nyega vlagó. Mlaíno precí vu nyé gingavoszti vö trbê poszkübszti, ali paziti trbê, da sze 'z-nyôv i te hasznoviti nárasz vöneposzkübé. Poj tak oszlôbodvi od nyé tvoje rezetke.“ Med plényem je mati etak govoríla k-szvoj máloj cséri: „mlaína je k-hüdim otrokom pri-glíhna. Csi sze eti med te dobre zmêsajo, pokvaríjo i te najbôgse. Vari sze ti hüdi i li z-dobrimi sze pajdásivaj!“

44. §.

Nyíve, trávníci.

Gdare szmo na pôli vküp bilí, kázao szem vam nyíve. V-nisteroj tábli szmo psenico vidili, v nisteroj 'zito itv. Povête zdá, ka tak vsze raszté na nyívaj? — Na nyívaj raszté psenica, 'zito, gyecsmen, ovesz, proszô, kukorica, grahka, detelica, konôple, lén, dohan, krumpiske (na kra-jíno gledôcs), itv.

Eto vam poká'zem psenicsno i hr'zeno zrnye. Eto je psenica, eto pa 'zito. Ka za rázlocsek jeszte med nyima na lícojno i obrázko gledôcs? — — — Eto je gyecsmen, eto ovesz. Ka za rázlocsek jeszte med tema na lícojno i obrázko gledôcs? — — — Psenica, 'zito, gyecsmen, ovesz sze szilje (sztremeno) zové.

Jeli bi brezi dela i trůdov ľudi kâ raszlo na nyívaj?

Kakda pripraví orács zemlô pod szêjanye? — Orács lagojo zemlô pognojí, potom jo ednôk (práhsenye), dvakrat (obrácsanye), tríkrát (szêjanye) zorjé, povlácsi i zravna. Kakda szêja? — V-prt, (lelajen, szêjanyek) szi szemem szíple, steroga naprê z-lêvov rokôv vküpdz'zí, z-právov pa 'z-nyega szemem jemlé i po ogôni (posztati) pred szebom tálücsa (szêja), potom poszêjano dobro notrizvlácsi.

Jeli je zadoszta ľudi delo k-tomi kâ naj zemla rodí? — Nê je zadoszta. Bôg na poszêjano szemem dezd'z ali rozszô, szunca tráke i toplôcsa pűsztí, i tak potom szemem zíde, raszté i, csi ga kaksí vdárec nedoszégne, dozori sze, i v-dobri zemláj dosztakrát deszét, dvajszeti, treszetikrát telko prineszé.

Ka za vdárci znájo doidti sziljá? — Tocsá, szűhocsa, velka mokrôcsa, povôden, mraz.

'Zítek psenice. Poszêjano szemem pocsíva pod zemlôv, kak cecátje détece pod plenícami zíbeli, szunca topeľ 'trák i vlaga zemlé po'zené i zdája nyega klicsice, stere korenyé szpűsztíjo doli vu krílo zemlé, i lísztje (szêtvo) kumesz prôti szunci i szêtva obzelení na zráki, raszté, i v-bétva

{szlamo) ide, stera szo znôtra prázna, zvôna pa okrôgla i nabücsena. Na vríhi bétev szo klasznáte vlatí, stere eden csasz zeléno pérje pokriva, potom sze 'z-nyega voolúplejo (zmetávajo) i rasztéjo. Bétva dosztakrát na csloveka viszikoszt zrasztéjo, do csasza szo zeléna, kakti i vlatovjé i ete prázne; potom ocvetéjo, vu klaszovjê sze zrnye zvr'ze, i gda je eto doraszlo, cêlo betvo zcsaszoma plaví, poszêhne, i tü je 'zétva.

'Zétva. Zrêlo psenico 'zeti zácsajo, i gedrni delavec sze veszelí szádi trüdov szvoji. (Ka vsze sze godí vu 'zétvi, notri do mlatídvi, — vidi pod 40. §. naprêdáno.)

Haszek psenice. Psenica je te najhasznovitêsi pôv nyív: 'z-nyé de lêpa mela, i z-ete rázlocsno lêpo pecsenyé i jêsztvina (kaksa?), dá dobre pêneze vértom i tr'zcom ino 'zívis národom. — — Znamenito je i 'zito pri vértstvi i vu tr'ztvi, naimre kak kojna krúha. Csi krúh mámo negladímo: zátó sze vszákden etak molimo: „Ocsa! daj nam vszákdenésnyi krúh nas.“ (Z-'zita i palinko 'zgéjo. Kí nyô nemertücslívo pijé, dúso i têlo szi pokvarí; norlavi, nezdrav, szirmák de.) — — Psenicsna i hr'zena szlama je velke vrêdnosztí, kak krma, násztelca, pokrív, posztele, sztôci, pletterke, krscsáci itv.

Opôtenye. Vucsit. i drúge nárasze vérsztva naprê má dátí, vu etaksi pítanyaj: ka je? — kakse je? — ka za ôpravico potrebbúje? — ka za haszek prineszé? —

Konôple i lén (naimre za deklícske). Máríka sze je ednôk sétat sla z-máterjov na pôle. Lén je rávno te v-punom cvêti bio. „Jaj, mama! da je eto lêpo môdro cvêtje?“ — „Lenovo cvêtje,“ velí mati. Gda szta dale sle, kesa-

szí gorizskriesí Mária: „oh! ka má eti tak veliko, lagojo szago?“ Mati je na edno konopno nyivo kázala i erkla je: „tak mocsno szago ete konôple majo.“ „Skoda je szêjati té vonyécse konôple,“ velí Mária. „Neznas, ka gucsís, dête moje. Eta lêpa bêla szrakica, stero na szebi más, je z-konopnoga predíva.“ Mária sze je csüdivala, kakda more z-konopél tak lêpa szrakica bidti, i proszila je mater, kâ bi ji tô povedali. „Vrêdno, bogme, je tô znati, velí mati; pazi tak, povêm ti eti pri konopnoj nyivi.

Eto eti szo cvetécse konôple; té nemajo jáko lêpoga cvêtja: eto betvo je pa szemenszko. Na ednom betvi cvêtje, na drûgom szemen jeszte. Gdare konôple celô gorizrasztéjo, i zrêle do; teda najprvle te cvetécse poszkübéjo vö po betvi; ár sze té ranê dozorijo, potom te szemenszke zvézejo je v-prgiscse, gori je posztávijo v-küpe i notri do zémle dobro pokrîjejo, da sze szpusztijo. Dobro vgorjene vözmlátijo, szemen poszüsíjo, zcsísztijo i na oli odájo; konôple pa vu vodô pogrozíjo, da méhke grátajo, potom je vözmocsejo, dobro poszüsíjo i oterejo. Vis, eti med zvönêsnyov kô'zov i med betvom jeszte pá drûga kô'za; tá sze po mocsanyi od zvönêsnye kô'ze i betva odlocsi i 'z-nyé de predívo. Gdare szo na trlici zoszékane konôple mekése grátale, vö je na roszô razpresztréjo, gde do escse mekése, i pá je na ténko i méhko oterejo: tô je predívo. Eto potom oglavéjo i od vsze nesznâge ocsísztijo, szpredéjo i szetcséjo, plátno pa szplajájo, zmecsíjo, gorizrêzejo i zasíjejo. Tak de ti z-konopél lêpa szrakica. 'Z-nyí lepsega plátna sívajo zvöntoga platene lacse, prté, blazine, briszacse, sztôlnyeke itv., z-toga zgrebnêsega pa 'zakle, ponyáve, cape za briszanye poszôde i hí'zne ôprave.“ itv.

Mária je pazko poszlúsala recsí materé i naszlédnye je etak erkla: „bogme je doszta dela z-konôplami; ali nevesznejo i trûdi delavcov brezi nájema; ár je radoszt viditi lade i omáre pune lêpoga bêloga gvanta.“

Jeli je vido 'ze steri z-vász, ka vsze sze godí z-konôplami, liki, je tô mati Máriake pripovedávala? — Povê nam N..! po rédi, ka vsze szlísi k-tomi deli? —

Pásnik. Eto ednôk, gda szmo na pôle vöhodili szte vidili, gde sze pászéjo krave, telci, birke, szvinyé, konyi i

drúga 'zivína. Vidili szte i tô, kê szo pászniczi z-zelénov trá-
vov obraseni. Ka tak i k-csemi szo pászniczi? — Pászniczi szo
z-trávov obraseni presztorje, steri té cíl májo, da sze na
nyí cseresz letadni 'zivína paszéz. Tô te komaj znali, odked
je, kê tráve neszézajo, i dönok sze vszákó szprotolétje ob-
zelení, i csi jo taki 'zivína vszigdar jê, dönok sze ne dojde,
csi je vrêmen vugodno. Preci szpoznate toga zrok, csi
previdite szprávo tráve.

Tráva koreno glavico má z-stere ténko ko-
renyé raszté, — má szteblo, stero je znôtra prázno,
na sztéblovji má kôlenca i búcese. Z-sztebla pri
búcsaj dúgo vószko lísztje raszté. Na vríhi sztebla
jeszte komaj videno brnászto cvéticse. Korene gla-
vice travin szo trpécse i niti v-zimszkom mrázi
nepreidejo. Preci kak szprotolêsni toplêsi dnévi
prídejo, nôve klice 'zenéjo, i obzeleníjo sze. Eden
líszték za drúgim príde, pod véksim lísztjem je
ménse szkrito, i csi je taki ali dolipokoszíjo, ali
márha dolivjê, vszigdar nôvo lísztje 'zené, dokecs
sze vu zemli bodôcsa korena glavica celô nepokvarí.

Trávník. Na trávníki tráva raszté, med trá-
vov sze vrsení lêpo divje cvétje. Na trávníkaj záto
gájíjo trávo, da jo doli pokoszíjo i na szenô po-
szüsíjo. Szenô pa etak szprávlajo: gdare tráva do-
zrêli, doli jo pokoszíjo, koseno kosza na redí mecse,
redí (eti pri nasz) precí za koszôv raztrôszíjo,
nakeliko teliko szúho vküppograblájo i v-mále
plaszté szkladéjo, ete pá raztrôszíjo (v-grumble),
ednôk drügô s obrnéjo i domô zvozíjo.

Zakâ je nê dobro, szenô mokro vküpe szkládszti? —
Záto, ár szplesznívi, zbrigne i márha ga nesese jeszti. Csi
je prevecs mokro vküpeszkladéjo, escse sze i vu'zgati zná.

Jeli sze odomíszlite, kê szmo na nisteri mészta j trá-
vníkov i vodô (drage, mocsvare, berecsíno) vidili? — Trá-

vnici szo navékse ravnice (dnike) stere prôti szproto-
lêtji voda oblejé. Voda pâl nihá za szebom i rodne vcsiní
trávnike.

Rázlocsek med nyívami i trávníkmi.

Nyíve orjéjo, trávnike nê. Nyíve szêjajo, trá-
vnici pa obszebi rodíjo. Nyíve najbole na lüdí,
trávnike pa na 'zivíne 'zívisa pôv nücajo. Nyíve
na vísisi, trávnici na ní'zisi mészta j le'zíjo.

45. §.

L ô g.

Jeli szte 'ze vidili logé (gosztsé)? (Nazávanye na
szklen gléda.) Z-koj sztojíjo logôvje? — Kakda sztojí tam
drevje, jeli vu rédi, ali neredno? — Jeli je drevje vsze
ednáke vizikoszti? — Jeli jeszo i v-logê potí? itv.

V küpvzétje. Logôvje z-doszta drevja szto-
jíjo. Vu nyi drevje nesztojí vu rédi, niti ednáko
dalecs od endrügoga, nego neredno i navékse tak
nagôszti, da sze vríkovje med szebom doszegűje.
Nistero drevje je sztrasno viziko, nistero je pa
zakucseno i szlokobászto, za volo máloga presz-
tora (tesznôcse). Vu logê rávno tak, kak vu vesz-
nicaj med hi'zami, potí jeszo. Vu nisteri pűszti dr-
'zélaj (v-Ameriki) jeszo taksi logôvje, gde nega pôti,
i gde je lehko nigdar cslovek nêhodo. Jeszo tak
sztári logôvje, kâ od sztvorjenja szvêta mao gori-
sztojíjo: etaksi sze korni logôvje zovéjo.

Vu nisteri logê rázlocсно drevje zmészno ra-
szté; vu nisteri sze szamo rasztje (rasztika), vu
nisteri navékse bükvi (bükojna), vu nisteri breze
(brêzje), vu nisteri borôvje (borovjé), vu nisteri vrbé
(vrbovje) itv. nahája. Vu logê rasztécse drevje sze
lo'zko (lo'zcsina), nyega szád pa lo'zki szád zové.

Med velkim drevjom logôv jeszte gdete niszi-ko grmôvje, kakti: lészke, trnina, glog, maline, scsípek i drůgo trnye. Celô gôszte i poprék niszi-ke gosztsé sze gosztsere ali grmôvje zovéjo. Pod viszikim drevjom i na prázni mészta-j logôv rasztéjo jagode, rázlocsno cvétje, maszlag, grbányi i drůge vnôge dôbi dobre i csemérne gobe.

Vu veliki logê sze dr'zí skodliva divjácsina, kakti: vucké, leszice, medvedje, divje szvinyé, zá-vcí, szrné, jelenje, kacse, kűscsarje itv. Vu nyi szto-ji-jo ftice, kakti: szlavicski, sztrnábi, koszôvje, vrane, kávké, szrake, divji golôbje, kôvranye, 'zune, vuge, szrakoparje, granforje, skvorci, zlátovranke, szové, detli itv.

Haszek logôv. Logôvje szo lűdém na veliki haszek. Oni dávajo lész na cimper, drva, vôgelje, hí'zne szpráve, skéri vértszta, i drůge náprave; divjácsino na pecsénye i odetel. Oni zdrave vcsiníjo dr'zéle, varjejo prôti mrazi, vrocsíní i szűhocsi.

Rászt. Korenyé rasztja je kusztó, dúgo i mocsno, szteblo i vríkovje visziko. Nűca sze na tra-mé i podszeke pri hramé, ládaj, mliné, moszté, 'zelezni potáj; vnôge skéri, hí'zne oprave itv. sze zgotávľajo 'z-nyega. Dá 'zalod, gubacse, lűsztje. Rasztje pocsaszoma raszté, ali v-dobroj zemľé do jezero lét trpí.

'Zalod i tikev. Eden páver szí je ednôk pod eden veliki rászt dolipocsínó. Nê dalecs od nyega szo velike tikvi le'zale na bilji. Na rászt sze zglednovsi kumesz, etak szí je miszlo: „kak naopacsno delo je eto! grôbo rasztje tak máli 'zalod rodí, málo bilje pa tak velke tikvi. Da bi nad menom sztalô, rasztje bi moglo velke tikvi roditi.“ Komaj je tó miszlo, i z-rasztá nyemi je eden 'zalodek sz-padno na nôsz, i tak ga je vdr'ó po nyem, da sze nyemi je

na vríhe krv püsztila 'z-nyega. „Oh, jasz bedák! szkricsí gori on, da szem jáko nê dobro miszlo, ka szem miszlo! vêm da bi mi meszto 'zaloda êna velka tikev szpádnola na nôsz, cêlo glavô bi mi razmu'zd'zila.

Kí bo'zi szvêt ogrizáva,
Nê! — on szi nepremisláva,
Kâ szo bo'za dela dobra
I nyí cêla szpráva môdra.

Bôr. Eto je lêpo drêvo; nyega szteblo tak visziko zraszté, kak eden törem, i tak ednáko je, kak szvêcsa, vêke doli viszíjo. (Vucsit. v-obrázki pokázati má), lísztje k-kusztój iglê glíhno (spic-linye) stero cêlo leto dolineszpádne, escse i v-zími je zeléno. Nücajo ga pri vszáke dôbi zídani i cimprani hramê, 'zagajo ga na 'zagdile i late, i na drva. Z-szkôrje sze szmola cedí z-stere goszlarje k-goszlam, sôstarje k-csrêvlov sevi i szmolarje na oblêvanye ládj szmolô zgotávlajo. Z-szemena borovicsko i vrásztvô szprávlajo. On dá máloj deci tak drágo koledno drêvo. (Toga pri nasz nega vu návadí, záto vucsit. povedati more, vu kom sztojí ono.)

Breza. Tô je lêpo, bêle szkôrje scsapinato drêvo; nyé vêke szo sibnate, cvêtje gomblici. 'Z-nyé mládoga szteblovjá i kúsi vêk zgotávlajo na lagve obrôcse, z-síbjá kose, sztrügárje pa, sztolarje i kolárje rázlocsno szprávo. 'Z-nyé szkálja 'zgéjo k-pükxenomi práhi potrêbno vôgelje i farbilo k-stampanyi kníg.

Bôr i breza. Eden sereg sôlszki pojbícsov szi je od drevja zgucsáva. Eden 'z-nyí je pítao te drüge: „jeli mi znáte povedati, stero drêvo na szvéti je to najlepse?“ — Te máli Jancsek je vküppocso z-dlanami i gori je szkri-

csae: „to lêpo koledno drêvo: kak lêpo je tó gdare je preszvêtijo, i kak doszta odícšenoga dugoványa prineszé ono máloj deci!“ — „Prav más! prav más!“ szkricsíjo vszi gori, — „koledno drêvo je to najlepse na szvêti.“ „Ka pa, stero je to najgrdêse?“ píta eden drügi pojbícs. Hitro odgovorí te szprevêden Ferkec: „breza je ta najgrdsa, ár 'z-nyé rê'zejo sôlszke sibe.“ Pojbjje szo sze dobro szmejáli 'z-nyega, ár szo znali, kâ je on za volo szprevêdnoszti najvecs sîb vdáblao v-sôli i ðomá.

Goba. Gobe mokra széncsna mészta lûbijo, záto v-logê najráj rasztéjo, tak hitro, da cseresz 24. vör puno velkoszt zadóbíjo: nemajo ni lísztja, ni cvêtja. Jeszo takse gobe, v-steré dobro priprávlene ogen kresemo. Jeszo jeszti dobre i nêdobre gobe. Ete szo csemérne.

Csemérni náraszi. Vu nisteri logê vu nisziki grmícsi raszté k-csresnyam priglíhno szvetlo csrno grozdcicse, stero sze vucse csresnye ali poprêk maszlag zové. Tó je csemérno. Csemérni nárasz bolezen 'zalôca, gláve i csesztó i szmrt prineszé deci, stera ga jê.

Na vla'zni mészta, okóli máli grmícsov raszté to drôbno pészke grozdcicse, stero je k-ribizki priglíhno i jáko csemérno. Nyega szád je erdecse-csrni, i zléhka zrok velkoga betega ali szmrti.

Opótenye. Vucsit. szpomínati má escse vecs vu nyega okroglíni nahájanoga csemérnoga nárasza, i naprê dati, kâ je nindri nê szlobodno jeszti taksega száda, steroga prav nepoznamo, zednim pa povedati, kâ je Bóg i etaksi csemérni szád za dobroga cíla sztvôro, ár sze 'z-nyega vrásztvo szprávla.

Sztanci lôgôv i pôl. Liki vesznice i varasôvje, tak i logôvje i polá májo szvoje sztance. Imenűjte predevszêm vu logê 'zivovôcse one fticse, stere poznate! — Imenűjte vu logê 'zivôcse one divjácsine, stere poznate szamí, ali szte od drügi csüli po nyi! — Imenűjte na poláj

'zivôcse fticse! — Imenüjte ztála na poláj, ztála vu logê bodôcse sztvaré! — Imenüjte na vodeni mészta'j 'zivôcse sztvaré! — — —

Szlavícsek je k-vrábli priglihni, ali od toga dugsega trüpa fticsek; nyega pérje je erjavo, i tak nema lêpoga pérja, ali má tém lepsi glász. On je hasznoviti fticsek, ár preprávla pogübelne csrvé. Pregresí ono dête, stero szlavicska gnezdô razme-cse, belice szpotere, mláde szpomorí. Szlavícsek na jészen v-toplêse dr'zele odíde, gde nyemi je Bôg szpodobnêsi sztánec i 'zívis pípravo. Vandrajôcsi fticsov je niscse nêvesio, i dônok znájo pô't v-da-lésne dr'zéle. Gdare nazâprído, goripoíszcsejo szvojo domovino, i szvoja gnêzda. Bôg nyim je dao té nágib.

Ka za szpêvajôcse fticse poznate escse? — Jeli poznate i drüge vandrajôcse fticse? — Stero szo té? —

Jásztrb med te velke fticse szlísi. Má szlôki klün i na nogáj krepke skramble, i velke perôti. Pérje je odzgora brnászto, pod csrvom pa bêlo. On li z-meszom 'zivé; nesztanoma nasztrêga za golôb-mi, szpêvajôcsimi fticsmi, píscsanemi, recsicami, 'zíbkmí, i tá je vnása.

Jeli poznate i drüge zgrablíve fticse? — Stero szo oni? — — —

Vúk. Ete je najpogübelnêsi sztánec logôv. Nyega trüp je priglihni k-trüpi najvéksega me-szárszkoga lovinára, ali od toga je kúsi; brnászto szívo bundo i, kak omelo kosaraszti ré'p má.

Vudné sze v-gosztseré potégne i szpí, ali rét-kogda po lovini ide. V noci sze okôli kláti i porob íscse. Kole szrné, jelene, zävce, leszice i poprêk

vszo divjácsino; vdárja na vsze hí'zne sztvaré, escse i nad te najvékse günce i oszmrti ali sztrga je. Naj'zmâhnêsa szo nyemi 'zrêbeta. Csi ga glád 'zené, escse i nad lüdi vdári. Tak parôven je, da k-ednomi máli po dvê, trí oveé pojê. Nyegov pridüh je oszter, sztvaré na legi goripoíszcse i raztrga. Strasno odüren glász má i tak trôbi, da sze zemla gíble. Gdate sze ji cêle csrêde vküpszprávijo, i mr-zia je nyí mu'ziko poszlüsati, gdare ti sztári grozno trôbijo, ti mládi pa lajajo, klivcsejo, cvílijo. Vucké szo veliki vdárec za dr'zéle, i zátó sze povszéd pre-gányajo i preprávlajo, tak da szo z-nisteri dr'zél celô vöfundani.

46. §.

Viszikosztí, niszikosztí, vodé i nistera szkopa'ina.

Opôtenye. Eti vucsit. na násztaje krajíne gledôcs etaksa pítanya polo'zi pred deco: gde na nasem kotári nyíve jeszo, jeli naidemo tam na líci zemlé prizdignyena mészta? — Ka pa gde szo trávnici, jeli je tam ní'zese líce zemlé, kak indri? — Jeli má zemla eti i eti edno málo ní'zesoszt? — Jeli jeszte vu toj niszikosztí voda? — Jeli mámo mí i takso vodô, stera tecsé? — Jeli jeszo eti i eti vísesosztí itv.

Vküpvzétje. Gde je zemla kak blanya ednáka, ravnica sze zové (na nasem kotári eti i eti). Gde je zemlé líce ní'zese i edno málo globocsíno má, dolina sze zové (pri nasz eti i eti). Prizdignyeoszt zemlé, csi je nê velika, sze gumila (brêg), gde szo bregôvje nagôsztí prizdignyeni, bre'zína, i gde sze brêg v-ednom tekáji vlecsé, gora zové (v-obrázki sze má pokázati). Sztran goré zrêberje, zgorányi tál vríh (sztrm), globocsíno med dvema gorama pa dôl (dolíno) zovémo (vu obrázki sze má pokázati).

Jeszo sztojécse, jeszo i tekôcse vodé. Sztojécse netecséjo, nego na meszti sztojíjo; tekôcse nesztanoma tecséjo. Na dolínaj po de'zd'zi ali povôdni le'zécse vodé sze drage, mocsvarje zovéjo, csi sztojécsa voda vöneposzehne, mlake i bereci nasztánejo. Ona mészta, gde sze voda z-zemlé (navékse z-gôr) vöcedí, vretine, eti okroglíno pa mu'zd'zino zovémo. Vretine szí grabe kopajo i járci do; gde pa vecs járkov v-édno grabo vküppritecsé, potoci nasztánejo. Z-doszta potokôv do velke vodé (kaksi je Dünaj, Mõra, Dráva itv.). Vsze vodé naszlédnye vu szvêta vodô, vu môrje tecséjo. Ono grabo, vu ste-roj voda tecsé, korito, ali posztelo, i nyé najglobsi tál dno vodé zovémo. Vszáka graba vodé dvá bregá má, právoga, lèvoga; te ov, csi sztojécs prôti vodi glédamo, na právo, ete pa na lêvo rokô szpádne. (Vjedinávanye vretin, járkov, potokôv, i véksi vöd vu obrázki.)

Haszek ravníc, dolôv, sztrmcov, bregôv ino gôr.

Po etaksi pítanyaj: steri tál ravníc kotára nasega je vísesi? — Steri pa ní'zesi? — Ka pôvajo etam, ka eti? — Stero szo bre'zna mészta? — Na sterom kraji szo bregôvje? — itv. sze vküp má vzéti:

Vise le'zécso ravno zemlô nücajo na pôvanye szilja, mokrêse ravnice pa i dolíne na pôvanye kr-me, rodna bre'zna mészta na pôvanye vína i száda, nerodne bregé pa na pôvanye leszá.

Na nisteri bregê víno pôvajo: tô szo gorice. Na nisteri jáko lêpa tráva raszté: tê szo pásnici. Nisteri szo z-drevjom obraseni: tô szo logôvje (gosztsé). Nisteri szo celô nerodni: tô szo püsztzáci. Z-nisteri velko kaménye sztojí vö: tô szo pecsíne.

Nisteri vríhe sztálen sznêg pokríva: tô szo plamine. Z-nisteri 'zelezo, zláto, szrebro, med, olôv, szô, vápno kaménye, vôgelno kaménye, 'zveplo, itv. kopajo. Ona mészta bregôv, gde etakse medine (vucs. povedati má, kâ sze zláto, szrebro, 'zelezo, med itv. tak kak je z-zémle vöszkopajo, z-ednov recsjôv navküp medine zovéjo) i kaménye kopajo, bajce, lüdi pa, kí je kopajo, bajcare zovémo.

Vápní kamen. Vápnoga kaménya tak, kak je z-zémle vöszkopajo, nemorejo za vápno nūcati. Ono sze prvle 'ze'zgati more, stero sze potom pogaszí, i pogaseno na mort, zídanye i beljenye nūca (kakda? — tô vucsit. povedati má).

Kakda gaszíjo vápno? — Ka sze szká'ze, gdare na nepogaseno vápno vodô vlejéjo? — Zaka je pogübelno, med gasenyem pôleg vápna sztáti? —

Krájda. Eto tüdi z-gôr kopajo. Ona je bêla, lèhka, krhécsa, lôsa, ne'zmâhna (neszlána), i záto sze na píszanye nūca. Jeszte i erdécsa krájda z-erdécse zemlé (té lasznoshti sze preglédnoti morejo).

Szô. Kaksa je nyé lícojna? — Kôstajte jo, ka za 'zmâh má? — Eto je v-szkledi neszlána voda: jeli má szoli 'zmâh? — Sziplimo v-nyô edno 'zlico zmenyene szoli: jeli sze vzeme na pamet v-nyê szô? — Kama je prisla szô? — Kôstajte jo zdâ: kaksega 'zmâha je? itv.

Názhaj. Lícojna szoli je bêla, gdate (nezmenyena) môdro=bêla, szíva. Szô je krhécsa, razdrobí sze, szoleni 'zmâh má, vu vodi sze raztopí, i szoleni 'zmâh ji dá, raztopí sze i vu hráni i 'zmâhno jo vesiní. Csi szirôvo meszô szô prehodi, neszkvarí sze (braszkoga i ríbjega meszá szolenye). Szô vu velkom kaményi trgajo z-gôr. — Ka za szoli poznate vecs zvön obcsinszke? —

'Zveplo (Pregléd.) Nyé tüdi z-bregôv kopajo (szkopalina). Gdate je z-drúgim kaményem premésano. Lícojna nyega je szvetlo='zúta, oslát mazen, bívoszt krhka. Na ognyi sze zlêhka razpüsztí (raztopí), zlêhka vuzgé i gorí, záto je na vu'zganice nūcajo. Lêpi szívi plamén má, i tak osztro szago, da csloveka zaszapi. Nūca sze na pūkseni práh, vrásztvo i lagvôv zaparüvanye.

'Zelezo. Tô sze tüdi z-bregôv kopa, premésano je z-drúgov kopalinov, od stere sze po mocsnom ognyi more odlôcsiti. Csiszto 'zelezo je szvetlo (lescsécse), 'zmetno, i o'zarjeno sze z-hamrícsom razkovati, raztencsiti, vtégnoti dá. 'Zelezo je ta najhasznovitêsa medina, i na nezracsunano vnôga dugoványa sze nūca. Brezi nyega nemoremo bidti.

Med. I té sze z drúgimi medinami premésani, z-bregôv kopa. On je szvetli (lescsécsi), 'zmeten, vtégiven, 'zúti. Csi sze medena poszôda necsízsto dr'zí, ali kiszila hrána v-nyê sztojí, zeléni gríz jo obszéde, steri je tak cseméren, da lüdí i sztvaré vmorí. Zgotávla sze 'z-nyega poszôda i rázlocsne skéri (kakse?). Z-drúgov medinov premésan sze na zlévanye zvonôv, 'zlic itv. nūca. — — —

Berecsína, járci, potoci, vodé i nyi sztanci. V-berecsínaj, mlakaj itv. ka vsze za sztvaré prebívajo?

'Z a b e. Mocsvarni 'záb gláva je kuszta, trúp razplúsztšen, nogé velke, lícojna z-csrno-'zútimi tégmi premésana. Gdate z-vodé na szúho vözoszká-csejo, i pá nazâ lázijo. 'Zabe znájo na szúhom i vu vodi 'ziveti, i záto sze dvôjega 'zítka sztvaré zovéjo. Navécsar z-vôde vövtégnejo glavé i regetajôcs sztrasno hrabucsijo. Prôti zími sze na dne mocsva-

rov vu kális potégnejo i tam zadrevenêjo notri do toploga szprotolêtja. Mála drôbna jájca vu kalís dêvajo doli, i toplôcsa szunca je le'zé vö. Vu hípi le'zenya szo takse, kak mále ribice, bisztro sze vrseníjo vu vödi, po nisterom tjédni repícse zgübíjo i nogé nyim rasztéjo. Z-mühámi, misícami, csrvmí itv. 'zivéjo. Krv erdêcso, têlo mrzlo májo. Naidejo sze narêcti i vu járki i potokê.

Járci i potoci vkrí'z i po nágibni mészta; bisztro tecséjo naime po dolê sze naklücsko vlecséjo nyí grabe. Nyí voda je navékse takcsízta, da sze piti dá; na nyí bregê dobra tráva i lêpo cvêtje raszté, dosztakrát i drevje, vu steroga szénci sze pôtnik otávi. Vu velkom de'zd'zôvji nateliko naraszté vu nyi voda, da prêk gráb sztôpi vu povôdni, i ravnice oblejé i rodne vcsiní, ali doszta kvára dela na nyívaj, trávníkaj i pásniki. Potoci 'zenéjo kôla mlínov i vlêkov.

Velke vodé pocsaszoma tecséjo med nyívami i trávníkmi, kre veszníc i varasôv. Kak na potokê, tak na eti mosztôvje jeszo, po steri prêkhodijo i vozijo; gdete i po kompi i csúni hodijo prêk. Mosztôvje (naimre 'zelezni) vnôge pêneze po'zérajo. Vékse vodé i sájke ino ládje (vodene szopôtnike) noszijo. One sze, naimre med raztáplanyem sznegá i vu velikom de'zd'zêvji nateliko pozdignejo, da cêle dr'zéle vtonijo i sztrasno velike kvaré vcsiníjo, vesznice i varasé szporúsijo, odneszéjo opüstíjo. Na szreco etaksa povôden netrpí dugo; ár voda hitro odtecsé i vu szvoje korito nazâsztôpi.

Ribe. Vu vodáj ribe prebívajo. One szo né niti z-koszminyem niti z-pérjem, nego z-lúszkami obrasene, stere szo lescséce. Nemajo nôg, nego

meszto nyí pod scrvom i na répi k-perotam pri-
glíhne plavanice májo, z-steri pomocsjôv jáko bisz-
tro plavati znájo vu kaksté velkoj vodi. Z-pod csr-
vom bodôsov plavnicov plava, z-repom sze pa
ravna. Gda vö na líce vodé príditi scsé, napne me-
hér, da dé le'zêsa; gda pa na dno scsé plavati, vö-
potíszne 'z-nyega zrák, i tak de 'zmetnêsa. Ribi je
na odühávanye zrák nêpotrêben. Na dvá kraja
gláve má po ednoj lüknyi vu sterima splajüte meszá
má (vüha), szkôsz po tema tecsé voda, gda jo po-
'zéra, i voda ji nihá telko zráka, kelko ji je na odü-
hávanye potrebnó. Ribe li vu vodi morejo 'zivetí,
na szühom nê: nyí hrána z-vodeni csrvôv i máli
ríbic sztojí. Plodijo sze z-drôbni jájec, stera top-
lôcsa szunca le'zé vö. Ríbjje meszó je 'zmâhno, i
hasznovite sztvaré szo one pri vodáj sztojécsim ná-
rodom, steri tak z-meszom, kak z-maszjtôv dalecs
okóli tr'zijo. Ríbicske je z-vlákmi lovíjo, vu môrji pa
i sztrélajo, na falate székajo i tak na ládajaj vövozijo.

Ka vsze za ribe i ka vsze za vodene sztvaré
poznate escse?

47. §.

**Redovajôcsi pregléd dotéc szpoznánoga pôva. Dr'zánye
sztvári nárasza i szkopaline.**

Szkopaline. Ka szmo pravili, z-kój kopajo szô?
vápno kaménye? — itv. Szô, vápno kaménye, 'zelezo,
med, zláto itv. poprêk szkopalino zovéjo, ár tá
z-zémle kopajo. Imenüjte mi vszáko szkopalino, stero
poznate! — Szkopalina je szô, vápni kamen, krájda,
'zveplo itv.

Ka za lasznoszt má szô? — — Ona szoleni 'zmâh má
i vu vodi sze raztopí. Jeli má eto lasznoszt belolêna itv.

Vsze one szkopaline, stere sze vu vodi raztopíjo i szoleni 'zmâh májo, szoline zovéjo. — Imenűj mi takse szkopaline, stere poznas!

Ka za lasznoszt má 'zelezo? — — Ka je lescécse, jáko 'zmetno, i v-ognyi sze raztopí i vtégnoti dá. One szkopaline, stere sze lescsíjo, i 'zmetne szo, vtégnoti sze dájo, i v-ognyi sze raztopíjo, lescsino, i gdare szo z-drűgimi szkopalinami premêsane, medino zovéjo. — Ka za lescsino poznate?

Ka za lasznoszt má 'zveplo? — — — Kâ sze vu'zgé i gorí. Takse szkopaline, stere sze vu'zgéjo i goríjo, sze gorécse zovéjo. Ka za gorécse szkopaline poznate?

Jeli sze krájda, vâpni kamen dá z-hamrícсом raztenckati? i jeli sze raztopí v-ognyi? — Takse szkopaline, stere sze nedájo vtégnoti i v-ognyi sze neraztopíjo, sze kaménye zovéjo. Ka za kaménye poznate?

Ka za lasznost má ilojca? — (preglédnyene! — —) Ka sze vu vodi razmocsa, csi poszêhne, trda de, kak kamen (csrepnyena poszôda). Takse szkopaline, stere sze vu vodi razmocsa jo i csi poszêhnejo ali zgoríjo do trde, sze zemlé zovéjo. Ka vsze za zemlé poznate?

Ka vsze za szkopaline jeszo tak? — Jeszo szolene, lescsene, gorécse itv.

Nârasz. Z-kój raszté jablan? — csresnya? — ugorka? — psenica? itv. Odked vlecséjo vlogo na 'zívis? — Poprêk taksa têla, stera z-zemlé rasztéjo i z-nyé vlecséjo szvoj 'zívis, nârasz zemlé zovéjo. Imenűj rázlocsen nârasz!

Jeli jablan viziko szteblo má? — Ka pa csresnya? itv. Jeli szamo edno szteblo ide vö 'z-nyé korná? — Jeli viziko szteblo má egris, ribizka, scsípek? — Jeli edno ali vecs szteblovja má? — Takse drevje, steroga sztebla po ednom ido vö z-korenyá, i vizika szo, viziko, takse pa z-steroga korenyá vecs szteblovja raszté vö i krátke vêke má, grmôvje zovéjo. Imenűj viziko drevje! — pa grmôvje!

Zakâ gájijo lűdjé jablani? — grűske? itv. — Ono drevje, stero lűdjé za volo nyega száda gájijo,

sze szadoveno, takse pa, stero vu logê obilno raszté, sze lo'zko zové. Imenüjte rázlocсно szadoveno i lo'zko drevje!

Jeli szo sztebla i vêke drevja trda? — Ka za tále razlôcsimo med szteblovjem i vêkami drevja? (szkôrjo, lês, jedro.) Jeli té tále naidemo gori vu szteblovji grâha, vu bétvaj szilja, travíne itv.? — Ka li za táli sze naidejo vu eti? (méhka szkôrja, sztrnyicsni tál.) Jeli szteblo drêva dugo trpí? — Ka pa szlama psenice, grâha, konopél itv.? — Taksi nárasz, steroga sztebla szo trda, lesznáta, i dugo trpécsa, drevje, steroga sztebla szo pa méhka i netrpíjo dugo, nego v-onom isztom leti zrasztéjo i preidejo, travíno zovémo.

Imenüj z-vnôge travíne takso, stero na potrebôcsó kûny pôvajo! Imenüj travíno szilja, stera sze naimre na 'zívís lüdi pôva! Imenüj mi takso, stero za 'zivíno pôvajo! — Imenüjte takso travíno, stera sze za nyé lêpoga cvêtja volo pôva (travína précimbe)! — Imenüjte takso, z-steré sze vrásztvo zgotávla (vrácsna travína)! — Imenüjte pogübelni nárasz (cseméren nárasz)! — — Imenüjte taksi nárasz, steri nema ni lísztja, ni cvêtja (gobe)! — — Imenüjte taksi nárasz, steri li z-lísztjicsa sztojí (bradinye)!

Vküpvzétje. Jeszte lesznáti, jeszte i travnáti nárasz. Med lesznátim jeszte viziko, jeszte nisziko, na haszek gledôcs pa szadoveno i lo'zko drevje. Med travínami jeszte ôgraden i polszki pôv itv.

Sztvaré. Ka za sztvaré zovémo hí'zne ali krotke sztvaré? — Hí'zne ali krotke sztvaré sze takse zovéjo, za steri 'zívís sze lüdjé szamí szkrbíjo. Steré zovémo divje? — Divje sztvaré one zovémo, steré szí szamé priíszcsejo szvoj 'zívís i na poláj i v-logê prebívajo.

Imenüj hí'zne sztvaré! — Divje! — Na pôli 'zivôcse! — Vu logê bodôcse! — Na szühom — vu vodi 'zivôcse! — Pod z emlôv 'zivôcse! — Dvôjega 'zítka? — Na drügi sztvaráj 'zivôcse! — Takse, steré szo z-koszminyem — vunov — pérjem — lúszkami obrasene! — gôle — stiri

nogé — sészt nôg — oszem nôg — doszta nôg majôcse!
— brezi nôg bodôcse!

Imenűjte vűmenne sztvaré! — med tēmi zgrablűve!
— pre'zűvajôcse! — eden pa'zel — dvá pa'zla — stiri pa'zle
majôcse! — skramble majôcse!

Imenűj perotnáte sztvaré! — zgrablűve fticse! —
szpēvajôcse — plavajôcse! — v-blati rovajôcse — vandra-
jôcse fticse! — csonte majôcse i nēmajôcse — méhkoga
'zűvota — tēgivno píszane sztvaré!

Imenűj takse, stere szi z-plűcsami — pa stere szi
z-vűhnicov odűhávajo! stere erdecso i toplo — pa stere
mrzlo krv májo.

Imenűjte takse, stere 'zűve mláde kotijo — stere
z-jájec le'zűjo mláde! — stere meszô — zelenyē — csrvé jējo.

Vkűpvzētje. Jeszo takse sztvaré, stere lűdjé
dr'zűjo, i takse, stere sze szamé hránijo: te ove szo
hűzne, ete divje sztvaré. Na sztális gledôcs: jeszo
vu vodi, na szűhom, tak vu vodi, kak na szűhom,
i na drűgi sztvaráj 'zűvôcse sztvaré. Na 'zűvis — na
odetel itv. gledôcs.

Trí dr'zűnya rodnűce (natűre.) Jeli je eta tábla
od szēbe nasztánola, ali jo je sto rédo? — Taksa dugov-
ványa, stera szo lűdjé zgotovili, gotovke, po me-
strűi naprēposztávle ne reje zovémo.

Cslovek prēcimbne palacse zná zűdati; ali jeli bi znao
li edno psenicsno zrnűce zgotoviti? — Jeszo na zemli
etoj taksa dugoványa, steri cslovek nebinigdar
znao naprēposztaviti, stera je li szam Bôg zmo-
'zen, kakszi szo: sztvaré, nárasz, i szkopaline. Eta
navkűp i poprēk dugoványa rodnűce zovémo. — —
Imenűj dugoványa rodnűce, stera k-sztvaram szlűsijo! — —
Pa taksa stera k-náraszi — — i taksa, stera k-szkopalinam
szlűsijo! —

Vszáko dugoványe rodnűce, ali k-sztvaram, ali
k-náraszi, ali k-szkopalinam szlűsi. Tô nacszi etak
právimo vô: rodnűce trí dr'zűnya (országé) má,

kakti: dr'zánye sztvári, dr'zánye nárasza, dr'zánye
szkopalin.

Rodnica.

Csi szprotolétje príde
Z-zelénim bársonom,
I ôszvetni glász zíde
Po szvéti zbüdjenom;
Csi sze trávník zakríše
V-ôpravo précimbno
I polé nam odkríše
Pá 'zítka vretino;
Csi sze v-potoki toni
Pá csízto válovje
I vinszki trsz pá goni
Gingavo popovje:
Kak lêpi je szvét bo'zi! —
V-práhi klecsécs dűh moj
Pun radoszti polo'zi
Pred Bôga áldov szvoj.

SÉSZTI TEKÁJ.

**Nistera znamênya vu krili rodnice: Néba,
vrêmen, Bog.**

---

48. §.

Z r á k.

Ka vsze vídite eti vu vucsevnicu? (Deca je imenüje.) Jeszte eti escse nikâ taksega, ka nevídite, pa je dönok eti. — — Li vzemte naprê vase píszke i mahocste szi 'z-nyimi prôti obrázi, etak kak jasz. Jeli obcsütite, kâ vam niksi hlád ide po lícaj? — Eto nevideno nikâ — je zrák, sze zrák zové. Ka je tak 'ze to nevideno nikâ, ka eti vu vucsevnicu jeszte? — Kaksi je tak zrák? — Zrák je neviden. Ali csi szte ga taki nêvidili, gda szte ga prôti obrázi z-píszkov gonili, jeli, kâ szte ga obcsütili? — Jeli sze tak dá zrák obcsütiti? — Zrák sze obcsütiti dá.

Dr'zi szi vasz vszaksi pred ocsí szvojo píszko! Jeli morete skôsz nyé viditi? — Glédajte na oblok! jeli je mogôcse szkôsz nyega viditi? — Csi je nyega gla'zोजना csízta, tak lèhko vídimo szkôsz nyega, da nyega rame prázne bidti stímamo. Zrák je rávno takse lasznosztu. Zrák je previden. Ka za trí lasznosztu zráka poznate tak? — Zrák je neviden itd.

(Vucsit. pred decôv nikelikokrát szapo popríme). Dente tak, kak jasz! — Taksega hípa zrák vlecsémo

notri na nôsz i lampe, i pá ga vöpotísznemo, tô z-ednov recsjôv tak právimo, kâ : odühávamo.

Zaprite szí lampe i nôsz z-rokôv, i mocsno zaprête je dr'zte, dokecs jasz do trê esteti mam! — — Ka szte na pamet vzéli? jeli, kâ szte sze zadüsávali? — Tô je záto, kâ szte nêvlekli notri zráka. Csi nebi mogli zráka (szape) vlêcsti, nebi dugo 'zivei. Brezi zráka bi nemogôcse bilô 'ziveti tek lüdém, kak sztvaram i náraszí.

Med odühávanyem niksi lagov zrák ide vö z-nász. Csi tak v-ednoj hi'zi prevecs doszta lüdi jeszte vküp, te 'z-nyí zhájajôcsi lagov zrák pokvarí zrák hi'ze; od pokvarjenoga zráka pa cslovek obete'zati, escse i mrêti zná. Na zdrávje i 'zítek gledôcs je csíszti i friski zrák potrêben. Kakda szí szprávlamo csíszti zrák? (po vetrivanyi hí'z).

Csi v-'zelezni káhlaj mlêko küpí, ali mászt strka po nyi, lagoja szaga ide po zráki. Eta szaga pokvarí zrák, i necsísztoga ga vcsíní. Necsíszti zrák je skodlív i pogübelen.

Necsíszti zrák je v-necsíszto dr'záni vucsenicaj, vu znôvics mortani, mázani i bêljeni, mokri, zaprêti i z-lagovimi drvámi kürjeni hi'zaj, pri szmetáj i mocsvari, v-piovnicaaj, gda víno vré, v-zaprêti prázni rêpnicaaj, i vu taksi hrambaj, gde mokro odetel szüsíjo (vsza tá sze odvnrnôti morejo).

Tak szmo pravili, kâ bi brezi zráka nemogôcse bilô 'ziveti tak lüdém, kak sztvaram i náraszí. Pa lüdjé, sztvaré i náraszke povszéd jeszo na líci zemlé, escse i pod zemlôv i pod vodami. Jeli tak more i zrák povszéd bidti? — Zrák povszéd jeszte, okôlivzeme zemlô, i prehodi nyé szkrična mészta i vöd globocsíno.

Eto je eden mehér! pínmo v-nyega zrák i zavé'zmo ga. Zdâ ga vardévajmo gdekoli notripote'ziti. Jeli, kâ to notripote'zeno meszto vszigdar nikâ pá nazâbrszne? Tô vu mehéri bodôcsi zrák csíní. Zrák je brsznôcsi. Z-bezove pükse ka brszne vö na nyé konci bodôcsi golombis?

Csi v-'zelezni káhľaj ogen gorí i taksega hípa szopi zateknemo, ali z-etak tálom zrák vözaprémo, ka sze godí? Ogen vgászne. Ogen li vu zráki gorí. Voda záto vgaszí ogen, ár vkrázapré od nyega zrák. Csi na ogen pêszek szíplemo, i té ga pogaszí, ár vkrázapré od nyega zrák.

Zaprite vkrâ zrák od vasi vűh z-rokami! (vucsit. nika gúcsavsi.) Jeli csűjete zdâ, kâ jasz gucsim z-vami? — Záto necsűjete, kâ szte zrák vkrázápreli od vűh vasi. Glász sze po zráki razsűrjáva: csi glász sesémo esüti, k-tomi je zrák potrêben. Brezi zráka nebi mogli esüti lűdi, gda gucsíjo, glásza peszmi, fticsov, escse grumlâce nê itv.

Jeli szte 'ze szkűszili, kâ gda szo dveri i obloci od-prêti, gdate sze zrák szűnyáva vu hi'zo? — Taksega hípa sze zrák gene. Tô gíb zráka zovémo (od toga sze varvati trbê.) Vönê na vedrom je zrák rêtkogda tíhi, navékse sze gíble, ka sze i z-lisztja drevja na pamet dá vzéti. Gíb zráka sze veter zové.

Veter gdate od pônôcsi, gdate od pôdnéva, gdate od zhoda, gdate od záhoda píse. Pônocsni sze szever, pôdnésnyi jűg, zhodni zdôlc, záhodni mrácsnik zové. Tô szo stirje glavni vetri szvêta.

Csi je veter jáko szlab, hlád, csi je pa tak mocsen, kâ pokriv hramôv trga i drevje vöpodéra, szláp sze zové. Csi zrák vu vrtécsi gíb príde iz-sze-bom neszé práh, lisztje, szmetí, drmo'zjé i drűga lêhka dugoványa: vrtél sze imenűje. Té dosztakrát i lűdí, kaménye i tv. kumesz vu zrák vneszé.

Haszek vetra. On csízti zrák od skodlívi szpárovo, i vonyűe, vkűpszprávi i od'zené obláke vu rázlocsne dr'zéle, da 'ziroven de'zd'z neszéjo vszêm krajínam zemlé; na môrjaj 'zené veterniczne ládje, na szűhom pa mlíne; szüsi mokro zemlô, blatne potí, vla'zno szenô, szilje, odetel itv.

V küvvzétje. Zrák je neviden, obcsűten, pre-

viden: brezi zráka nebi mogli 'ziveti ni lüdjé, ni sztvaré, ni náraszke itv. itv.

49. §.

Nistera navadnêsa znamênya.

Jeli szte gda szkûszili, kâ gda sze voda vu píszkri szegrêje i vré, gôshti szpár ide vö 'z-nyé? — Toplôcsa vodô na szpár premení, steri kumesz vu zrák íde.

Jeli vu drevji jeszte vлага? — Ka pa vu travínaj? — (Vucsit. preglédnoti dá.) — Pa vu cslovecem têli? — Pa vu sztvaráj? — Pa vu zemli? — — Csi vu tê jeszte vлага, zagvüsno sze i párijo na toplom. — Ka pa môrje sze pári? — pa vodé? — Stera tak vsze na zemli etoj szo vretine szpára? — Vretine szpára na zemli etoj szo: zemla szama, vodé, môrje, lüdjé, sztvaré, náraszke. Eto párjenye je tak veliko, da sze, pôleg stímánya môdri mô'zöv, z-ednoga csloveka vszákdén 3.—4., z-ednoga porednoga drêva 30. füntov szpára szpári vö. Premiszliti sze dá z-toga, kâ na zemli bodôcse, vno'zino vodé kak nezracsúnano doszta szpára morejo z-szébe püsztiti vszákdén: i té sztrasno vnôgi szpár vesz kumesz vu zrák ide. Pazte! povedati vam mam, ka sze godí z-nezracsunanim szpárom: potom mi i ví tô pripovedávati máte.

M e g l a. Szpári zemlé, môrja, vöd, lüdi, sztvári, i náraszov sze kumesz vu zrák pozdignejo. Eti szpári szo dosztakrát tak nídni, da ji z-prôsztimi oesmí viditi moremo. Néba je gdate môdro-szíva; csi sze zrák razmrázi, vu nyem bodôcsi szpár sze vgosztí, i té sze 'ze viditi dá vu zráki. Gosztési szpár de 'zmetnêsi i ni'ze sze püsztí doli vu zráki; gdate i vríhe gôr i ravnice obszède, i meglá sze zové, stera je gdate tak gôshta, da na nisteri sztopáj komaj vídimo vu nyê.

Oblák. Vu zgorányem táli zráka bodôcsi gôshti szpár neszéde vszigdar na zemlô doli,

nego tam zgora osztáne vu zráki; i teda sze nezové vecs meglá, nego oblák. Med meglôv i oblákom je tak li té rázlocsek, kâ meglá szpodi, oblák pa zgora sztojí. Gdare na nébi obláci jeszo, zrák je nê csízti, stero nakrátci etak právimo: oblácsno je. Obláci szo gdate bêli, gdate szívi, gdate csrni, gdate erdêcsi (od trákov szunca.) Nyí obrázka je gdate dúga, gdate okrôgla, gdate törmava, gdate kükláta (vucsit. vsza tá v-obrázki pokázati má).

De'zd'z. Obláci z-ténki vodeni szpárov sztojjo. Csi sze tê po mrázi prevecs vgosztíjo, kraple (kaple) nasztánejo 'z-nyí, i tak na zemlô dolikáplejo. Tô nakrátci etak právimo: de'zd'z ide.

Csi de'zd'z v-máli kraplicaj káple, právimo: de'zd'z nakraplúje. Csi vu velki kaplaj i bisztro ide, ploha sze zové; csi sze pa vsze vlêva, tak právimo: oblák je szpadno doli.

Haszki i kvári de'zd'za. De'zd'z je velki blagoszlov bo'zi. Náraszke sze li tak vrseníjo, csi je gdate de'zd'z polejé. De'zd'z prineszé vu sztüdence, vretine, járke i potoke vodô; brezi nyega bi vsza tá preszêhnola i 'zítek sztvári v-pogübel szpadno. De'zd'z razhladí vu velikoj vrocsíni zrák, i otávi szvét bo'zi.

Ali de'zd'z zná i skôditi, csi je prevecs veliki i dúgi, csi neide vu prílicsnom vrêmeni, kakti: v-koszídev, 'zétvo, szejádev, i v-zími. Gdate med de'zd'zom i léd (tocsá) ide, stera vu náraszaj sztrasen kvár dela (prôti steromi sze je li po ogvüsenyi mogôcse varvati).

Rosza. Szlána. Szpár vu zrák ide gori, ali eden tál ga eti szpodi osztáne i vu lêtesnyi hladni nocsáj sze vu kaple vgosztí. Tô sze rosza zové.

Roszô vîdimo vu kaplaj na lîsztji nâraszov. Roszé eden tál goriszpijé nârasz, i z-têm sze hráni; te drúgi tál sze pa po toplôcsi na szpár obrné. Nocsî szo gdate tak hladne, da szpári, prvle kak bi sze vu nîdni kaplaj na roszô obráziti mogli, zmrznejo; i teda právimo: szlána je.

Sznêg. Mraz. V-zîmi, gdare je vônê mrzlo, v-hî'zi pa toplo, i szpár hi'ze obloke obszéde, szpári na oblokê vu ténki, k-iglam priglîhni 'zilicaj zmrz-
nejo i z-endrúgim vjedínani, obrázko lêpoga cvêtja dobíjo. Rávno tak zmrznejo dosztakrát szpári i vu zráki; poszebne 'zilice sze potom vjedínajo i málo bêlo pé'je obrázijo, ino tak doli na zemlô kâplejo, stero tak právimo, kâ: sznêg ide. Té dosztakrát zemlô tak razmrazi, da je k-csonti priszpodobna.

Haszek sznegá je té, kare de'zd'za. Zvôn-
toga v-zîmi gîngave nârasze pokrîje i prôti mrazi bráni. Po nyem je nâszladno, na szanáj hoditi i vo-
ziti. Csi sze pozéblene kotrige i zmr'znyeni lûdjé 'z-nyim ribajo, dosztakrát sze na 'zítek obûdíjo.

Ro'zec. (Od toga vucsit. naimre te gúcsati má gda sze vu rodníci szká'ze). Lêtesnye tople de'zd'zevne dní vîdimo, csesztô na nébi edno jáko lêpo príkazen, stero ro'zec zovémo. Szedem lêpi fárb sze dá vu nyem razlôcsiti, kakti: erdêcsa, szvetlo-'zúta, zeléna, szvetlo-môdra, kmicsno-môdra, i violna. Céli je taksi, kak pô potácsa ali viszni golobár. Na dvá konca sze tak vídi, kak da bi na tle sztao. Za ro'zcom vszigdar kmicsni' oblák vîdimo, z-steroga de'zd'z ide. Zôcsi z-ro'zcom na zôcsnoj sztráni nébe lepô szíja szunce. Csi pred szunce oblák sztôpi, lêhne, csi sze razvedrí, pá sze szká'ze ro'zec. Z-toga sze previditi dá, kâ

ro'zec z-obláka i tráhov szunca nasztáne. Csi odzaja za ro'zcom bodôcsi kmicsni oblák lèhne i tam de'zd'z hênya, miné i ro'zec, csi taki szunce szija. Nê je tak k-nasztánenyi ro'zca szamo szunca trák zadoszta, nego je potrêbno, da z-szuncom zôcsi taksi kmicsen oblák sztojí, z-steroga de'zd'z ide.. (Zakâ naimre zaütra i zvecsara nasztanyüje ro'zec.)

Pojbícs i ro'zec.

Eden szú'zen pojbícs je lêpi ro'zec várao na esrnóm obláki. „Da je lêpi môszt etam, velí pri szebi, lehko po tom hodijo v-nebésza! Bè'zao bom tá, vëm je li etam za rasztikov, do vécsara bi zlèhka obhodo po nyem nebésza!“ Bisztro je zácsao bè'zati, i 'ze je dalecs bio, gda ga je eden sztári páver pítao: „kama, dête, tak brezi dúske, kama?“ — K-ênomi lêpomi nebeszkomi môszti mi je hí-titi,“ odgovorí pojbícs i li be'zí. „Noresek tí! velí sztarec, tô je ro'zec, nyega konec dalecs na môrji pocsíva.“ Dête je nêvervalo sztarci, i li bè'zalo, bè'zalo je po dolê i goráj, dokecs je napô 'zívo vküpnêszpadnolo. Escse je na ro'zci sztao medlôven pogléd, gda je eden drügi sztarec z-dúgov szêrov bradôv pri nyem sztano i etak erkao:

„Nepohodna je vizína,
 Od stere sze tí vlecsés,
 Márnoga zdênja püsztína,
 Gde isztino naidti scsés.
 Zmêsan z-szunca mílim trákom
 Zmo'zen szmêh obládnoszti,
 Steri z-szkuzécsim oblákom
 Lèhne, kak szpár v-nágloszti.“

Sztarec je pod szvojo rokô vzéo pojbícsa i nazâ ga je pelao k-roditelom nyegovim. Csesztô je vido on potom lêpi ro'zec; ali csi je na nyega glédao, vszigdar nyemi je na pamet prislo, kâ je:

Máren líscs i zdênye ľudi
 Vsze, ka eti okô vídi,
 Nê môszt, steri bi vizíno
 Z-márnov zemlôv vküpezvíno.

Zburkanye zráka, blískk i grumlâca.

Lêtesnye vrôcse dní sze gdate csrni obláci zavr'zejo na kraji nébe, vedno vise i vise idejo, globoko dűdnyanye sze csüti dá ôzdalecs, veter nasztáne, steri de vsze véksi, neszé práh, ednôg zdűdnya, z-oblákov ognyneni blískki vderéjo vö nakríz, vlejí sze de'zd'z, blískkanca i grumlâca vsze krepse dűdnya zandrűgim, i gdate sze grozno trêszkanye csüti dá. Tô je zburkanye zráka. Taksega hípa szláp doszta kvára dela na polâ i vu logê; de'zd'z napuni potoke i vu povôdni sze razlejéjo po ravnicaj, varasê i vesznicaj, távneszéjo mocsne moszté i hí'ze, krmo i szilje; grum dolivdári, tere, vu'ziga, opűsztsáva. Ali po zburkanyi etaksem sze zcsísztí zrák, ponôvi vesz nárasz, otávijo sztvaré i rodnêsa de zemla. Po szmrtnoj nôcsi zorja nôvoga 'zítka!

Ah! velka je natúra
 Vu szmêhi, v-cseméri:
 Z-ednov rokôv podéra,
 Z-drűgov cimpra v-míri
 Grum tere, 'zgé, preprávla;
 Ali nyega szila
 Zíble zemlô i szprávla
 Nam lêta vszêla.

Z-na zemli bodôcsi dugovány neidejo szamo szpári, 'znyí sze párijo zvöntoga i drűge nevidne nídne kojne, stere sze z-vodenim szpárom rade vjedínávajo. Eta nídna kojna (preglédnoti sze má vu pecsátnom vòszki ali macsecsem koszmínyi), stera sze 'zveplenica zové, z-zemlé goriide vu obláke, i tam sze obszebi vu'ziga, naimre gda sze vecs oblákov vküpevdári, i kak ognylene iszkre vderja szkôsz

oblákov i lécse szemta po zráci. Tô je blízki. Blízki sze gdate vu groznom plámni dolivr'zejo na zemlô, i vu vise sztojécsa (gdate i vu najní'zesa) dugoványa vderéjo i vu'zgéjo, ali szpoterejo je. Tô nakrátci tak právimo, kâ: grum vdári.

Liki csi v-edno tégivko motvôz potégnemo i po zráci jo szemtá gonimo nepresztani süm, ali csi pükso vösztrelímo, mocsen trêszk esújemo, tak po blízki mocsen trpécsi glász, po grúmi pa gda dolivdári, grozen rüm naszledúje. Te ov je blízkanee glász, ete pa grumlâca rüm.

Med zburkanyem (vihérom) zráka je nê dobro pod viszikim i szpárnim dugoványem, kakti: pod viszikim drevjom, kopámi, plasztovjom obranbo íszkati, pod rôrom sztánoti, v-künyi mocsen ogen nalagati, na hi'zi dveri ali obloke odprête dr'zati, vönê ogen kreszati, bê'zati, tirati itv. Najgvüs-nêsa obranba hramôv prôti nyemi je odvrnyács blízka (pokázan vu obrázki).

50. §.

N é b a.

Vu vucsevnicí szo kumesz nász mosztnice, csi szmo v-cérkvi, glob (víszna) cérkvi; csi pa na vedro vöprídemo, edna grozno velka víszína stero nébo zovémo.

Kaksa je lícojna, obrázka, sztán nébe? itv. — Lícojna nébe v-esísztom vrêmeni je szíva (môdra), obrázka k-ednomi vözglôbanomi golombisi pri-glíhna (glob), stera sze nam ednáko kumesz gláve vszigdar najvísesa bidti, i kakti vísziti (víszna) vídi; odnet sze vszigdar ni'ze püsztša, dokecs sze naszlêdnýe zemlô vszeokôli doszégnoti ne vídi. Jeli nyé krajína uprav doszégne okroglíno zemlé, ali nê, tô preci csüti máte. Hodmo vö na vedro! Jeli, kâ sze tak vídi, kâ krajína nébe pri N... véski do zémle szégne? Steri vasz

je bio 'ze v-N... vészi? — Jeli szi tam szégno do nébe, ali sze je i tam tak vídila, kak eti? — Kaksté dalecs ido pôtnici, tak szkűszijo, kê je vizína nébe na ednom meszti tak velika tak okrôgla, i tak sze vídi zemlô doszégnoti, kak na drűgom; tak miszliti szmêmo, kê na steromkoli meszti zemlé sztánemo, li eden tál nébe vídimo, i té tál sze povszéd glôbni bidti i zemlô doszégnoti vídi.

Krajína nébe sze nam nadale tak vídi, kak eden okrôgli krajni tég, vu sterom mí naszrêdi sztojímo. Geto nas pogléd li tak dalecs szégne, kak ete krajni tég ide; tak sze ete tég na nébi tég ali kraj pogléda zové.

(Nablüzi mo szi od zvezdnáte nébe zgucsávali; pazko poglednite, jeli doszta zvêzd jeszte na nyê, ali nê, vardente, jeli te je mogli precsteti, kelko ji naidete, jeli szo ednáko velke, i jeli uprav jeszte na nébi nikse bêlo znamênje, stero kak eden pantlik ide prêk po nyê.)

Jeli szte poglednoli eseresz nôcsi svezdnato nébo? — Jeli szte jo za précimbno naisli? — Jeli szte vno'zino naisli na nyê zvêzd? itv.

Vkűpvzétje. Na vizíni nébe nezracsúnano doszta zvêzd jeszte. Csi brodimo zvezdáto nébo, tak naidemo, kê sze nistere zvêzde vékse, nistere ménse bidti vídijo; jeszo tak mále, ka je komaj vídimo, tak szo zvêzde rázlocsne velikoszti. Nistere zvêzde sze bli'ze, nistere dale bidti vídijo. Zvêzde od nász uprav vu rázlocsnoj dalecsíni sztojijo. Gomba, kríz törma sze ménsi bidti vídi, kak je uprav, ár je dalecs od nász. Kêm dale je kê od nász, tém ménse sze bidti vídi. Zvêzde sze tüdi mále bidti vídijo, ali li záto, ár szo jáko dalecs od nász. Zvêzde szo doszta vékse, kak sze bidti vídijo. Nistera zvêzda je grozno velika, doszta véksa, kak nasa zemla.

Na nisteri mészta j zvézde brezi vszega réda raztorjene naidemo po líci nébe, na nisterom meszti szo pa celô na kúpi, kakti, prôti szezri sze szedem zvézd na kúpi bidti vídi, z-steri sze stiri tak vídijo, kak stirje potácske kôl, trí pa kak kôl (szlôki) rúd. (v-obrázki sze pokázati má). Té sze poprêk kôlcsica zovéjo. Na drúgom meszti sze ji eden kúp tak vídi, kak gdare sze máli píscsanci okôli materé vküpszprávijo. Tô kokojsesico zovémo (kí v-zôrje gorisztáne, vídi jo). Na vizíni nébe, od zhoda prôti záhodi, sze kak pantlik vlecsé prêk niksi ténki bêli poszvêt, steri cêlo nébo tak okôli vzeme, kak eden podjász, i mlécsna pôt sze zové. Zvézde szamo v-nocsi vídimo, vudné nê (za mocsnoga poszvêta szunca volo); ali záto szo dônok li na nébi. Vudné li to lêpo szunce vídimo. Szunce tûdi með ona têla szlísi, stera sze na nébi viditi dájo; tak je i szunce nebeszko têlo, liki i zvézde.

51. §.

Szunce i vrêmen, mészec, zemla, Bôg.

Gde ide gori szunce? — Gdare goripríde, li na ednom meszti sztojí, ali sze dale gíble? — Gde sztojí najvise? itv. itv.

Vküpvzétje. Gdare szunce na zhodi goripríde, zcsaszoma sze vsze vise pozdigáva na vizíni nébe, dokecs je na najvísisi sztánek nêprislo. Teda rávno tak, kak sze je pozdigávalo, pá nedovêdno ide doli na zôcsnoj krajíni nébe, dokecs celô nezaide. Ono vrêmen, vu sterom szunce najvise sztojí na nébi, sze pôdné, vu sterom goripríde, ütra, vu sterom doliide, vecsér zové: od ütre do pôdnéva je

predpôdnék, od pôdnéva do vécsara zvecsarek, pred záhodom szunca vecsarnica, po záhodi prvi mrák, pred zhodom zorja. (Ka za tále tak má dén? — — Steri tál dnéva zovémo ütro? — vecsér? itv.

V-zôrje malo pred zhodom szunca, nyega míli trák z-nezrecseno lêpim poszvêtom prebe'zijo líce nébe i oblákov; gdare goripríde, zláte tráke vr'ze na drevje i bre'zine; obüdí sze glász ftíc, dís cvêtja, peszem orácsa; lüdjé sze radújejo, kâ je nyihov pá dén, nyihov 'zítek, nyihove opravice pozványa (Vütro sze rano dajte gorizgoniti, glédat lêpo zorjo i míle tráke goriüdôcsega szunca, i z-etim versusom je pozdravte:

Rad glédam jasz zorjo,
Gda najprvle na jegnyedôvja vríhke
Ino nyega vêke
Szunce sztréla zláte tráke,
I célo krajíno
Prebe'zí nôvi glász, dís i poszvêt,
I, ka vecs velímo,
Moj je dén, szkrb, moj 'zítká lêpi cvêt.

Zdâ 'ze jasz szam povedati mam, kama de szunce, gdare z-nasega pogléda lèhne; ár ví tô escse neznate.

Kumesz toga drügoga líca nase zemlé rávno rávno taksa vizína nébe jeszte, kak kumesz etoga, na sterom mí prebívamo. Szunce tak szkoncsáva szvojo pôt (eti escse nemoremo od drügoga gúcsati, kak od nyega stimanoga gíbanya) i po ovoj vizíni, stere mi nevídimó, i preszvêti zemlô i onim lüdém, kí na drügom nyé líci sztojíjo, pri nasz je pa te nôcs. Gvüsno je tak, kâ je vizína nébe nê polojna globi, liki sze nam bidti vídi, nego taksa; kak eden

znôtra vôtli golombis, i kâ je pôt szunca nê polojna globára, nego cêli okrôgli tég (vu obrázki sze má pokázati), i kâ je na ednom kraji zemlé dén, na drúgom pa nôcs.

Szrêdnyi tál nôcsi sze pônôcs, pred pônôcsjov bodôcsi predpônôcs, po ponôcsi bodôcsii pa popônôcsi zové.

Ponávlana pítanya!

Szunce szvojo (stímáno) pôt okôli po vizíni nébe med 24. vörami szkoncsa i dén ino nôcs szprávla. Dén i nôcs sze navküp eden dén zové. Eden dén tak z-24. vör sztojí.

Gdare je opôdné 12. vör, neracsúnamo dale vör do 24., nego pá nazâzacs nemo pri 1-noj i estémo do 12., gda je 'ze ponôcsi, i tô vöro pônôcsno 12-o, pôdnésnyo pa pôdnésnyo 12-o zovémo. Tak csinímo z-vörami i po pônôcsi ino po pôdnévi.

Ponávlana pítanya. Jeli 24. vör zandrúgim racsúnamo? — Kakda razmis 2. vöri po pônôcsi? — 4. po pôdnévi?

Csi vrêmen edne vöre na dvôje raztálamo, ete csaszek sze pôvöre zové. Csi vrêmen pôvöre pá ná dvôje raztálamo, etiva tála poednom strttál (fertál) vöre zovémo. Stirje strttáli edno vöro vesiníjo.

Ponávlana pítanya i flíszanya z-pomocsjöv vöre.

Vöre szo escse na ménsé tále razdêlili, kakti: na 60. ednáki tálov, z-steri eden sze megnenye (minôta) zové. Megnenye je tak 60-ti tál vöre. (eti je meszto, da vucsit. deco vu vöre cílavno nücanye grüntno szpela, i vu vör, pôvör, strttálov i minôt z-táble vöre szpoznávanyi flísza.)

Szedem dní vesiní eden tjeden. Stero szo dnévi tjédna? (Tô je 'ze vise vucseno). Stiri tjedne

eden mészec zovémo, 12. mészecov edno leto vsiní. Iména mészecov szo: szvecsén, szűsec, máli tráven, velki tráven, riszálcsek, iváncsek, jakobescsek, mésnyek, mihálcsek, vszeszvétsek, andrêscsek, prozímec. Csi taki v-ednom mészeci redovno stiri tjedne racsúnajo, dönok 28. dnévov (kelko bi na stiri tjedne szpádnolo) li eden mészec (szűsec) má; ti drúgi gde 30., gde 31 dnévov.

(Vucsit. z-dnévnika csteti dá iména mészecov, i poglédnoti, kelko dnévov je vu vszaksem vödjáni. Geto cslovek zlêhka pozábi, vu sterom mészeci kelko dnévov jeszte, naj vucsit. kakso pômocno rêcs zmíszli vö i nücati jo dá, kakti eto: „vima.“ Z-têmi píszkmi zacsnyeni mészeci 30., ti drúgi pa 31. dnévov májo, li szamo szűsec v-redovnom leti 28., v-présztopnom pa 29. dnévov. Eti sze zednim povedati má i tô, kê v-obcsinszkom leti 365., v-présztopnom pa, stero vszigdar na strto leto szpádne 366. dní jeszte.)

Ponávlanye flíszanye!

Vu nisteri mészeci, kakti: v-prozimci, szvecsnê, i szűsci je redovno jáko mrzlo. Té tál leta sze zíma zové. V-máalom trávní je redovno 'ze toplêse, i tôplôcsa sze v-velkom trávní i riszálcseki povéksáva. Té trí mészecce je szprotolêtje (prôti leti). V-ivancseki, jakobescseki i mésnyeki je velika vrocsína. Tô je (pôvno) leto. V-mihálcseki, vszeszvécseki, andrêscseki sze vrêmen pá na hladno obrné. Tô je jeszén. Leto (obcsinszko) tak stiri tále má: zimô, szprotolêtje, leto, jeszén.

Flíszajôcsa pítanya. Stero szo zimszki itv. mészeci? — Kelko je tak mészecov v-ednom táli leta? — itd. itd.

Kratcsisi, dugsi dnévi i nocsi. Vu sterom mészeci szmo zdâ (v-ivancseki)? Ob steroj vöri hodi zdâ gori szunce? — Ob kelkoj zahája? — Jeli i okôli kôled rávno

tak rano hodi gori rávno tak keszno zahája? — Jeli tak szunce vszigdar v-ednákóm kípi hodi gori i zahája?

Názhaj. Szunce vszákó ütö zíde, i vszáki vecsér zaide, ali nê vszigdar v-ednákóm vrêmeni, nego gde ranê, gde kesznê. Gdare szunce rano zíde, keszno zaide; i tak szo dnévi dúgi, nocsí pa krátke. Gdare keszno zíde, rano zaide; i tak szo dnévi krátki, nocsí pa dúge: pa kêm dugsi szo dnévi, têm kratesise szo nocsí, kêm kratesisi szo dnévi, têm dugse szo nocsí.

Goridánye na flíszanye. Odprimo gori dnévník! Dnesz je 23-ti dén iváncseka. Pôleg dnévníka zdâ szunce ob 4. vöri zíde (minôte nêtrbê racúnati), ob 8-moj zaide. Kelko vör dúgi je tak dén? — Ka pa nôcs? — Prozimca 25-ga dnéva (na koledno) zíde szunce ob 8-moj, zaide ob 4-toj vöri. Kelko vör dúgi je tak dén, kelko nôcs? — Vidmo 21-ti dén máloga trávna! — 23-ti mihálcseka! — — Najkratsisi je dén 21-toga prozimca, najdugsi 23-toga iváncseka, prôtomi je najkratesisa nôcs 23-toga iváncseka, najdugsa 21-toga prozimca. Ali 21 toga máloga trávna i 24-toga mihálcseka szo dnévi i nocsí edne dú'zave. Teva dnéva je glíha dnévanôcsi.

Od 21-ga iváncseka do 21-ga prozimca szunce nesztanoma odhája z-szvojega viszikoga hôda prôti pôdnévi, nyega sztánek, de vszigdar ní'zesi, i geto sze vu szvojem be'záji vu vsze ménsoj okroglíni vídi gíbatí, dnévi do vsze kratsisi, nocsí pa vsze dugse. Od 21-ga prozimca do 21-ga iváncseka nesztanoma vise ide prôti nam, i geto sze vszigdar vékso i vékso okroglíno vídi prebê'zati, tak do dnévi vsze dugsi, nocsí pa vsze kratesise.

Szunca obrázka, dalecsína, velkoszt i haszek. Szunce sze, kak tanyêr okrôglo bidti vídi, ali pôleg stímánya môdri, je kak jajce okrôglo, li za volo dalecsíne sze pogacsasztó bidti vídi. Ono je od nász tak dalecs, da csi bi 'z-nyega eden stükni

golombis vösztrêlili i té bi z-ednákov bisztrosztjov leto, li. 25. lét bi prisao do zémle, i tak velko je, da kí bi je obhoditi steo, vszákden bi deszét míl zemlé mogao idti, i dönok bi li 160. lét prisao okôli nyega.

Szunce je vretina szvetloszti i toplôcse. Ono sze nigdar nepozdigne tak viziko na nébi, kâ bi nam zrâven doli na temen gláve szíjalo, nego gde k-etoj vizíni bli'ze, gde od nyé dale be'zí po szvojoj pôti, tak da, liki szmo 'ze vidili, pô leta vszigdar bli'ze ide k-vríhi temena, pô leta pa vsze dale vkrâ od nyega. I nyega tráhi nasz tak vszigdar od edne sztráni doszegűjejo. Tak szkűszimo, kâ v-zími, gdare szunce jáko prisztranno sztrêla szvoje tráke, nyega toplôcsa malo môcsi má; prôtтоми v-leti, gda tráke vizécs pűsztsa doli, eti vszigdar vékso môcs szka'zűjejo: tak kêm bole vizécs káplejo tráki na zemlô, têm véksa je toplôcsa, i kêm bole le'zécs, ménsa je nyí toplôcsa. Z-toga sze razmiti dá, zakâ je zrânya i na vécsar hladnê, kak okôli pôdnéva. Rávno od toga rázlocsnoga sztána trákov szunca zhája i toplína, ali mraz stiraj tálov leta, ino nyega rázlocsek.

Vu zími, gda je mrzlo, vodé z-ledom posztánejo, drevje lísztje zgűbí, nisteri náraszke preidejo, nistere sztvaré szpíjo, malo kâ vönemerjé rodníca.

Na szprotolêtje, gda toplési dnévi prído, travíne obzeleníjo drevje goniti zácsa, popovjé, cvêtje szpűsztsáva, cseresz zíme szpajôcse sztvaré sze prebűdíjo, rodníca sze ponôvi, na nôvi 'zítek obűdí.

Cseresz leta sze od toplíne szilje i lêtesnyi szád dozorí, sztvaré pa naidejo szvoj 'zívis.

Na jészen sze dozori jeszenszki szád; ali kak hladnê gratŭje, lísztje z-drevja káple, travíne premedlêjo, povêhnejo vandrajôcse ftice odletíjo, ni-
stere sztvaré sze na zimszki szen vu szvoje lŭknye zoszeli-
jo.

Sto je dao szunci o'zívávajôcso i szegrêvajôcso môcs?
— komi szmo dú'zni tô hváliti?

(Dicséce peszmi!)

Mészec. Gde má mészec szvoj sztánek? — Kaksi je nyegov poszvêt? — Kaksa je nyegova obrázka? — Gda szamo sze dá viditi na nébi? — Jeli ga je i v-nocsi vszigdar mogôcse viditi? — Ka za szlŭ'zbo nam szpunyáva?

Vküpvzétje. Kak szunce, tak i mészec na nébi má szvoj sztánek med zvêzdami; tak je i mészec nebeszko têlo. Nyega pôszvêt je blêdi, gingav, tak da i z-prôsztimi ocsmí zlêhka v-nyega glédamo. On je k-tanyêri priglíhni. Redovno sze v-nocsi vídi na nébi med zvêzdami: csi szunce zíde, mészec nam lêhnez-ôcsi; escse i v-nocsi ga nevidimo vszigdar. Z-szvojim tíhim mílim poszvêtom prijétno nzlŭ'zi lŭdém, cseresz nôcsi je meszto szunca, poszvêt razsŭrjáva po temnom líci zemlé i z-têm tá-lom nocsí nászladne vcsiní. Nyega szka'zŭvanye je neredovno: gdate niti nezaide celô szunce, i on sze 'ze viditi dá na nébi, gdate li okôli pônôcsi zíde gdate sze celo nôcs nedá viditi, gdate je pa celo nôcs na nébi. I nyega zahájanye je neredovno: gdate pred pônocsjôv, gdate po pônôcsi zaide. Premenyáva i nyega poszvêt: vcsászi sze celô nedá viditi, i teda sze mladancics zové; na trétji dén sze 'ze vu obrázki szrpá szká'ze; na tjeden dní po mladancicsi nateliko naraszté, da sze kak pô potácsa vu punoj szvetloszti viditi dá, i te sze prvi strttál

zové. Pá na tjeden od toga hípa sze 'ze kak céli potács szká'ze, i pun sze zové. Od têmao zácsa dolijemati, i pá sze vu pô potácsa obrázki szká'zúje, i te sze szlédnyi strttál, ali sztaries zové. Na tjedendní pá lèhne nyega poszvèt, i naszledúje nôvi mladancies. Od ednoga mladanciesa do drügoga 29. i pô dnévov miné, i od toga zhája imé ednoga mészeca. (Vsza tá vucsit. z-dnévnika pokázati má.)

Mészec je obszebi kmicsno nebeszko têlo, poszvèt szvoj od szunca vdábľa, pogacsasztı i málı sze bidti vídi; ali tô 'ze známo, ka je okrôglo i velko nebeszko têlo, i dönok je nê tak veliki, kak nasa zemla, — od ete je stirikrát, od szunca pa stirisztôkrát ménsi. Kâ sze mészec vu velikoj globlini nébe gible, tô z-prôsztimi ocsmı viditi moremo.

Zemla. Liki szunce, mészec ino zvêzde, tak i nasa zemla obszebi sztojı vu velikoj globlını nébe. Nasa zemla je tüdi nebeszko têlo, i toti obszebi temno nebeszko têlo, rávno tak kak mészec, i od szunca vdábľa szvetloszt, liki tô vszákdén szkúsziti moremo. Nyé obrázka je okrôgla, kak mészeca, i tak velka je, da csi bi jo z-ednov 'znyôrov okôlı opaszati mogli, tá 'znyôra bi 5400 míl dúga bíla. Liki sze szunce i mészec gíbleta vu globlını nébe, tak sze gíble i nasa zemla: vszáko 24-o vöro sze obrné ednôk kak kolô, okôlı náredi szvoje: zvon-toga edno veliko pôt vcsinı okôlı szunca, stero vu 365. i ednom strttáli dnéva (v-ednom leti) dokoncsa. Mı etoga nyé gíbanya toti nevzememo na pamet, ár je na nyê sztojécsim tô nêdáno; ali csi sze tak velika nebeszka têla, kak je mészec i zvêzde, gíblejo, nemamo sze csüdivati, csi sze i nasa zemla, kak nebeszko têlo, obrácsa.

Csüdnêse sze bidti tô vídi, ka zdâ praviti mam, le-prâ: kâ szunce na meszti sztojí, geto sze prôttoni tak vídi, kâ ono edno veliko pôt prebe'zi na nébi vu tekáji vszáki 24. vör, Eto gíbanye szunca je li stímáno i nê právo: tak neprávimó prav, kâ je szunce goriprislo ali dolizaislo, ár ono neide; tô li pôleg návade tak právimó, ár szo zdávnye uprav tak stimali, kâ sze szunce obrácsa okôli zemlé, nê zemla okôli szunca. Doszta escse te sze mogli ví vesiti, dokecs te eta dugoványa zapopádnoti szpodobni. Zadoszta vam je, zdâ li tô znati, kâ nasa zemla edno veliko pôt prebe'zí, stero $v-365\frac{1}{4}$ dní dokoncsa okôli szunca, i vu tom csaszí sze 365. krát obrné, kak kolô okôli náredi szvoje, i tô je zrok dnéva i nôcsi, nyé be'záj pa neednáki dnévov i nôcsi i stiraj tálov leta.

Bôg. Szunce, mészec, zvêzde, eto zemlô i pop-rêk vsze, ka sze na eti, zvön Bogá naide, szvét zovémo.

Jeli more li eden sztolec, edno fticske gnezdô od szamoga szébe nasztánoti? — tém bole, jeli bi ete veliki szvét mogao nasztánoti szam obszebi? — Ete szvét nebi mogao obszebi nasztánoti: szvét ete je Bôg sztvôro po vszamogôcsoj zmo'znoszti szvojoj. Bôg je sztvoritel szvéta. Nê pa szamo sztvôro je Bôg szvét ete, — on ga i zdr'záva. Bôg je zdr'zitel szvéta.

Brodmo on lépi réd steroga vu szvéti naidemo! Zemla sze vu tekáji 24. vör ednôk obrné, szunce preszvêti i szegrêje nyé prôti nyemi obrnyeno sztran, i tak bode dén i nôcs. Zemla obhodi okrog-líno szunca, i tak bodo kratsisi i dugsi dnévi ino stirje táli leta: zíma, szprotolêtje, leto i jeszén. V-zími rodníca pocsíva, szprotolêtje jo na nôvi 'zitek obüdí, leto i jeszén dozori pôv zemlé lüdém i sztvaram na 'zívis.

Szpár kumesz vu zrák ide, z-toga do obláci,

z-oblákov pa de'zd'z na otáv zemlé. De'zd'z rodno vesiní zemlô, tak da vu nyé kríli vsze obrodí, ka lüdjé i sztvaré potrebüjejo.

Z-'zalôdea zemlé vretine cüríjo, z-vretin do járci, potoci, i velke tekôcse vodé, stere vsze nasz-lêdnye vu môrje tecséjo. Môrje sze pári, z-szpárov do pa obláci, z-oblákov de'zd'z, i tak môrje nazâdá zemli, ka nyemi je ona dála.

Mêszec sze vu gvüsnom vrêmeni szká'ze na nébi, prebe'zí szvojo pôt, preszvêti cseresz nôcsi zemlô tam, kama tráhi szunca neszégnejo. Nezracúnane zvézde idejo po szvoji sztezaj, tak da nigdar nevdári edna z-drűgov vküp.

Vu velikom szvêti bodôcsi ete csüdavrêden lêpi réd nasz na toga szpoznanye pelati more, kê je Bôg ete szvêt z-nezrecsenov modrôsztjov sztvôro i zdr'záva.

Bôg je zemlô sztvôro, na steroj bi lüdjé prebivali, okôli jo je vzéo z-zrákom, vu sterom bi 'zivelí, vlêjao je vu zemlô 'zirovno môcs, da bi nyim potrêben 'zívís noszila. Sztvôro je sztvaré, nárasze, nyim na jêsztvino i oblácsanye. Píhno je v-csloveka rázumen dúh, da bi vsze dobrôte rodníce na haszek znao obrnôti i pogübel odrinôti, goszpôda ga je vesíno ete zemlé i na nyé bodôcsi vsze dugovány. Vsze tô nasz na 'toga zahválno szpoznanye pela, kê je Bôg míli, lübeznívi ocsa nas, mi pa nyegova lübléna deca.

Csi je Bôg lübeznívi ocsa nas, mí kak nyegova deca, szmo nyemi lübézen, hválo, pokornoszt i vü-pazen du'zni prika'zúvati. I tô nyemi vszi do ednoga z-gotovov vrêlosztjov radi prika'zűjemo vu molenyi nyegovoga sz. iména, vu podányi nyego-

vomi szkóncsanyi i vu postüvanyi nyegove sz. vôle
ino právde. I vu tom obsütényi sze k-nyemi gori-
pozdzignemo vu dühi i etak govorímo :

Verjemo te, velki Bôg,
Dícsen goszpôd szvêta!
V-tebi sze vüpamo, Bôg,
Míli ocsa trôsta!
Tebé szmêmo lübiti
Z-nágiba vrêloga;
Ár szi tí lübéznosztí
Najesisztêsa zorja.

Z d r ' z é t e k .

	Str.
Návod	3

Prvi tekáj.

Privcsenyá, naprêpriprávlanya.

1. §. Prijétje goridáne decé	11
2. §. Búd vüpazni	12
3. §. Prívad k-redovnoszti	15
4. §. Búd na szrdcsno govorênye	16
5. §. Sôlszki réd i vêszt nisteri dú'znoszt	18
6. §. Nábüd na laszno delavnoszt itd.	22
7. §. Návod na laszno vidênye; tekáj príprava na písza- jôcs estenyé	27
8. §. Búd vêsztli lasznoga csütênya, pazke na csüto zgo- várjanye; tekáj flísza ôcsi i rôk po rovatanyi, príprav na návuk vu píszajôcs=estenyê	30
9. §. Grüntnêsi príprav na návuk vu estenyê; tekáj flíszany ôcsi i rôk po glédi i rovatji.	33

Drügi tekáj.

V-sôli bodôcsa dugoványa, szpráva, vucsevnica i vucsevni 'zítek.

10. §. Imenüvanye, racsún i pod zlôcsna iména vlo'zenye solszki dugovány	44
11. §. Vu sôli bodôcsi dugovány meszto	47
12. §. Pregléd i imenüvanye tálov vu sôli bodôcsi du- govány	48

	Str.
13. §. Pregléd sôlszki dugovány na nyí lícojno gledôcs .	50
14. §. Pregléd sôlszki dugovány na nyí obrázko gledôcs .	52
15. §. Szpoznávanye sôlszki dugovány na presztor gledôcs	54
16. §. Pregléd sôlsz. dug. na kojno gledôcs	55
17. §. Nüc vu sôli bodôcsi dugovány	57
18. §. Vu sôli bod. dugov. z-rázloczni sztráni preglédenye itv. právad na redovno i tekôcse napredávanye .	59
19. §. Vküppriglíhanye i razlôcsenye vu sôli bodôcsi dugovány	70
20. §. Vucsitel i vucseník vu sôli	73

Trétji tekáj.

Hi'za roditelov, hí'zne sztvaré, domácsi 'zítek.

21. §. Hi'za roditelov, prísztr. hrambe, hí'zna szpráva itv. .	78
22. §. Hí'zne sztvaré poprêk	84
23. §. Pesz	85
24. §. Mácska	89
25. §. Krava.	93
26. §. Kony	95
27. §. Oszel	98
28. §. Ovca	100
29. §. Koza	103
30. §. Szvinya	104
31. §. Kokôs	106
32. §. Gôszka	109
33. §. Reca	110
34. §. Pura	112
35. §. Golób	113
36. §. Pregléd i niko zlôcsenye hí'zni sztvári pôleg nyí itv.	116
37. §. Hí'zne skodlíve sztvaré	117
38. §. Clovek, dr'zina, rodbina itd.	119

Strti tekáj.

Vész, vescsanje, veski 'zítek.

39. §. Vész, poszebni i obsinszki hrami, plac, ceszta . . .	127
40. §. Vesznicarje pôleg nyí razloczni vidimoszt . . .	130

Pëti tekáj.

Vész i nyé kotár z-predhodécsim szpoznanyem szpísza
zemlé itv.

	Str.
41. §. Oszem krajôv szvêta itd.	142
42. §. Pregléd kotára vészi itd.	145
43. §. Ogradje, szadoveno drevje itd.	148
44. §. Nyíve, trávníci	162
45. §. Lôg	166
46. §. Viszikosztí, nízíkosztí vodé itv.	171
47. §. Redovajôcsi pregléd dotéc szpozanoga pôva. Dr- zánye sztvári itv.	176

Sészti tekáj.

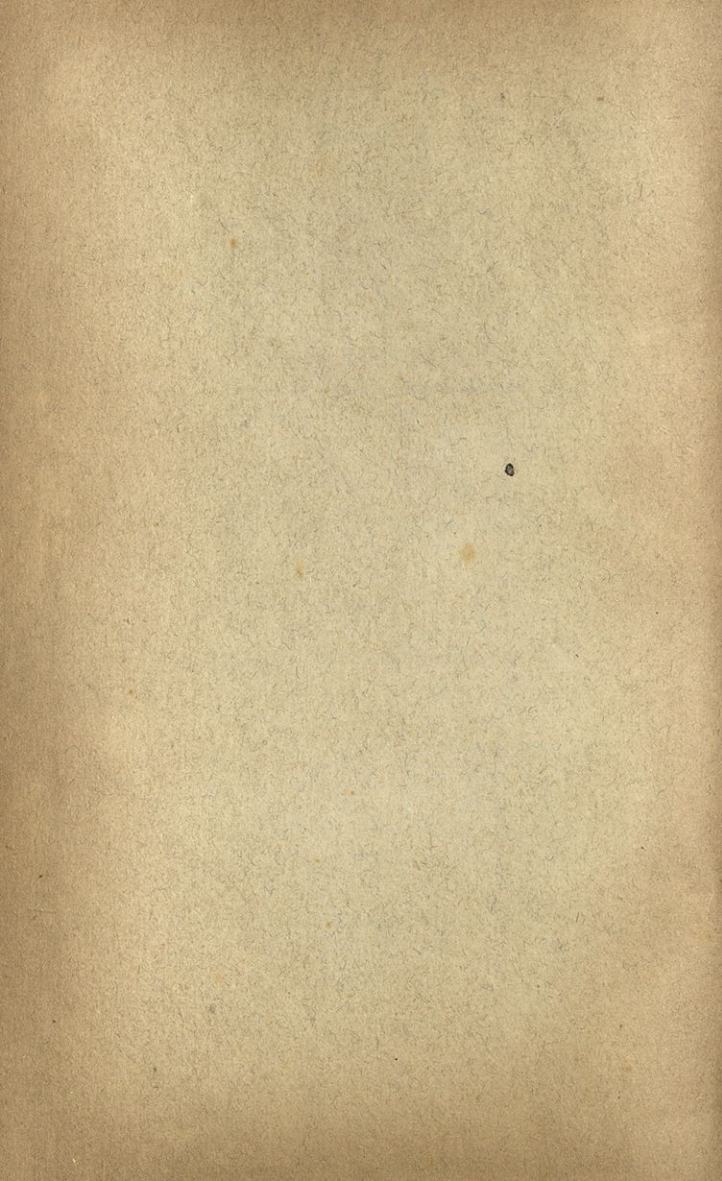
Nistera znamênya vu kríli rodníce. Néba, vrêmen, Bôg.

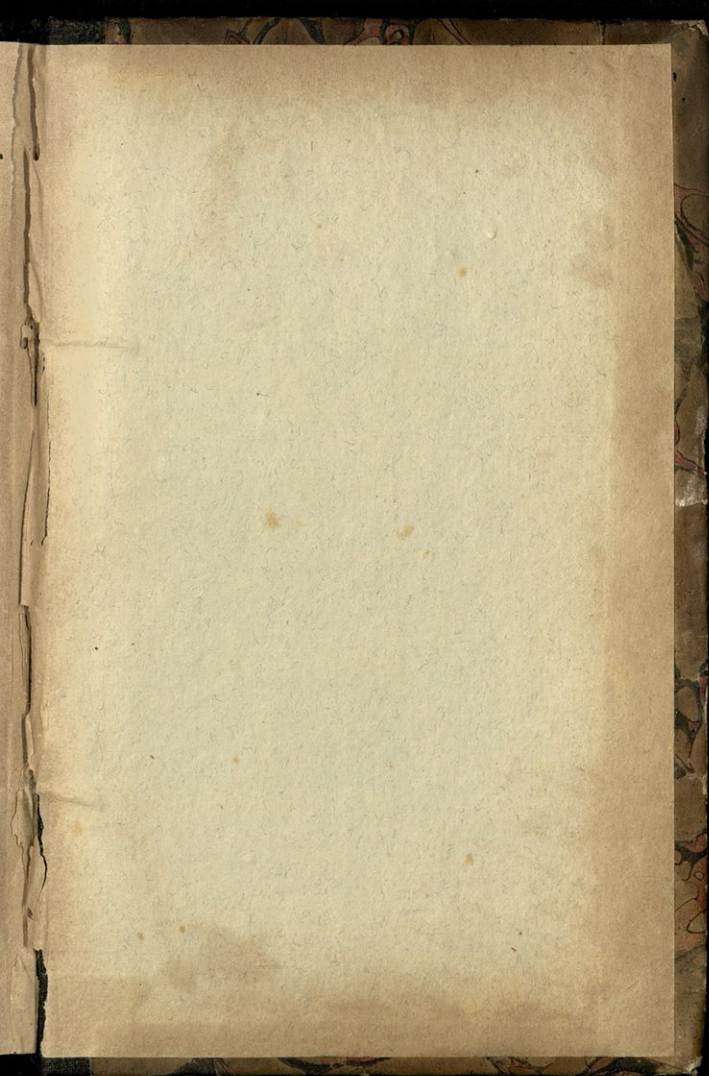
48. §. Zrák	181
49. §. Nistera navadnêsa znamênya	184
50. §. Néba	189
51. §. Szunce i vrêmen, mészec, zemla, Bôg	191

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS

77 091

394704937

COBISS □